KÂZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

Herman Melville

TYPEE

POLİNEZYA HAYATINA BİR BAKIŞ

Çeviren: Barış Gümüşbaş

YKY

"*Typee* neredeyse Melville'in tüm yapıtları gibi çok katmanlı, değişik düzeylerde ve biçimlerde okunabilecek bir kitaptır. Yalnızca heyecanlı bir maceraya tanık olmak için, ya da Güney Pasifik coğrafyası ve kültürleri üzerine bilgi edinmek için okunabilir. Ama bunlara ek olarak, *Typee*'yi günümüz okurları açısından önemli ve güncel kılan bir başka boyutu daha vardır. Özellikle 'küreselleşme' ve 'medeniyetler çatışması' gibi kavramların günlük dile girdiği, 'beyazların' dünyanın çeşitli bölgelerindeki 'barbarlara' demokrasi götürmek, uygarlık öğretmek üzere operasyonlarına devam ettikleri düşünülürse, *Typee*'nin aslında tanıdık bir öykünün 19. yüzyıl versiyonu olduğunu söyleyebiliriz."

Çevirmeni Barış Gümüşbaş'ın bu sözlerle niteleidiği *Typee* dünya edebiyatının en önemli isimlerinden Herman Melville'in ilk kitabı (Şubat 1846).

Yazarın en tanınmış romanı *Moby Dick-Beyaz Balina* edebiyat klasikleri arasında ne kadar yerini almışsa, *Typee* de kişisel anlatıların en önemlilerinden biri sayılmaktadır.
Barı ile Öteki arasındaki ilişkileri derinlikle yansıtmakta ve Melville'in kimliğinde uygar/ilkel tanımını sorgulamaktadır.

Herman Melville

TYPEE

POLİNEZYA HAYATINA BİR BAKIŞ

Herman Melville'nin
YKY'deki öteki kitapları:

Moby Dick-Beyaz Balina *(1999)*
Billy Budd *(1999)*
Pierre ya da Belirsizlikler *(2005)*

KÂZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

Herman Melville

TYPEE

POLİNEZYA HAYATINA BİR BAKIŞ

Çeviren:
Barış Gümüşbaş

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 2259
Kâzım Taşkent
Klasik Yapıtlar Dizisi - 59

Typee - Polinezya Hayatına Bir Bakış / Herman Melville
Özgün adı: Typee - A Peep at Polynesian Life
İngilizceden Çeviren: Barış Gümüşbaş

Kitap Editörü: Mine Haydaroğlu
Düzelti: Nahide Bilgili

Kapak Tasarımı: Mehmet Ulusel

Baskı: Üç-Er Ofset
Yüzyıl Mah. Massit 5. Cad. No: 15 Bağcılar / İstanbul

İngilizce ilk baskı: *Narrative of a Four Months' Residence among the Natives of a Valley of the Marquesas Islands*, Londra: John Murray, 1846
Çeviriye temel alınan baskı: *Typee, Omoo, Mardi* , New York: The Library of America, 1982
1. Baskı: İstanbul, Kasım 2005
ISBN 975-08-1013-9

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2005
Tüm yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr
www. teleweb.com.tr

İÇİNDEKİLER

Sunuş (Barış Gümüşbaş) • 11

TYPEE, POLİNEZYA HAYATINA BİR BAKIŞ

Önsöz • 21

1. Bölüm • 23

Deniz • Karaya Özlem • Karasevdalı Bir Gemi • Yolcuların Hedefi • Markizler • Bir Misyoner Eşinin Vahşiler Arasındaki Macerası • Nukuheva Kraliçesine Dair Anekdot

2. Bölüm • 30

Seyrüsefer Sahasından Markizler'e Yolculuk • Gemide Uykulu Zamanlar • Güney Pasifik Manzarası • Kara Göründü! • Nukuheva Koyu'nda Demirli Fransız Donanmasını Keşfimiz • Tuhaf Kılavuz • Kano Konvoyu • Hindistancevizi Filotilası • Yüzer Ziyaretçiler • Dolly'nin Güvertesine Çıkışları • Takip Eden Gelişmeler

3. Bölüm • 38

Fransızların Markizler'deki Son Operasyonları Hakkında Bazı Bilgiler • Amiralin Tedbirli Davranışı • Yabancıların Gelişinin Yarattığı Heyecan • Adalıların Gördüğü İlk At • Düşünceler • Fransızların Alçakça Bahaneleri • Tahiti Üzerine Arasöz • Amiralin Adayı Ele Geçirişi • Bir İngiliz Bayanın Cesur Davranışı

4. Bölüm • 42

Gemide Olup Bitenler • Kiler Dökümü • Güney Pasifik Yolculuklarının Süresi • Bir Uçan Balinacının Hikâyesi •

Gemiyi Terk Etme Kararı • Nukuheva Koyu • Typeeler • Typee Vadisi'nin Porter Tarafından İşgali • Düşünceler • Tior Vadisi • Yaşlı Kral ile Fransız Amiral Arasındaki Görüşme

5. Bölüm • 53

Kaçma Girişimimden Önceki Düşünceler • Gemiden Arkadaşım Toby Maceraya Katılmayı Kabul Ediyor • Gemideki Son Gece

6. Bölüm • 58

Denizci Sınıfının Hitabet Gücüne Bir Örnek • Tayfaların Homurtusu • Sancak Vardiyası Nöbetçilerine İzin • Dağlara Kaçış

7. Bölüm • 65

Dağın Öbür Yamacı • Düş Kırıklığı • Gemiden Getirilen Malların Dökümü • Ekmek Stokunun Bölüşülmesi • Adanın İçlerinin Görünümü • Bir Keşif • Bir Dere Yatağı ve Şelaleler • Uykusuz Bir Gece • Başka Keşifler • Hastalığım • Markizler'den Bir Manzara

8. Bölüm • 75

Önemli Bir Soru: Typee mi, Happar mı? • Çılgın Bir Kovalamaca • Istıraplarım • Umut Kırıcı Durum • Kanyonda Bir Gece • Kahvaltı • Toby'nin Parlak Fikri • Vadiye Doğru Yolculuk

9. Bölüm • 83

Tehlikeli Geçiş • Vadiye İniş

10. Bölüm • 91

Vadinin Girişi • Dikkatli İlerleyiş • Bir Patika • Meyve • İki Yerli ile Karşılaşma • Yerlilerin Garip Davranışları • Vadinin Yerleşim Bölgelerine Yaklaşma • Görülmemiz Üzerine Tepkiler • Yerlilerin Birinin Evine Davet Edilişimiz

11. Bölüm • 102

Gece Yarısı Düşünceleri • Sabah Ziyaretçileri • Kostümler İçinde Bir Savaşçı • Vahşi Bir Asklepios • İyileştirme Sanatı Tatbikatı • Hizmetkârım • Vadinin Evlerinden Birinin Tasviri • Ev Sakinlerinin Portresi

12. Bölüm • 115

Kory-Kory'nin İşgüzârlığı • Kory-Kory'nin Sadakati • Derede Banyo • Typee Kızlarının Terbiye Yoksunluğu • Mehevi ile Gezinti • Bir Typee Yolu • Tabulu Korular • Hoolah Hoolah Alanı • Ti • Yaşlı Vahşiler • Mehevi'nin Konukseverliği • Gece Yarısı Kuruntuları • Karanlıkta Macera • Ziyaretçilere Gösterilen Hürmet • Garip Bir Törен Alayı ve Marheyo'nun Evine Dönüş

13. Bölüm • 125

Nukuheva'dan Yardım Getirtme Girişimi • Toby'nin Happar Dağı'ndaki Tehlikeli Macerası • Kory-Kory'nin Belagatı

14. Bölüm • 133

Typee Vadisi'nde Büyük Bir Olay • Yerli İşi Telgraf • Toby'nin Başına Gelenler • Fayaway'in Yufka Yüreği • Hüzünlü Düşünceler • Adalıların Gizemli Davranışları • Kory-Kory'nin Sadakati • Kırda Bir Sedir • Bir Lüks • Kory-Kory'nin Typee Usulü Ateş Yakışı

15. Bölüm • 143

Marheyo ve Diğer Adalıların Merhameti • Ekmek Ağacının Detaylı Tasviri • Meyvenin Hazırlanışının Değişik Yöntemleri

16. Bölüm • 148

Hüzün • Ti'de Olay • Marheyo'nun Hikâyesi • Bir Savaşçının Saç Tıraşı

17. Bölüm • 153

Sağlığım ve Moralimde Düzelme • Typeelerin Mutluluğu • Typeelerin Zevklerinin Daha İleri Topluluklarınkilerle Kıyaslanması • Medeni ve Vahşi İnsanların Kötülüklerinin Kıyaslanması• Dağlarda Happarlarla Bir Çatışma

18. Bölüm • 162

Vadinin Kızları Eşliğinde Yüzme • Bir Kano • Tabunun Etkileri • Gölde Keyifli Bir Gezi • Fayaway'in Güzel Numarası • Elbise İmali • Vadiye Bir Yabancı Geliyor • Yabancının Gizemli Tavrı • Görüşme • Görüşmenin Sonuçları • Yabancının Ayrılışı

19. Bölüm • 175
Marnoo'nun Ayrılışının Ardından Düşünceler • Mantar Tabancası Savaşları • Marheyo'nun Garip Fikri • Tappanın Yapılışı
20. Bölüm • 181
Typee Vadisi'nde Sıradan Bir Günün Tarihçesi • Markizli Kızların Dansı
21. Bölüm • 186
Arva Wai Kaynağı • Olağanüstü Kalıntılar • Vadideki Pipi'lerin Tarihi Üzerine Bazı Düşünceler
22. Bölüm • 190
Vadideki Büyük Bir Festival İçin Hazırlıklar • Tabu Korularında Dönen Dolaplar • Kap Kacak Anıtı • Typeeli Kızların Bayramlıkları • Festivale Gidiş
23. Bölüm • 196
Kap Kacak Şöleni
24. Bölüm • 202
Kap Kacak Şöleni Üzerine Düşünceler • Adalarla İlgili Yayımlanmış Bazı Beyanların Yanlışlığı • Bir Neden • Vadide Putperestliğin İçler Acısı Hali • Ölü Reis Kuklası • Benzersiz Bir Batıl İnanç • Rahip Kolory ve Tanrı Moa Artua • Eğlenceli Bir Dinsel Tören • Harap Haldeki Tapınak• Kory-Kory ve Put • Sonuç
25. Bölüm • 214
Festivalde Edindiğim Genel Bilgiler • Typeelerin Fiziksel Güzelliği • Diğer Adaların Sakinlerinden Üstünlükleri • Ten Farklılıkları • Bitkisel Bir Kozmetik ve Yağ • Markizli Yerlilerin Benzersiz Güzelliği Hakkında Gezginlerin İfadeleri • Medeni İnsanlarla Temasın Birkaç İşareti • Feci Durumdaki Tüfek • İlkel ve Basit İdare Biçimi • Mehevi'nin Asaleti
26. Bölüm • 223
Kral Mehevi • Hawaiili Majestelerinden Bahis • Bazı Hassas Konularda Mehevi ve Marheyo'nun Tavırları • Tuhaf Evlilik Sistemi • Nüfus • Tekdüzelik • Mumyalama • Mezarlar • Nukuheva'da Cenaze Töreni • Typee'de Yaşayan-

ların Sayısı • Evlerin Yerleşimi • Vadideki Mutluluk • Bir Uyarı • Adalardaki Medeniyet Hakkında Bir-İki Söz • Hawaii Halkının Bugünkü Durumu • Bir Misyonerin Karısıyla İlgili Hikâye • Oahu'daki Faytonlar • Düşünceler

27. Bölüm • 236

Typeelerin Sosyal Durumu ve Genel Karakteri

28. Bölüm • 243

Balık Avı Partileri • Balıkların Paylaştırılması • Gece Yarısı Ziyafeti • Zaman Ayarlı Mumlar • Pek Zarif Olmayan Balık Yeme Şekli

29. Bölüm • 247

Vadinin Tabiat Tarihi • Altın Renkli Kertenkeleler • Kuşların Uysallığı • Sivrisinekler • Sinekler • Köpekler • Yalnız Bir Kedi • İklim • Hindistancevizi Ağacı • Bu Ağaca Tırmanmanın İlginç Yöntemi • Çevik ve Genç Bir Reis • Çocukların Korkusuzluğu • Too-Too ve Hindistancevizi Ağacı • Vadideki Kuşlar

30. Bölüm • 255

Bir Güzel Sanatlar Profesörü • Profesörün Zulmü • Dövme ve Tabu Üzerine • Tabu Üzerine İki Anekdot • Typee Dili Üzerine Bazı Düşünceler

31. Bölüm • 264

Adalıların Tuhaf Âdeti • Şarkı Söyleyişleri ve Seslerinin Garipliği • Bir Şarkı • İlk Kez Şarkı Duyan Kralın Mest Oluşu • Yazara Verilen Yeni Paye • Vadideki Müzik Aletleri • Vahşilerin Boks Gösterisine Hayran Kalışları • Yüzen Bebek • Kızların Saçlarının Güzelliği • Saçların Bakımı

32. Bölüm • 269

Korkularım • Korkunç Keşif • Yamyamlık Üzerine • Happarlarla İkinci Çatışma • Vahşi Manzara • Gizemli Şölen • Şölenin Ardından Keşfettiklerim

33. Bölüm • 278

Yabancı Tekrar Vadiye Geliyor • Yabancıyla İlginç Görüşme • Kaçma Girişimi • Başarısızlık • Kederli Halim • Marheyo'nun Şefkati

34. Bölüm • 283
Kaçış

Ek • 293
Toby'nin Hikâyesi • 299

SUNUŞ

Türkçeye daha önce *Moby Dick* ve *Billy Budd* başlıklı romanları ile "Katip Bartleby" isimli öyküsü çevrilen, Amerikan edebiyatının en önemli isimlerinden Herman Melville'in ülkemizde de, en azından "iyi edebiyat" okurlarınca, iyi tanındığını söyleyebiliriz. Ünüyle yazarını çoktan gölgede bırakmış, korkunç beyaz balina Moby Dick'in ismini duymuş olanların ise kitabı okumuş olanlardan çok daha fazla olduğuna kuşku yok. Elinizdeki kitap, bu büyük ustanın adının ilk kez duyulmasını sağlayan ilk romanı.

Melville'in eserlerine ileride damgasını vuracak birçok özelliğin bu kitabı yazdığı dönemde filizlendiğini, Pasifik'te geçirdiği yılların Melville'in gerek kişiliği gerekse dünya görüşü açısından belirleyici olduğunu hatırlarsak, Melville'in *Typee*'yi yazmaya nasıl ve hangi şartlarda başladığının ve kitabın Melville'in yazarlık kariyerine nasıl bir etki yaptığı üzerinde biraz durmanın yerinde olacağını düşünüyorum. Yoksa, bir düzine biyografiye konu olmuş inişli çıkışlı bir yaşamın bu kısa önsözde özetlenebileceğini sanmıyorum; ayrıca, istediğimiz kaynağa anında ulaşabildiğimiz internet çağında bunu gerekli de görmüyorum.

Herman Melville'in 1819 yılında, hem anne hem de baba tarafından oldukça köklü ve saygıdeğer bir ailenin üçüncü çocuğu olarak doğduğunu (toplam sekiz kardeş olacaklardır), ama Herman'ın doğumundan sonra aile için iyi günlerin uzun sürmediğini söyleyerek başlayabiliriz işe. İlk büyük ekonomik krizini 1819 yılında yaşayan Amerika Birleşik Devletleri, toplumsal ve kültürel bir değişim geçirerek hızla modern bir kapitalist ülke olma yolunda ilerlerken, dönemin sancı ve sorunları geniş kitleleri olumsuz yönde etkiliyordu. Şansı yaver gitmeyenlerden bi-

ri de, ekonomik krize kadar başarılı ve varlıklı bir tüccarken, 1832 yılında yaşadığı iflastan sonra önce sağlığını ardından da yaşamını yitirecek olan, baba Allan Melvill'di (aile, soyadının sonuna "e" harfini daha sonra ekleyecektir). Allan Mellvill'in acı sonu olmasa, belki bugün Herman Melville diye bir yazardan söz ediyor olmayacaktık. Babasını yitirdikten sonra zorluklarla geçen yıllarda (*Redburn* adını vereceği ve 1849 yılında yayımlanan dördüncü romanında o günleri hatırlayacaktır) kendini tatmin etmeyen birkaç iş denedikten sonra, 3 Ocak 1841 tarihinde *Acushnet* adlı balina gemisine tayfa olarak yazılan Melville'in bu kararının nedenlerini, *Moby Dick*'in anlatıcısı Ishmael'in "paramın azaldığı ya da hiç kalmadığı bir sırada, karada da beni ayrıca bağlayan hiçbir şey olmadığı için, biraz engine açılayım, bu dünyanın denizlerini şöyle bir göreyim dedim"[1] sözlerinde buluruz. Güney Pasifik'te geçirdiği dört yılın ardından 1845 yılında Amerika'ya dönen Melville, dostlarının yüreklendirmesiyle, uzak denizlerde görüp geçirdiklerini kâğıda dökmeye başlar. O yıllarda Londra'da görevli olan ağabeyinin aracılığıyla, 1846'da ilk olarak Londra'da, şimdiki halinden farklı uzunca bir başlık altında basılan kitap, *Typee* başlığını yine 1846'da yapılan ilk Amerikan baskısında alır.

Typee metninin kitaba dönüşürken başına gelenler ve kitabın Atlantik'in iki yakasında aldığı tepkilerin de ilginç bir öyküsü vardır. *Typee*'nin İngiltere'deki yayıncısı ve okurları daha çok Typee'nin "gerçek" bir öykü olup olmadığıyla ilgilidirler. Kitabı basmış olsa da, yayıncı John Murray romanın usta bir yazar değil, gerçek bir denizci tarafından yazıldığını gösterecek bir kanıt sunması konusunda Melville'i sürekli olarak sıkıştırır. Kitabın yayınlanmasından kısa bir süre sonra, Melville'in Typee Vadisi'ndeki macerası sırasında kendisiyle birlikte olan arkadaşı Richard Tobias Greene'in ortaya çıkıp Melville'i teyit etmesiyle ve anlattıklarının "Toby'nin Hikâyesi" başlığıyla kitabın ikinci baskısına eklenmesiyle, bu sorun bir ölçüde çözülür. Kitabın Amerika'daki yayıncısı John Wiley ise özellikle misyoner-

1 Herman Melville, *Moby Dick: Beyaz Balina*, (Çev. Sabahattin Eyüboğlu, Mina Urgan), İstanbul, YKY, 2000, s.45.

ler ve cinsellikle ilgili bölümlerin çıkarılmasını ya da elden geçirilmesini ister. Amerikalı yayıncısının baskılarına dayanamayarak metinde epeyce değişiklik yapan Melville'in önceleri sonuçtan memnun kaldığını söylediği de, yıllar sonra bu kararından dolayı pişman olduğu da Melville araştırmacılarının kayıtlarına geçmiştir. Ortaya çıkan garip durum ise, İngiliz yayıncının ikinci baskıda da hiçbir sansür yapmadan, kitabı yalnızca başlığını değiştirip "Ek" ve "Toby'nin Hikâyesi" bölümlerini ekleyerek bugün standart kabul edilen edisyon haline getirmesine karşın (elinizdeki çeviri de bu basımdan yapılmıştır), Melville'in yaşadığı süre boyunca Amerika'da okurların kitabın ancak sansürlenmiş ve kısaltılmış halini okumuş olmalarıdır. Kitaba yöneltilen az sayıda olumsuz eleştirilerin özellikle Melville'in misyonerler hakkındaki görüşleri ve cinsellik konusundaki açıksözlülüğünden kaynaklandığını, ama her şeye rağmen *Typee*'nin hem İngiltere'de hem Amerika'da olumlu eleştiriler alarak iyi satış yaptığını, kısacası Melville'in edebiyat dünyasına başarılı bir giriş yaptığını biliyoruz.

Typee'nin ve onun hemen ardından 1847 yılında yayımlanan, Melville'in Pasifik'teki maceralarına *Typee*'nin kaldığı yerden devam eden *Omoo*'nun sağladığı başarının genç yazar için büyük mutluluk kaynağı olduğu düşünülebilir. Bir süre için öyle olduğu da doğrudur. Ama yine Pasifik'te geçen bir macera olarak başlayıp, Melville'in içindeki kural tanımaz sesi serbest bırakması sonucunda döneminin yazınsal kalıplarını altüst edecek bir biçime bürünen üçüncü romanı *Mardi*'nin (1849) ticari başarısızlığı, Melville için yaşamı boyunca sürdürecceği bir sorgulamanın başlangıcı olur. Niçin *Typee* ve *Omoo* gibi kitaplar yazmaya devam etmediği kendisine sorulduksa, Melville okurun ve piyasanın beklentilerinin kendi istediği konuları istediği biçimde yazmasını olanaksız kıldığını anlayacak, ün denen şeyin yazarın ayağında bir pranga haline gelebileceğini fark edecek, hatta *Moby Dick* üzerinde çalışırken Nathaniel Hawthorne'a yazdığı bir mektupta, adının gelecekte *Typee* ve *Omoo* ile anılacak olmasının kendisini rahatsız ettiğini söyleyecektir. Yine de özellikle *Typee*'nin, Melville'in küçümsemesini hak etmeyecek ka-

dar önemli bir kitap olduğunda hemen hemen tüm Melville eleştirmenleri hemfikirdir.

Melville'in o yıllarda henüz günlük tutmamış olmasının da getirdiği zorluklarla, *Typee*'nin ne kadarının gerçek ne kadarının kurgu olduğu sorusu, hem okurların hem Melville araştırmacılarının kafasını uzun süre kurcalamıştır. Bugün eldeki bilgilerle varılan sonuç, kitabın gerçek ve kurmacanın bir karışımı olduğudur. Romanda nelerin kurmaca olup olmadığının belirsiz olmasının yanı sıra (örneğin Melville/Tommo'nun vadide gerçekten alıkonulup konulmadığı), işin "gerçek" kısmının da biraz karmaşık olduğunu söyleyebiliriz. Şöyle ki, gemi kayıtlarından Melville'in Typee'lerle yalnızca bir ay kadar kaldığı kesin olmasına rağmen, kendisi anlatısında bu süreyi dört aya çıkarır. Bugün yine bütün araştırmacıların üzerinde anlaştığı bir nokta, Melville'in yerliler hakkında aktardığı gözlemlerin çoğunun, kitabı yazmadan önce başvurduğu kitaplardan alındığıdır. Melville kitabında bu eserlerden söz etse de, onlardan yararlandığını söylemez. Yine de bütün bunlar, bir eser olarak *Typee*'nin değerini azaltmaz, zira yaşadıklarını ve okuduklarını mükemmel biçimde harmanlayıp kurgulayan Melville'den başkası değildir. Gerçeğin ve kurmacanın ustaca harmanlanması açısından değerlendirildiğinde, daha sonra *Moby Dick*'te de göreceğimiz gibi, günlük ve tarihsel arka planı, boyutları günün ve gözle görülenin çok ötesine uzanan felsefi ve düşünsel bir tartışmanın dekoru olarak kullanmanın ilk denemelerini *Typee*'de buluruz.

Typee neredeyse Melville'in tüm yapıtları gibi çokkatmanlı, değişik düzeylerde ve biçimlerde okunabilecek bir kitaptır. Yalnızca heyecanlı bir maceraya tanık olmak için, ya da Güney Pasifik coğrafyası ve kültürleri üzerine bilgi edinmek için okunabilir. Ama bunlara ek olarak, *Typee*'yi günümüz okurları açısından önemli ve güncel kılan bir başka boyutu daha vardır. Özellikle "küreselleşme" ve "medeniyetler çatışması" gibi kavramların günlük dile girdiği, "beyazların" dünyanın çeşitli bölgelerindeki "barbarlara" demokrasi götürmek, uygarlık öğretmek üzere operasyonlarına devam ettikleri düşünülürse, *Typee*'nin aslında tanıdık bir öykünün 19. yüzyıl versiyonu olduğunu söy-

leyebiliriz. Bu gözle bakıldığında, *Typee*'nin nasıl bir çerçevede okunabileceği üzerine görüşlerimi kısaca belirtmek istiyorum.

Yalnızca olay örgüsü düzleminde düşünüldüğünde, *Typee* oldukça basit bir romandır. Gemilerini terk ettikten sonra, yamyam oldukları düşünülen ve beyazlarla ilişkiden uzak, yalıtılmış bir vadide yaşayan yerliler arasına düşen iki denizcinin maceralarını anlatırken, bir yandan da anlatıcının yerlilerin kültürleri üzerine gözlemlerini aktarır. Melville'in Pasifik'teki sömürgecilik tarihinin bir kesitine tanıklık ettiği göz önüne alındığında ise, kitap aslında daha karmaşık bir öykü anlatmaktadır. Bu bağlamda okunduğunda *Typee*, kendini tarihin öznesi olarak kurgulayan Batı ile Batı'nın "öteki" olarak tanımladığı kültür(ler) arasındaki karşılaşma ve çatışmanın öyküsüdür. Batı'nın ikili karşıtlıklara dayanan hiyerarşik bir düşünme biçimiyle kavramaya ve kavramsallaştırmaya çalıştığı bu ilişkide, kendisine ve karşısındakine atfettiği tanımlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz: ben/öteki, özne/nesne, uygar/barbar, efendi/köle, kültür/doğa, iyi/kötü, temiz/kirli, aydınlık/karanlık, vb. *Typee* tüm bu karşıtlıkların herhangi bir çiftinden hareketle okunabilir. Ama romanın dönemi ve konusu düşünüldüğünde, ben öyküyü yukarıda saydığım karşıtlıkların tümünü içeren ve yenilerini üreten, bir tür üst ya da kurucu karşıtlık olan *tarihsel olan/tarihin dışında kalan* ikiliğinin çerçevesinde okumanın daha verimli olacağını düşünüyorum. Bu açıdan bakıldığında *Typee*, örneğin, en bilinen ve en sistematik versiyonunu Hegel'in tarih felsefesinde gördüğümüz, tarihin öznesi olanla bu öznenin aşması gereken tarih dışı "öteki"nin karşılaşmasını öyküleyen, ilerlemeci tarih anlatısı hatırlanarak okunabilir. Hegel anlatısında kısaca şunları söyler: İnsanlık tarihi, doğudan batıya doğru ve zaman içinde yapılan metaforik bir yolculuk boyunca, doğanın ve zorunluluğun boyunduruğundan yavaş yavaş kurtulmanın ve kademe kademe özgürleşerek aklın egemenliğinin kuruluşunun tarihidir. Bu tarihsel süreçte varılacak son istasyon Batı dünyası, onun kurumları ve değerleridir. İlerlemeci tarih anlayışına göre, Typee'ler ve benzerlerinin temsil ettiği her şey tarihin şanlı yürüyüşünde ayak bağıdır ve çöp tenekesini boylamaya mahkûmdur. Tarih

sahnesinde doğrudan çatışan aktörler ya da onların özellikleri olarak gördüğümüz ikili karşıtlıklar, bu büyük anlatıya heyecan katan kurgusal unsurlar oldukları gibi, pratik açıdan da sömürgeciliği ve fetih politikalarını meşru kılan söylemi oluştururlar.

Bu arka planın *Typee* ile ilintisini kurarken gözden kaçmaması gereken bir nokta, kitabın büyük tarih anlatısı karşısında tutumunun bölünmüş ya da yarılmış, yani bir yandan eleştirel bir yandan da olumlayıcı olmasıdır. Bu yarılmanın işleyişini ve nedenlerini anlamak için kitaptaki iki katmana dikkat etmek gerekir. Tommo'nun öyküsü eşzamanlı, iç içe geçmiş ama aynı anda da ters yönlerde ilerleyen iki algılama biçimini, iki sesi, neredeyse iki alt anlatıyı içerir (Melville'in bu iki sesliliği ya da bölünmüş bilinci daha sonra yazacağı her şeye damgasını vuracaktır). Peki, nedir bu iki alt anlatı?

Öykünün daha görünür yüzünde Tommo başta Fransızlar olmak üzere, "uygar" dünyanın temsilcilerinin bölgede yıkıma neden olan uygulamalarını ve bunların ideolojik dayanağını oluşturan dinsel, ekonomik ve kültürel varsayımları eleştirir. Yani Melville bu ilk düzlemde ilerlemeci tarih anlatısını, onun kurguladığı ikili karşıtlıkları korkmadan sorgular ve reddeder. Typee Vadisi'nde tarihsel ilerlemenin göstergeleri olan tektanrılı din, para, özel mülkiyet, yazılı yasalar, devlet bulunmaz. Batıdakinin benzeri bir evlilik ya da aile kurumundan söz edilemeyeceği gibi, cinsel yaşamın yasaları da farklıdır. Batı için tarihin çekici motoru olan *arzu* yokluk ve yoksunluk tarafından üretilirken, Typee'de *arzu* bolluktan doğar. Kısacası Typee Vadisi bir yeryüzü cennetidir; tarihin dışındadır ve o haliyle de mutludur. Melville'in bu yorumu romanda açık ve belli, kolaylıkla teşhis edilebilecek bir katmandır.

İkinci katmanda ise ne anlatıcı olarak Tommo'nun ne de yazar olarak Melville'in farkında olduğu, neredeyse bilinçaltı bir dinamik işlemektedir. Tommo bir yandan Batı'nın kendini konumladığı tarihsel özne ve bilinç pozisyonunu eleştirirken, kendisi de Typee'lerle kurduğu ilişkide benzer bir çerçeveden kaçamaz. Tommo bu kaçışın olanaksızlığını anlatan bir sembolü zaten Typee Vadisi'ne beraberinde getirmiştir: bacağındaki ağ-

rı. Tommo'nun bacak ağrısı, bir anlamda Tommo'ya sürekli olarak bedenini ve benliğini, farklılığını hatırlatan bir semptom ve batılı özneyi tanımlayan, kendine dönük huzursuz bilincin bir sembolüdür. Bacağındaki rahatsızlık uykusuz geceler geçirip düşünmesinin, vadide ayrıksı kalmasının, sonuçta da vadiden kaçmasının nedeni haline gelir. "Uygar" dünyayı temsil eden gemi Dolly'den ve onun sorunlarından kaçan Tommo, zamanın durduğu Typee Vadisi'nde tarihin dışına, yani cennete düşmüştür. Ama Âdem ve Havva'nın hikâyesinden de bildiğimiz gibi, bilinç cennette var olamaz ve bilincin olduğu yer de cennet olarak kalamaz; bilinç ya cennetten kovulmak ya da kaçmak zorundadır.

Kaçışı zorunlu kılan bir başka unsur da bilince bağlı olduğu kadar, bilincin bir türlü kontrol edemediği bilinçaltıyla da ilişkilidir. Her ne kadar ilerlemeci tarih anlatısında ben'in "öteki" üzerindeki zaferi kesin olsa da, işlerin gerçekte böyle yürümeyebileceği, diyalektik modelin her an bir kısa devre yapma olasılığının bulunduğu da unutulmamalıdır. Tommo'nun yerliler tarafından mideye indirilme korkusu, üzerinde durduğum alegorik düzlemde şu anlama gelir: ben ile ötekinin, özne ile nesnenin, av ile avcının rollerinin değişmesi olasılığı her zaman vardır; konumlar mutlak değildir. Kendisinin bir antropolog gibi incelediği ve bir gözlem nesnesine indirgediği yerlilerin de kendisini kuşkulu bakışlarla izlediğini fark etmesi, yani kendini nesne, hem de her an mideye indirilebilecek türden bir nesne konumunda hissetmesi Tommo'nun yaşamını zindana çevirir. Böyle bir ölüm yalnız korkunç değil, özne için aşağılayıcı bir yenilgi de olacaktır. Bu açıdan Tommo'nun korkuları, batılı tarihsel öznenin bilinçaltında var olup dile getirilemeyen, ama alttan alta "öteki" karşısında duyulan korku ve endişelerin sembolize edilmiş halleri olarak okunabilir. İlerlemeci tarih anlatısına göre akıl nasıl doğayı aşıp onun tarafından yutulmamak zorunda ise, kahraman da yamyamların arasından kurtulup hikâyesini anlatmak, yani tarihi yazmaya devam etmek durumundadır. Öykünün dışına çıkıp gerçek dünyaya dönecek olursak, Herman Melville de benzeri bir yol izler. "Uygar dünyaya," yani tarihin sah-

nesine geri dönerek, anlattığı öykü yoluyla yazar kimliğini, bir anlamda kendi özel tarihini kurmaya başlar.

Bu satırlara kadar sabreden okura tekrar hatırlatmak isterim: Sakın bütün bu söylediklerim, yalnızca heyecanlı bir macera okumayı bekleyen okuru düş kırıklığına uğratmasın. *Typee*'nin hiçbir okuru eli boş çevirmeyeceğine eminim.

Çeviri üzerine birkaç şey söylemem gerekirse, öncelikle Melville'in üslubuna sadık kalmaya çalışarak, orijinaldeki cümle yapılarını basitleştirmekten elimden geldiğince kaçındığımı belirtmeliyim. Sözcüklerin seçiminde ise, Melville'in 19. yüzyıl İngilizcesini, üstelik zaman zaman oldukça ağdalı bir şekilde kullandığını göz önünde bulundurdum.

Son olarak, çeviri sürecindeki destek ve önerileri için dostum Cemal Güzel'e teşekkür ederken, bu çeviriyi, çalışmanın başlangıcına tanık olup kitap haline gelişini göremeyen sevgili babam Yılmaz Gümüşbaş'ın anısına ithaf ediyorum.

M. Barış Gümüşbaş

Yerli dilindeki sözcüklerin yazılımında bulunan tutarsızlıklar (aynı sözcüğün bazen tırnak içinde, bazen tırnaksız yazılması, bazen küçük bazen büyük harfle başlaması gibi) metnin orijinaldeki halleriyle bırakılmıştır. Ayrıca aynı tür sözcüklerin yaklaşık Türkçe okunuşlarını vermek yerine, Melville'in yazdığı şekliyle bırakmak tercih edilmiştir.

TYPEE

POLİNEZYA HAYATINA BİR BAKIŞ

Bu Naçiz Eser Massachusetts Eyaleti
Yüksek Mahkeme Reisi Lemuel Shaw'a
Sevgiyle İthaf Edilmiştir.

ÖNSÖZ

Bu kitapta anlatılanlar yaşanalı üç yıldan fazla oldu. Eğer son birkaç ayı saymazsak, yazar bu son üç yılın büyük kısmını, koca okyanusta oradan oraya savrularak geçirdi. Bugünlerde heyecan verici denebilecek bir macera yaşayan bir tek denizciler kaldı. Şömine başında oturanlara garip ve romantik görünen şeyler, denizciler için dirsekleri yırtık bir ceket kadar tanıdıktır. Denizciler türlü türlü ilginç maceralara aşina olsalar da, ilerideki sayfalarda kaydedilenler "hikâye gibi anlatıldığında", yalnızca denizde birçok gece nöbetinin yorgunluğunu almakla kalmamış, yazarın yol arkadaşlarının en içten muhabbetlerini de uyandırmıştı. Bu nedenle yazar, hikâyesinin, denizcilere olanla maceralı bir hayatı daha az tanıyanların ilgisini çekebileceğini düşündü.

Hikâyesinde, aralarına düştüğü benzersiz ve ilginç insanları anlatırken, yazarın bu insanların daha belirgin özelliklerini ele aldığı ve onların geleneklerini aktarırken, çoğu kez bunların kökenleri ve nedenleri üzerine açıklamalardan uzak durduğu görülecektir. Barbar topluluklar arasında bulunmuş seyahatname yazarları genellikle bu konular üzerinde farklı düşündüklerinden, yazar kusur olarak kabul edilebilecek bu eksikliği burada belirtmenin doğru olacağını düşünmektedir. Yazar bu ve diğer pek çok kusurlarının da herkesten daha çok farkında olmasına rağmen, içinde bulunduğu çok özel koşullar anlaşıldığında bu eksikliklerin hoş görüleceğinden emindir.

Yayımlanmış birçok anlatıda tarihler konusunda epey titizlik gösterilmişse de, anlatacağı olaylar sırasında yazar haftanın günlerinin ucunu kaçırdığından, okurun bu konudaki kusurların üzerinde durmama cömertliğini göstereceğini ummaktadır.

Bu kitapta kullanılan Polinezya dilindeki sözcüklerin yazımında, yazım kurallarının başka yazarlar tarafından daha önceden belirlendiği durumlar dışında, sözcüklerin telaffuzlarının bir yabancıya en kolay aktarılabileceği düşünülen bir yazım şekli kullanılmıştır. Pasifik'teki adaları tasvir eden çeşitli eserlerde, geçerli yazım kurallarına uymak kaygısıyla, en güzel ses bileşimlerinin pek çoğu okurun kulağına ulaşamamıştır.

İleride okuyacağınız bölümlerde, dünyanın çeşitli bölgelerindeki faaliyetleri hakkında genellikle, çoğunlukla da haklı olarak, takdir toplayan hikâyelerini kendi ağızlarından duyduğumuz saygıdeğer mevkideki insanlara insafsızlık edildiğini düşündürebilecek bazı kısımlar bulunmaktadır. Fakat, bu tür bölümlerin hiç tartışma götürmeyecek ve bizzat yazarın tanık olduğu gerçeklere dayandığı görülecektir. Bu gerçeklerden çıkarılan hükümler kaçınılmaz olup, yazar bu hükümleri dile getirirken ne kişilerin kendilerine, ne de yandaşlarının eylemlerinin her zaman yarar sağlamadığı o şerefli davaya karşı bir düşmanlık duygusunun etkisinde kalmıştır.

Yazar, son zamanlarda Sandwich, Markizler ve Sosyete adalarında meydana gelen önemli olaylara karşı Amerika'da, İngiltere'de, hatta bütün dünyada duyulan ilginin, başka durumlarda affedilmeyecek bazı konu dışına sapmaları haklı göstereceğine inanmaktadır.

Hikâyede okura garip gelecek, belki de tamamıyla aklının almayacağı şeyler olsa da, bu konuda okurun hisleri, yazarın bunları yaşadığı zaman hissettiklerinin yanında hiç kalacaktır. Yazar olayları aynen olduğu gibi aktarmış, ve yalın hakikati söyleme kaygısının okurun güvenini kazanacağına inanarak, herkesi anlatılanlardan kendince bir sonuç çıkarsın diye özgür bırakmıştır.

1. BÖLÜM

Deniz • Karaya Özlem • Karasevdalı Bir Gemi • Yolcuların Hedefi • Markizler • Bir Misyoner Eşinin Vahşiler Arasındaki Macerası • Nukuheva Kraliçesine Dair Anekdot

Denizde altı ay! Evet okur, altı aydır kara yüzü görmeden, ekvatorun kavurucu güneşi altında ispermeçet balinası peşinde, tepemizde gökyüzü, etrafımız yalnızca deniz, uçsuz bucaksız Pasifik'in dalgaları üzerinde çalkalanıp durmaktayım. Taze erzakımız biteli haftalar oluyor. Bir tane tatlı patates kalmadı; tek bir tane bile. Bir zamanlar kış güvertesini süsleyen o muhteşem muz hevenkleri ne yazık ki artık yok! Kıçtan ve kış güvertesinden sarkan o lezzetli portakallar da öyle! Evet, hepsi bitti ve bize tuzlanmış et ve kuru ekmekten başka bir şey kalmadı. Ah sizi, Atlantik'i geçerken iki haftalık yol için o kadar yaygara yapan, zorluklarını ve sıkıntılarını öyle dokunaklı anlattığınız denizde, kahvaltı, öğle yemeği, beş çeşitle akşam yemeği, dedikodu, pişpirik ve şampanyayla geçen bir günden sonra, kötü kaderi maun ve isfendan kaplı küçük kamaralarda tıkılmak olan ve "yukarda tepinip bağıran işe yaramaz şu gemicilerden" başka rahatınızı kaçıran bir şey olmadan on saat uyuyan özel kamara denizcileri! Bizim altı ay kara yüzü görmememize ne derdiniz?

Ah, bir çimen yaprağının canlandırıcı görüntüsü, bir avuç yumuşacık toprağın kokusu için neler vermezdim! Etrafta hiç mi taze bir şey yok? Görünürde hiç yeşil bir şey yok mu? Tamam, küpeştelerin iç yüzü yeşile boyalı, ama sanki çimeni anımsatacak bir şey bile karaya bu kadar uzakta bitemezmiş gibi, ne kadar çirkin ve hastalıklı bir renk. Yakmak için kullandığımız odunların kabuğu bile kaptanın domuzu tarafından kemi-

rilip mideye indirildi. Tabii, domuzun kendisi de midelere ineli epey oldu.

Artık kümesin tek sakini, bir zamanlar gençliğinin neşesi ve havasıyla cilveli tavuklar arasında göğsünü kabartarak dolaşmış bir horoz. Bir de şimdiki haline bakın; kendine kalan tek bacağının üzerinde bütün gün kederle dikilip duruyor. Önündeki küflü mısıra ve küçük yalağındaki tuzlu suya tiksinerek sırt çeviriyor. Kuşkusuz, kendisinden kelimenin tam anlamıyla birer birer koparılıp alınan ve bir daha geri dönmeyen dostlarının yasını tutuyor. Ama yası pek uzun sürmeyecek; zira siyahi aşçımız Mungo'nun dün bana söylediğine göre, sonunda karar çıkmış ve zavallı Pedro'nun kaderi bağlanmış. Gelecek pazar, zayıf bedeni kaptanın masasının üzerine yatırılacak ve gece bitmeden çok önce, bütün alışıldık törenlerle birlikte o değerli şahsın yeleğinin altına gömülecek. Talihsiz Pedro'nun başının vurulmasını dört gözle bekleyecek kadar zalim birinin bulunacağına inanmak zor olsa da, denizci olacak bencil herifler biçare horozun sonunu görmek için her dakika dua ediyorlar. Dediklerine bakılırsa, önüne taze et geleceğinden emin olduğu sürece kaptan geminin rotasını karaya doğru çevirmezmiş. O et de sadece bu bahtsız kuşta olduğundan, o da bir kez yutulduktan sonra kaptanın aklı başına gelecekmiş. Sana zarar gelsin istemem Peter, ama kaderin nasıl olsa er geç bütün soyunun sonunu paylaşmak olduğuna göre ve senin hayatına son vermek bizim kurtuluşumuzun işareti olacaksa, ne yalan söyleyeyim boynun şimdi vurulsun derim! Ah, hayat dolu toprağı tekrar görmeyi öyle özledim ki! Yaşlı gemi bile loça deliklerinden karayı bir kez daha görmek için can atıyor. Geçen gün kaptan dümen tutuşuna kusur bulunca Jack Lewis doğru söyledi.

"Bakın Kaptan Vangs," dedi gözüpek Jack, "benden iyi dümenci bulamazsınız; ama artık hiçbirimiz kocakarıyı yola koyamıyoruz. Yelkenlerini dolduramıyoruz efendim. O kadar dikkat ediyorum, kaçıveriyor. Hani kandırayım diye dümeni hafifçe kırıyorum, bana mısın demiyor, yine bildiğini okuyor. Karanın öbür tarafta olduğunu bildiğinden artık rüzgâra doğru girmiyor." Ee tabii, Jack, niye gitsin ki? Koca koca keresteleri-

nin her biri karada yetişmiyor mu, onun da bizler gibi duyguları yok mu?

Zavallı ihtiyar gemi! Ne istediği her halinden belli: Ne kadar kederli görünüyor! Kavurucu güneşin yaktığı yan taraflarındaki boya kabarıp çatlamış. Peşi sıra sürüklediği yosunları bir görseniz! Hele kıç tarafında birikmiş midyelere bakmaya mide ister. Dalgalar üzerinde her yükseldiğinde görülen dibinin bakırı ise, ya yırtılıp düşmüş ya da ha koptu kopacak durumda.

Zavallı ihtiyar gemi! Bir kez daha söylüyorum, altı aydır dur durak bilmeden baş kıç vuruyor. Ama cesaret, kocamış kız, pek yakında seni, güzelim karaya bir taş atımı uzakta, yeşil bir koyda ve gürültücü rüzgârlardan uzak demirlemiş, keyifle salınırken görmeyi ümit ediyorum.

* * *

"Yaşasın, koçlarım! Karar çıktı; haftaya rotamızı Markizler'e çeviriyoruz!" Markizler! Bu adın yalnızca kendisi bile insanın aklında ne tuhaf hayaller uyandırıyor! Çıplak huriler, yamyam şölenleri, hindistancevizi ağaçları, mercan kayalıkları, dövmeli reisler ve bambu tapınaklar, ekmek ağaçları dikili güneşli vadiler, pırıltılı mavi sularda dans eden oyma kanolar, korkunç putların koruduğu vahşi ormanlar, *kâfirce törenler ve insan kurban etmeler.*

Seyir sahamızdan ayrılırken böyle tuhaf şekilde birbirine karışmış düşünceler aklımdan çıkmıyordu. Eski gezginlerin öyle hararetle tasvir ettikleri bu adaları görmek için dayanılmaz bir merak duyuyordum.

Şimdi rotamızı çevirdiğimiz ada grubu ilk defa 1595'te ziyaret edilmiş olması nedeniyle Avrupalıların Güney Pasifik'teki ilk keşifleri arasında olmasına rağmen, yöre halkı hâlâ her zamanki kadar yabani ve vahşidirler. Kutsal bir görevle gönderilmiş misyonerler, adaların güzel sahillerinin açığından geçmiş ve yerlileri taş ve tahta putlarıyla baş başa bırakmışlardı. Bu adaların keşfedilme şekli de ne kadar ilginçtir! Bir altın bölgesi bulmak için yol alırken, bu adacıklar büyülü bir görüntü gibi Men-

danna'nın yolu üzerinde bitivermişler, İspanyol da bir an için parlak düşlerinin gerçekleştiğini sanmış. Himayesi altında yolculuğa çıktığı o zamanki Peru Genel Valisi Markiz Mendoza'nın şerefine, efendisinin rütbesini belirten adı adalara vermiş ve dönüşünde dünyaya, adaların güzelliği hakkında pek açık seçik olmasalar da muhteşem havadisler getirmiş. Fakat daha sonra yıllarca kendi haline bırakılan bu adalar, bir süre sonra eski bilinmezliklerine geri dönmüşler. Haklarında ancak şimdi şimdi bir şeyler bilinmektedir. Tabii kırk yılda bir, maceraperestin birinin adaların huzur dolu sükûnetini bozduğu, alışılmamış manzara karşısında afalladığı ve neredeyse yeni bir yer keşfettiği fikrine kapıldığı da olmuştur.

Güney Pasifik yolculuklarında tutulan notlarda şöyle bir söz edilmeleri dışında, bu ilginç adalar hakkında hemen hemen hiç kimse bir şey anlatmamıştır. Dünyanın etrafını kaç kere dolaşmış olan Cook, bu adaların sahillerine neredeyse hiç uğramamıştır. Bu adalar hakkında tüm bildiklerimiz birkaç kabataslak seyahatnameye dayanmaktadır. Bunlar arasında iki tanesi özellikle dikkat çekicidir. Porter'ın *Amerikan filkateyni Essex'in son savaş sırasında Pasifik'teki seyahatinin seyir defteri*'nin ada sakinleri hakkında ilginç ayrıntılar içerdiği söylenmektedir. Fakat, bu eseri bir türlü göremedim. Yine Amerikan savaş gemisi Vincennes'in papazı Stewart da *Güney Pasifik'e Bir Ziyaret* adlı eserinin bir kısmını aynı konuya ayırmıştır.

Son birkaç yıldır, Pasifik'teki balina sahalarında yoğun olarak avlanan Amerikan ve İngiliz gemileri, erzakları tükendiğinde zaman zaman adaların birinde bulunan geniş limana yanaşmaktadır. Fakat yerlilerin ellerinde birçok beyazın uğradığı korkunç sonla ilgili hatırlananlardan kaynaklanan bir yerli korkusu, bu gemilerin mürettebatlarını, ahaliyle bu insanların kendilerine özgü gelenek ve görenekleri hakkında bilgi edinecek kadar kaynaşmaktan alıkoymuştur.

Protestan misyonlarının bu adaları kâfirlikten kurtarmaktan ümidi kestikleri anlaşılıyor. Her seferinde yerlilerinden gördükleri muamele, en cesurlarını bile ürkütmeye yetmiş. *Polinezya Araştırmaları* adlı eserinde Ellis, Tahiti misyonu tarafından bu

adaların bazılarında bir şube kurulması yolunda sonuçsuz kalan çabalarla ilgili ilginç şeyler anlatır. Markizler'i ziyaretimden kısa bir süre önce meydana gelen, bu tür gayretlerle ilgili gülünç bir olayı anlatmadan geçemeyeceğim.

Vahşilerin gönlünü alma yolunda daha önceki başarısız girişimlerden gözü yılmayan ve bu konuda kadın etkisinin faydalı olacağına inanan cesur bir misyoner, o âna kadar bu sahilleri ziyaret eden ilk beyaz kadın olan genç ve güzel karısını yerlilerin arasına sokar. Adalılar önce bu olağanüstü şeye sessiz bir hayranlıkla bakakalırlar; yeni bir tanrıçayla karşılaşmış gibidirler. Ama kısa sürede kadının cazibesine alışıp bedenini örten kumaşı kıskanan yerliler, tanrıçanın bedenini kutsayan mukaddes patiska örtüyü yırtmaya girişerek meraklarını giderirlerken, hanımefendinin edep anlayışını zorlayacak ölçüde terbiye sınırlarını aşarlar. Cinsiyetinin belli olmasıyla da, yerlilerin tapınmaları aşağılamaya dönüşür. Kandırıldıklarını düşünerek öfkelenen yerlilerin kadına hakaretleri bitmek bilmez. Sevgili kocasının korku dolu bakışları altında, kadının giysisi çıkarılır ve aldatmacalarına devam ederse affedilmeyeceği anlatılır. Kibar bayanın imanı başına gelenlere dayanabilecek kadar sağlam olmadığından ve başka yeni uygunsuzluklardan korktuğundan, kocasını girişiminden vazgeçmeye zorlar ve Tahiti'ye dönerler.

Cazibesini sergilemek konusunda bu kadar utangaç olmayan bir kişi ise bizzat adanın kraliçesi, Nukuheva Kralı Mowanna'nın güzel karısıydı. Bu kitapta anlatılan maceraların üstünden üç-dört yıl geçtikten sonra, bir savaş gemisiyle bu adalara yolum düşmüştü. O zaman Fransızlar Markizler'i alalı çok olmamıştı ve daha şimdiden, yönetimlerinin yerlilerin davranışları üzerinde gözle görülür yararlı sonuçları olduğuyla övünüyorlardı. Tabii, reform çabalarının birinde yerlilerden yaklaşık yüz ellisini Whitihoo'da katletmişlerdi ama şimdi bunu geçelim. Sözünü ettiğim günlerde, Fransız filosu Nukuheva Koyu'nda toplanıyordu. Fransız kaptanlardan biriyle bizim saygıdeğer amiral arasındaki görüşmede, Fransız kaptan, Amerikan filosunun amiral gemisi olarak, kral ve kraliçe tarafından resmen ziyaret edilmemizin uygun olacağını söylemişti. Fransız subay, verdikleri

eğitim sayesinde kral ve kraliçenin yüce makamlarına uygun tavırları özümsediklerini ve bütün resmi törenlerde, gerekli vakarı sergilediklerini de pek memnun bir şekilde ifade etmişti. Bunun üzerine, gemide majestelerinin konumuna yakışır bir karşılama için gerekli hazırlıklar yapılmıştı.

Güneşli bir öğleüstü, Fransız gemilerinin birinin yan tarafından, flamalarla donatılmış bir filikanın ayrıldığını ve doğrudan bizim iskelemize doğru yol aldığını gördük. Sandalın kıç tarafında, Mowanna ve eşi uzanmışlardı. Bize doğru yaklaşırlarken, serenlere adam koyup selam atışı yaparak ve epeyce patırtı çıkararak kraliyetin hak ettiği şekilde saygılarımızı sunduk.

Borda iskelesine çıktılar; amiral tarafından şapka elde selamlandılar ve kıç güvertesine doğru ilerlediklerinde, muhafızlar silahlarıyla selam dururken bando da "Yamyam Adalarının Kralı"nı çalmaya başladı. Buraya kadar her şey yolundaydı. Fransız subaylar, bu seçkin şahısların dikkatli davranışlarından pek memnun kalmış bir halde keyifle gülümsüyorlardı.

Görünüşlerinin etkileyici olması için epey uğraşıldığı belliydi. Kralın üzerinde altın kordon ve süslemelerle kaskatı olmuş, görkemli bir üniforma vardı. Tıraş edilmiş başı, üzerinde devekuşu tüylerinin sallandığı kocaman bir üç köşeli şapkayla örtülmüştü. Fakat görünüşünde ufak bir kusur vardı. Gözlerinin hizasında yüzünü baştan başa kaplayan büyük bir dövmeyle, kocaman bir gözlük takmış gibi görünüyor, tabii gözlüklü bir kral da, insanın aklına komik şeyler getiriyordu. Ama filonun terzilerinin milli zevkine uygun asıl şatafat, kralın koyu tenli eşinin güzel bedeninin süslerinde ortaya konmuştu. Kraliçe, sarı ipekle süslenmiş, dizlerinin biraz altına kadar inen ve çıplak bacaklarını açıkta bırakan parlak kırmızı bir tül kumaşa bürünmüştü. Sarmal biçimindeki dövmelerle bezeli bacakları iki minyatür Traianus sütununu[1] andırıyordu. Başında, gümüş dallarla süslenmiş ve tepesinde de rengârenk tüyler bulunan, mor kadifeden cafcaflı bir türban vardı.

Manzarayı görmek için güverte iskelesinde toplanan denizci güruhu çok geçmeden kraliçe hazretlerinin dikkatini çekmiş-

1 Roma imparatoru Traianus'un (Marcus Ulpus İ.S. 98-117) yaptırdığı sütun. (çev.)

ti. Kraliçe grubun içinden, çıplak kollarındaki, ayaklarındaki ve göğsündeki çini mürekkebiyle boyanmış şekillerin sayısı bir Mısır lahdinin kapağındakilerin sayısına eşit, yaşlı bir deniz kurdunu seçti. Fransız subayların bütün üstü kapalı uyarı ve itirazlarına rağmen, kraliçe adama doğru yaklaştı ve adamın gömleğinin önünü daha da açarak ve bol pantolonunun paçalarını yukarı sıvayarak, ortaya çıkan parlak mavi ve kırmızı dövmeleri hayranlıkla seyre daldı. Kraliçe hoşnutluğunu çeşitli yabani bağırış ve hareketlerle göstererek, adamın boynuna atılıp sarıldı. Bu beklenmedik olay karşısında kibar Galyalıların utancı kolayca tahmin edilebilir. Ama siz bir de saltanatlı bayanın, kendi güzel bedenindeki hiyeroglifleri gösterme arzusuyla birden öne eğilip arkasını dönerek, elbisesinin eteğini fora etmesiyle, donakalmış Fransızların telaşla kaçışarak, botlarına atladıkları gibi felaket yerinden kaçmalarına neden olan manzarayı sergilediği andaki dehşetlerini görmeliydiniz.

2. BÖLÜM

Seyrüsefer Sahasından Markizler'e Yolculuk • Gemide Uykulu Zamanlar• Güney Pasifik Manzarası • Kara Göründü! • Nukuheva Koyu'nda Demirli Fransız Donanmasını Keşfimiz • Tuhaf Kılavuz • Kano Konvoyu • Hindistancevizi Filotilası • Yüzer Ziyaretçiler • Dolly'nin Güvertesine Çıkışları • Takip Eden Gelişmeler

Hafif alizelerin önünde usulca adalara doğru sürüklendiğimiz on sekiz ya da yirmi günü ömrüm oldukça unutamam. İspermeçet balinası peşinde, Galapagos Adaları'nın yirmi derece batısına doğru ekvator üzerinde seyrediyorduk. Rotamız belli olduğundan, yapmamız gereken tek şey serenleri doğru ve gemiyi rüzgârın önünde tutmaktı. Gerisini mübarek gemi ile kesintisiz rüzgâr aralarında hallediyorlardı. Dümenci gereksiz dümen oynatarak kocakarıyı kızdırmıyor, dümen yekesinde kollarını rahatça yerleştirerek saatlerce uyukluyordu. İşinin ehli Dolly rotasına yöneliyor ve rahat bırakıldıklarında en iyisini yapan insanlar gibi, gün görmüş bir deniz kısrağına yakışır şekilde yolunda ilerliyordu.

Böyle süzülüp giderken, ne hoş, tembel, tasasız vakit geçiriyorduk! Yapacak bir iş yoktu. Biz de zaten bir şey yapmak istemediğimizden bu durumdan şikâyetçi değildik. Ön ambarı tamamen terk etmiş, baş kasarasına çektiğimiz bir tentenin altında bitmez tükenmez gün boyunca uyuyor, yiyor ve aylaklık ediyorduk. Sanki herkes uyuşturucu almış gibiydi. Güverte nöbeti tutarken hiç oturmamaları gereken kıç taraftaki subaylar bile ayakta durmaya çalışırken zorlanıyorlar; durumu kurtarmak için hepsi de çareyi, küpeşteye yaslanıp dalgın dalgın suya bakmak-

ta buluyorlardı. Okumak ne mümkün; kitabı elinize aldığınız anda uykuya dalıyordunuz.

Genel uyuşukluğa kendimi kaptırmayı büyük ölçüde engelleyemesem de, ara sıra büyüden silkinip etraftaki güzelliğin tadını çıkarmayı becerdiğim de oluyordu. Biçimleri ya da renkleri hiç değişmeyen soluk bulutlardan ince bir örtünün görülebildiği ufkun etekleri dışında, gökyüzü mavinin en tatlısıyla göz alabildiğine uzanıyordu. Pasifik'in uzun, ölçülü bir ağıtı andıran kabarışları, yüzeyi güneş ışığında parıldayan küçük dalgalarla kırıla kırıla geliyordu. Arada bir, pruvanın altındaki sudan ürken bir uçar balık sürüsü havaya zıplıyor ve peşinden de bir gümüş sağanağı gibi suya dökülüyorlardı. Derken pırıl pırıl yanlarıyla suyun yüzeyine çıkmış ve dalarken genellikle bir yay çizen muhteşem orkinosun suya dalıp gözden kaybolduğu görülüyordu. Uzaklarda, bir balinanın azametli fıskıyesi görülebilirdi. Daha yakınlarda ise, denizlerin alçak eşkıyası sinsi köpekbalığı, sessizce yanaşır ve güvenli bir mesafeden bize uğursuz bakışlar atardı. Bazen de, suyun yüzeyine çıkmış denizlerin biçimsiz bir canavarı, biz yaklaştıkça mavi sulara yavaşça gömülerek gözden kaybolurdu. Ama manzaranın en etkileyici yanı, gökyüzüne ve suya hükmeden neredeyse mutlak sessizlikti. Katil balinaların ara sıra soluması ve dalgaların talimara çarpma sesinden başka ses neredeyse duyulmazdı.

Karaya yaklaştıkça, sayısız deniz kuşunun görüntüsü karşısında sevinç çığlıkları atmıştım. Kuşlar haykırışlarla sarmallar çizerek gemiye eşlik ediyorlar ve ara sıra istralya ya da serenlere konuyorlardı. Korsana benzer görünümüne uygun olarak kadırga şahini denilen mendebur, kan kırmızısı gagası ve kapkara tüyleriyle, gittikçe küçülen daireler çizerek gözlerindeki garip parıltıları açıkça görebileceğimiz kadar bize yaklaşmış ve sonra da yaptığı gözlemden memnun, göğe yükselerek gözden kaybolmuştu. Az sonra, karaya yaklaştığımızın başka belirtileri görülüyordu. Çok geçmeden de, yukarıdan karanın göründüğü müjdesi, denizcilerin pek sevdiği şekilde "Kara göründüü" diye uzatılarak verildi.

Kamarasından güverteye fırlayan kaptan heyecanla dürbü-

nünü istedi; ikinci kaptan da kaptanınkini bastıran müthiş bir sesle direğin tepesine doğru "Ne tarafta?" diye kükredi. Zenci aşçı kıvırcık başını mutfaktan uzattı, köpeğimiz Boatswain[2] baş bodoslamadaki şövalye başları arasında zıplayarak öfkeyle havladı. Kara! İşte oradaydı. Nukuheva'nın heybetli tepelerinin sert hatlarını gösteren belli belirsiz, mavi, düzensiz bir siluet.

Genelde Markizler'e ait olduğu söylense de, Nukuheva bazı denizcilere göre, Ruhooka ve Ropo ile birlikte Washington Adaları olarak anılan ayrı bir takım meydana getirir. Bu üç ada bir üçgen oluştururlar ve Greenwich'e göre 8° 38' ve 9° 32' paralelleri arasında güney enleminde ve 139° 20' ile 140° 10' batı boylamları arasında yer alırlar. Bu adaların diğer adaların burunlarının dibinde, yani kuzeybatılarına doğru bir dereceden daha az bir mesafede bulundukları, nüfusun Markiz lehçesi konuştuğu, kanun, din ve genel âdetlerinin aynı olduğu düşünüldüğünde, bu adaların farklı bir grup oluşturdukları düşüncesinin ne kadar yersiz olduğu hemen anlaşılacaktır. Adaların böyle keyfi biçimde ayrı tutulmalarının tek nedeni, garip görünse de, hemen civardaki adaların İspanyol valisinin temsilcisi tarafından keşfinden yaklaşık iki yüz yıl sonra, 1791 yılında Massachusetts eyaletinden, Bostonlu Kaptan Ingraham tarafından keşfine kadar dünyanın bu adaların varlıklarından habersiz olması gerçeğine bağlanabilir. Buna rağmen, ben gezginlerin çoğunun yaptığı gibi bu adaları Markizler'in ayrılmaz parçası olarak ele alacağım.

Gemilerin uğradığı tek yer olduğu için, Nukuheva bu adaların en önemlisidir. Ayrıca Nukuheva, maceraperest Kaptan Porter'ın, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki son savaş sırasında gemilerini onardığı ve oradan da, o zamanlar düşman bayrağı altında civarda seyreden büyük balina filosuna çullandığı yer olmakla meşhurdur. Bu adanın boyu yaklaşık yirmi mil olup, eni de bir o kadar vardır. Sahilde bulunan üç uygun limandan en büyüğü ve en iyisi o bölgenin yerlileri arasında "Tyohee" adıyla bilinir. Aynı limana Kaptan Porter tarafından Massachusetts Koyu adı verilmiştir. Diğer koyların kıyılarında yaşayan hasım kabileler ve tüm gezginler bu koyu genellikle

2 Köpeğin adı lostromo, yani tayfa başı anlamına geliyor. (çev.)

adanın kendi adıyla, Nukuheva olarak anarlar. Avrupalılarla son zamanlardaki ticaretleri dolayısıyla, halkı bir miktar yozlaşmış olsa da, kendilerine özgü gelenekleri ve genel yaşam biçimleri bakımından neredeyse beyazlar tarafından ilk görüldükleri halleriyle kalarak, eski ilkel özelliklerini korumuşlardır. Adanın daha uzak kesimlerinde yaşayan ve yabancılarla pek ilişkileri olmayan düşman kabileler, her bakımdan değişmeden kalmışlardır.

Demir atmayı istediğimiz yer Nukuheva Koyu'ndaydı. Güneş batarken dağları hayal meyal görmüştük. Böylece, gece boyunca hafif bir rüzgârda yol alarak, ertesi sabah kendimizi adanın yakınında bulduk. Ama ulaşmak istediğimiz koy adanın öbür tarafında kaldığı için, kıyı boyunca bir süre ilerlemek zorunda kaldık. Yol alırken, denize uzanan kayalık burunlar arasında yer yer gizlenmiş çekici vadiler, derin dere yatakları, şelaleler, rüzgârla dalgalanan ağaçlıklar gözümüze takılıyor, her an önümüzde yeni ve şaşırtıcı bir manzara açılıyordu.

Güney Pasifik'e ilk kez gelen biri için, adaların denizden görünüşleri genellikle şaşırtıcıdır. Güzellikleri hakkında ara sıra duyduğumuz belli belirsiz hikâyelerin etkisiyle insanların çoğu gözlerinin önünde, alımlı ağaçlıklarla gölgelenmiş, kıvrılarak akan derelerin suladığı yumuşak eğimli güzel ovalar ve çevresindeki okyanusun seviyesinden pek yüksek olmayan bir ülke canlandırır. Halbuki gerçek çok farklıdır: Yüksek yarları dalgaların dövdüğü, yüksek ve yarık iç kısımlardan denize doğru yayılan, sık otlarla örtülü dağ burunlarının ayırdığı ve yer yer balta girmez ormanlık vadilere açılan derin koylarla bölünmüş yalçın kayalıklarla çevrili kıyılar, bu adaların temel özellikleridir.

Öğlene doğru limanın girişine varmış ve sonunda aradaki burunun yanından yavaşça süzülerek Nukuheva Koyu'na girmiştik. Gördüğümüz güzellikleri anlatmaya sözcükler yetmez; ama savaşçı karakterlerini ilan eden siyah tekneleri ve sıra sıra borda toplarıyla, kıçlarında üç renkli Fransız bayrağının dalgalandığı altı gemiyi fark edince gözüm güzelliği görmez olmuştu. Gemiler bu muhteşem koyda salınırken, kıyının yeşil dorukları sanki gemilerin haşin görünüşlerini paylarcasına sükûnetle te-

peden onlara bakıyorlardı. Bu gemilerin burada bulunması kadar gözümü tırmalayacak başka bir şey olamazdı. Ama buraya niçin geldiklerini çok geçmeden anladık. Bütün ada grubu, muzaffer Fransız ulusu adına Tuğamiral Du Petit Thouars tarafından henüz ele geçirilmişti.

Bu bilgiyi bize aktaran, su katılmamış bir Güney Pasifik avaresi, müthiş bir adamdı. Koya girer girmez bir sandalla yanımıza gelmiş ve iskele tahtasındaki bazı yardımseverlerin yardımıyla gemiye çıkmıştı; zira ziyaretçimiz, hani insanın sevimli ve çaresiz olduğu sarhoşluğun o ilginç safhasındaydı. Ayakta duracak ya da güvertede yolunu bulacak hali olmamasına rağmen âlicenap bir tavırla, gemiyi uygun ve güvenli bir yere demirlemek için kılavuzluk hizmeti sunmakta ısrar ediyordu. Ne var ki, kaptanımız bu konuda adamın kendine biçtiği role inanmayı reddediyordu. Fakat beyimiz aklına koymuştu bir kere; epey mücadele sonucunda rüzgâr üstü tarafındaki filikaya varmayı başarınca tutunduğu bir çarmıkla dengesini sağladıktan sonra, şaşırtıcı bir hızla konuşarak ve çok garip el kol hareketleriyle emirler yağdırmaya başladı. Elbette kimsenin emirleri dinlediği yoktu ama adamı susturmak da mümkün olmadığından, bu çatlak herif Fransız subayların önünde numaralarını sergilerken gemilerin yanından geçtik.

Sonradan öğrendiğimize göre, tuhaf dostumuz daha önceleri İngiliz Deniz Kuvvetleri'nde yüzbaşıymış, ama açık denizdeki büyük limanlardan birinde bir suç işleyerek bayrağının şerefini lekelediği için gemisini terk etmiş. Fransızlar adayı ele geçirdiklerinde tesadüfen bulunduğu Nukuheva'da yeni yönetim tarafından limanda kılavuzlukla görevlendirilene kadar da, yıllarca Pasifik'teki adalarda dolanıp durmuş.

Koyda ağır ağır ilerlerken çevredeki sahillerden bir sürü kano suya açılmış ve çok geçmeden kendimizi, içlerindeki vahşilerin gemiye tırmanmaya uğraşırken ümitsiz bir şekilde birbirlerini itip kaktığı, neredeyse bir kano filosunun arasında bulmuştuk. Ara sıra, hafif sandallarının dengelerini sağlamak için yanlarına takılmış eklentilerin birbirine dolanması sonucu sandalların alabora olacak hale gelmesiyle öyle bir gürültü patırtı kopuyor-

du ki, anlatamam. Böyle garip bağırtıları ve telaşlı hareketleri, daha önce ne duymuş ne de görmüştüm. Yerliler aslında dostça sandalları ayırmaya çalışıyor olsalar da, gören birbirlerini boğazlamak üzere olduklarını sanırdı.

Kanolar arasında orada burada, birbirine yakın olarak çember biçiminde gruplar halinde yüzen ve dalgalarla inip çıkan hindistancevizleri görülüyordu. Anlaşılmaz bir şekilde, hindistancevizlerinin hepsi durmadan gemiye doğru yaklaşıyorlardı. Bunların gizemli hareketlerini çözmek için merakla suya doğru eğildiğimde, diğerlerinin epeyce önünde bir grup dikkatimi çekti. Ortalarında hindistancevizinden başka bir şeye benzetemediğim, ama bu meyvenin daha önce hiç görmediğim olağanüstü bir türüdür diye düşündüğüm bir şey vardı. Diğerlerinin arasında çok tuhaf bir şekilde dönüp dans ederken, daha yakına geldiğinde bunun, vahşilerden birinin tıraşlanmış kahverengi kafasına çok benzediğini düşündüm. O anda bir çift göz ortaya çıkınca, hindistancevizlerinden biri sandığım şeyin, aslında ürününü satmaya getirmek için bu benzersiz yolu bulmuş bir yerlinin kafasından başka bir şey olmadığını anladım. Hindistancevizleri, yaprakların kabuklardan kısmen soyulup şeritler halinde gelişigüzel birbirine bağlanmasıyla bir araya tutturulmuştu. Meyvelerin sahibi de, ortalarına kafasını sokarak ve ayaklarını çırparak, hindistancevizinden yapılma kolyesini suyun üzerinde taşıyordu.

Etrafımızı saran bu kadar yerli arasında tek bir kadın olmamasını biraz garipsemiştim. O zamanlar "tabu" hükümlerince adanın tamamında kadınların kano kullanmasının kesinlikle yasak, karaya çekilmiş bir kanonun içine girerken görülmenin bile bir kadın için ölüm fermanı olduğunu, dolayısıyla da Markizli bir bayanın ne zaman deniz yolculuğuna çıkacak olsa kendi güzel bedeninin küreklerine başvurduğunu bilmiyordum.

Koyun en iç kısmına yaklaşık bir ya da bir buçuk mil kalacak kadar yaklaşmıştık ki, o âna kadar kanolarını batırma pahasına gemiye tırmanmayı başarmış olan yerlilerden bazıları, geminin önünde, suyun içinde bir kargaşaya dikkatimizi çektiler. İlk başta, suyun üstünde oynaşan bir balık sürüsü olduğunu dü-

şünmüş olsam da, vahşi dostlarımız bizleri, patırtının nedeninin sahilden gemiyi bu şekilde karşılamaya gelen bir "whihenies", yani genç kız sürüsü olduğuna temin ettiler. Kızlar yaklaşırken bedenlerinin suya batıp çıkışını, su üzerine çıkmış sağ kollarında taşıdıkları tappa[3] kuşakları, yüzerken peşleri sıra süzülen uzun siyah saçlarını izledikçe, neredeyse bunların denizkızlarından başkaları olamayacaklarını düşüncesine kapıldım ki, onlar da deniz kızlarından farklı davranmıyorlardı.

Kumsal ile aramızda biraz daha mesafe vardı. Yavaşça ilerleyerek bu su perilerinin arasına daldığımızda, çoğu zincir plakalarını yakalayıp zincirlere sıçrayarak, bazıları geminin altında kalma tehlikesini göze alıp civadra bağlarına tutunarak ve ince bedenlerini doladıkları halatlarla havada asılı kalarak, her taraftan etrafımızı sardılar. Sonunda hepsi, deniz banyosundan parıldayarak ve üzerlerinden sular damlayarak, omuzlarına dökülen simsiyah buklelerin kısmen örtmesi dışında neredeyse çıplak bedenleriyle, tırmanmayı başardıkları geminin bordasına tutunmuşlardı. Yabani bir canlılıkla kıpırdayıp birbirlerine keyifle gülüşerek ve bitmez bir neşeyle cıvıldayarak, öylece asılıp kaldılar. Bu arada da boş durmayıp birbirlerinin saçını başını düzeltiyorlardı. Alabileceği en küçük kıvrımlar halinde dönüp dolanmış buklelerden tuzlu sudan temizlendi; bedenler iyice kurulanıp elden ele gezen küçük yuvarlak bir deniz kabuğu içindeki mis kokulu yağ ile yağlandı. Tappanın bel etrafına gösterişsiz bir kuşak halinde birkaç kat sarılmasıyla süslenme işi tamamlandı. Bu kıyafetlerle artık çekinmeden küpeşte üzerinden yavaşça atlayıp güvertede oynaşmaya başladılar. Çoğu ileri atılıp pruva korkuluklarına tüner ya da civadra üzerinde koşuştururken, bazıları kıç küpeştesinde oturmuş veya filikaların üzerinde boylu boyunca uzanmışlardı. Ah, biz bekâr denizciler için ne manzaraydı! Şeytana uymamak kolay mıydı? Bizi karşılamak için buraya kadar yüzen bu saf yaratıkları denize dökmeyi kim aklından geçirebilirdi ki?

Görünüşleri karşısında ağzım açık kalmıştı. Körpelikleri, duru açık kahverengi tenleri, narin yüzleri ve tarif edilemez za-

3 Bir tür kumaş (çev.)

riflikte endamları, yumuşak vücut hatları, içten davranışları, güzel olduğu kadar ilginçti de.

"Dolly" tamamen ele geçirilmişti. Geminin daha önce hiç bu kadar gösterişli ve dayanılmaz bir grup rampacı tarafından zapt edilmediğini söylemeliyim. Gemi düştüğüne göre, teslim olmaktan başka elimizden bir şey gelmezdi. Koyda bulunduğu sürece, Dolly ve mürettebat tamamen deniz kızlarının elindeydi.

Demir attığımızın ertesi akşamı, güverte fenerlerle aydınlatılmış, çiçeklerle süslü ve rengârenk tappa giysiler içindeki bu periler görkemli bir balo düzenlemişlerdi. Bu bayanlar dans etmeyi tutkuyla severler ve dans tarzlarındaki yabani zarafet ve canlılıkla, şimdiye kadar gördüğüm her şeyden üstündürler. Markizli kızların türlü türlü dansları inanılmaz güzellikte olsa da, dansların karakterinde, tarif etmeye terbiyemin elvermeyeceği kadar açık saçık bir şehvet düşkünlüğü vardır.

Artık gemimiz her tür cümbüş ve sefahate teslim olmuştu. Mürettebatın günah dolu arzularıyla bu arzuların ânında doyurulması arasında en ufak bir engel kalmamıştı.

En iğrencinden ahlaksızlık ve en yüz kızartıcı ayyaşlık, kısa süren nadir fasılalar dışında, gemi orada kaldığı sürece hüküm sürdü. Böyle yozlaştırıcı örneklerle karşılaşan zavallı vahşilerin vay haline! Saf ve iyi niyetli olduklarından, kolaylıkla her türlü kötülüğe itilirler ve insanlık da onların, Avrupalı medeniyet taşıyıcıları tarafından böyle acımasızca mahvedilmelerine gözyaşı döker. Okyanusun ortasında henüz keşfedilmemiş bir adada yaşayıp beyaz adamla hiç ilişkiye girmemiş olanlara ne mutlu!

3. BÖLÜM

Fransızların Markizler'deki Son Operasyonları Hakkında Bazı Bilgiler • Amiralin Tedbirli Davranışı • Yabancıların Gelişinin Yarattığı Heyecan • Adalıların Gördüğü İlk At • Düşünceler • Fransızların Alçakça Bahaneleri • Tahiti Üzerine Arasöz • Amiralin Adayı Ele Geçirişi • Bir İngiliz Bayanın Cesur Davranışı

Adalara vardığımızda 1842 yazıydı ve Fransızlar adaları alalı birkaç hafta olmuştu. Bu süre içinde adalar grubunda belli başlı yerlere uğrayarak, değişik bölgelere yaklaşık beş yüz asker indirmişlerdi. Askerler savunma mevzileri kurmakla ve her an düşmanlık gösterebilecek yerlilerin muhtemel saldırılarına karşı hazırlanmakla meşguldüler. Sahillerini böyle serbestçe kullanan bu insanlara karşı, yerliler korku ve nefretle karışık duygular besliyorlardı. Adalılar yürekten nefret duysalar da, ölümcül namluları istihkâmlara ya da tabyalara değil, hindistancevizi ağaçları arasındaki bir avuç kulübeye dönük olan seyyar topların korkusu, yerlilerin öfke duygularını bastırıyordu. Bu Tuğamiral Du Petit Thouars kuşkusuz cesur, ama aynı zamanda da temkinli bir savaşçıydı. Üçbeş baldırı çıplak barbara boyun eğdirmek için, dört tane koca çift sıralı firkateyn ve üç tane korvet! Hindistancevizi dallarından yapılma kulübeleri yıkmak için otuz kiloluk toplar, birkaç kano barınağını ateşe vermek için Congreve roketleri!

Nukuheva'ya yaklaşık yüz asker indirilmişti. Askerler, eski yelkenlerden ve filonun yedek direklerinden yapılmış çadırlardan oluşan, beş kiloluk gülle atan birkaç toptan oluşan bir tabyanın sınırları içinde, hendekle çevrilmiş bir kampta kalıyorlar-

dı. İki günde bir bu askerler, yürüyüş düzeninde çevredeki düz bir alana geliyorlar ve orada saatlerce her tür askeri talimden geçerlerken, etraflarını çeviren yerliler gösteriyi vahşi bir hayranlıkla, gösterinin aktörlerini de aynı vahşilikte bir nefretle izliyorlardı. Bir yaz günü Champ Elysees'de teftiş edilen Muhafız Alayı bile daha iyi hazırlanmış olamazdı. Sanki özellikle yerlileri etkilemek için tasarlanmış, altın sırma ve süslemelerle göz alıcı subay üniformaları, Paris vitrinlerinden yeni çıkmış gibiydi.

Adalara vardığımız sırada, yabancıların varlığından doğan heyecan henüz dinmemişti. Yerliler hâlâ kalabalık bir halde kampa akın edip olan biten her şeyi bitmez tükenmez bir merakla seyrediyorlardı. Kumsala yakın ağaçlar arasında kurulmuş bir demirci ocağı başında öyle bir kalabalık toplanmıştı ki, meraklılar güruhunu işçilerin işini engellemeyecek bir mesafede tutabilmek için konulan nöbetçiler epey ter döküyordu. Ama hiçbir şey, filoya ait Achille gemisinin Valparaiso'dan getirdiği bir at kadar hayranlık uyandırmamıştı. Oldukça gösterişli bu hayvan kıyıya çıkartılıp tahkim edilmiş alanda hindistancevizinden yapılma bir kulübeye konulmuştu. Şık koşumlu at ara sıra dışarı çıkarılıyor ve üstüne binen bir subay tarafından, sert kumlu sahilde dörtnala koşturuluyordu. Bu gösteri tabii ki şiddetli alkışlarla karşılanıyor ve "puarkee nuec" (büyük domuz), yerliler tarafından tartışmasız şimdiye kadar gördükleri en olağanüstü hayvan türü ilan ediliyordu.

Markizler'in fethi için Brest'ten 1842'nin baharında yelken açıldığında, varış noktasını yalnızca komutan biliyormuş. İnsan haklarına karşı böyle açık bir saldırıyı düşünenlerin, bu alçaklığı dünyanın gözlerinden saklamaya çalışmış olmalarına şaşmamak gerek. Yine de, bu ve diğer konulardaki günahlarına rağmen, Fransızlar her zaman en insancıl ve zarif ulus olmakla övünmüşlerdir. Ne var ki, üstün zarafet, aşağılık arzularımızı pek yumuşatmış gibi görünmüyor. Eğer medeniyet, sonuçlarından bir kısmına bakılarak değerlendirilecek olsaydı, dünyanın barbar diye nitelenen kısmının olduğu gibi kalması belki daha hayırlı olurdu.

Fransızların, Markiz halkını buyruk altına almak amacıyla,

bundan böyle gerekli görecekleri zalimlikleri savunurken başvuracakları utanmazca bahanelerin bir örneği burada kayda geçirilmeyi gerçekten hak etmektedir. İşgalcilerin pahalı hediyelerle kandırarak kendi saflarına çektikleri ve bir kukla gibi kullandıkları Nukuheva Kralı Mowanna, sudan sebeplerle tüm adanın meşru hükümdarı, asırlardır birbirlerini muhtemelen ayrı milletler olarak gören kabilelerin, emir yoluyla sözde hükümdarı olarak atanır. Bu epey hırpalanmış prense atalarından kalma sözde itibarın iadesi için, konuyla hiç ilgisi olmayan yabancılar ta Fransa'dan gelmişler ve prensin payesinin tanınması için ısrar etmektedirler. Mowanna'nın kordonlu şapkası önünde eğilerek Fransızların otoritesini tanımayı reddeden her kabile, inatçılığının cezasını çekecektir. Benzer bir bahaneyle Güney Pasifik'in kraliçesi güzel Tahiti'de de ne zulümler ve kıyımlar işlenmiştir.

Bu talan seferinde, Tuğamiral Du Petit Thouars filosunun geri kalanını beş aydır ellerinde olan Markizler'de bırakıp Reine Blanche firkateyniyle talihsiz adaya yelken açmıştı. Adaya varınca, ülkesinin bayrağına sözde hakaretlere tazminat olarak, yirmi ya da otuz küsur bin doların oracıkta avcuna sayılmasını istemiş, para ödenmediği takdirde karaya çıkıp adayı işgal etmekle tehdit etmişti.

Firkateyn demir atar atmaz zinciri halatlarla bağlayarak, adamları başlarında olmak üzere toplarını çözmüş ve bordası talihsiz kasabaya dönük olarak, Papeete'nin daire şeklindeki gemi havuzunda beklemeye koyulmuştu. Bu arada, yanlara çekilmiş bir sürü filika da bataryaların koruması altında çıkarma yapmaya hazırdı. Aynı süre içinde bir dizi gayri resmi görüşmenin sonuçsuz kaldığı birkaç gün boyunca bu gözdağı devam etmiş ve adayı korku sarmıştı. İlk başta, Tahiti halkının çoğunluğu silaha sarılıp işgalcileri kıyılarından kovma niyetinde olsa da, sonunda daha barışçı ve uysal görüşler ağır bastı. Kapıda bekleyen belayı savmaya gücü yetmeyen talihsiz Kraliçe Pomare, küstah Fransızların kibrinden dehşete düşerek ve sonunda umutsuzluğa kapılarak bir gece kanoyla Emio'ya kaçtı.

Adadaki panik sırasında görülen bir kadın kahramanlığı örneğini anlatmadan geçemeyeceğim.

O sıralar Londra'ya gitmiş olan meşhur misyoner konsolosu Pritchard'ın arazisinde, firkateynin tam görüş alanı içinde ve kumsaldan birkaç metre içeride, yüksek bir direğe çekilmiş İngiliz konsolosluk bayrağı gün boyu dalgalanırdı. Bir sabah adamlarıyla birlikte bir subay, Bay Pritchard'ın evinin verandasında boy gösterip kırık dökük İngilizcesiyle evin hanımını görmek ister Az sonra hanım gelir ve kibar Fransız en şık reveranslarından birini yapıp göğsünde dans eden kordonlarla zarifçe oynayarak, saygılı bir ses tonuyla geliş nedenini açıklar: "Amiral bayrağın indirilmesini istiyor. Buna bir itirazınız olmayacağını umuyor. Adamlarımız da bayrağı indirmeye hazırlar." Direği işaret eden cesur İngiliz kadını karşılık verir: "Korsan efendine söyle, eğer bayrağı indirmeyi düşünüyorsa, bu işi gelip kendi yapmalı; başka kimsenin yapmasına izin vermeyeceğim." Hanım daha sonra mağrur bir şekilde selam verip eve çekilir. Şaşkın subay yavaşça uzaklaşırken, başını kaldırıp bayrağa bakar ve bayrağı tepeye çeken ipin direğin tepesinden aşağı inip çimenliği geçerek konağın üst katında, önünde az önce yanından ayrılan kadının önünde otururak sakin bir şekilde örgü ördüğü açık bir pencereye uzandığını fark eder. Peki, bayrak indirilmiş miydi? Bayan Pritchard'a sorarsanız, hayır. Tuğamiral Du Petit Thouars'ın da aynı fikirde olduğu sanılıyor.

4. BÖLÜM

Gemide Olup Bitenler • Kiler Dökümü • Güney Pasifik Yolculuklarının Süresi • Bir Uçan Balinacının[4] Hikâyesi • Gemiyi Terk Etme Kararı • Nukuheva Koyu • Typeeler • Typee[5] Vadisi'nin Porter Tarafından İşgali • Düşünceler • Tior Vadisi • Yaşlı Kral ile Fransız Amiral Arasındaki Görüşme

Gemiyi terk etme kararını aldığımda, Nukuheva Limanı'na demirleyeli henüz birkaç gün olmuştu. Dolly ile bir sefere daha katlanmaktansa vahşilerin arasında şansımı denemeyi seçmemden, bu adımı atma nedenlerimin çok çeşitli ve önemli olduğu çıkarılabilir. Denizciler gibi dolambaçsız, dobra dobra söyleyecek olursam, "tüymeye" karar vermiştim. Bu sözcük ilgili olduğu şahısa hiç de yücelten bir anlam yüklemediği için, kendi karakterim adına kararımla ilgili bir-iki şey söylemem gerekiyor.

Dolly'ye tayfa yazıldığımda, usul olduğu üzere geminin mukavelesini imzalamak suretiyle, sefer boyunca gücüm dahilinde hizmet etmek için kendi rızamla sorumluluk almış ve kanunen kendimi bağlamıştım. Özel durumlar hariç, elbette anlaşmaya uymakla yükümlüydüm. Ama bütün mukavelelerde, eğer bir taraf kendi sorumluluğunu yerine getirmezse, diğer taraf da fiilen sorumluluktan kurtulmaz mı? Bu soruyu olumlu cevaplamayacak kişi var mıdır?

İlkeyi belirlediğimize göre, şimdi bunu söz konusu özel du-

4 Melville "Flying Whaleman" diyerek "Flying Dutchman" (Uçan Hollandalı) efsanesine atıfta bulunuyor. Efsaneye göre *Uçan Hollandalı* adlı hayalet gemi, lanetlenerek sonsuza kadar denizde dolaşmaya mahkûm edilmiştir. (çev.)

5 Taypi diye okunur. (çev.)

ruma uygulayalım. Mukavelede yalnızca zımni değil ayrıntılı olarak belirtilmiş koşullar bile, hizmet ettiğim gemide sayısız defa ihlal edilmişti. Gemideki muamele gaddarcaydı; hasta olanlara insanca davranılmıyor; erzak gıdım gıdım veriliyor ve geminin seferleri gereksiz yere uzatılıyordu. Bu suiistimallerin sorumlusu kaptan olduğundan, onun durumu düzelteceğini ya da son derece keyfi ve sert tutumunu değiştireceğini beklemek boşunaydı. Bütün şikâyet ve serzenişlere ânında verdiği karşılık, şikâyetçinin sesini kesmeye yarayacak kadar ikna edici biçimde kullanılan manivela sapıydı.

Kimi kime şikâyet edecektik? Kanunu da, adaleti de Burun'un öbür tarafında bırakmıştık ve ne yazık ki birkaç istisna dışında mürettebat, kendi aralarında bölünmüş, sadece kaptanın bitmez tükenmez zulmüne boyun eğme konusunda birleşen, bir sürü korkak ve alçak ruhlu zavallıdan oluşuyordu. İki-üç kişinin, diğerlerinin desteğini almadan, kaptanın kötü muamelesine karşı çıkmayı denemesi düpedüz çılgınlık olurdu. Bu kişiler, bu "Kalas Hazretlerinin" hışmını üzerlerine çekmekle ve mürettebatın geri kalanının başına da fazladan bela açmış olmakla kalırlardı.

Fakat yine de, köleliğimizin vadesi dolduğunda dertlerimizden hemen kurtulacağımız ümidini taşıyor olsaydık, bunlara bir süre katlanılabilirdi. Ama bizi öyle karanlık bir gelecek bekliyordu ki! Genelde dört veya beş yılı bulan Cape Horn'daki balina seferlerinin ne kadar uzun sürdüğünü bilmeyen yoktur.

Kaptan Marryat[6] ve kötü günlerin bir olup zorlamasıyla, kaygılı analarının yolculuk için hazırladığı biberonlarıyla Nantucket'dan Pasifik'e kısa bir gezinti için çıkan birtakım uzun saçlı, tüysüz delikanlılar, çoğunlukla evlerine saygıdeğer orta yaşlı beyler olarak dönerler.

Bu seferlerden yalnızca bir teki için yapılan hazırlıklar bile insanın gözünü korkutmaya yeter. Gemi yüksüz yola çıktığı için, ambarı kendi ihtiyacını karşılayacak erzakla doludur. Seferin yiyecek içecek ihtiyacını sağlayan gemi sahipleri, ambarı çe-

6 1830'larda denizde geçen popüler macera romanları yazmış olan Frederick Marryat. (çev.)

şit çeşit lezzetli yiyecekle doldururlar. Hayvanın her bölümünden bilimsel şekilde kesilmiş, akla gelebilecek her şekil ve boyda, lezzetli dana ve domuz parçaları dikkatlice tuzlanıp paketlenir. Sertlik derecesi ve tuzluluk oranı bakımından sınırsız bir çeşit zenginliği sunacak bir şekilde fıçılarda saklanır. Koca koca sağlam varillere doldurulan ve her gün adam başı bir litre dağıtılan tadına doyulmaz birinci kalite suyla, suyun yanında bolca verilen ve, ya küflenmesin ya da evdeki gibi tüketilmesin düşüncesiyle, önceden taş gibi sertleştirilmiş bol miktarda ekmek de, mürettebatın beslenmesi ve mide zevki için hazır edilir.

Ama denizcilerin sofrasındaki bu yiyeceklerin kalitesi bir yana, bir balina gemisinde bu yiyeceklerin bolluğu inanılmazdır. Ambara girme fırsatı bulduğumuzda, içindekiler vakti gelince gemidekiler tarafından tüketilecek sıra sıra dizilmiş varilleri gördükçe yüreğim cız ederdi.

Balinaya rast gelmeyen şanssız bir gemi, eve dönüşünü zar zor sağlayacak erzakı kalana kadar balina peşinde dolandıktan sonra sessizce döner ve arkadaşlarına ulaşmak için elini çabuk tutar. Genellikle böyle olmasına rağmen, yine de seferin devam etmesini zora sokacak bu doğal engelin inatçı kaptanlar tarafından aşıldığı durumlar da vardır. Böyle kaptanlar binbir güçlükle elde ettikleri ürünü, Şili ya da Peru limanlarından birinde taze erzak ile değiş tokuş ederek hiç eksilmemiş şevk ve azimle yolculuğa yeniden başlarlar. Balina yakalayabilecek gibi görünmediğinden, gemi sahipleri kaptana acil mektuplar yazarak eve dönmesini ve hiç değilse gemiyi geri getirmesini isterler. Hayatta olmaz. Yemin etmiştir: Ya gemisini kaliteli ispermeçet yağı ile dolduracaktır, ya da Kuzey Amerika kıyılarına bir daha ayak basmayacaktır.

Yıllarca haber alınamadığı için kaybolduğu kabul edilen bir balina gemisinin hikâyesini duymuştum. Bu gemiyle ilgili son haber, Pasifik'in ta öte ucunda bulunan ve tuhaf yer değiştirmeleri Güney Denizi haritalarının her yeni baskısında dikkatlice kaydedilen, şu yüzer gezer adalardan birinde görüldüğü şeklinde muğlak bir rapordu. Fakat uzun bir aradan sonra, adı "Perseverance"[7] olan bu geminin yerkürenin ucunda bir yerlerde, yel-

7 Geminin adı "Perseverance" azim, sebat anlamına gelmektedir. (çev.)

kenleri baştan aşağı yamalı bohçaya dönmüş, direkleri eski boru çubuklarıyla desteklenmiş, makaraları düğümlenmiş ve karmakarışık olmuş bir halde, her zamanki gibi telaşsız dolanıp durduğunu duyduk. Mürettebat, güvertede yürümeyi ağır aksak ancak becerebilen, saygıdeğer Greenwich emeklisi görünümlü, yirmi kadar yaşlı deniz kurdundan oluşuyormuş. Savlalar ve pupa yelkeni hâlâtı hariç tüm hareketli iplerin uçları makaralardan geçirilerek bocurgata ya da ırgata ulaşıyor, böylece mekanizma yardımı olmadan ne bir seren prasya ediliyor, ne de bir yelken açılıyormuş.

Geminin dibi midyelerle tamamen kaplanarak kabuk bağlamış. Üç tane evcilleşmiş köpekbalığı, dümen suyundan ayrılmıyor ve her gün aşçının kendileri için suya boşalttığı kovanın içindekilerle ziyafet çekmek için gemiye yanaşıyorlarmış. Kalabalık bir torik ve orkinos sürüsü de geminin peşinden ayrılmıyormuş.

Gemi hakkında duyduğum bu hikâyeyi her hatırladığımda ürperirdim. Sonunda gemiye ne olduğunu hiçbir zaman öğrenemedim ama herhalde eve hiçbir zaman dönemedi. Sanırım, Buggery Adası ya da Devil's Tail[8] Tepesi açıklarında bir yerlerde hâlâ düzenli olarak günde iki kez orsa ediyor olmalı.

Böylece, bu yolculukların ortalama süresiyle ilgili olarak epeyce şey söyledikten sonra, okura yalnızca on beş aydır denizde olduğumuza göre, yolculuğumuzun neredeyse yeni başladığını, hatta yola daha yeni çıktığımız kabul edilerek havadis almak üzere gemimize yanaşıldığını söylersem, okur, geleceğe umutla bakmamızı yüreklendirecek hiçbir şey olmadığını kolayca anlayacaktır. Hele de, talihsiz bir yolculuk yapacağımız konusunda içimde hep tuhaf bir his olduğu ve şimdiye kadar yaşadıklarımızın bu hissi doğruladığı da düşünülürse.

Şerefim üzerine şunu söyleyebilirim ki, gemiyi terk edeli üç yıl olmasına rağmen, gemi hâlâ Pasifik'te bulunmaktadır ve daha geçen gün gazetelerde, Japon sahillerine doğru yola çıkmadan önce Sandwich Adaları'na uğradığını okudum.

8 "Buggery" sözcüğünün "oğlancılık" "devil's tail"in "şeytan kuyruğu" anlamına geldiği düşünülürse, büyük ihtimalle uydurma olan bu yer isimleri aracılığıyla Melville alaycı bir tutum takınıyor. (çev.)

Neyse hikâyeme döneyim. Mademki Dolly'de kaldığım sürece durumun düzelme ihtimali yoktu, ben de bu şartlar altında derhal kaçmaya karar verdim. Elbette, bana karşılığında gıkımı çıkartamadığım haksızlıkları ve zulmü reva gören kişilerden gizlice sıvışmak çok utanç verici bir şeydi; ama başka çıkış yolu kalmamışsa, elden ne gelirdi? Kararımı verdikten sonra, kaçış planlarımı ona göre yapmak için, ada ve ada sakinleri hakkında elimden geldiğince bilgi edinmeye giriştim. Bu araştırmaların sonucunu, hikâyenin bundan sonraki kısmı daha iyi anlaşılsın diye şimdi aktaracağım.

O sıralar demirlemiş olduğumuz Nukuheva Koyu, şekil itibarıyla atnalının ortasındaki alana benzer. Çevresi dokuz mil kadardır. Koya denizden, koni biçiminde yükselerek yaklaşık yüz elli metreye ulaşan iki küçük adacığın çevirdiği dar bir giriş yoluyla yaklaşırsınız. Bu adacıkların iki tarafından, geniş bir hilal meydana getiren kıyı içeri doğru uzanır.

Arazi denizin kıyısından dört bir yana doğru, yumuşak meyilli tepe etekleri ve orta yüksekliklerden, bir anda mavi hatları her taraftan görüşü dolduran azametli ve heybetli dağlara doğru kabarana kadar, yeşil ve dalgalı bayırlarla yükselir. Kıyıya neredeyse eşit mesafelerle inen, görüldüğü kadarıyla hepsi aynı merkezden çıkan ve daha üst uzantıları dağların gölgesi nedeniyle görülemeyen vadiler, kıyının güzel görüntüsünü bir kat daha artırır. Bu küçük vadilerin her birinde akan duru dereler, yer yer minik çağlayanlar oluşturduktan sonra gizlice gözden kaybolup daha büyük ve gürültülü şelaleler olarak ortaya çıkarak sonunda nazlı nazlı denize ulaşır.

Yerlilerin sepet işine benzer şekilde zevkle birbirine örülmüş sarı bambudan ve damları uzun ve uçlara doğru incelen palmiye yapraklarıyla kaplanmış evleri, bu vadiler boyunca hindistancevizi ağaçlarının gölgesinde oraya buraya dağılmıştır.

Bu koyun muhteşem manzarasının üstüne yoktur. Limanın ortasına demir atmış gemimizden bakıldığında geniş, doğal ve sarmaşıkların örttüğü yıkık bir amfitiyatro görünümündeydi. İki ucunu yaran derin vadiler, zamanın tahribatıyla oluşmuş kocaman kırışıklıklar gibiydi. Bu güzelliğe kendimi kaptırdığım za-

manlarda, böyle büyüleyici bir manzaranın bu uzak denizlerde dünyanın gözünden ırak kalmasına ve tutkulu doğa âşıkları tarafından çok nadiren görülebilmesine hayıflanırdım.

Adanın kıyıları, bu koyun yanı sıra, geniş ve yeşil vadilerin indiği başka koylarla da bölünmüştür. Bu koylarda aynı dilin birbiriyle akraba lehçelerini konuşup aynı din ve yasalara sahip olmalarına rağmen, Nuh nebiden beri birbirlerine kan davası güden bir sürü vahşi kabile yaşar. Genelde deniz seviyesinden yükseklikleri altı yüz ile dokuz yüz metreyi bulan aradaki dağlar, savaş veya yağma seferleri dışında birbirlerinin bölgesine geçmeyen bu düşman kabilelerin coğrafi sınırlarını belirler. Nukuheva'nın hemen bitişiğinde, ondan yalnızca limandan görülen dağlarla ayrılan ve halkı Nukuheva ahalisi ile dostça geçinen güzel Happar Vadisi yer alır. Happar'ın öbür tarafında ve çok yakınında, bu iki kabilenin de can düşmanı olan korkunç Typeelerin görkemli vadisi vardır.

Bu meşhur savaşçıların, adanın diğer kabilelerinin yüreğine korku saldığı anlaşılmaktadır. İsimleri bile korkunçtur; zira, Markiz lehçesinde "Typee" insan etine düşkün anlamına gelir. Bu ada grubundaki bütün yerlilerin iflah olmaz yamyamlar olduğu düşünülecek olursa, yamyam yaftasının yalnızca Typeelere takılmış olması gariptir. Belki de Typee ismi, kabilenin kendine has vahşiliğini belirtmek ve kabileyi damgalamak amacıyla verilmiştir.

İşte bu Typeeler bütün adalarda yaygın bir üne sahiptirler. Nukuheva yerlileri gemidekilere sık sık pantomim yoluyla kahraman anlıklarını anlatır, Typeeler ile amansız çarpışmalarda aldıkları yaraların izlerini gösterirlerdi. Karadayken, aralarından birini bize göstererek ve ona Typee diyerek bizi korkutmaya çalışır, böyle korkunç bir açıklama karşısında tabanları yağlayıp kaçmamamıza bayağı şaşarlardı. Düşmanları olan Typeeleri insan etine düşkün olmakla suçlarlarken, kendi adlarına tüm yamyamlık eğilimlerini büyük ciddiyetle reddedişlerini görmek epey eğlenceliydi. Ama bu özelliklerine ileride tekrar dönme fırsatım olacak.

Bizim koyun sakinlerinin de en az adanın diğer kabileleri

kadar adı çıkmış yamyamlar olduklarına kanaat getirmiş olsam da, söz konusu Typeelere karşı özel ve sonsuz bir nefret duymayı engelleyemiyordum. Markizler'e gelmeden önce bile, adalara daha önce yolu düşmüş olanlardan bu vahşilerle ilgili bazı korkunç hikâyeler duymuştum. Daha birkaç ay önce, mal değiş tokuş etmek üzere silahlı bir tekneyle düşüncesizce bu koya girmeye cüret ettiğinde, yerliler tarafından esir alınarak vadinin içlerine götürülen ve feci bir ölümden ancak gece vakti kumsal yoluyla Nukuheva'ya kaçmasına yardımcı olan bir genç kız sayesinde kurtulan, Katherine gemisinin kaptanının macerası aklımdaydı.

Yine yıllar önce, yorucu bir seferin ardından Nukuheva Koyu'na girmeye çalışan bir İngiliz gemisinin hikâyesini duymuştum. Karaya iki-üç mil kadar yaklaşan geminin karşısına yerlilerle dolu bir kano çıkmış ve yerliler gidecekleri yere kadar onlara kılavuzluk yapmayı teklif etmişler. Adanın civarını bilmeyen kaptan bu teklifi memnuniyetle kabul etmiş ve kano önde, gemi arkada ilerlemişler. Sonunda, gemi güzel bir koya götürülmüş ve heybetli kıyının gölgeleri altında koyun sularına demir atmış. Aynı gece, gemiyi bu şekilde ölümcül koylarına çekmiş olan hain Typeelerden yüzlercesi kadersiz gemiye doluşup bir işaretle bütün gemidekileri katletmişler.

Nukuheva yolu üstündeki bu koyun ağzından yavaşça geçerken, mürettebattan birinin söylediklerini hiçbir zaman unutmayacağım. Bordadan yeşil burunları seyre dalmışken, Ned parmağıyla tehlikeli vadiyi işaret ederek bağırmıştı: "İşte, şurası Typee. Ah uğursuz yamyamlar, karaya ayak basacak olsak bizimle kendilerine ne ziyafet çekerlerdi! Ama duyduğuma göre denizcilerin etini sevmezlermiş; fazla tuzluymuş. Sorarım size arkadaşlar, orada karaya çıkmaya ne derdiniz, ha?" Bu soru karşısında tüylerim ürperdiğinde, birkaç haftaya kadar aynı vadide esir olacağımı nereden bilebilirdim ki?

Fransızlar adaların bütün önemli yerlerinde birkaç saatliğine bayraklarını dalgalandırma merasimi yapmış olmalarına rağmen, vahşilerin sert direnişlerini bekledikleri ve en azından şimdilik bundan sakınmak istedikleri için, henüz Typee Ko-

yu'na uğramamışlardı. Belki de böyle bir politika izlemelerinde, Typeelerin Kaptan Porter'a hazırladıkları kanlı karşılamayı hatır amalarının bayağı etkisi olmuştur. Sanırım 1814'te, bu cesur ve başarılı subay, müttefikleri olan Nukuhevaların ve Happarların yalnızca amansız nefretlerini doyurmak amacıyla Typeelere boyun eğdirmeyi denemişti.

Bana anlatılanlara göre, bu olayda yaklaşık iki bin Happar ve Nukuhevalı savaşçıyla birlikte Essex firkateyninden çok sayıda denizci ve asker, filika ve kanolarla koyun burnunda karaya çıkmışlar. Vadinin içlerine doğru biraz ilerlediklerinde, yerlilerin büyük direnişiyle karşılaşmışlar. Typeeler büyük kayıplar vermelerine rağmen topraklarının her karışını kahramanca savunmuşlar; çetin bir çarpışmadan sonra saldırganları çekilmeye ve fetih planlarından vazgeçmeye zorlamışlar.

Saldırganlar denize geri dönerlerken, hezimetlerinin acısını önlerine çıkan her evi, her tapınağı yakarak çıkartmışlar. Dumanlar içindeki sıra sıra yıkıntılar, vadinin bir zamanlar gülen çehresini harabeye çevirmiş ve putperest yerlilere de Hıristiyan askerlerin göğüslerinde taşıdıkları ruhu göstermiş. Böyle nedensiz gaddarlıklardan sonra Typeelerin yabancılara duydukları ölümcül nefrete kim şaşırabilir?

"Vahşi" adını taktığımız insanlar sıfatlarını hak etmeye işte böyle zorlanıyorlar. Gözden ırak bir adanın sakinleri, mavi suları yararak kıyılarına yaklaşan Avrupalıların "büyük kano"sunu gördüklerinde, bütün ahali kumsala koşup kollarını açarak yabancıları kucaklamaya hazırlanırlar. Ölümcül sarılış! Göğüslerine bastırdıkları, dişleriyle bütün keyiflerini zehirleyecek olan engereklerdir ve yüreklerindeki içgüdüsel sevgi duygusu çok geçmeden nefretin en koyusuna dönüşür.

Güney Pasifik'te kimseye zararı dokunmayan adalılardan bazılarına yapılan kötülükler inanılacak gibi değildir. Böyle şeylerden memlekette pek söz edilmez. Bunlar dünyanın öbür ucunda olur ve kuytuda halledilir; ortaya dökecek kimse de yoktur. Ama yine de Pasifik'te dolaşan birçok küçük ticaret gemisinin adalar arasındaki rotalarını, peşlerinde bıraktıkları acımasız soygun, yağma ve katliamla izleyebilirsiniz. Bunların gü-

nahının ağırlığı, geminin suçlu gövdesini suyun dibine batırmaya yeter de artar bile.

Zaman zaman böyle şeylerle ilgili belli belirsiz hikâyeler şöminelerimizin başına kadar ulaştığında, kayıtsız bir şekilde, yapılanları yanlış, uygunsuz, aşırı ölçüde sert ve diğer gemilerin müretteabatları için tehlikeli bularak kınarız. Hobomak'ın mürettebatının Fijiler tarafından katledilmesiyle ilgili, epeyce süslenmiş hikâyeyi duyduğumuzda tepkimiz nasıl da farklıdır. Talihsiz kurbanlara nasıl da acır ve önünde sonunda, nedensiz saldırıların öcünü almaktan başka bir şey yapmamış olan şeytani kâfirlerden nasıl da tiksiniriz. Gözümüzü intikam bürür; binlerce mil okyanusu aşıp suçlularının cezalarını oracıkta vermek için silahlı gemiler hazırlarız. Vardıkları yerde, verilmiş emirleri uygulayarak yakarlar, yıkarlar, katlederler ve bir yığın harabeyi arkalarında bırakırlarken, Hıristiyan dünyasını cesaret ve adaletlerini alkışlamaya çağırırlar.

"Vahşiler" sözü ne kadar sık yanlış kullanılır! O sıfatı gerçekten hak eden kimseye ne gezginler ne de seyyahlar rastlamışlardır. Rastladıkları, zulümler sonucu vahşilere döndürdükleri putperestler ve yabanilerdir. Şunu hiç çekinmeden söyleyebilirim ki, Polinezyalıların kötülük yaptığı bütün durumlarda, Avrupalılar şu ya da bu şekilde saldırgan taraf olmuşlardır ve adalıların bazılarının zalim ve kana susamış karakterleri, esas olarak bu örneklerin etkisine bağlanmalıdır.

Ama artık hikâyeme döneyim. Sözünü ettiğim değişik kabilelerin karşılıklı düşmanlıkları nedeniyle, kabilelerin bölgelerini ayıran dağlık alanlarda kimse yaşamaz. Gruptan ayrılan tedbirsiz birinin yolunu kesmek ya da gözden ırak bir köyün halkına baskın düzenlemek amacıyla sınırlarında pusuya yatan düşmanların kıyıcı akınlarından kendilerini korumak için, yerliler sürekli olarak vadilerin iç kısımlarında yaşarlar. Bu nedenle kendi vadilerinin sınırlarını hiç geçmemiş olan çok yaşlı adamlarla birkaç kez karşılaştım. Bunlardan bazıları, tüm hayatları boyunca dağların yarı yoluna kadar bile çıkmamış olduklarından, bütün çevresi altmış mili geçmeyen adanın herhangi bir başka yerinin neye benzediğini bilmiyorlardı. Bu kabilelerden bazılarının günlerini geçirdikleri alan, inanılmaz derecede küçüktür.

Tior Vadisi bu duruma ilginç bir örnektir. Yaşanılan alanın boyu dört mili geçmezken, eni yarım mil ile çeyrek milden az olmak üzere değişir. Bir tarafta sarmaşıklarla örülü kayalıklar zeminden neredeyse duvar gibi yükselip en az dört yüz elli metreye ulaşırlarken, diğer taraftan karşılarındaki manzaranın tam tersine, vadi boyunca çayırlık bayırlar, yemyeşil taraçalar halinde birbiri üstünde yükselirler. Eğer bir ucundan denizden, diğer ucundan dar bir geçitle ulaşılabilir olmasaydı, bu heybetli engellerle kuşatılmış vadi dünyadan tamamen kopmuş olacaktı.

Bu güzel vadiyi ilk ziyaret ettiğimde bende yarattığı etki, hiçbir zaman silinmeyecek.

Nukuheva'dan deniz yoluyla geminin filikasıyla geldiğim Tior Koyu'na girdiğimizde vakit öğlendi. Pek rüzgâr olmadığından ve okyanusun sakin kabarışları üzerinde ilerlediğimiz için sıcak dayanılmaz hale gelmişti. Güneş ışınları tüm kızgınlıklarını üzerimize döküyorlardı; bu da yetmezmiş gibi, yola çıkmadan önce yanımıza su almamıştık. Sıcak ile susuzluk birleşince kıyıya çıkmak için öyle sabırsızlanıyordum ki, sonunda sahile doğru süzüldüğümüzde, hemen atlamak için sandalın burnunda ayağa dikildim. Üç-dört güçlü kürek darbesiyle hızlanan kayığın boyunun üçte ikisi kumsala oturduğunda, bizi candan bir şekilde karşılamak için bekleyen bir grup genç vahşinin arasına atladım ve ben önde, gürültücü bir sürü küçük şeytan gibi onlar arkamda, denize yakın boş alandan koşarak geçip kendimi önüme çıkan ilk ağaçlığın kuytusuna suya dalar gibi attım.

Ne muhteşem bir duyguydu! Her çeşit çağıldayan, tıpırdayan su sesleri kulağıma geldikçe, sanki yeni bir maddenin içinde yüzüyormuşum gibi hissediyordum. Dileyen soğuk bir banyonun canlandırıcı etkileri hakkında istediğini söyleyebilir, ama terlediğimde beni, serin ve keyifli bir havanın çevrelediği hindistancevizi ağaçları altında Tior'un gölge banyolarına yollayın.

Yemyeşil kuytudan baktığımda gördüğüm manzarayı nasıl tarif edebilirim ki! Dik ve yakın yamaçları sarmaşıklarla kaplı ve tepede birbirine dolanmış dallardan süslü bir kemer yaparak, bir sürü yeşil yaprağın neredeyse gözlerden sakladığı dar vadi, durduğum yerden manzarasını gözlere sunan koca bir çardak gibi

görünürken, ilerledikçe gitgide genişleyip şimdiye kadar gözün gördüğü en güzel vadi halini alıyordu.

Tam da orada bulunduğum gün, filosundaki tüm tekneler eşliğinde Fransız amirali Nukuheva'dan debdebeli bir şekilde, Tior'u resmen devralmaya gelmişti. Vadide kaldığı iki saat boyunca, kralla resmi bir görüşme yapmıştı.

Tior'un hükümdarı çok yaşlıydı. Ama yıllar bedenini bükmüş, neredeyse eli ayağı tutmaz hale gelmişse de, cüsseli yapısı eski azametini ve ihtişamını koruyordu. Elindeki ağır bir savaş mızrağıyla sendeleyen adımlarını düzelterek ve arada bir destek almak için aralarından birine yaslandığı bir grup ak sakallı şefin eşliğinde, kral yavaşça ve acı çektiğini belli ederek yaklaştı. Yaşlı kral amirali silahıyla gösterişli bir şekilde selamlarken, amiral bir elinde şapkası, diğer elini uzatarak yaklaştı. Az sonra toplumsal basamağın bu iki uç noktası yan yana duruyordu: zarif, görkemli Fransız ile üstsüz başsız, dövmeli vahşi. Her ikisi de uzun boylu ve soylu görünümlü adamlar olsalar da diğer açılardan ne kadar zıttılar! Du Petit Thouars'ın üzerinde, rütbesini gösteren her türlü işaret vardı. Bol süslü bir redingot, kordonlu bir şapka giymişti ve göğsünde çeşitli şeritler, nişanlar vardı. Süssüz adalı ise belini örten küçük bir kuşak hariç, doğadan geldiği gibiydi.

Bu iki varlığın arasında ne kadar sınırsız bir mesafe olduğunu düşündüm. Birinde, alelade mahluku yavaş yavaş yüce ve ulu olan her şeyin suretine dönüştüren ve asırlardır ilerleyen medeniyet ve incelmenin sonucu görülüyordu. Diğeri ise, aynı süre zarfında gelişme yolunda bir adım atmamıştı. "Ama yine de" diye sordum kendi kendime, "bir sürü ihtiyaçtan habersiz ve yorucu endişelerden uzak olan vahşi diğerinden daha mutlu olamaz mı?" Önümdeki tuhaf görüntüye baktıkça aklıma gelen düşünceler bunlardı. Gerçekten etkileyici bir manzaraydı ve unutulacak gibi değildi. Manzaranın her özelliğini bugün bile gözümün önündeymiş gibi hatırlıyorum: görüşmenin yapıldığı gölgelik yer, etraftaki tropikal bitkiler, kalabalık halde birbirine karışmış asker ve yerli grubunun tablo gibi görüntüsü, hatta yukarıdaki feylesofça düşüncelere dalmışken elimde tuttuğum ve ara sıra atıştırdığım altın renkli muz hevengi.

5. BÖLÜM

Kaçma Girişimimden Önceki Düşünceler • Gemiden Arkadaşım Toby Maceraya Katılmayı Kabul Ediyor • Gemideki Son Gece

Gemiyi sessizce terk etmeyi iyice kafama koyup içinde bulunduğum şartlar altında koy hakkında edinebildiğim her bilgiyi edindikten sonra, başarısız olması durumunda bir sürü tatsız sonuçlara yol açacak girişimi büyük bir ihtiyatla uygulamaya kararlı olduğumdan, aklıma gelen her planı titizlikle kafamda evirip çevirdim. Yakalanıp rezil olmuş bir şekilde gemiye geri dönme düşüncesi bana o kadar kabul edilemez geliyordu ki, acele ve düşüncesizce hareket ederek böyle bir duruma düşmemeye kararlıydım.

Mürettebatının üzerine bir baba gibi titreyen kıymetli kaptanımızın, en iyi adamlarından birinin, vahşi bir adanın yerlileri arasında kalarak tehlikeye düşmesine bilerek razı gelmeyeceğini biliyordum. Ayrıca ortadan kaybolmam halinde, babaca kaygıları nedeniyle yakalanmam için ödül olarak metrelerce süslü kumaş koyacağından da emindim. Hatta hizmetlerimin değerinin bir tüfek ettiğini bile düşünebilirdi ki, bu durumda böyle muhteşem bir ödülü alabilmek için, bütün köy ahalisinin derhal peşime düşeceği kesindi.

Daha önce sözünü ettiğim, adalıların tedbir amacıyla tamamen vadilerin içlerinde yaşadıkları ve yağma ya da savaş seferi dışında sahilin daha yüksek kısımlarında dolaşmaktan kaçındıkları gerçeğinden emin olduktan sonra şu sonuca vardım: Fark edilmeden dağlara ulaşabilirsem, rahatlıkla dağların aralarında kalabilir, gemi ayrılana kadar bulabildiğim meyvelerle idare edebilirdim. Bulunduğum yüksek yerden tüm limanı gö-

rebileceğimden, geminin yola çıkışını da ânında öğrenebilirdim.

Bu fikir çok hoşuma gitmişti. Büyük ölçüde uygulanabilir olmasının yanı sıra, sakin bir şekilde keyif çatmamı da sağlayacak gibiydi. Yüzlerce metre yukarıdan iğrenç, köhne gemiye bakarken, etrafımdaki yeşil manzarayla geminin daracık güverteleri ve kasvetli tayfa kamarasına ait anıları karşılaştırmak ne zevkli olacaktı! Baksanıza, hayali bile canıma can katıyordu. Böylece bir anda kafamda, dağın yamacında, bir hindistancevizi ağacının altında elimde bir hevenk muzla oturmuş, geminin limandan çıkmaya çalışırken yaptığı manevralara kusur bulan halimi canlandırmaya koyuldum.

Bu hoş düşüncelerin tatsız bir yönünün olduğu da kesindi: yiyecek ararken, dağ havasıyla iyice açılmış iştahları nedeniyle birini yutmaya hazır, hani şu gözlerini kan bürümüş Typeelerden bir grubun eline düşme ihtimali. Bunun, meselenin en can sıkıcı yönü olduğunu itiraf etmeliyim.

Bu tuhaf yamyamlardan bir grubun, kendini koruma ya da kaçma şansı olmayan bir zavallıyla kendilerine ziyafet çekmeyi kafaya koyduklarının yalnızca düşüncesi bile yeterince kötüydü, ama elden ne gelir. Amacıma ulaşmak için bazı zorluklarla karşılaşmaya hazırdım ve dağların sağladığı saklanacak bir sürü yer arasında sinsi yamyamları atlatma kabiliyetime de güvenim tamdı. Ayrıca, çok büyük ihtimalle hiçbirinin korunağını bırakmayacak oluşu da şansımı arttırıyordu.

Benimle gelmesi için birini ikna etmeye çalışmak şöyle dursun, kaçma tasarımdan mürettebattan birine söz bile etmemeye karar vermiştim. Ama nasıl olduysa, bir gece güvertede çeşitli kaçış planlarını kafamda evirip çevirirken, tayfadan birinin, derin düşüncelere daldığı her halinden belli, küpeşteye yaslandığını fark ettim. Yaklaşık benim yaşlarımda, yolculuğun başından beri saygı duyduğum bir adamdı. Gerçek adını hiçbir zaman söylemediği için aramızda Toby olarak bilinen bu genç, her bakımdan böyle bir saygıyı hak ediyordu. Hareketli, yetenekli, nazik, gözükaraydı; düşündüğünü söylemekte de fevkalade rahat ve korkusuzdu. Bu özelliği nedeniyle başına açtığı belalardan

onu birkaç kere kurtarmıştım; bilemiyorum, ya bu nedenle ya da aramızdaki duygudaşlık nedeniyle, o da benim arkadaşlığımı yeğliyordu. Kaç uzun nöbete beraber dayanmış, yorucu saatleri sohbet, şarkı ve hikâyelerle kaynatırken, arada bir, ortak talihimiz olduğu anlaşılan kötü kadere lanet okumayı da unutmamıştık

Belli ki, Toby de benim gibi başka bir dünyanın adamıydı; konuşmaları ara sıra bunu belli etse de, o bu durumu gizlemeye çalışıyordu. Bazen denizde karşılaşacağınız, hani şu nereden geldiğini söylemeyen, evden hiç söz etmeyen, sanki atlatması imkânsız gizemli bir kaderden kaçar gibi dünyayı dolaşan, serseri takımından biriydi.

Toby'nin görünüşünde bile beni ona çeken bir şeyler vardı. Mürettebatın çoğunluğu hem bedence hem de kafaca yontulmamış olmasına rağmen, Toby'nin dış görünüşünde dikkate değer bir çekicilik vardı. Mavi gömleği ve branda bezinden pantolonuyla, şimdiye kadar bir gemiye ayak basmış en şık denizciydi; ufak tefek bedeni esnekti. Doğuştan koyu renk teni, tropik güneşinin etkisiyle daha da koyulaşmıştı; şakaklarına inen simsiyah lüleler, iri siyah gözlerine daha koyu bir renk veriyordu. Tuhaf şekilde dik başlı, karamsar, günü gününe uymaz, melankolik, hatta bazen neredeyse suratsızdı. Damarına basıldığında deliliğin sınırına gelecek kadar da öfkeli ve ters bir mizacı vardı.

Diğerlerine göre daha cılız yapılı kişiler üzerinde ateşli bir beynin sahip olduğu güç tuhaftır. Bir öfke krizi sırasında, bu narin delikanlının önünde, güçlü kuvvetli ve cesareti yerinde bir adamın korkudan bayağı sindiğini görmüştüm. Fakat öfke patlamaları pek nadirdi ve daha sakin yaradılışlıların ufak tefek sıkıntılar karşısında sürekli huysuzluk ederek attıkları safrayı, mangal yürekli dostum böyle boşaltıyordu.

Kimse Toby'nin güldüğünü görmemişti; yani, söyle ağız dolusu kahkaha attığını demek istiyorum. Ara sıra gülümsediği oluyordu. Ayrıca keskin ve alaycı bir nüktedanlığı vardı ki, tavır ve davranışlarının vakur havasından daha çok şey anlatıyordu.

Son zamanlarda Toby'nin karamsarlığının arttığını gözlemiş, adaya vardığımızdan beri mürettebatın geri kalanı aşağıda

cümbüş ederken, sık sık onun dalgın dalgın kıyıya baktığını görmüştüm. Gemiye yürekten bir nefret duyduğunun farkındaydım; uygun birkaçış fırsatı çıksa, seve seve değerlendireceğine de inanıyordum. Ama o sırada bulunduğumuz yerde böyle bir deneme o kadar tehlikeliydi ki, gemide benden başka bunu düşünebilecek kadar gözükara kimse olduğunu sanmıyordum. Ama bu konuda yanılmışım. Söylediğim gibi, Toby'yi düşünceler içinde küpeşteye yaslanmış bir halde gördüğümde, bir anda onun aklından geçenlerin benimkiyle aynı olabileceği kafama dank etti. Eğer durum böyleyse, diye düşündüm, bütün gemidekiler arasında böyle bir macera için yanıma alacağım ilk kişi Toby olmaz mıydı? Tehlikeleri paylaşacak ve zorlukları hafifletecek bir yoldaşım olsa kötü mü olurdu? Belki de haftalarca dağlarda gizlenmek zorunda kalacaktım. Böyle bir durumda, bir arkadaş ne büyük bir teselli olurdu!

Bu düşünceler hızla aklımdan geçerken, nasıl olup da konuya bu açıdan bakmadığıma hayret ettim. Ama çok geç değildi. Omzuna bir dokunuş Toby'yi hayallerinden uyandırmaya yetti. Toby böyle bir işe girişmeye hazırdı; birkaç sözcükten sonra anlaşmıştık. Bir saat içinde bütün hazırlıkları tamamlamış ve hareket planımızı kararlaştırmıştık. Daha sonra anlaşmamızı muhabbetli bir tokalaşmayla onaylayarak, şüphe uyandırmamak için, Dolly'deki son gecemizi geçirmek üzere hamaklarımıza yollandık.

Ertesi gün, aralarında ikimizin de bulunduğu sancak vardiyasındaki tayfa izinli olarak kıyıya çıkacaktı. Bu fırsattan istifade, kıyıya çıkar çıkmaz şüphelerini çekmeden diğerlerinden ayrılmaya ve hemen dağlara doğru yola koyulmaya karar verdik. Gemiden bakınca, dağların zirveleri ulaşılmaz görünüyordu ama yer yer meyilli burunlar neredeyse denize kadar uzanarak, bağlı oldukları heybetli yüksekliklere payanda oluyor ve daha önce tasvir ettiğim vadi uzantılarını oluşturuyorlardı. Bu sırtlardan, diğerlerinden daha ulaşılabilir görünen ve bizi ardındaki dağlara ulaştıracağına inandığımız birine tırmanmaya karar verdik. Bunun üzerine, kıyıya çıkınca gözden kaçırmayalım diye konumunu gemiden dikkatle gözledik.

Bunları yaparken tek düşündüğümüz, geminin ayrılışına kadar kendimizi gözlerden saklamak, daha sonra Nukuheva yerlileri arasında şansımızı denemek ve sorun çıkmadığı sürece ada da kalıp ilk fırsatta oradan ayrılmaktı.

6. BÖLÜM

Denizci Sınıfının Hitabet Gücüne Bir Örnek • Tayfaların Homurtusu • Sancak Vardiyası Nöbetçilerine İzin • Dağlara Kaçış

Sancak vardiyası nöbetçileri ertesi sabah erkenden kıç güvertesinde toplandığında, kaptan kamarası iskelesinde dikilen kıymetli kaptanımız aşağıdaki nutku çekti:

"Evet beyler, altı aydır denizde olduğumuza ve burada limandaki işimizin çoğu da bittiğine göre, sanırım artık karaya çıkmak istiyorsunuz. Tabii, bugün size izin vereceğim; ne zaman isterseniz hazırlanıp gidebilirsiniz. Ama şunu anlamanızı istiyorum; size izin veriyorum çünkü vermesem herhalde homurdanıp duracaksınız. Diğer taraftan bana soracak olursanız, aklı olan gemide kalır ve eli kanlı yamyamların yoluna çıkmaz derim. Eğer karaya çıkacak olursanız, büyük bir ihtimalle feci bir kavgaya bulaşacaksınız ve bu da sonunuz olacak. Eğer o dövmeli alçaklar sizi vadilere doğru birazcık çekecek olurlarsa, ellerine düşeceğinize emin olun. Bir sürü beyaz, burada karaya çıkıp bir daha dönmedi. Koca Dido yaklaşık iki yıl önce buraya demirlediğinde, bir grup nöbetçi izinli karaya çıkmıştı. Bir hafta boyunca adamlardan haber alınamadı. Yerliler adamları görmediklerine yemin ediyorlardı. Yalnızca üç tanesi gemiye geri döndü. Bir tanesinin yüzü artık düzelmeyecek şekilde mahvolmuştu, çünkü kitapsız herifler yüzüne boydan boya dövme yapmışlardı. Ama gördüğüm kadarıyla konuşmanın faydası yok, gitmeyi aklınıza koymuşsunuz. Yani son diyeceğim, eğer adalılar sizi mideye indirirlerse benden günah gitti. Yine de, Fransızların kampına yakın durur ve gün batmadan dönerseniz kurtulma şansınız

olabilir. Söylediklerimin hepsini unutacak olsanız bile, bu kadarını aklınızda tutun. Hadi bakalım, sallanmadan hazırlanın da bir yoklama alalım. Kampana iki kere çaldığında, tekne sizi götürmeye hazır olacak. Tanrı yardımcınız olsun!"

Konuşmayı dinlerken adamların yüzünde değişik duygular okunuyordu, ama nutuk bitince herkes baş kasarasına doğru hareketlendi ve hepimiz hemen, kaptanın böyle uğurlu sözlerle duyurduğu izin için hazırlıklara giriştik. Bu hazırlıklar sırasında kaptanın konuşması hakkında yorumlar yapılırken kullanılan kelimeler pek de düzgün değildi. Gruptan biri kaptanı, adama birkaç saatlik hürriyeti çok gören anasının gözü bir yalancı ilan ettikten sonra, "Ama masallarınla beni özgürlüğümden vazgeçiremezsin moruk. Sahildeki her çakıl kor ateş, her sopa bir şiş olsa: yamyamlar da adımımı attığımda beni şişe dizmeye hazır olsalar bile gideceğim" diye haykırarak yemin etti.

Bu sözler herkesin hislerine tercüman olmuştu ve kaptanın ısrarlarına rağmen, günün tadını çıkarmaya karar vermiştik.

Ama Toby ile benim oynayacak kendi oyunumuz olduğundan, baş başa verip hazırlıklarımızı tamamlamak için, karaya çıkmaya hazırlanan mürettebat arasında her zaman görülen kargaşadan yararlandık. Amacımız en hızlı şekilde dağlara ulaşmak olduğundan, gereksiz giysileri kendimize yük etmemeye karar verdik. Böylece, diğerleri gösteriş yapma düşüncesiyle donanırken, yeni ve sağlam branda pantolon, kullanışlı ayakkabılar ve kalın gömlek giymeyi yeterli bulup kıyafetimizi şapkayla tamamladık.

Arkadaşlar halimize şaşırdıklarında, Toby kendine has ciddiyetini takınarak, herkesin istediğini giyebileceğini ama kendisinin bayramlıklarını, denizci fularının bir anlam ifade edeceği yerler için sakladığını, yoksa bir avuç baldırı çıplak için sandığı altüst etmeyeceğini, yerlilerin karşısına çıplak çıkmayı bile düşündüğünü söyledi. Adamlar, bunun Toby'nin garipliklerinden biri olduğunu düşünerek gülüştüler ve böylece şüpheleri savuşturduk.

Kendi arkadaşlarımıza karşı bu kadar tedbirli davranmamız tuhaf görülebilir; ama aramızda öyleleri vardı ki, niyetimizi azıcık sezecek olsalar, mükâfat umuduyla ânında kaptana haber verirlerdi.

Kampana iki kere çalar çalmaz, izinlilerin tekneye binmeleri istendi. Ben gemide kalıp etrafa son bir kez bakmak için baş kasarasında oyalandım. Tam güverteye çıkarken gözüm, aceleyle yediğimiz son yemekten kalan et ve ekmek kaplarına takıldı. Nereye gidecek olursak olalım karnımızı doyurmak için adanın meyvelerinin yeterli olacağına güvendiğimden, maceramız için yanımıza yiyecek almayı daha önce düşünmediysem de, önümde duranlardan bir yolluk hazırlama fikri aklımı çeldi. Bunun üzerine, genelde "denizcinin çerezi" diye adlandırılan küçük, kırılmış peksimet parçalarından iki avuç alarak gömleğimin göğüs kısmına doldurdum. Daha önce de aynı geniş depoya, gemimiz ayrılır ayrılmaz karşılarına çıkacağımız yerlilere sunarak gönüllerini kazanmayı planladığım, bir miktar tütünle birkaç metre pamuklu kumaş saklamıştım.

Bu son koyduklarımın göğüs kısmında yaptığı belirgin kabarıklığı, ekmek parçalarını belimin etrafına doğru sallayarak ve tütün parçalarını da gömleğin katları arasına dağıtarak bir ölçüde giderdim.

Tam bu işlemleri tamamladığımda, hep bir ağızdan bana seslenildiğini duydum. Güverteye fırladığımda, herkesi filikadaki yerini almış, sabırsızlıkla yola çıkmayı bekler halde buldum. Sandala atlayıp diğer izinlilerle birlikte kıç tarafına otururken, bizi kıyıya çıkarmak için, iskele tarafındaki zavallılar küreklere asıldılar.

Adalarda yağmur mevsimine denk gelmiştik ve sabahtan beri gökyüzü, bu dönemde sık sık görülen şiddetli yağmurlardan birinin işaretlerini veriyordu. Gemiden ayrıldıktan az sonra kocaman damlalar kabarcıklar çıkararak suya düşmeye başlamış, kıyıya varana kadar gök çoktan delinmişti. Sığınmak için kumsalın yakınında bulunan büyük bir kano korunağının altına koşarak, fırtınanın ilk şiddetinin geçmesini bekledik.

Fakat fırtına dinecek gibi değildi. Yağmurun tepemizdeki tekdüze tıpırtısının mahmurlaştırmaya başladığı adamlar, kendilerini içerdeki büyük savaş kanolarına atıp bir süre hoşbeşten sonra hepsi uykuya daldılar.

Beklediğimiz an gelmişti. Fırsattan istifade, Toby ile he-

men korunaktan çıkıp arkadaki sık koruluğa daldık. On dakikalık hızlı bir ilerleyişten sonra vardığımız açıklıktan, tahminimizce bizden bir milden fazla mesafede ve tropik yağmurların buğusu arasında, tırmanmayı amaçladığımız sırtı hayal meyal seçebiliyorduk. Bizi doğrudan bu sırta çıkaracak yol, koyun oldukça kalabalık bir bölgesinden geçiyordu. Ama yerlilerden kaçınıp belaya bulaşmadan dağlara ulaşmayı istediğimiz için, sık çalılıklar arasından dolaşarak yerlilerin bölgesinden tamamen uzak durmaya karar verdik.

Durmamacasına yağan şiddetli yağmur, adalıları evlerine kapatıp onlarla tesadüfen karşılaşmamızı engellediğinden işimize yaramıştı. Çok geçmeden sırılsıklam olan gömleklerin ve altlarına sakladığımız malzemelerin ağırlığı, hızımızı epeyce kesmişti. Ama her an bir grup vahşiyle karşılaşıp girişimimizden daha başlamadan vazgeçmek zorunda kalabileceğimizden, vakit duracak vakit değildi.

Kano barınağından ayrıldığımızdan beri birbirimizle tek kelime konuşmamıştık. Ama koruda ikinci bir dar alana varıp önümüzde sırtın görüntüsü belirince, Toby'nin kolunu tutup parmağımla sırtın bir ucu dağlarda son bulan eğimli çizgisini izleyerek, alçak bir sesle,

"Şimdi dinle Toby, şu dağın zirvesine ulaşana kadar ne konuşacağız ne de geri bakacağız, hadi oyalanmayalım. Yola düşelim de, birkaç saate kadar isteğimiz gibi gülebiliriz. Sen daha hafif ve çevik olduğundan öne geç, ben seni izleyeyim" dedim.

"Tamam kardeşim" dedi Toby, "hızlı hareket edelim ama birbirimizden ayrılmayalım yeter." Lafını bitirir bitirmez, bir yavru karaca gibi sıçrayarak önümüzdeki dereyi aşıp hızlı adımlarla ilerledi.

Sırta varmamıza az bir mesafe kala önümüze, fırça gibi sık ve bir sürü çelik çubuk kadar sert ve bükülmez, uzun, sarı kamış çıkmış, ayrıca kamışların, tırmanmayı amaçladığımız bayırın yarı yolu boyunca uzandığını fark etmek canımızı sıkmıştı.

Daha kolay bir yol arayışıyla şöyle bir etrafa bakındıysak da, ne pahasına olursa olsun bu sazlığı yarmaktan başka yol olmadığı belliydi. Artık yürüyüş düzenimizi değiştirmiştik. Önümüz-

deki engelin içinden bir yol açmak amacıyla, daha ağır olduğum için ben öne geçtim, Toby arkada kaldı.

İki-üç kere aralarına girip kamışları yavaşça eğip bükerek ilerlemeyi denememe rağmen, koca bir kurbağanın bir tarağın dişleri arasından geçmesi bile daha kolay olacağından, umutsuzluğa kapılarak vazgeçtim.

Böyle hiç beklemediğimiz bir engelle karşılaşmaktan dolayı yarı çıldırmış bir vaziyette, ümitsizce üstlerine çullandığımda, değdiğim sazlar yere eğiliyor, ayağa kalkarak aynı hareketi, aynı sonucu verecek şekilde tekrarlıyordum. Yirmi dakika süren bu müthiş çaba sonunda neredeyse tükenmiş olsam da, sazlık içinde biraz yol almıştık. Bu sırada, hemen peşimden gelerek benim gayretlerimin semeresini alan Toby, öncülüğü almayı teklif etti ve biraz dinlenmemi sağlamak için öne geçti. Ama ince yapısıyla bu işi beceremediğinden, çok geçmeden tekrar eski yerimi almak zorunda kaldım.

Kan ter içinde uğraşarak, kırılmış kamışların parçaları ellerimizi ayaklarımızı yırta yırta, sazlığın sanırım ortasına kadar gelmiştik ki, birden yağmur kesildi ve hava anlatılamaz ölçüde boğucu ve bunaltıcı bir hale geldi. Bedenlerimizin geçici baskısından süratle kurtulan sazların esnekliği eski hallerini almalarını sağlıyor; böylece biz ilerledikçe etrafımızı sarıp aksi takdirde bize ulaşacak birazcık hava akımını da engelliyordu. Bu da yetmezmiş gibi, sazların uzun boyları görüşümüzü tamamen kapattığından, başından beri yanlış yönde ilerlemediğimizden bile emin olamıyorduk.

Uzun süren çabalarımdan bitkin düşmüş ve soluğum kesilmiş bir halde, artık bir adım daha ilerleyemeyeceğimi hissettim. Gömleğimin kollarını sıvadım ve üzerlerindeki nemi kurumuş ağzıma sıktım. Zar zor çıkarabildiğim birkaç damla derdime derman olmamış ve bir an için ne olacaksa olsun düşüncesine kapılmıştım ki, hapsolduğumuz ağdan bizi kurtaracak bir plan yapmış olan Toby, beni kendime getirdi.

Toby kamasını hırsla bir o yana bir bu yana savurup, bir orakçı gibi kamışları sağa sola devirerek, çok geçmeden etrafımızı epeyce açmıştı. Bu görüntü beni de kamçıladığından, bıça-

ğımı tuttuğum gibi kamışları acımadan kestim, devirdim. Fakat, heyhat! Biz ilerledikçe hem sıklaşıp hem boyları uzayan kamışlar, bitecek gibi de görünmüyorlardı.

İyice kapana kısıldığımızı ve bir çift kanat olmadan buradan çıkamayacağımızı düşünmeye başlamıştım ki, bir anda sağ tarafıma doğru kamışların arasından bir ışık huzmesi gördüm. İyi haberi Toby'ye verip yeniden gayrete gelmiş bir şekilde işe koyularak ışığa doğru hızla bir yol açtığımızda, kendimizi ağın dışında ve sırtın yakınında bulduk.

Biraz dinlendikten sonra tırmanmaya başlayıp kısa fakat gayretli bir tırmanışın ardından zirveye yaklaştığımızı gördük. Fakat, aşağıdaki vadilerden yerlilerin bizi kolayca görebileceği ve isterlerse yolumuzu kesebilecekleri bir konumda sırt boyunca yürümek yerine, dağın yamacında el ve ayaklarımız üzerinde sürünerek, aralarında iki yılan gibi süzüldüğümüz otlar sayesinde görülmeden, dikkatlice ilerledik. Bu rahatsız ilerleyiş tarzını bir saat sürdürdükten sonra tekrar ayağa kalkarak, sırtın zirvesi boyunca çekinmeden yolumuza devam ettik.

Koyu çevreleyen heybetli dağların bu belirgin burnu, tabanındaki vadilerden dimdik yükseliyor ve birkaç dik bayır dışında, uzaktaki dağlardan denize doğru inen eğimli ve geniş bir düzlük gibi görünüyordu. Biz burnu, bitiş noktasına yakın ve en alçak kısmından inmiştik; artık, dağlara ulaşmak için izleyeceğimiz, otlardan yeşil bir halıyla kaplı ve pek çok yerde bir ayaktan geniş olmayan yolu, burunun dar sırtı boyunca belirgin bir şekilde görüyorduk.

İşlerin o âna kadar yolunda gitmesinden sevinçli ve soluduğumuz temiz havayla canlanmış bir halde, Toby ile keyfimiz yerinde sırt boyunca hızla ilerliyorduk ki, aniden aşağıda iki yanımızda bulunan vadilerden, gökyüzünün altında kolaylıkla göze batan şekillerimizi fark etmiş olan yerlilerin belli belirsiz bağırışlarını işittik.

Gözlerimizi vadilere çevirdiğimizde, anlaşıldığı kadarıyla beklenmedik bir tehlikeyle karşılaşmış gibi sağa sola koşuştururken, kendileri pigmeler, beyaz çatılı evleri de bu mesafeden oyuncak evler gibi görünen yerlileri fark ettik. Bulunduğumuz

yükseklikten adalılara bakarken kendimizi güvende hissediyorduk. Dağlara doğru bizi izlemedikleri sürece, ki bunu göze alamayacaklarını biliyorduk, peşimize düşmeye kalkışsalar bile aramızdaki mesafe nedeniyle bize yetişemeyeceklerinden emindik.

Yine de elimizi çabuk tutmanın iyi olacağını düşünerek, zeminin uygun olduğu kısımlarda sırtın zirvesi boyunca, ilk bakışta daha ileri gitmemizi engelleyecek gibi görünen dik bir kayalık karşımıza çıkana kadar koştuk. Epey çabaladıktan sonra boynumuzu kırma pahasına da olsa tırmanmayı başararak, hızımızı kesmeden kaçmaya devam ettik.

Sahilden sabah erken ayrılmıştık; zaman zaman zor ve tehlikeli olsa da dönüp bir kere bile denize bakmadığımız kesintisiz bir tırmanıştan sonra, güneşin batmasına yaklaşık üç saat kala kendimizi, adanın en yüksek noktası gibi görünen, üzeri asalak bitkilerle kaplı volkanik kara taştan oluşmuş ve ileri doğru bir çıkıntı yapan koca bir kayanın tepesinde bulduk. Deniz seviyesinden yüksekliğimiz dokuz yüz metreden fazla olmalıydı ve bu yükseklikten görülen manzara muhteşemdi.

Fransız filosunu oluşturan gemilerin siyah tekneleriyle yer yer lekelenmiş, boynu bükük Nukuheva Koyu, etrafını çembere almış dağların eteğinde uzanıyordu. Dağların derin dere yataklarıyla bölünmüş veya göz alıcı vadilerle bezenmiş yemyeşil yamaçları hep birlikte hayatta gördüğüm en güzel manzarayı oluşturuyorlardı. Yüz yıl yaşasam o an duyduğum hayranlığı unutamam.

7. BÖLÜM

Dağın Öbür Yamacı • Düş Kırıklığı • Gemiden Getirilen Malların Dökümü • Ekmek Stokunun Bölüşülmesi • Adanın İçlerinin Görünümü • Bir Keşif • Bir Dere Yatağı ve Şelaleler • Uykusuz Bir Gece • Başka Keşifler • Hastalığım • Markizler'den Bir Manzara

Dağın öbür yamacında karşılaşacağımız yerin neye benzediğini bayağı merak etmeye başlamıştım. İkimiz de dağlara varır varmaz, nasıl Nukuheva bir yamaçtan aşağıya doğru uzanıyorsa, öbür tarafta da ayağımızın altında geniş Happar ve Typee koylarını göreceğimizi düşünüyorduk. Ama yanılmışız. Tırmandığımız dağın, ters yöne ve aşağı doğru geniş vadilere inmesini beklerken, arazi görüldüğü kadarıyla genel yükseltisini koruyarak, yeşilin en parlağına bürünmüş sarp yamaçlarıyla göz alabildiğince uzanan bir dizi sırtla ve vadicikle bölünüyordu. Ama yer yer rüzgârla yaprakları dalgalanan ağaç kümelerinin arasında, bulacağımızdan emin olduğumuz meyveleri verecek ağaçları göremiyorduk.

Bu, planlarımızı tamamen altüst eden hiç beklenmedik bir keşifti; zira, yiyecek bulmak için dağdan Nukuheva tarafına inmeyi aklımızdan bile geçiremezdik. Bu amaçla geri dönecek olursak, yerlilerle karşılaşma olasılığımız büyüktü. Bu durumda da, daha kötüsünü yapmasalar bile, kaptanın yakalanmamızı sağlamak için kendilerine sunacağı patiska ve incik boncuk uğruna, yerlilerin bizi gemiye geri götürecekleri kesindi.

Ne yapmalıydık? Dolly herhalde on günden önce yelken açmazdı; bu sürede ne yiyip içecektik? Kolaylıkla yapabileceğimiz halde, yanımıza bolca peksimet almak akıllılığını göstermе-

diğimize çok pişman olmuştum. Suratım asıldığında, aklıma gömleğimin içine koyduğum birkaç lokma ekmek geldi ve dağa tırmanma sırasındaki zorluklardan ne kadarının kurtulabildiğini görmek istedim. Böylece Toby'ye, gemiden getirdiklerimizi beraberce gözden geçirmeyi önerdim. Bu amaçla çayıra oturduk; biraz da arkadaşımın en az benimki kadar şişkin görünen gömleğini nelerle doldurduğunu merak ettiğimden, onun gömleğinin içindekileri boşaltarak işe başlamamızı söyledim.

Elini gömleğinin çuval gibi olmuş göğsüne daldırarak, önce dışı olduğu gibi yumuşak ekmek kırıntılarıyla kaplı, parçaları hâlâ birbirine yapışık bir avuç tütün çıkardı. Üstünden sular damlayan topak, sanki denizin dibinden çıkarılmıştı. Ama bunun Toby'nin yolluk hazırlama basiretini gösterdiğinin bir işareti olduğunu anlar anlamaz, içinde bulunduğumuz şartlarda bizim için pek değeri olmayan tütünü önemsemedim.

Gömleğinin içine bir kez daha dalıp nasıl olup da bağrında böyle iğrenç bir karışımın oluştuğuna bir an için en az benim kadar afallamış bir şekilde, bir avuç yumuşak, dolgun, rengi kaçmış bir şey çıkardığında, sabırsızlıkla ne kadar getirdiğini sordum. Bu şeyi ancak, ter ve yağmurun ortak çabasıyla hamur kıvamına gelmiş, ıslak ekmek ve tütün parçacıklarının bir karışımı olarak tarif edebilirim. Ne kadar tiksindirici olsa da, o anda gözüme bir hazine gibi göründüğünden, yanımdaki bir çalılıktan kopardığım yaprak üzerine, bu macun gibi kütleyi büyük bir dikkatle aktarmaya giriştim. Toby kaçış sırasında yemek için, sabahleyin gömleğinin içine iki parça peksimet koyduğunu söyledi. Bunların hali de yaprağın üzerinde koyduğum maddeden farklı değildi.

Gömleğin içine yaptığı bir başka hamleyle, güzel deseni tütünle temas ettiği için bozulmuş üç-dört metre patiska çıkardı. Göğsünden patiskayı yavaşça, karış karış çıkaran Toby'nin hali bana, sonu gelmez kuşak numarasını yapan sihirbazları hatırlattı. Daha sonra çıkardığı küçük şey, içinde iğneler, iplik ve diğer dikiş malzemesi bulunan, gemicilerin "dikiş torbası" idi. Bunun ardından bir tıraş kutusu, onun ardından da artık boşalmış gömleğin dibinden üç ayrı parça tütün çıkardı. Bu malzemeleri ince-

ledikten sonra, benim getirdiğim birkaç şeyi çıkarmaya koyuldum.

Arkadaşımdan çıkan yiyeceklerin durumundan tahmin edilebileceği gibi, benimkilerin de durumu berbattı; ayrıca öyle azalmışlardı ki, aç bir adamın, o da tütün yutmaya aldırmazsa, dişinin kovuğuna gitmezlerdi. Varım yoğum birkaç lokma ekmek, bir-iki kulaç beyaz pamuklu kumaş ve bir-iki kilo iyi kalite tütündü.

Bütün elimizdekileri birleştirip hazırladığımız ufak çıkını sırayla taşımaya karar verdik. Ama ekmeğin acınacak durumdaki kırıntılarını hemen gözden çıkarmamak gerekiyordu; içinde bulunduğumuz tehlikeli koşullar nedeniyle, maceramızın kaderini bu kırıntıların belirleyeceğini düşünüyorduk. Her ikimizin de, gemi gidene kadar koya inmeme kararlılığını açıkladığı kısa bir görüş alışverişinden sonra, arkadaşıma, elimizde azıcık kalmış olan ekmeği, her birimizin bir günlük payını oluşturacak şekilde altı eşit parçaya bölmeyi önerdim. Toby'nin bu önerimi kabul etmesiyle, boynumdaki ipek fuları çıkarıp bıçağımla altı eşit parçaya keserek, hakça bir bölüştürme işine koyuldum.

Toby başlangıçta bayağı bir titizlikle, ki bence ne vakti ne de yeriydi, süngerimsi kütle üzerinden tütün parçalarını ayıklıyordu, ama ekmeğin miktarını epeyce azaltacağından ben bu işleme karşı çıktım.

Bölüştürme işi bittiğinde, günlük payın bir kaşığı ancak dolduracağını gördük. Her bir pay hemen, hazırladığımız fular parçalarının içine sarıldı ve hepsini bir araya getirip, gözü gibi bakması için uyararak Toby'ye emanet ettim. Sabah kahvaltısı yapmış olduğumuzdan günün geri kalanını aç geçirmeye karar verdik ve ayağa kalkarak, gökyüzünün görünüşünden kapalı ve fırtınalı olacağı anlaşılan geceyi geçireceğimiz bir barınak için çevremize bakındık.

Yakınımızda bu işe yarayacak bir yer olmadığı için sırtımızı Nukuheva'ya dönerek dağın diğer tarafında kalan meçhul bölgeleri keşfe koyulduk.

Bu tarafta görebildiğimiz mesafe içinde ne bir hayat, ne de geçici bile olsa bir yerleşim izi görülüyordu. Bütün çevreye mut-

lak bir ıssızlık hâkim gibiydi; adanın içerlerine sanki yaratıldığı günden beri kimse ayak basmamıştı. Bu vahşi bölgede ilerledikçe, yalnızca şelalelerin boğuk uğultuları tarafından kesilen seslerimiz kulaklarımıza o kadar garip geliyordu ki, sanki buraların korkutucu sessizliğini daha önce hiç insan sesi bozmamıştı.

Yine de, bu bölgede kaldığımız sürece kendimize ziyafet çekeceğimizi düşündüğümüz meyveleri bulamayacak olmanın hayal kırıklığını, aynı durumun, her zaman yiyeceklerini topladıkları ağaçların gölgesinde olduklarını bildiğimiz yerlilerle karşılaşma ihtimalini de azalttığı düşüncesi, bayağı dindirmişti.

Araziyi bölen bir sürü sırttan birine tırmanmayı başarır başarmaz, önümdeki otların arasında belli belirsiz bir patikaya benzeyen ve sırtın zirvesine ulaştıktan sonra oradan yarım mil kadar önümüzdeki derin bir dere yatağına indiği anlaşılan bir yol görene kadar, geçtiğimiz her çalılığa tedirgin bakışlar atarak ilerledik.

Herhalde Robinson Crusoe kumsalda ayak izine rastladığında, bu can sıkıcı keşif karşısında bizim ürktüğümüz kadar ürkmemiştir. İlk aklıma gelen, mümkün olduğunca hızla geri çekilip başka bir yönde ilerlemek olduysa da, patikanın nereye çıktığını öğrenme merakımız bizi yolu izlemeye yöneltti. Böylece, ilerledikçe daha da belirginleşen patika sonunda bizi bir uçurumun başına getirene kadar, yola devam ettik

"Eh, peki" dedi Toby uçurumdan aşağı bakarak, "bu yolu izleyen herkes buradan atlıyor mu?"

"Sanmıyorum" dedim, "herhalde bir şekilde aşağı inmeyi beceriyorlardır; ne dersin, bir deneyelim mi?"

"Peki, söyle bakalım, uçurumun dibinde kırılmış bir boyundan başka ne bulmayı umuyorsun? Baksana bizim geminin ambarından daha karanlık görünüyor ve aşağıdaki şelalelerin gümbürtüsü insanın beynini paramparça eder."

"Yapma Toby" diye gülerek söylendim, "ama görülecek bir şey olduğu o kadar belli ki, yoksa patika olmazdı ve ben ne olduğunu öğrenmeye kararlıyım."

"Bak ne diyeceğim şakacı dostum" diyerek hemen karşılık verdi Toby, "eğer burada her merak ettiğin şeye burnunu soka-

cak olursan, çok geçmeden tepene binerler; şu senin keşiflerin sırasında bir grup vahşinin arasına düşeceğinden adım gibi eminim; bunun da pek hoşuna gideceğini sanmıyorum. Gel beni dinle de, şimdi dümen kırıp başka yöne gidelim. Zaten hava da kararıyor; gece için demir atsak iyi olacak."

"İşte ben de tam bunu söylemeye çalışıyorum" diye karşılık verdim; "bence bu dere yatağı bu iş için birebir. Baksana geniş, gözden uzak, suyu bol, hem de yağmur çamur girmez."

Belli ki fikrimi beğenmeyen Toby, "Tabii, gözümüze de uyku girmez, tam da saydığın nedenlerden şiş bademciklerle romatizma da yanında bedava" diye çıkıştı.

"Peki, nasıl istersen dostum, madem gelmeyeceksin ben de yalnız giderim. Sabah görüşürüz" diyerek ve üstünde bulunduğumuz kayalığın kenarına yaklaşarak, kayaların çatlaklarından çıkan karmakarışık köklere tutunup aşağıya doğru sarkmaya başladım. Tam da düşündüğüm gibi, az önceki homurdanmalarına rağmen Toby beni takip etti ve bir sincap çevikliğiyle hareket ederek beni geçti; ben daha yolun yarısındayken o yere inmişti bile.

O anda karşımıza çıkan görüntüyü hiç unutmayacağım. Son günlerdeki yağmurlarla kabarıp bulanıklaşmış beş tane köpürmüş dere, beş tane boğazdan deli gibi akarak yirmi-yirmi beş metrelik çılgın bir atlayışta birleşip hiddetli bir homurtuyla, etrafta üst üste yığılmış iç karartıcı kayaların arasında oyulmuş derin ve karanlık bir havuza dökülüyorlar, oradan da tek bir vücut halinde yerin ta dibine girdiği anlaşılan, dar ve eğimli bir kanala doğru atılıyorlardı. Yukarıda, boğazın iki yanında, nemden sırılsıklam ve dökülen suyun şiddetiyle titreyen koca ağaç kökleri sarkıyordu. Artık günbatımıydı; mağaralara ve ağaçlı kuytulara bir yol bulan zayıf ve titrek ışık görüntünün tuhaflığını artırıyor, az sonra zifiri karanlıkta kalacağımızı bize hatırlatıyordu.

Manzarayı seyrederek merakımı giderdikten sonra, bir patika olduğunu sandığımız yolun, nasıl olup da bizi böyle olağanüstü bir yere getirmiş olduğunu düşünmeye başladığımda, patikanın yerliler tarafından açılmış olduğunu sanmakla hata yapmış olabileceğimiz kuşkusuna kapıldım. Bu düşünce kötü olmaktan ziyade hayır-

lıydı, çünkü kazara yerlilerle karşılaşma korkumuzu azaltıyordu. Böylece, belki de böyle şans eseri bulduğumuz bu yerden daha iyi bir saklanma yeri bulamayacağımız sonucuna vardım. Bu konuda Toby de benimle aynı fikirde olduğundan, hemen geceyi geçirecek bir barınak kurmak için etrafa yayılmış olan ağaç dallarını toplamaya giriştik. Akarsu, boğazın neredeyse iki yakasına kadar yayıldığından, barınağı şelalenin tabanına yakın kurmak zorundaydık. Gün ışığının son anlarını, sığınağımızın tepesini boğazdaki her yarıkta biten geniş yapraklı otlarla kapamak işiyle geçirdik. Kulübemiz, tabii kulübe denebilirse, bulabildiğimiz en düz yedi-sekiz dalın, altta kalan uçları neredeyse suyun içinde, diğer uçları çaprazlamasına dik kaya duvarına yaslanmasından ibaretti. Bu şekilde örtülmüş boşluğun içine sürünmeyi ve bitkin bedenlerimizi elimizden geldiğince yerleştirmeyi becerdik.

O korkunç geceyi hiç unutabilir miyim? Zavallı Toby'nin ağzını açacak hali yoktu. Sesini duysam bir miktar teselli bulacaktım, ama Toby hiç bitmeyecekmiş gibi görünen geceyi, sırtını sular sızan kayaya dayamış ve dizlerini karnına çekmiş bir halde, felçli bir adam gibi titreyerek geçirdi. O sefil gece boyunca, perişanlığımızı artıracak hiçbir şey eksik değildi sanki. Sel gibi inen yağmur zavallı sığınağımızla dalga geçiyordu. Üzerime boşanan dereciklerden kaçmaya çalışmak boşunaydı; bir tarafımı korurken başka bir tarafım ıslanıyor, su bizi ıslatmak için sürekli yeni yeni delikler buluyordu.

Hayatım boyunca çok kez sudan çıkmış ördeğe döndüğüm olduysa da, buna genellikle aldırmamıştım; fakat o gecenin üst üste gelen korkuları, bulunduğumuz yerin ölüme benzer soğukluğu, ürkütücü karanlık ve içler acısı durumumuzun verdiği keder, beni neredeyse erkeklikten çıkarmıştı.

Ertesi sabah erkenden kalktığımızdan herhalde kimsenin kuşkusu yoktur; gün ışığına benzer şeyi daha seçer seçmez, arkadaşımın kolunu sarsarak güneşin doğduğunu söyledim. Zavallı Toby, kafasını şöyle bir kaldırdı ve bir an durakladıktan sonra boğuk bir sesle "Eğer dediğin gibiyse dostum, benim tepe fenerlerim sönmüş olmalı; zira şimdi gözlerim açıkken, gözlerim kapalı olduğundan daha karanlık ortalık" dedi.

"Saçmalama!" diye bağırdım, "uyanamadın."

"Uyanmak!" diye kükredi Toby. "Uyanmak ha! Yani şimdi sen benim uyuyor olduğumu ima ediyorsun, değil mi? Böyle bir cehennemde birinin uyuyabileceğini düşünmek adama hakaret etmektir."

Geceki sessizliğini yanlış yorumladığım için arkadaşımdan özür dileyene kadar ortalık biraz daha aydınlanmış olduğundan inimizden çıktık. Yağmur dinmişti ama etraftaki her şey nemden sırılsıklamdı. Islak elbiselerimizi çıkarıp asarak elden geldiğince kuruttuk. Uyuşmuş bacaklarımızdaki kanı harekete geçirmek için hızla ellerimizle ovaladık; derede temizliğimizi yapıp ıslak elbiselerimizi giydikten sonra, en son ağzımıza bir şeyler koymanın üstünden bir gün geçmiş olduğundan, uzun sürmüş orucumuzu bozmanın yerinde olacağını düşünmeye başladık.

Böylece günlük payımızı çıkardık ve bir kaya parçasının üzerine oturarak durumuna baktık. Öncelikle elimizdekini iki eşit parçaya böldük ve bir parçasını akşam öğünü için dikkatle sararak, kalanı aynı şekilde mümkün olduğunca eşit şekilde bölüp ilk kim seçecek diye kura çektik. Payıma düşen lokmayı rahatlıkla parmak ucuma yerleştirebilirdim ama yine de son kırıntıyı yutana kadar on dakika geçsin diye çok dikkat ettim. "Açlık en iyi sostur" diyenler ne doğru demişler. Bu bir lokma yiyecekte, başka şartlarda en güzel yemeklerin bile vermeyeceği bir lezzet ve tat vardı. Ayağımızın dibinden akan duru sudan kana kana içip yemeği tamamlayarak, bayağı toparlanmış ve başımıza gelebilecekleri hazır bir halde ayağa kalktık.

Şimdi geceyi geçirdiğimiz kanyonu yakından inceliyorduk. Dereyi geçip daha önce sözünü ettiğim havuzun öteki ucuna vardığımızda, biz gelmeden kısa bir süre önce o bölgeye birilerinin gelmiş olduğunu gösteren izler bulduk. Biraz daha araştırıp sonra da belli işaretlere bakarak tahminde bulunarak, yerlilerin bir çeşit yağ elde ettikleri bir kökü bulmak için bölgeye sık sık geldikleri sonucuna vardık.

Bu keşifler sonucunda, güvenli olması dışında orada kalmamızı gerektiren bir nedenimizin olmadığı bu yerden derhal ay-

rılmaya karar verdik. Tekrar yukarılara tırmanmak için bir yol ararken, sonunda kayalığın bu işe uygun bir bölümünü bulduk; yarım saatlik bir çaba, bizi bir gece önce indiğimiz aynı uçurumun tepesine ulaştırdı.

Toby'ye adada dolaşıp her an görülme riskine girmektense, yiyeceğimizin yeteceği bir süre boyunca sürekli kalmak üzere belli bir noktayı seçerek, kendimize rahat bir barınak kurmamızın ve elimizden geldiğince uyanık ve tedbirli olmamızın iyi olacağını söyledim. Arkadaşım da söylediklerime hak verince hemen planımızı uygulamaya giriştik.

Bu amaçla, yakınımızdaki küçük bir vadide sonuçsuz bir araştırmadan sonra, daha önce sözünü ettiğim sırtlardan birkaçını geçtik ve öğleye doğru, amacımıza uygun bir yer bulamamış halde, kendimizi uzun ve gittikçe dikleşen bir bayırı tırmanır bulduk. Alçaktaki yüklü bulutlar yaklaşan fırtınayı haber verdiğinden, uzun bayırın sonu gibi görünen sık bir çalılık kümesine sığınmak için hızlandık. Bu çalılıkların rüzgâr almayan tarafına doğru kendimizi attıktan sonra çevreyi kaplayan uzun otları üzerimize çekip kendimizi iyice örterek, yağmuru beklemeye başladık.

Ama yağmurun başlaması beklediğimizden uzun sürmüş, çok geçmeden arkadaşım derin bir uykuya dalmış ve ben de aynı mutlu unutkanlık durumuna geçmek üzereydim. Fakat tam bu sırada, yağmur tüm uyku düşüncelerini kovalayan bir şiddetle bindirdi. Bir ölçüde korunmuş olsak da, çok geçmeden elbiselerimiz her zamanki kadar ıslanmıştı. Elbiseleri kurutmak için o kadar zahmetten sonra, durum yeterince can sıkıcıydı ama yapacak bir şey de yoktu. Gemilerini romantik adalarda yağmur mevsiminde terk edecek tüm maceraperest gençlere, yanlarına şemsiyelerini almalarını öneririm.

Yaklaşık bir saat sonra yağmur dinmişti. Arkadaşım yağmur boyunca uyumuştu ya da en azından öyle görünüyordu; artık yağmur da dindiğine göre onu uyandırmaya kıyamıyordum. Tamamen yeşilliğe bürünmüş, yapraklı dallar üzerime sarkmış, bacaklarım otlara gömülü sırtüstü yatarken, durumumuzu ormandaki bebeciklerin[9] haliyle kıyaslamaktan kendimi alamadım. Zavallı bebeler! O güç şartlarda tabii ki sağlıkları bozulacaktı.

Çalılar altında sığınmış olarak geçirdiğimiz bir-iki saatten sonra, hiç tereddüt etmeden, önceki geceyi sırılsıklam geçirmemize yorduğum belirtileri hissetmeye başladım. Soğuk titremeler ve alev alev bir ateş aralıklarla birbirlerini izlerken, bir bacağım öylesine şişmiş ve ağrıyordu ki, daha yeni terk ettiğimiz kanyonun sakini olan zehirli bir sürüngen tarafımdan ısırıldığımdan kuşkulanmaya başlamıştım. Bu arada, sonradan öğrendiğime göre tüm Polinezya adaları aynı İrlanda adası gibi zehirli yılan bulunmayışıyla meşhurlarmış; ama Aziz Patrick'in[10] yolunun buralara düşüp düşmediği hakkında bir şey diyemeyeceğim.

Ateşim yükselmeye devam ettikçe, iki-üç metre ötemde uyuyan arkadaşımı hâlâ rahatsız etmek istemeyerek, kıvrandım durdum. Bir ara bir çalıyı aralayacağım tuttu; aralamamla birlikte de karşımda öyle bir manzara belirdi ki, bugün bile bütün canlılığıyla gözlerimin önündedir. Cennetin bahçelerini görmüş olsaydım, herhalde ancak bu kadar kendimden geçerdim.

Şaşkınlık ve zevkten mıhlanıp kaldığım yerden, yumuşak kıvrımlarla uzaktaki mavi sulara doğru uzanan vadinin tam bağrına bakıyordum. Dalların arasından yer yer, denize yarı yol uzaklıkta, yerlilerin tepeleri palmiye yapraklarıyla kaplı ve güneşin göz kamaştırıcı bir beyaza boyadığı evlerinin parıldadığı görülebiliyordu. Vadinin boyu üç fersahtan[11] fazla, en geniş yerinde de eni yaklaşık bir mil kadardı.

Vadinin her iki tarafını da kapatan dik ve yeşil bayırlar benim bulunduğum yerin yakınında birleşerek, aniden ve hilal biçiminde kesilen yeşil tepeler ve üzerlerinden sayısız küçük çağlayanların döküldüğü yüksek uçurumlar oluşturuyordu. Fakat manzarayı asıl taçlandıran, her tarafı kaplayan yeşillikti ve bence her Polinezya manzarasının kendine has çekiciliği de aslında

9 Melville burada, masallarda ve mitolojide görülen bir tema olan, çocukların ormana bırakılması ve daha sonra çeşitli güçlükleri yenerek kurtulması ya da kurtarılması ve kahraman haline gelmesine atıfta bulunuyor. (çev.)

10 Aziz Patrick: İrlanda'ya Hıristiyanlığı getiren, İrlandalıların koruyucu azizi. Kendisiyle ilgili efsanelerden birinde, İrlanda'daki bütün yılanları denize dökerek yok ettiği söylenir. (çev.)

11 Fersah: Yaklaşık 5 kilometrelik ölçü birimi. (çev.)

bunda yatmaktadır. Tam kenarında yarı baygın yattığım uçurumun dibinden başlayarak, altımda kalan her noktada vadinin yüzeyi, ne tür ağaçlar bulunduğunu anlamayı imkânsız kılacak sıklıkta yayılmış, bir yaprak kütlesi görünümündeydi.

Ama gördüğüm manzarada, incecik suları yüksek kayalıklardan döküldükten sonra vadinin zümrüt yeşilinde kaybolan, o sessiz çağlayanlar kadar etkileyici bir şey daha yoktu herhalde.

Tüm manzara üzerinde öyle derin bir sükûnet vardı ki, peri masalındaki büyülü bahçelere olduğu gibi, bir ses çıkarırım da büyü bozulur diye korkuyordum. Kendi halimi ve hâlâ uyuklayan arkadaşımın varlığını unutmuş bir halde, nasıl olup da aniden gözlerimin önünde böyle bir manzara bulduğumu anlamaya çalışarak etrafa bakıp durdum.

8. BÖLÜM

Önemli Bir Soru: Typee mi, Happar mı ? • Çılgın Bir Kovalamaca • Istıraplarım • Umut Kırıcı Durum • Kanyonda Bir Gece • Kahvaltı • Toby'nin Parlak Fikri • Vadiye Doğru Yolculuk

Önümdeki muhteşem görüntünün şaşkınlığını üzerimden attıktan sonra, hemen Toby'yi uyandırarak yaptığım keşiften haberdar ettim. Beraberce uçurumun kenarına geldiğimizde, arkadaşımın hayranlığı da benimkinden az olmadı. Ama biraz düşününce, hiç beklenmedik bir şekilde bu vadiyle karşılaşmamızın şaşkınlığı azaldı; çünkü, Nukuheva'nın bu yanında bulunan ve denizden bayağı içerilere doğru uzanan geniş Happar ve Typee vadileri, buralarda bir yerlerde son buluyor olmalıydı.

Artık cevaplanması gereken soru, tepeden baktığımız vadinin bunlardan hangisi olduğuydu. Toby Happarların bölgesi olduğunda ısrar ediyordu; ben ise Happarların düşmanı vahşi Typeelerin olduğunda. İşin aslı, söylediğime ben de tam inanmıyordum, ama bana yalnızca bir tahmine fazlasıyla güvenmek gibi geldiğinden, Toby'nin bir an önce vadiye inip yerlilerin misafirperverliğinin tadını çıkarma fikrine, elimizde daha fazla kanıt olana kadar karşı çıkmaya kararlıydım.

Konu hayati önem taşıyordu, çünkü Happar sakinleri Nukuheva ile yalnızca barış halinde olmayıp Nukuhevalılarla da gayet dostça ilişkiler içindeydiler; ayrıca yumuşak huylu ve merhametli olarak bilinmeleri nedeniyle de, kendilerinden candan bir karşılama olmasa bile, bölgelerinde kalacağımız kısa bir süre için bir barınak bekleyebileceğimizi düşünüyorduk.

Diğer taraftan Typeelerin yalnızca isimleri bile, yüreğime

gizlemeye gerek duymadığım bir korku salıyordu. Gönüllü olarak kendimizi bu zalim vahşilerin kollarına atma düşüncesi bence delilikten başka bir şey değildi ve tabii ki, bu iki kabileden hangisine ait olduğunu bilmediğimiz vadiye inme fikri de, neredeyse aynı ölçüde deliceydi. Ayağımızın altındaki vadinin bu kabilelerden birine ait olduğuna kuşku yoktu, çünkü daha fazlasını bilmesek de bu yörede yaşadıklarını biliyorduk.

Yine de, arkadaşım orada bol yiyecek ve başka tür zevkler bulacağımız düşüncesine karşı koyamayarak konuya tedbirsizce yaklaşmakta ısrar ediyor ve benim söylediklerim de kâr etmiyordu.

Kendisine, ikimizin de hiçbir şeyi kesin olarak bilmemizin mümkün olmadığını hatırlatıp, eğer vadiye paldır küldür inecek olursak muhtemelen kötü bir sonla karşılaşacağımızı ve hatamızı anlamak için de çok geç olacağını anlattıysam da, karşılık olarak içinde bulunduğumuz durumun tüm kötülüklerini ve bulunduğumuz yerde kalmaya devam edecek olursak katlanmamız gereken sıkıntıları sayıp döktü.

Fikrini değiştirmeye çalışmanın boşuna olduğunu anladığımdan, belki konuyu unutturabilirim umuduyla, Toby'nin dikkatini, içerlerdeki tepelerden aşağı doğru önümüzdeki vadiye inen uzun, parlak, ağaçsız arazi parçasına çektim. Daha sonra, bu sırtın ardında, lezzetli meyvelerle dolu, kimsenin yaşamadığı büyük bir vadi olabileceğini belirttim; zira adada birkaç tane böyle yer olduğunu duymuştum. Oraya ulaşmayı denemeyi ve umduğumuz gibi çıkarsa, hemen yerleşip canımızın istediği kadar kalmayı teklif ettim.

Bu teklif Toby'nin aklına yatınca, izleyeceğimiz en iyi rotayı saptamak amacıyla, önümüzde uzanan araziyi incelemeye giriştik. Ama fazla seçeneğimiz yoktu; aradaki tüm mesafe, direk rotamıza dik açı yapacak şekilde birbirine paralel uzanan karanlık uçurumların ayırdığı, derin boğazlarla bölünmüştü. İstediğimiz noktaya varmayı ümit edebilmek için önce bunların hepsini aşmak zorundaydık.

Yorucu bir yolculuk! Denemeye karar vermiştik ama ben kendi payıma, sıtma ve humma ile bir titreyip bir kavrularak –peş peşe duyduğum bu hisleri başka nasıl tanımlayacağımı bil-

miyorum– ve epeyce aksayan ayağımın ağrısıyla, kendimi yolun zorluklarını göğüslemeye hazır hissetmiyordum. Hepsinin üstüne bir de açlık nedeniyle güçsüzlük vardı ki, bu sıkıntıdan Toby de benim kadar payını alıyordu.

Yine de bu şartlar, yolculuğu tamamen yapamayacak bir hale gelmeden önce bolluk ve huzur vaat eden yere ulaşma arzumu daha da kamçılıyordu. Böylece, fırça gibi sık kamışlarla örtülü dik ve dar bir boğazın, neredeyse dimdik tarafından inmeye başladık. Burada yapabileceğimiz tek şey vardı. Yere otururak ve yolumuzdaki kamışlara tutunarak, inişimizi sürdürdük. Bu şekilde yamaçtan kayarak inme hızımız, çok geçmeden bizi ayağa kalkabileceğimiz bir noktaya getirdi ve az sonra da kanyonun yatağında delice akan suyun kıyısına vardık.

Su içip kendimize geldikten sonra, sonuncusundan daha güç bir işe giriştik. İndiğimiz tarafta aşağıya doğru attığımız her adımı, şimdi karşı tarafta yukarı doğru atmak zorundaydık ki, bu tırmanma bölümlerinde yüz metreden fazla ilerleyemediğimiz düşünülürse, inişten daha tatsız bir işti. Ama ne kadar nahoş olursa olsun, örnek alınacak bir sabırla işe koyulduk ve yaklaşık bir saat salyangoz hızında ilerledikten sonra yolun neredeyse yarısını aldığımızda, bir süredir kaybolmuş olan ateşim, bastırılmaz bir susuzluk duygusuyla birlikte öyle şiddetli şekilde geri döndü ki, dibinde baştan çıkartıcı bir halde akan suya ulaşmak için, daha yeni tırmandığımız kayalıklardan kendimi deliler gibi aşağıda atıp şimdiye kadar ki çabalarımın meyvelerini berbat etmemem için Toby'nin bayağı dil dökmesi gerekti. O anda bütün umutlarım ve korkularım, sonucu ne olacaksa olsun, bu bir tek arzunun doyurulmasında birleşmiş gibiydi. İster zevk ister acı veren hiçbir duygu bilmiyorum ki, bu müthiş susuzluk kadar insanı dürtülerine karşı koyamaz hale getirsin.

Toby bütün içtenliğiyle tırmanışa devam etmem için yalvarıyor; biraz daha dişimizi sıkarsak zirveye, ondan sonra da beş dakikaya kalmadan, boğazın diğer tarafında aktığı kesin olan suyun kıyısına varacağımıza yeminler ediyordu.

"Sakın" diye bağırdı, "bu kadar geldikten sonra geri dönme; çünkü, kendimizi tekrar şu kayaların dibinden şimdi bulun-

duğumuz yere bakar bulursak, ne senin ne de benim tekrar deneyecek cesaretimiz kalacak bilesin!"

Henüz bu düşüncelere kulak asmayacak kadar kendimden geçmiş olmadığımdan, pek işe yaramasa da, az sonra muradıma ereceğimi düşünerek, susuzluğumu bastırmaya çalıştım ve dişimi sıktım.

Sonunda, ulaşmak istediğimiz vadiyle aramızda paralel biçimde uzanır şekilde tarif ettiğim tepelerin en yükseği olan ikinci tepenin zirvesine vardık. Tepeden, vadiyle aramızda kalan bütün mesafe görülüyordu; zaten diğer şartlardan dolayı cesaretim kırılmışken bir de bu görüntü, beni iyice umutsuzluğa sürükledi. Gözün alabildiği mesafede, duvar gibi dik ve yalçın sırtların böldüğü karanlık ve dehşet verici boğazlardan başka bir şey yoktu. Bu yüksek ama dar tepelerin bir zirvesinden diğerine adımlayabilseydik yolu kolaylıkla katedebilirdik; ama her bir dipsiz uçurumun dibine inip sonra da önümüzdeki her bir doruğa tırmanmak zorundaydık. Benim kadar ıstırap çekmeyen Toby'nin bile bu görüntü karşısında cesareti kırılmıştı.

Ama altımızda akan suya varmaya sabırsızlandığım için, daha fazla durup seyretmedik. Bastığımız yerin sağlamlığına ya da tutunduğumuz güçsüz ot ve dalların ağırlığımızı çekip çekmeyeceğine aldırmadan ve sık sık yerlerinden oynatıp düşürdüğümüz taş parçalarının yarattığı yankıyla vahşi sessizliğini bozarak, hatırladıkça içimi ürperten bir gözükaralıkla kendimizi koyağın derinliklerine attık. Kendi adıma, elimde olmadan tepeden aşağı yuvarlanıyor muydum, yoksa böyle dehşet verici hızla inmeyi ben mi seçmiştim, bir şey diyemeyeceğim.

Birkaç dakika sonra koyağın dibine vardığımızda, üzerinden sular damlayan küçük bir kaya çıkıntısına diz çökerek suya eğildim. Şimdi ne kadar hoş bir his duyacaktım! Tüm zevk alma kapasitemi toparlamak için bir an durup daha sonra dudaklarımı önümdeki duru maddeye daldırdım. Sodom'un elmaları ağzımda küle dönselerdi, ancak bu kadar şaşırtıcı bir değişiklik olurdu. Soğuk sıvının tek bir damlası bedenimdeki kanı son damlasına kadar dondurmuş gibiydi; damarlarımda yanan ateş ânında yerini, beni elektrik şokuna kapılmışım gibi durmaksızın

titreten, ölüme benzer bir soğukluğa bırakmış, son çabalarım sonucu alnımda biriken teri buzdan boncuklara döndürmüştü. Susuzluğum geçmekle kalmamış, sudan âdeta tiksinmiştim. Ayağa kalktığımda, her yarığı nem salan o ıslak kayaların görüntüsü ve kasvetli yatağında ileri atılan su, titreyen bedenime yeni ürpertiler saldı ve daha önce aşağı inmek için duyduğum bastırılamaz arzuyu, şimdi güler yüzlü güneşe doğru yukarı tırmanmak için duydum.

İki saatlik tehlikeli bir uğraştan sonra başka bir sırtın zirvesindeydik ve ayağımızın dibinde uzanan karanlık ve dipsiz uçuruma inmiş olduğumuza inanmakta güçlük çekiyordum. Tepeden görülen manzaraya tekrar baktıysak da, görüntü en az bir önceki kadar iç karartıcıydı. Artık içinde bulunduğumuz durumda, yolumuzdaki engelleri aşmayı düşünmenin boşuna olduğunu hissediyordum ve bu kadar engelin ardında uzanan vadiye ulaşma düşüncesinden vazgeçmiştim; ama içinde bulunduğumuz zorluklardan çıkmak için de bir planım yoktu.

Gemimizin ayrıldığından emin olmadan Nukuheva'ya dönmeyi aklımdan bile geçirmiyordum. Ayrıca, koydan hesaplayamadığımız bir mesafe gelmiş ve o kadar dolaşmadan sonra neyin nerede olduğunu da iyice karıştırmış olduğumuzdan, Nukuheva'ya ulaşıp ulaşamayacağımız da kuşkuluydu. Ayrıca, geri dönüp çektiğimiz tüm zahmetin boşa gitmesi fikri de dayanılmazdı.

Zorluklarla karşılaştığında bir insanın tam yol geri çekilmek, çoktan katedilmiş yolu düzenli bir şekilde gerisin geriye çevirmek kadar hor göreceği başka bir şey yoktur; hele de maceraya seven biriyse, denenmemiş zorluklardan elde edilecek bir umut kırıntısı bulunduğu sürece, geri çekilmek tarifi imkânsız derecede iğrenç görünür.

Hangi amaçla olduğunu söylemek imkânsız olsa da, bizi daha yeni tırmandığımız tepenin öbür tarafından aşağı indiren işte bu duyguydu.

Birbirimizin yüzünde sözlerden daha çok şey anlatan ümitsiz ifadeyi fark edip bu konuda tek bir söz etmeden, bizi buraya kadar sürüklemiş olan amaçtan ikimiz de aynı anda vazgeçtik.

Bu yorucu günün sonuna doğru, biraz yiyecek ve dinlenmeyle gücümüzü toplayana kadar adım atacak gücümüz kalmamış bir halde, girdiğimiz üçüncü boğazın boşluğunda durduk.

Bulabildiğimiz en az rahatsız yere oturunca Toby gömleğinin göğsünden kutsal çıkını çıkardı. Sabahtan arta kalan lokmaları sessizce yemeye başladık ve kalanıyla ilgili şeref sözümüzü bozmayı bir kez bile aklımızdan geçirmeden ayağa kalkarak, altında feci şekilde ihtiyacımız olan uykuya dalabileceğimiz barınak gibi bir şey kurmak için işe koyulduk.

Şansımıza, burası son sefil geceyi geçirdiğimiz yerden çok daha amacımıza uygundu. Dar ama neredeyse dümdüz bir zemini uzun kamışlardan temizledikten sonra kamışları bükerek, üstünü yakındaki bir ağaçtan kopardığımız bir sürü uzun kalın yaprakla örttüğümüz, sepete benzer, alçak bir kulübecik haline getirdik. Bu şekilde elde ettiğimiz barınağa ancak sürünerek girmemize izin verecek küçük bir açıklık bırakarak, yaprakları bolca üzerine yaydık.

Yüksek yamaçlarına saldıran rüzgârlara karşı korunaklı olsalar da, bu derin oyuklar, insanın böyle bir iklimden ummayacağı kadar nemli ve soğuktur. Bizim de yerin soğukluğuna karşı pamuklu gömleklerimiz ve brandadan pantolonlarımızdan başka bir şeyimiz olmadığından, geceyi geçireceğimiz barınağımızı elimizden geldiğince konforlu hale getirmeye daha bir dikkat ettik. Bu amaçla, o âna kadar yaptıklarımıza ek olarak, erişebildiğimiz bütün yaprakları toplayıp üzerine attığımız kulübeciğin içine sürünerek girerken, şiltemizi oluşturacak fazladan bir küme yaprağı da içeri aldık.

O gece yalnızca çektiğim ağrı nedeniyle iyi bir uyku uyuyamadım. Toby kuştüyü yorganlara sarılmışçasına yanımda horul horul uyurken, ben bir-iki kez ancak dalabildim. Şansımıza yağmur yağmadı da, şiddetli bir sağanağın neden olacağı sefaletten kurtulduk.

Sabah olduğunda, kalkmamı söyleyen arkadaşımın kulaklarımda çınlayan gür sesiyle uyandım. Yaprak öbeğinden sürünerek dışarı çıkınca, deliksiz bir uykunun Toby'nin görünüşünde yaptığı değişikliğe şaşırdım. Bir yavru kuş kadar şen şakraktı; iş-

tahını elinde tuttuğu ince bir dalın yumuşak kabuğunu çiğneyerek köreltiyor ve aç midenin guruldamalarına karşı harika bir çare olarak bana da tavsiye ediyordu.

Bana gelince; önceki geceye göre kendimi çok daha iyi hissetmeme rağmen, bir önceki gün boyunca ara ara korkunç şekilde ıstırap vermiş olan bacağıma, savuşturmak için boşa uğraştığım bir korku hissi duymadan bakamıyordum. Arkadaşımın keyfini kaçırmamak için, başka zaman olsa sayıp dökeceğim yakınmalarımı bastırmayı becerdim ve neşeyle Toby'ye kahvaltı için acele etmemizi söyleyip hazırlık için derede elimi yüzümü yıkadım. Bu iş bitince, payımıza düşen lokmaları yutuverdik; daha doğrusu tuhaf bir yavaşça emme işlemiyle özümsedik ve sonra da yapmamız gerekenler hakkında konuşmaya başladık.

"Şimdi ne yapacağız?" diye oldukça mahzun bir şekilde sordum.

"Şu dün uzaktan gördüğümüz vadiye ineceğiz," diye cevap veren Toby'nin sesi öyle gür, kelimeleri öyle hızlı çıkmıştı ki, hani neredeyse benden habersiz yakınımızdaki çalıların arasında koca bir sığır butunu mideye indirdiğinden şüphelendim. "Bundan başka" diye devam etti, "yapabileceğimiz bir şey var mı? Burada kalırsak açlıktan öleceğimiz kesin; hem inan bana, senin şu Typeeler ile ilgili korkun çok saçma. O kadar güzel bir yerin sakinleri ancak iyi insanlar olabilirler; ama eğer sen bu ıslak mağaralardan birinde açlıktan ölmek daha iyidir diyorsan, ben doğrudan vadiye inmeyi göze alıp sonuçlarına da katlanmayı tercih ederim."

"Peki dediğini yapacak olursak" diye sordum, "bize kim kılavuzluk edecek? Dün geçtiğimiz uçurumlardan yine ine çıka başladığımız yere kadar ilerleyip sonra da kayalıklardan vadiye mi atlayacağız?"

"İnan bu aklıma gelmemişti" dedi Toby, "tabii ya, vadinin iki tarafı da uçurumlarla çevrili görünüyordu, değil mi?"

"Evet" diye cevapladım, "bir kalyonun yanları gibi dik, üstelik de on kat daha yüksek." Arkadaşım başını göğsüne eğip bir süre derin düşüncelere daldı. Birden ayağa fırladığında, gözleri aklına parlak bir fikir geldiğinin işareti olan o zekâ ışıltısıyla parıldıyordu.

"Tabii, tabii" diye bağırdı, "bütün dereler aynı yönde akıyorlar ve denize dökülmeden önce mutlaka vadiden geçmek zorundalar; tüm yapacağımız bu dereyi takip etmek. Önünde sonunda bizi vadiye götürecektir."

"Haklısın Toby" dedim "haklısın, bizi oraya götürecektir; hem de, eğer ne kadar yüksekten döküldüğüne bakacak olursan, bayağı çabuk götürecektir."

"Evet öyle" diye atıldı dostum teorisini doğrulamamdan duyduğu sevinçle, "tabii ya; baksana, gün gibi aşikâr. Bir an önce yola koyulalım; hadi şu Typeeler ile ilgili aptalca fikirleri bırak, yaşasın Happarların güzel vadisi!"

"Happar olduğunda ısrar ediyorsun ya dostum, inşallah hayal kırıklığına uğramazsın" dedim başımı sallayarak.

"İnşallah ve de maşallah" diye bağırdı Toby ileri atılarak, "ama Happarlardan başkası olamaz. Böyle muhteşem bir vadi, o ekmek ağacı ormanları, o hindistancevizi ağaçları, o meyveler! Ah dostum, tüm lezzetli meyveler aşkına ayağını çabuk tut; onlara yumulmak için ölüyorum. Hadi, hadi sallanma, aslanlar gibisin. Kayaları dert etme, benim gibi tekmele gitsin ve yarın olduğunda dostum, inan bana rahata ereceğiz. Hadi" diyerek ve benim kendisine yetişemeyeceğimi unutarak, çılgınlar gibi koyağa doğru koştu. Ama birkaç dakika sonra, heyecanı dindi ve biraz durarak kendisine yetişmeme izin verdi.

9. BÖLÜM

Tehlikeli Geçiş • Vadiye İniş

Toby'nin gözükaralığı bana da bulaşmış, ben de vadidekilerin Happarlar olabileceğini düşünmeye başlamıştım. Ama yine de bu kasvetli ıssızlıkta ilerlerken ürpermekten kendimi alamıyordum. Başlangıçta nispeten kolay olan ilerleyişimiz, gittikçe zorlaşıyordu. Dere yatağı yukardan yuvarlanmış kırık kaya parçalarıyla kaplıydı. Bu kaya parçaları, yer yer derin havuzlara dökülen küçük çağlayanlar oluşturan veya taşları öfkeyle döverek hızla akan ırmağın yolunda, suyun etraflarında köpürüp çalkalandığı engeller oluşturuyorlardı.

Boğazın darlığı ve duvarlarının dikliği nedeniyle tek çaremiz, her an dipte yatan engellere çarpa çarpa veya kocaman ağaç köklerine takılarak suyun içinde ilerlemekti. Ama karşılaştığımız en can sıkıcı engel, kanyonun duvarlarından neredeyse yatay şekilde çıktıktan sonra, suyun yüzeyine erişene kadar tuhaf biçimde birbirlerine dolanarak oluşturdukları alçak kemerlerin altından başka geçit vermeyen, bir sürü eğri büğrü daldı. Bunların altından, kayaların kaygan yüzeylerinden kayarak, ya da derin havuzlara dalarak, alçak sürünme şeklinde geçmek zorundaydık ve önümüzü görecek kadar bile ışık yoktu. Zaman zaman bir ağacın fırlak bir dalına kafalarımızı çarpıyor, tam acıyan yeri ovuştururken sert taş parçacıklarının üzerine boylu boyunca düşüp yara bere içinde kalıyor, bir de bu arada acımasız sular, uzanmış yatan bedenlerimizin üzerinden geçiyordu. Mısır mezarlarının yeraltı geçitlerinde solucan gibi gezinen Belzoni bile, burada karşılaştıklarımızdan daha büyük güçlüklerle karşılaşmamıştır. Ama tek ümidimizin ilerlemek olduğunu bildiğimizden, bu zorluklarla cesaretle boğuştuk.

Günbatımına doğru bir yerde mola vererek, geceyi geçirmek için hazırlık yaptık. Öncekine çok benzer bir barınak kurarak içine girdik ve acılarımızı unutmaya çalıştık. Arkadaşımın iyi uyuduğunu sanıyorum; ama gün ağarıp dışarı çıktığımızda, adım atacak halde olmadığımı hissettim. Toby derdime deva olarak, küçük ipek paketlerimizin içindekileri tek dozda almamı salık verdi. Fakat ne kadar ısrar ettiyse de, bu tedavi şekline hiçbir şekilde yanaşmadım ve her zamanki payımızı yiyerek, sessizce yola koyulduk. Nukuheva'dan ayrılalı dört gün olmuştu ve açlık dayanılmaz bir hal almıştı. Karnımızı doyurmasa da, ağza tatlı ve hoş gelen yumuşak kökleri ve dalları çiğneyerek açlığımızı bastırma yoluna gittik.

Dik nehir yatağı boyunca ilerleyişimiz kaçınılmaz olarak yavaş olduğundan, öğleye kadar bir milden fazla ilerleyememiştik. Öğleye doğru, sabah belli belirsiz duyduğumuz şelale gürültüsü daha belirgin hale gelmişti. Çok geçmeden de, yaklaşık otuz metre yüksekliğinde, boğaz boyunca uzanan ve hiddetli suların üzerinden hızla döküldüğü, kayalık bir uçurumun başındaydık. Her iki tarafta da boğazın duvarları, şelalenin hem üst hem de alt tarafına doğru çıkıntı oluşturarak, şelalenin etrafından dolaşıp geçmek gibi bir seçenek bırakmıyordu.

"Şimdi ne yapacağız Toby?" diye sordum.

"Niye ki" diye karşılık verdi, "geri dönemeyeceğimize göre sanırım devam edeceğiz."

"Tabii ya, dostum Toby; bu istediğimizi nasıl yapmayı düşünüyorsun?"

"Eğer başka yol bulamazsak, şelaleden atlayarak" diye hiç duraksamadan cevap verdi arkadaşım; "en hızlı inme şekli olur; ama sen benim kadar çevik olmadığından başka bir yol deneyeceğiz."

Böyle dedikten sonra da, ben bu aşılmaz engeli hangi yolla geçeceğimizi düşünmeye dalmışken, Toby dikkatle ilerleyerek uçurumdan aşağı baktı. Arkadaşım incelemesini tamamlar tamamlamaz merakla sonucu sordum.

Garip ifadelerinden birini takınarak, "Gözlemlerimin sonucunu öğrenmek istiyorsun değil mi?" diye başladı Toby.

"Bak dostum, sonuç gayet açık. Şu anda iki boyundan hangisinin önce kırılma şerefine nail olacağı belli olmasa da, bire yüz bahse girerim ki, o boyun ilk atlayanın olacak."

"Yani imkânsız görünüyor, öyle mi?" diye ümitsizce sordum.

"Hiç de değil dostum; tam tersine hayattaki en kolay şey. Tek ters tarafı, bahtsız kol ve bacaklarımızın başına dibe vardığımızda neler gelebileceği ve daha sonra ne halde olacağımız. Ama şimdi beni takip et de, sana tek şansımızı göstereyim."

Böyle diyerek beni şelalenin kenarına götürdü ve uçurumun yan yüzeyinden çıkan birtakım garip görünüşlü, on ya da on beş santimetre kalınlığında ve bir-iki metre uzunluğunda, birbirlerine dolandıktan sonra boşluğa doğru bir süre dimdik uzanarak uçlarına doğru incelen ve uçurumun üzerine buz saçakları gibi sarkan köklere işaret etti. Kökler boğazın bir duvarının neredeyse tümünü kaplıyor, en aşağıdakiler suya kadar ulaşıyordu. Çoğu yosun bağlayıp çürümüş, uç kısımları kopup dökülmüştü; şelalenin tepesine yakın olanlar nemden kayganlaşmış haldeydi.

Toby'nin ümitsiz planı, insana hiç de güven vermeyen bu köklere kendimiz emanet edip birinden diğerine kayarak aşağı inmekti.

Yüzüme ciddiyetle bakarak, ama planın uygulanabilir olup olmadığı hakkında hiçbir şey söylemeden, "Denemeye hazır mısın?" diye sordu Toby.

"Hazırım" diye cevap verdim. İlerlemek istiyorsak başka yolumuz olmadığı açıktı, geri dönmeyi ise çoktan kafamızdan silmiştik.

Benden olur aldıktan sonra Toby tek bir söz etmeden, sular damlayan çıkıntı boyunca, sarkan köklerden en büyüğüne zar zor uzanabildiği bir noktaya kadar sürüdü. Toby şöyle bir salladığında elinde titreyen kök bırakıldığında, havada, sonuna kadar gerilmiş tele vurunca çıkan sese benzer bir ses çıkardı. İncelemesinden memnun kalan eline çabuk dostum, çevik bir hareketle kökün üzerine asılıp bacaklarını da denizcilerin halata doladıkları gibi sararak aşağı doğru iki-üç metre kaydığında, ağırlı-

ğıyla kök sarkaç gibi sallanmaya başladı. Daha fazla inmeye cesaret edemeyerek, bir eliyle kökü tutup diğer eliyle etraftaki ince köklerden hepsini tek tek yokladı ve sonunda kendini sağlam olduğunu düşündüğü bir tanesine aktarıp aşağı doğru inmeye devam etti.

Buraya kadar her şey yolundaydı, ama arkadaşımın narin yapısı ve çevikliğiyle kendi ağırlığımı ve sağlıksız durumumu kıyaslamadan edemiyordum. Yine de yapacak bir şey yoktu ve bir dakika geçmeden, Toby'nin tam tepesinde salınıyordum. Toby bir an başını kaldırıp beni gördüğünde, tehlike hiç gözünü korkutmamış gibi, her zamanki soğukkanlı haliyle, "Dostum bir iyilik yap da, ben yolundan çekilene kadar düşme" dedi ve biraz daha yana doğru salınarak inişini sürdürdü. Bu sırada, iki tanesi bir taneden iyidir, diye düşünerek ve ağırlığımı vermeden önce sağlam olup olmadıklarını deneyip aşağı doğru kaydığım kökten yakındaki diğer köklere dikkatle geçtim.

Bu düşey yolculuğun ikinci aşamasının sonuna varıp etrafımdaki uzun kökleri salladığımda, kökler korku dolu bakışlarımın arasında birbiri ardına kibrit çöpleri gibi koparak ve parçalar halinde uçurumdan aşağı dökülerek, sonunda aşağıdaki suya düştüler.

Güvenilmez kökler ağırlığıma dayanamayıp birbiri ardına suya düştükçe, yüreğim ağzıma geliyordu. Dipsiz uçurumun üstünde boşlukta asılı vaziyette tutunduğum dallar bir o yana bir bu yana sallanırken, her an ortadan ikiye kopmalarını bekliyordum. Beni bekleyen korkunç sondan dehşete düşmüş bir halde, çılgınlar gibi yakınımda kalmış olan tek büyük köke doğru hamle yaptıysam da boşuna; parmaklarım neredeyse değecek olmasına rağmen yetişemiyordum. Tekrar tekrar denedikten sonra içinde bulunduğum durumdan deliye dönmüş vaziyette, ayağımı kayanın tarafına doğru çarpıp sallandım ve tam büyük köke yaklaştığımda çaresizlikle elimi atarak kendimi ona aktardım. Ani ağırlığın etkisiyle şiddetle titredi, ama şansıma kopmadı.

Atlattığım korkunç tehlikeyi düşününce gözlerim karardı; aşağıdaki görüntüyü görmemek için, elimde olmadan gözlerimi kapattım. O an için emniyetteydim ve kurtulduğum için yürekten bir şükran narası attım.

"Helal sana," diye seslendi Toby altımdan, "sandığımdan daha çevikmişsin. Kökten köke yavru sincap gibi atladın. Kendini toplar toplamaz, devam etsen iyi olur."

"Baş üstüne Toby, derhal: Bunun gibi işe yarar iki-üç kök daha buldum mu, beni yanında bil."

İnişimin geri kalan kısmı nispeten daha kolaydı; kökler daha boldu ve bir-iki yerde de kaya çıkıntıları işimi bayağı kolaylaştırdı. Çok geçmeden arkadaşımın yanındaydım.

Uçurumun tepesinde bir tarafa attığımın yerine sağlam bir sopa parçası alarak, dere yatağındaki yolumuza devam ettik. Az sonra, ardımızda bıraktığımız şelalenin sesi yavaş yavaş duyulmaz olurken, ileride gittikçe artan bir ses duyduk.

"Bir uçurum daha, Toby."

"Olsun; biliyorsun inebiliyoruz, hadi."

Bu gözükara adamı hiçbir şey yıldıramıyordu sanki. İster Typeeler ister Niagara Şelaleleri olsun başa çıkmaya hazırdı; böyle bir macera için Toby gibi bir yoldaş seçtiğim için kendimi ne kadar kutlasam azdı.

Bir saatlik zorlu bir uğraştan sonra, başka bir şelalenin başına varmıştık. Öncekinden daha yüksek olmasına ve benzer şekilde altı üstü sarp kayalarla çevrilmiş olmasına rağmen yer yer, üzerinde parlak yeşilliği aralarından köpürerek akan suyla hoş bir renk zıtlığı oluşturan çeşitli çalılar ve ağaçların yeşerdiği birkaç karış derinliğinde toprak bulunan, dar ve düzensiz kaya çıkıntıları vardı.

Yolculuğumuzda o âna kadar öncülük yapmış olan Toby etrafı incelemeye koyuldu. Döndüğünde, sağ tarafımızdaki kaya uzantılarının, kolaylıkla şelalenin dibine inmemizi sağlayacağını söyledi. Bunun üzerine, suyun tam aşağı döküldüğü noktada su yatağından ayrıldık ve bu eğimli uzantıların biri boyunca, aşağı doğru daha dik inen başka bir çıkıntının ucuna bir-iki metre kalana kadar süründük. Daha sonra birbirimize yardım ederek çıkıntının üzerine sağ salim indik. Her yarıktan çıkan çalıların açıktaki kökleriyle kendimizi dengeleyerek, büyük bir dikkatle süründük. Zaten dar olan patika ilerledikçe daha da daralıp adım atmamızı güçleştiriyordu ki, birden, kaya duvarının geniş-

leyeceğini umduğumuz bir noktasına vardığımızda, bir ya da iki metre ileride geçmemiz ümitsiz bir noktada patikanın aniden sona erdiğini dehşetle fark ettik.

Toby her zamanki gibi öne düştüğünde, sessizce bu yeni güçlükten bizi çıkarmak için ne önereceğini öğrenmek amacıyla bekledim.

Arkadaşımın ağzını açmadığı birkaç dakikadan sonra, "Söyle bakalım" diye bağırdım, "şimdi ne yapacağız?"

Sakin bir tonla, içinde bulunduğumuz durumda yapabileceğimiz en iyi şeyin bir an önce oradan çıkmak olduğunu söyledi.

"Azizim Toby, orası tamam da sen bana nasıl çıkacağımızı söyle."

"Herhalde şöyle falan" diye karşılık vermesiyle ben gözlerim dehşetle açılmış bakarken, Toby kayanın yan tarafından kayıp aniden yolumuzun bittiği noktanın yaklaşık altı-yedi metre altında sık bir yaprak kümesi bulunan, gövdesi yukarı doğru eğilmiş ve sağlam kökleri alttaki bir kaya uzantısı boyunca fışkıran, bir tür palmiyenin yayılmış dallarının arasına, o an tamamen şans eseri olduğunu düşündüğüm bir şekilde konuverdi. Ağacın dalları tarafından bir süre tartıldıktan sonra ağırlığıyla aşağı çökerek dosdoğru tepeüstü dibe doğru ilerleyen arkadaşımın halinden endişeli, elimde olmadan nefesimi tuttum. Ama hayretler ve şükürler olsun ki, kendini toparlayıp üstünü başını kırık dal parçalarından temizlerken, yapraktan yatağın içinden yukarı bakarak güçlü bir şekilde, "Hadi aslanım benim, başka yol yok!" diye seslendi ve yaprakların arasına dalıp ağacın gövdesinden aşağı kaydı. Az sonra, ağacın çıktığı geniş kaya uzantısının üzerinde, benden neredeyse on beş metre aşağıda duruyordu.

O anda Toby'nin yanında olmak için neler vermezdim ki! Başardığı işin mucizeden aşağı kalır yanı yoktu ve bir anlık cesaret sayesinde şimdi aramızda olan mesafeyi gördükçe gözlerime inanamıyordum.

Toby'nin cesaret veren "haydi!"si tekrar kulaklarımda çınlayınca, daha beklersem kendime güvenimi tümüyle yitireceğimden korkarak ve bulunduğum yerle ağacın birbirine konumundan emin olmak için bir kez daha aşağıya baktıktan sonra,

gözlerimi kapatıp, sesli bir şekilde dua edip uçuruma doğru eğildim ve nefesimi tuttuğum bir saniyeden sonra gürültüyle ağacın üstüne düştüm. Sağlam bir dala çarpıp durana kadar da, ağırlığımla çatırdayıp kırılan dalların aralarından aşağı doğru indim.

Birkaç saniye sonra, kırık çıkıklarımın sayısını anlamak için sağımı solumu yoklayarak, ağacın dibinde dikiliyordum. Üzerinde durmaya değmez bir-iki yara bereden başka bir şeyim olmamasına şaşırmıştım. İnişimizin geri kalan kısmı kolayca tamamlandı. Yarım saat içinde, koyağa ulaşıp akşam payımız olan lokmaları yemiş ve her zamanki gibi bir barınak kurup içine girmiştik.

Ertesi sabah halsizliğimize ve itiraf etmesek de artık açlığın verdiği ıstıraba rağmen, çok geçmeden önümüzde vadiyi görme umuduyla canlanmış bir halde, iç karartıcı ve hâlâ hem zor hem tehlikeli yolumuzda ilerlemeye devam ettik Akşama doğru, önceleri daha küçük çağlayanların müziğinin yanında tok ve derinden duyulan bir şelalenin sesi, giderek yükselerek yanına yaklaştığımızı haber veriyordu.

O akşam, kararmış suların son bir atılışla üzerinden döküldüğü tam doksan metrelik bir uçurumun ucunda duruyorduk. Dimdik iniş, ne zamandır aradığımız bölgede sona eriyordu. Şelalenin iki tarafındaki yüksek ve dik iki kaya, uçurumun yanlarına payanda ederek vadiyi kaplayan yeşillik denizine doğru uzanıyor ve bir dizi benzer yüksek uzantı da vadinin tepesini yarım ay halinde çevreliyordu.

Vadi artık önümüzdeydi; ama buraya kadar izlediğimiz derin su yatağı yavaşça alçalarak bizi vadinin görkemli bağrına götürmek yerine, birdenbire son bularak bütün çabalarımızı boşa çıkarmış görünüyordu. Ama müthiş bir hayal kırıklığına uğramış olsak da, tamamen ümitsizliğe kapılmadık.

Güneş batmak üzere olduğundan, geceyi bulunduğumuz yerde geçirip ertesi gün uykumuzu almış ve yiyeceğimizin kalanını da bir seferde yiyerek toparlanmış olarak, vadiye inmeye, inemezsek de bu yolda ölmeye karar verdik.

O geceyi geçirdiğimiz yeri hatırladıkça bugün bile ürperirim. Suyun bir tarafında uçuruma doğru uzanan ve şelalenin ne-

minden sırılsıklam olmuş küçük ve düz bir kaya parçası, muhtemelen bir selin taşıdığı koca bir kütüğe destek oluyordu. Kütüğün bir ucu koyağın kenarına dayanmış, diğer ucu kayanın üzerinde uzanmış bir şekilde yatıyordu. Etrafa dağılmış yarı çürümüş büyük dalları kütüğe yaslayıp üzerlerini küçük dal parçaları ve yapraklarla örterek yaptığımız barınakta gün ışığını bekledik.

Bütün gece boyunca şelalenin dinmeyen homurtusu, rüzgârın ağaçlar arasındaki yürek karartan feryadı, yağmurun patırtısı ve zifiri karanlık ruhum üzerinde daha önce hayatımda hiçbir şeyin yaratmadığı bir etki yaratmıştı. Sırılsıklam olmuş ve açlıktan ölmek üzere, nemden tirtir titreyerek ve bacağımın ağrısından neredeyse delirecek bir halde, üst üste gelmiş bütün bu sıkıntılar arasında iyice toprağa doğru büzüldüm ve kendimi bizi bekleyen belalarla ilgili korkunç düşüncelere bıraktım. Sonunda cesareti epeyce kırılmış olan arkadaşım da, gece boyunca neredeyse tek laf etmedi.

Nihayet şafak söktüğünde, sefil şiltelerimizden kalkarak kaskatı olmuş eklemlerimizi gerip ekmeğimizin kalanını da bitirdikten sonra, yolculuğumuzun son aşaması için hazırlandık.

Vadinin bağrına inmeyi başarmadan önceki her kılpayı kurtuluşumuzu, her dehşet verici zorluğu anlatmayacağım. Benzer manzaraları zaten anlatmış olduğum için, büyük çaba ve tehlikelerden sonra nihayet ikimizin de, beş gün önce bir anda gözümün önünde biten vadinin tepesinde ve zirvelerinden ilerilere baktığımız aynı uçurumların neredeyse gölgesinde, sağ salim dikildiğimizi söylemekle yetineceğim.

10. BÖLÜM

Vadinin Girişi • Dikkatli İlerleyiş • Bir Patika • Meyve • İki Yerli ile Karşılaşma • Yerlilerin Garip Davranışları • Vadinin Yerleşim Bölgelerine Yaklaşma • Görülmemiz Üzerine Tepkiler • Yerlilerin Birinin Evine Davet Edilişimiz

İlk düşündüğümüz, hemen yakınlarda olduğuna inandığımız meyvelere nasıl erişeceğimizdi.

Typee mi, yoksa Happar mı? Yamyamların en acımasızlarının elinde korkunç bir ölüm mü, yoksa vahşilerin daha uysal olanlarından misafirperver bir karşılama mı? Hangisi? Çok yakında cevabını bulacağımız bir soruyu tartışmak için artık çok geçti.

Vadinin kendimizi bulduğumuz kısmında kimseler yaşamıyor gibiydi. Neredeyse geçit vermeyen bir çalılık boydan boya uzandığından ve bulacağımıza kesin gözüyle baktığımız meyveleri sunacak tek bir bitki bile görünmediğinden, yiyecek bulmak amacıyla, iki taraftaki sık çalılıklara hızla göz atarak akarsu boyunca ilerledik.

Vadiye inmek için yalvarmalarına boyun eğdiğim arkadaşım, vadiye indikten sonra ondan beklemediğim kadar ihtiyatlı hareket ediyordu. Yeteri kadar yiyecek bulduğumuz takdirde, yolculuğumuzu sürdürecek gücü toparlayana kadar, vadinin kimsenin bulunmadığı bu kısmında kalmamızı –böylece her kimler ise vadinin sakinleriyle karşılaşma tehlikemiz olmayacaktı– teklif etti. Bize gerekecek kadar yiyeceği toplayınca da, geminin ayrıldığından emin olana kadar bekledikten sonra, tekrar Nukuheva'ya dönebileceğimizi söylüyordu.

Mantıklı olmasına rağmen bu teklife şiddetle karşı çıktım,

çünkü arazinin genel yapısı hakkında bilgimiz olmadığından, yolumuz üzerindeki zorluklar neredeyse aşılamaz olacaktı. Ayrıca arkadaşıma, gelişigüzel dolaşmalarımız sırasında karşılaştığımız güçlükleri hatırlattım. Kısacası, vadiye girmenin uygun olacağını düşündüğümüze göre ne olursa olsun sonuçlarına cesurca katlanmamız gerektiğini, hem artık yerlilerle her an karşılaşmaktan ve bizi karşılama biçimlerini göze almaktan başka seçeneğimiz kalmadığını, kendi açımdan da dinlenmeye ve barınmaya ihtiyacım olduğunu, bunları yapmadan buraya kadar çektiğimiz sıkıntıları tekrar göze alamayacağımı söyledim. Toby gönülsüzce de olsa söylediklerime hak verdi.

Vadi içinde bu kadar ilerlemiş olmamıza rağmen, hâlâ aynı geçit vermez çalıları görmemize şaşırmıştık. Akarsuyun iki yakası boyunca bu çalılıklar bir süre devam etse de, ilerde bir açık alan olabileceğini düşünerek Toby'ye bir tarafa doğru gözünü dört açmasını söylerken, ben de çalılıklar arasında bir geçit bulabilmek, özellikle de yerlilerin yakında olduklarını işaret edecek bir patika ya da başka bir şey görebilmek için diğer tarafı gözledim.

O belirsiz gölgelere ne kaçamak ve endişeli bakışlar attık! Pusuya yatmış olabilecek bir vahşinin mızrağının ne zaman inceceğini bilmeden, nasıl da korkarak ilerledik! Sonunda arkadaşım durdu ve yapraklar arasındaki dar bir açıklığa dikkatimi çekti. Buradan girerek, çok geçmeden kendimizi, öbür ucunda yerlilerin "annuce" dediği çok lezzetli meyveleri olan birkaç ağacın seçildiği, nispeten açık bir alana çıkan belli belirsiz bir patikada bulduk.

Aman ne koşu tutturduk! Ben eli ayağı tutmaz bir biçare gibi yerlerde yuvarlanırken, Toby bir tazı gibi ileri atıldı. Üstünde iki-üç meyve bulunan ağaçlardan birini hızla temizledi; ama ne yazık ki kabukları kuşlar tarafından kısmen parçalanmış ve içlerinin yarısı yenmiş meyveler epeyce çürümüştü. Yine de meyveleri hemen midelerimize indirdik. Cennetin meyveleri bile bu kadar lezzetli olamazdı.

Bizi buraya çıkaran patikanın izi etrafımızdaki açık alanda kaybolduğundan, ne tarafa gideceğimizi bilemeden çevremize

bakındık. Sonunda yakındaki bir ağaçlığa dalmaya karar verip beş-on metre ilerlemiştik ki, ağaçlığın kenarında, tamamen yeşil ve yumuşak kabuğu üzerinden daha yeni soyulmuş bir ekmek ağacı sürgününü eğilip aldım. Hâlâ nemden kaygandı; sanki az önce fırlatılıp atılmıştı. Hiçbir şey demeden dalı kendisine uzattığımda, Toby vahşilerin yakında olduklarının bu kesin kanıtıyla irkildi.

Artık işler karışıyordu. Az ötede, aynı sürgünlerden bir demet, kabuktan bir şeritle sarılmış bir halde yerde yatıyordu. Tek başına iken bizi görünce telaşlanıp arkadaşlarına haber vermeye koşan bir yerli bırakmış olabilir miydi? Typee mi, Happar mı? Ama artık geri çekilmek için çok geç olduğundan, yavaşça ilerledik; ta ki önden gidip iki taraftaki ağaçların altına tedirgin bakışlar atan arkadaşımın sanki yılan sokmuş gibi aniden sıçradığını görene kadar. Dizlerinin üstüne çöküp bir eliyle geri çekilmemi işaret ederken, diğer eliyle de önünü kapatan birtakım yaprakları aralayarak dikkatle bir şeye bakıyordu.

Uyarısına aldırmadan hızla yanına yaklaştığımda, sık yaprakların arasından kısmen görülen iki kişiyi seçtim; yan yana sokulmuşlardı ve tamamen hareketsizlerdi. Bizi önceden görmüş ve onları görmememiz için ormanın derinliklerine çekilmiş olmalıydılar.

Hemen kararımı vermiştim. Elimdeki değneği bıraktım ve gemiden getirdiğimiz şeylerin sarılı olduğu paketi yırtarak, pamuklu kumaşı açıp bir elimde tuttum. Diğer elimle de yanımdaki çalılardan bir dal koparıp Toby'ye aynısını yapmasını söyleyerek, elimdeki dalı barış işareti anlamında önümde büzülmüş bedenlere doğru sallayarak, gizlendiğimiz yerden çıktım.

Üstlerinde, iki ucunda iki kırmızı yaprak sallanan ağaç kabuğundan ince bir kuşaktan başka bir şey olmayan, narin ve zarif bir oğlan ile bir kız çocuğuydu. Oğlan yarısı gür bukleler arasında kaybolmuş kolunu kızın boynuna dolamış, diğer eliyle de kızın bir elini tutuyor, ilerlerken çıkarttığımız sese kulak kabartarak başlarını öne eğmiş ve bir ayaklarını öne atmış, kaçıp kaçmamaya kararsız öylece duruyorlardı.

Biz yaklaştıkça tedirginliklerinin arttığı belliydi. Bizden ka-

çıp gideceklerinden korktuğum için durup elimdeki hediyeyi uzatarak, gelip almalarını işaret ettimse de yerlerinden kıpırdamadılar. Bunu üzerine, anlamalarını pek beklemesem de gökten düşmediğimizi göstermek için, aşina olduğum dillerinden bir-iki söz ettim. Bu onları biraz rahatlatmış gibiydi. Böylece bir elimle kumaşı uzatıp diğerinde dalı tutarak biraz daha yanaştığımda yavaşça geri çekildiler. Sonunda, kumaşı omuzlarına atıp onların olduğunu anlatmamıza ve çeşitli hareketlerle onlara saygı duyduğumuzu anlatabileceğimiz bir mesafeye yaklaşmamıza izin verdiler.

Biz ihtiyaçlarımızı anlamalarını sağlamaya çalışırken, korkmuş çift şimdi hareketsiz duruyordu. Bu amaçla Toby ağzını sonuna kadar açarak parmaklarını boğazına daldırıp, dişlerini gıcırdatıp gözlerini yuvarlayarak öyle bir dizi pantomim yapmıştı ki, sonunda zavallı çocukların bizi kendilerini yutmaya hazırlanan bir çift beyaz yamyam sandıklarına kalıbımı basarım. Ama bizi anladıklarında, derdimize derman olmaya pek istekli görünmediler. Bu sırada feci bir yağmur indirdiğinden, bizi sığınacak bir yere götürmeleri için işaretler yaptık. Bu isteği memnuniyetle karşılamış görünseler de, bizden ne kadar çekindikleri, önümüzde yürürlerken ikidebir dönüp ne yaptığımıza, hatta neye benzediğimize bakmalarından belliydi.

"Typee mi, Happar mı Toby?" diye sordum peşlerinde yürürken.

Şüphelerini gizlemeye yönelik bir kesinlikle, "Elbette Happar," diye cevap verdi Toby.

"Şimdi öğreniriz" dedim ve aynı anda da rehberlerimize yaklaşıp, iki ismi sorar gibi vurgularken vadinin en aşağıdaki kısmına işaret ederek, bir an önce sadede gelmeye çalıştım. Benden sonra sözcükleri, hiçbirine özel bir vurgulama yapmadan birkaç kez tekrarladılarsa da dediklerinden hiçbir şey anlamamıştım; zira, daha sonra bu olayla ilgili olarak anlayacağımız üzere, bunlardan daha oyunbaz iki velet herhalde hiçbir yolcunun karşısına çıkmamıştır.

Bizi bekleyen sonu öğrenmek için giderek sabırsızlanarak, "Happar" ve iyi anlamına gelen "Mortarkee" sözcüklerini bir

araya getirerek bir soru sordum. Bunun üzerine garip bir ifadeyle birbirlerine bakan iki yerli bayağı şaşırmış gibiydiler; ama sorunun tekrarlanması üzerine, bir süre kafa kafaya verdikten sonra, Toby'yi sevince boğacak olan olumlu cevabı verdiler. Toby artık havalara uçuyordu; özellikle de, genç vahşiler sanki Happarların arasında bulunmamızdan dolayı emniyette olduğumuzu anlamamızı istercesine, cevaplarını heyecanla tekrarladıkça.

Kuşkularım henüz tamamen dağılmamış olmasına rağmen, yerlilerin cevabı üzerine Toby'nin neşesine katılır gibi yaparken, Toby yine pantomim yoluyla Typeelere olan nefretini ve bulunduğumuz vadiyi nasıl sevdiğini anlatmaya girişmişti. Bütün bunlar olurken, rehberlerimiz davranışlarımıza bir anlam veremeden huzursuzca birbirlerine bakıyorlardı.

Yerliler önde, biz arkada bir süre ilerledikten sonra aniden, içinden geçtiğimiz ağaçlığın ötesinden karşılık verilen garip bir ses çıkarmalarıyla birlikte, öbür ucunda önünde birkaç genç kızın durduğu uzun, alçak bir kulübe bulunan bir alana girdik. Kızlar bizi görür görmez çığlıklar atarak, ürkmüş karaca sürüsü gibi bitişikteki çalıların arasına kaçıştılar. Birkaç saniye sonra tüm vadi vahşi bağırışlarla doldu ve yerliler dört bir yandan bize doğru koşturdular.

Bir işgal ordusu topraklarına baskın yapmış olsaydı ancak bu kadar heyecanlanabilirlerdi. Çok geçmeden etrafımızı büyük bir kalabalık sarmıştı. Bizi görmek isteyen meraklılar yüzünden neredeyse adım atamıyorduk; bir o kadar kişi de, inanılmaz bir hızla bizimle karşılaşmalarının ayrıntılarını anlatan genç rehberlerimizin etrafını çevirmişti. Aldıkları her bilginin adalıların şaşkınlığını artırdığı görülüyor, bizi tepeden tırnağa süzüyorlardı.

Sonunda geniş ve güzel bir bambu yapıya vardığımızda yerliler geçmemiz için kenara çekilirken, işaretlerle içeri girmemiz söylendi. Merasimsiz bir şekilde içeri girip yorgun bedenlerimizi yeri kaplayan hasırların üzerine attık. Narin yapının içi bir anda insan dolmuş, içeri giremeyenler de kamışların arasından bize bakıyorlardı.

Artık akşam olmuştu. Alacakaranlıkta yabani bir merak ve hayretle parlayan vahşilerin yüzlerini, savaşçıların dövmeli, güç-

lü kol ve bacaklarıyla çıplak bedenlerini, yer yer genç kızların daha narin bedenlerini ancak seçebiliyorduk. Rehberlerimiz her birinin sayısız sorularına cevap yetiştirmekle meşgulken, hepsi bir ağızdan konuşuyordu ve elbette konu bizdik. Hiçbir şey bu insanların heyecanla konuşurken yaptıkları hararetli el kol hareketlerinden ilginç olamaz. Bu sefer de bütün doğal canlılıklarını ortaya dökerek, bizi nereden eyse ürküten bir şekilde bağırıp etrafımızda dans ediyorlardı.

Uzandığımız yerin yakınında, sonradan reis olduklarını öğrendiğimiz, yere çömelmiş soylu görünüşlü sekiz-on yerli, diğerlerinden daha sessiz bir biçimde, sinirlerimizi bayağı geren ciddi ve sabit bakışlarla bizi süzüyorlardı. Özellikle en yüksek konumda olduğu anlaşılan bir tanesi, tam karşıma oturarak elimi ayağımı titreten sert bir ifadeyle bana bakıyordu. Ağzını bir kez açmadan, başını bir kez yana çevirmeden sert ifadesini koruyordu. Daha önce hayatımda bu kadar garip ve sabit bir bakışa maruz kalmamıştım; bu bakış vahşinin aklından geçen hiçbir şeyi belli etmezken, sanki benim aklımdan geçenleri okuyordu.

İyice sinirim bozulana kadar bu incelemeye dayandıktan sonra, belki dikkatini dağıtırım ve gözüne girerim ümidiyle, gömleğimin göğsünden bir miktar tütün çıkararak uzattım. Sessizce uzattığım hediyeyi reddetti ve konuşmadan tütünü geri koymamı işaret etti.

Daha önce Nukuheva ve Tior yerlileriyle olan ilişkilerimde, biraz tütün hediye ederek onları kendime bağladığımı görmüştüm. Reisin bu hareketi düşmanca duygularının belirtisi miydi? İçimden "Typee mi, Happar mı?" diye sordum. O anda aynı soru önümdeki bu garip kişi tarafından tekrarlanınca irkildim. Toby'ye döndüğümde, yerli işi mumun titrek ışığında, bu ölümcül soru karşısında korkudan benzinin attığını gördüm. Bir an duraklamadan sonra, artık şeytan mı dürttüyse, "Typee" şeklinde cevap verdim. Yarı karanlıktaki heykel, kafasını olumlu biçimde salladı ve "Mortarkee?" diye fısıldadı. "Mortarkee" dedim hiç tereddüt etmeden, "Typee mortarkee."

O ne değişimdi öyle! Etrafımızdaki karanlık şekiller ayağa fırlayıp zevkle ellerini çırparak, ardı ardına, söylenmeleriyle her

şeyi açığa kavuşturduğu anlaşılan büyülü heceleri tekrarladılar.

Bu şamata biraz dinince, büyük reis bir kez daha karşıma çömeldi ve birden bir öfke nöbetine tutularak, içinde Happar sözü geçtiği için anlamakta zorluk çekmediğim, komşu vadinin yerlileri hakkında sert bir nutka başladı. Bütün bu lanetlemelere ben ve Toby de katılarak, cesur Typeelerin karakterlerini göklere çıkardık. Kuşkusuz, her derde deva "mortarkee" sıfatının Typee ismiyle birlikte tekrarlanmasından ibaret olan methiyelerimiz kısa ve özdü. Ama bu kadarı bile yerlileri hoşnut etmeye yetmiş, bu konudaki duygu birliğimiz yerlilerle aramızda başka hiçbir şeyin sağlayamayacağı bir yakınlık doğmasına neden olmuştu.

Sonunda öfkesi dinen reis, birkaç saniye içinde her zamanki sakin tavrına bürünmüştü. Elini göğsüne bastırarak, isminin "Mehevi" olduğunu anlamamı sağlayıp karşılığında da benim adımı öğrenmek istedi. Asıl ismimi telaffuz etmesinin güç olacağını düşünerek bir an için tereddüt ettikten sonra tüm iyi niyetimle, adımın "Tom" olduğunu belirttim. Herhalde daha kötü bir isim seçemezdim; reis "Tommo" "Tomma" "Tommee" hepsini dedi de, bir tek "Tom" diyemedi. İsmi sonuna bir hece ekleyerek süslemekte ısrar ettiğinden, "Tommo" üzerinde kendisiyle uzlaştım ve vadide kaldığım süre boyunca da o adla çağrıldım. İsmi kolay söylendiği için hemen öğrenilen Toby de aynı muameleden geçti.

Bu basit insanlar arasında, karşılıklı olarak isimlerin öğrenilmesinin iyi niyet ve dostluğun onaylanması anlamına geldiğini bildiğimizden, bu işin bu arada halledilmiş olmasına sevinmiştik.

Artık hasırlarımıza uzandık ve birbiri ardına gelerek isimlerini söyleyip bizimkilerini öğrendikten sonra keyifle çekilen yerli gruplarını huzura kabul ederek, bir tür kabul töreni yaptık. Tören boyunca ortalığa bir şenlik havası hâkimdi; neredeyse her adalının kendini takdiminden sonra yeni bir neşe dalgası yayıldığından, en azından bazılarının kendilerine, elbette komikliğini bizim anlamadığımız, bir dizi saçma sapan unvan verip bizimle dalga geçmek yoluyla zararsız bir şekilde arkadaşlarını eğlendirdiğini düşünmeden edemedim.

Bütün bunlar yaklaşık bir saat kadar sürmüştü; kalabalık biraz azaldığında Mehevi'ye dönerek yiyeceğe ve uykuya ihtiyacımız olduğunu anlattım. Kibar reis hemen kalabalıktan birine bir şeyler söyledi. Dışarı çıkan yerli az sonra bir tas dolusu "poee-poee" ve yaprakları soyulup kabukları kısmen kırılmış, iki-üç tane taze hindistanceviziyle geri döndü. İkimiz de hemen bu doğal kadehleri dudaklarımıza götürerek, içindeki ferahlatıcı sıvıyı kafamıza diktik. Daha sonra önümüze poee-poee getirildiğinde, açlıktan ölmeme rağmen ağzıma nasıl götüreceğimi düşünerek duraksadım.

Markiz Adaları yerlilerinin temel gıdası olan bu yiyecek ekmek ağacının meyvesinden elde edilir. Hamurumsu yapısıyla bizim ciltçilerin tutkalına benzeyen bu şey, sarımtırak ve hafif mayhoştur.

Artık marifetlerini görmek için sabırsızlandığım yiyecek işte böyle bir şeydi. Bir süre iştahla seyrettikten sonra merasimi kısa keserek, elimi esnek kütlenin içine daldırdım ve yerlilerin şen kahkahaları arasında, parmaklarımın ucuna yapışmış lastik gibi uzayan poee-poee ile doldurarak çektim. Öyle inatçı bir meretti ki, ağırlaşmış elimi ağzıma yaklaştırdıkça uzayan parçalar neredeyse tası üzerine konulduğu hasırdan kaldırıyordu. Çok geçmeden Toby'nin de bana eşlik ettiği bu beceriksizlik gösterisi, izleyenleri kahkahalara boğmuştu.

Kahkahalar diner dinmez, Mehevi dikkat etmemizi işaret ederek, sağ elinin işaretparmağını tasa daldırdıktan sonra parmağını hızla ve maharetle şöyle bir çevirip üzeri karışımla düzgün biçimde kaplanmış olarak çıkardı. İkinci bir garip numarayla da, ağzına götürürken poee-poee'nin yere düşmesini engelledi ve ağzına soktuğu parmak, yapışkan maddeden tamamen temizlenmiş olarak çıktı. Bu gösterinin amacının bizi eğitmek olduğu belliydi; bu nedenle gösterilen şekilde bir denemede daha bulundum ama başarılı olamadım.

Fakat, açlıktan ölmek üzere olan bir insan yolu yordamı pek düşünmez; hele de Pasifik'te bir adadayken. Biz de Toby ile kendi sakar yöntemimizle, yüzlerimizi tutkalımsı karışımla sıvaya sıvaya, ellerimizi de neredeyse bileklerimize kadar batırarak

yemeye koyulduk. Başlangıçta yenilme şekli öyle olsa da, bu yiyecek bir Avrupalının damak zevki için hiç de fena değildir. Şaşırtan sen, birkaç gün içinde garip tadına alışıp bir süre sonra da sevmeye başlamıştım.

İlk yemek için bu kadar söz yeter. Poee-poee'nin ardından bayağı lezzetli başka yiyecekler geldi. Ziyafeti iki-üç taze hindistancevizinin içini kafaya dikerek tamamladıktan sonra, daireyi izleyerek elden ele geçen, acayip biçimde oyulmuş bir pipodan çektiğimiz tütünün rahatlatıcı dumanının tadını çıkardık.

Yemek boyunca yerliler, en küçük hareketimizi gözleyerek ve en önemsiz ayrıntıda bile konuşacak bir konu bularak, büyük bir merakla bizi incelediler. Yağmurdan sırılsıklam oldukları için bizi rahatsız eden giysilerimizi çıkarmaya başladığımızda, yerlilerin şaşkınlıkları doruğa varmıştı. Kol ve bacaklarımızın beyazlığını uzun uzun incelediler. Ekvatorun kavurucu güneşi altında geçirdiğimiz altı ay boyunca bronzlaşmış yüzlerimizin koyu tonuyla, kol ve bacaklarımızın rengi arasındaki zıtlığa bir anlam verememiş gibiydiler. Bir ipek tüccarının çok değerli bir atlas parçasını elleyişine benzer şekilde derilerimize dokunurlarken; bazıları bu inceleme işini burunlarımıza kadar götürdü.

Garip davranışlarına bakarak, neredeyse daha önce hiç beyaz adam görmedikleri sonucuna varacaktım; ama biraz düşününce böyle olamayacağına kanaat getirdim ve aklıma, yerlilerin davranışlarını açıklayacak daha tatminkâr bir açıklama geldi.

Sakinleri hakkında anlatılan korkunç hikâyeler nedeniyle, gemiler bu koya hiç girmezlerken, komşu vadilerdeki kabilelerle olan düşmanlıkları da Typeeleri, adanın gemilerin zaman zaman demirlediği bölümlerine uğramalarını engeller. Ama kırk yılda bir, cesur bir kaptanın silahlı tayfalarla dolu iki-üç filika ve yanında bir tercümanla koyun açıklarına uğradığı olur. Denize yakın yaşayan yerliler, yabancıları daha kendi sularına girmeden fark ederler ve yabancıların geliş amaçlarını da bildiklerinden, haberi bağırarak duyururlar Bir tür sesli telgraf yoluyla, haber göz açıp kapayana kadar adanın en kuytu köşelerine kadar yayılır ve neredeyse tüm ahaliyi her tür meyveyi yüklenmiş olarak

sahile toplar. Her zaman için "tabulaşmış bir Kannaka"[12] olan tercüman, takas edilecek mallarla sahile çıkarken, sandallar kürekleri ve kürekçileri yerlerinde, kıçları karaya dönük, en ufak bir terslikte açık denize kaçmaya hazır şekilde kıyıya yakın beklerler. Alışveriş tamamlanır tamamlanmaz, diğerlerinin silahlarının koruması altında bir sandal yaklaşır, meyveler yüklenir ve kısa süreli ziyaretçiler, haklı olarak tehlikeli kabul ettikleri bölgeden hızla uzaklaşırlar.

Avrupalılarla temasları çok sınırlı olduğundan, garip bir şekilde ortalarında biten bizlerin vadi halkında bu kadar büyük merak uyandırmasında şaşılacak bir şey yoktu. Bölgelerinin bu kadar içlerine giren, ya da en azından vadinin tepesinden inen, ilk beyaz adamlar olduğumuza hiç kuşkum yok. Bizi buraya neyin getirmiş olduğu yerliler için tam bir sır olmalıydı; biz de dillerini bilmediğimizden bu konuda kendilerini aydınlatamıyorduk. El kol hareketlerinin zenginliği sayesinde anlayabildiğimiz sorularına verebildiğimiz tek cevap, hatırlanacağı gibi, savaş halinde oldukları Nukuheva'dan gelmiş olduğumuzdu. Bu bilgi üzerine çok heyecanlandıkları açıktı. "Nukuheva mortarkee?" diye soruyorlardı. Tabii biz de gayet şiddetli bir şekilde olumsuz cevap veriyorduk.

Daha sonra yüzlerce soru sordular. Tek anlayabildiğimiz, sorularının nefret duydukları belli olan Fransızların en son manevralarıyla ilgili olduğuydu. Bu konuda bir şeyler öğrenmeye öyle istekliydiler ki, sorularını cevaplayamadığımız artık belli olmasına rağmen onlar sormaya devam ediyorlardı. Ara sıra ne demek istediklerini biraz anlar gibi olduğumuzda, elimizden gelen her yöntemi kullanarak istedikleri bilgiyi aktarmaya çabalıyorduk. Böyle anlarda yerliler müthiş keyifleniyor, onları anlamamızı sağlamak için gayretlerini artırıyorlardı. Ama ne yapsalar boşunaydı; sonunda çok kıymetli bilgi kaynaklarıymışız gibi

12 "Kannaka" sözü günümüzde Güney denizlerinin her yerinde Avrupalılar tarafından adalıları tanımlamak için kullanılır. Ana ada gruplarının çeşitli lehçelerinde bu sözcük, erkekleri belirten bir cinsiyet adıdır; ama şimdilerde yerliler yabancılarla olan temaslarında sözcüğü, aynı yabancıların kullandığı anlamda kullanmaktadırlar. "Tabulaşmış bir Kannaka" ileride anlatacağım benzersiz bir gelenek yoluyla bir ölçüde kutsallık mertebesi verilmiş bir adalıdır. (Melville'in notu.)

ümitsizce bize bakıyorlar, ama bu bilgileri almak için ne yapacaklarını bilemiyorlardı.

Bir süre sonra etrafımızı saran grup dağılmış ve tahminen gece yarısına doğru, evin sürekli sakinleri oldukları anlaşılan kişilerle baş başa kalmıştık. Evdekiler, üzerinde yatmamız için yeni hasırlar getirip üzerimizi birkaç kat tappa ile örttüler ve yanan mumları söndürerek yanı başımıza kıvrıldılar. Bir-iki laf ettikten sonra da derin bir uykuya daldılar.

11. BÖLÜM

Gece Yarısı Düşünceleri • Sabah Ziyaretçileri • Kostümler İçinde Bir Savaşçı • Vahşi Bir Asklepios[13] *• İyileştirme Sanatı Tatbikatı • Hizmetkârım • Vadinin Evlerinden Birinin Tasviri • Ev Sakinlerinin Portresi*

Bir önceki bölümde anlatılan olayların ardından geçen sessiz saatlerde, çeşitli ve karmaşık düşüncelerle bunaldım. Günün yorgunluğundan pestili çıkmış olan Toby yanı başımda horul horul uyurken, çektiğim ağrı uyumama engel olduğundan, ben içinde bulunduğumuz durumun tüm ürkütücü ayrıntılarını düşünerek endişelenecek kadar canlıydım. Çektiğimiz onca sıkıntıdan sonra gerçekten korkunç Typee Vadisi'ne düşmüş, haşin ve acımasız bir vahşi kabilenin yerlilerinin insafına kalmış olmamız mümkün müydü?

Typee mi yoksa Happar mı? Artık hiç kuşkuya yer kalmadığını ve daha birkaç gün önce aklıma geldiğinde tiksinti duyduğum koşulların tam ortasına, hiç kurtuluş umudumuz olmayan bir biçimde düşmüş olduğumuzu düşününce ürperdim. Sonumuz kötü olmayıp da ne olacaktı? Tamam, şu âna kadar bir kötülük görmemiştik, hatta gayet nazik ve misafirperver davranmışlardı. Ama bir vahşinin yüreğine hükmeden değişken tutkulara ne kadar güvenilebilirdi ki? Vahşilerin tutarsızlığı ve vefasızlığı meşhurdur. Yerlilerin o dürüst görünüşlerinin altında hain bir plan yatmadığı, dostça tavırlarının ardından bir felaket gelmeyeceği ne belliydi? Dehşetle korktuğum yerlilerin karanlıkta zor seçilen bedenleriyle çevrilmiş, huzursuz bir şekilde hasırların üzerinde yatarken bu düşünceler nasıl da kafama üşüşüyorlardı.

13 Asklepios, Yunan ve Roma mitolojisinde şifa dağıtan tanrıdır. (çev.)

Bu korkunç düşüncelerin heyecanın verdiği yorgunlukla sabaha doğru huzursuz bir uykuya dalmışım. Bir kâbusun ortasında sıçrayıp uyandığımda, üstüme doğru eğilmiş birkaç yerlinin meraklı yüzleriyle karşılaştım.

Güneş çoktan yükselmiş, neredeyse evin tamamı çiçeklerle süslenmiş kızlarla dolmuştu. Ben kalkarken kızlar, yüzlerinde çocukça bir keyif ve ilgiyle beni süzdüler. Toby'yi uyandırdıktan sonra, etrafımızı sararak hasırların üzerine oturdular ve evvelden beri cinsi latiflere atfedilen, o her şeye burun sokan meraklarını sergilemeye başladılar.

Bu temiz kalpli genç yaratıkların başlarında kıskanç dadıları olmadığı için, hareketleri gayet rahat ve her türlü sahte zorlamadan uzaktı. Bize bahşettikleri tetkik öyle uzun ve ayrıntılı, keyifleri öyle tantanalıydı ki, ben çok utanmış, Toby de kızların laubaliliğine son derece öfkelenmişti.

Bu hayat dolu genç bayanlar aynı zamanda son derece kibar ve müşfiklerdi. Alınlarımıza ara sıra konan sinekleri kovalıyorlar, yiyecekler sunuyorlar ve ağrılarım tuttukça benimle ilgileniyorlardı. Ama tüm albenilerine rağmen, edep duygularım feci şekilde sarsılmıştı; zira, kadın terbiyesinin sınırlarını aştıklarını düşünmeden edemiyordum.

Gönüllerince eğlendikten sonra, genç ziyaretçilerimiz çekilerek yerlerini, neredeyse öğlene kadar akın akın eve gelen karşı cinsten güruha bıraktılar. Öğle olmadan, herhalde vadi sakinlerinin çoğu güzel yüzlerimizi görme şerefine nail olmuştu.

Nihayet kalabalık azalmaya başladığında, upuzun tüylü başlığını alçak giriş kapısından eğerek geçen görkemli bir savaşçı içeri girdi. Yerlilerin gösterdiği büyük saygıdan ve çekilerek yol açmalarından, gelenin önemli bir şahsiyet olduğunu hemen anlamıştım. Görünüşü etkileyiciydi. Aralarına rengârenk horoz tüylerinin sıkça yerleştirildiği, bir tropik kuşunun uzun, sarkık ve muhteşem kuyruk tüyleri, savaşçının başının üstünde kocaman dik bir hilal şeklinde yerleştirilmişti ve bu tüylerin alt uçları, alnın etrafını hilal biçiminde saran boncuklarla tutturulmuştu. Fildişi gibi parlayan koca yabandomuzu dişlerinden birkaç kolye boynunun etrafında öyle sarılmıştı ki, bunlardan en uzun

ve en büyüğü savaşçının geniş göğsüne kadar iniyordu. Kulaklarındaki geniş deliklere iki tane küçük ve düzgün ispermeçet balinası dişi geçirilmiş, dişlerin ön tarafa bakan oyukları daha yeni toplanmış çiçeklerle doldurulmuş, dişlerin arkada kalan uçlarına ise küçük tuhaf şekiller işlenmişti. Açık uçları bu şekilde bezenmiş, kulak arkasına doğru incelen ve kıvrılan bu yabani süsler, bolluk sembolü bir çift boynuza çok benziyorlardı.

Savaşçının beline birkaç kat halinde sarılmış, koyu renk tappadan bir kuşak önde ve arkada örülmüş püsküller şeklinde iniyor, kıvrılmış insan saçından halhallar ve bilezikler savaşçının benzersiz kostümünü tamamlıyordu. Sağ elinde parlak bir tür ağaçtan özenle oyulmuş, dört-beş metre uzunluğunda, bir ucu sivri diğer ucu kürek ağzı gibi yayvan bir kürek-mızrak tutuyordu. Kuşağa bağlı bir sicimin ucundan, sap kısmını oluşturan kırmızıya boyalı ince kamışın ve tütün haznesinin etrafında incecik tappadan küçük şeritlerin uçuştuğu, fazlasıyla süslü bir pipo yanlamasına sarkıyordu.

Ama görkemli yerlinin görünüşündeki en çarpıcı şey, gösterişli bedeninin her tarafını saran ayrıntılı dövme işiydi. Akla gelebilecek her türlü çizgi, daire ve şekil tüm bedenini sarmıştı. Bu dövmelerin garip çeşitliliğini ve bolluğunu ancak, bazen pahalı dantel işlerinde gördüğümüz ilginç desenlerin yan yana, sıkış tıkış doldurulmasıyla kıyaslayabilirim. Bu süslemelerin en sade ve dikkat çekici olanı reisin yüzündeydi. Tıraş edilmiş tepesinin ortasından çıkarak ve gözkapaklarını boyayarak, eğimli bir şekilde gözlerinin üzerinden kulaklarının az altına kadar inen iki geniş şerit, burada, dudaklarının hizasında düz bir çizgi halinde uzanarak, üçgenin tabanını oluşturan başka bir şeritle birleşiyordu. Fiziksel oranlarının mükemmelliğine bakarak, savaşçı, doğanın soylularından biri olarak kabul edilebilirdi; yüzüne çizilen çizgiler de herhalde yüksek rütbesinin işaretleriydiler.

Bu cengâver şahsiyet eve girip Toby ile benim uzandığım yerin az ötesine oturduğunda, diğer vahşiler sanki bekledikleri bir şeyin gerçekleşmemesi nedeniyle hayal kırıklığına uğramış gibi, bir bize bir ona baktılar. Reisi dikkatle süzünce, hatlarının

tanıdık geldiğini düşündüm. Yüzünü tamamen bana döndüğünde, tekrar olağanüstü süslemeye bakıp önceki gece beni etkisine alan garip bakışı görür görmez, görüntüsündeki değişikliğe rağmen, soylu Mehevi'yi hemen tanıdım. Kendisine hitap etmem üzerine, hemen gayet dostça bir tavırla yanaşıp beni samimi bir tavırla selamlarken, garip kostümünün üzerimde yarattığı etkiden epeyce hoşnut görünüyordu.

Kabilesinde sözü geçen ve kaderimizi belirleyebilecek güçte biri olduğunu anladığımdan, mümkün olursa, bir an önce Mehevi'nin gözüne girmeye karar verdim. Benimle ve arkadaşımla yakından ilgilendiği için bu çabam geri tepmedi. Güçlü bedenini yanımıza uzatarak, bize karşı ne kadar iyi duygular beslediğini anlamamızı sağlamaya uğraştı. Düşüncelerimizi birbirimize aktarmamızın önündeki neredeyse aşılmaz engel, reise bayağı zor anlar yaşatıyordu. Reis, sık sık kullandığı Manceka sözcüğüyle kast ettiği, arkamızda bıraktığımız uzak diyarın âdetleri ve özellikleri hakkında aydınlanmaya çok istekliydi.

Ama hiçbir konu, "Franee" dediği Fransızların son zamanlarda komşu Nukuheva koyundaki manevraları kadar ilgisini çekmiyordu. Bu konuyu bir türlü kapatmıyor, sormaktan bıkıp usanmıyordu. Kendisine aktarmayı başarabildiğimiz tek şey, biz ayrıldığımızda kendilerinin düşmanlarının yaşadığı Nukuheva Koyu'nda altı savaş gemisinin demirli olduğunu gördüğümüzdü. Bu bilgiyi aldığında parmakları yardımıyla epey uzun süren bir hesap yapan Mehevi, filodaki Fransızların sayısını tahmin etmeye çalışır gibiydi.

Kafasındaki hesap işleminden hemen sonra, bacağımdaki şişliği fark etti. Bacağımı derhal büyük dikkatle inceledikten sonra da, orada bulunan bir çocukla bir yere haber yolladı.

Az sonra delikanlı yanında, koca Hipokrat'ın ta kendisi diyebileceğiniz yaşlı bir yerli ile geri geldi. Kafası, renk ve pürüzsüzlük bakımından da aynen benzediği cilalanmış bir hindistancevizi kabuğunun yüzeyi kadar kel iken, gümüş rengindeki uzun sakalı neredeyse ağaç kabuğundan kuşağına değiyordu. Omoo ağacının yapraklarından örülerek yapılmış ve zayıf gözlerini güneşin parıltısından korumak için kaşlarına kadar indiril-

miş bir bant alnını çevreliyordu. Sihirbazların sahneye çıkarken taşıdıkları sihirli değneğe benzer uzun ince bir asa ile titrek adımlarını destekliyor, bir elinde de hindistancevizi ağacının yeşil yaprakçıklarından daha yeni örülmüş bir yelpaze taşıyordu. Omuzlarda düğümlenmiş bol bir tappa giysi kamburlaşmış bedenini üstünkörü sarıyor ve görüntüsünü daha da saygıdeğer kılıyordu.

Yaşlı adamı selamlayan Mehevi, aramıza oturmasını işaret ettikten sonra bacağımı açarak tetkik etmesini istedi. Hekim, dikkatle beni ve Toby'yi süzdükten sonra işe koyuldu. Ağrıyan yeri iyice inceledikten sonra ovalamaya başlayıp herhalde hastalık nedeniyle bacakta his olmadığını düşündüğünden, bacağa öyle bir çimdik atıp vurmaya başladı ki, acıdan resmen böğürdüm. Kendi kendime de en az başkası kadar iyi çimdik ve yumruk atabileceğimi düşündüğümden, bu tür tedaviye karşı çıkmaya çabaladım. Ama yaşlı büyücünün elinden kurtulmak kolay değildi; sanki epeydir aradığı bir şeymiş gibi zavallı bacağıma yapışmıştı ve büyü gibi bir şeyler mırıldanarak, neredeyse aklımı başından alan darbelerle işini sürdürdü. Bu sırada Mehevi, müşfik bir ananın dişçi koltuğunda debelenen yavrusunu tutmasına neden olan hislerle beni sımsıkı kavrıyor, hatta alçak herifi işkenceye devam etmesi için cesaretlendiriyordu.

Ben öfke ve acıdan neredeyse kudurmuş bir halde deliler gibi bağırırken, Toby bir pantomim ustası havasında, el kol hareketleriyle yerlilere ümitsizce yapmayın etmeyin demeye uğraşıyordu. Acımı içinde hissederek ıstıraplarıma son vermeye çalışan arkadaşımın halini görseniz, sağır dilsiz alfabesi vücut bulmuş derdiniz. İşkencecim Toby'nin yalvarmalarına mı dayanamadı, yoksa bitap düştüğünden mi durdu bilemeyeceğim; ama onun durması ve Mehevi'nin de beni serbest bırakmasıyla, çektiğim acıdan nefesim kesilmiş ve yarı baygın sırtüstü yığıldım.

Zavallı bacağım artık, pişirilmeden önce yumuşatma işleminden geçmiş bifteğinkine çok benzer bir kıvama gelmişti. Dinlenip kendini biraz toparlamış doktorum, sanki bana çektirdiği acıları affettirmek istermiş gibi, belinden sarkan küçük bir heybeden çıkarttığı birtakım otları ıslatarak şiş kısmın üzerine

koyarken, aynı anda da bacağıma doğru eğilerek ya bir büyü mırıldanmış, ya da baldırımdaki hayali bir kötü ruhla kısa ve gizli bir görüşme yapmıştı. Daha sonra, bacağım yaprak sargılar içinde ve, Tanrı'ya şükürler olsun ki, işkence sona ermiş bir halde dinlenmeye bırakıldım.

Az sonra gitmek üzere ayağa kalkan Mehevi, ayrılmadan önce Kory-Kory adıyla çağırdığı yerlilerden birine emreder tonda bir şeyler söyledi. Anlayabildiğim kadarıyla, Kory-Kory'nin bundan sonraki tek işi bana hizmet olacaktı. O an için bu kadarını anlamış olduğumdan emin değilsem de, konuşmadan sonra sadık uşağımın davranışları bu konudaki fikrimi doğruladı.

Bu konuyla ilgili olarak, benimle en az on beş ya da yirmi dakika, söylediği her şeyi anlıyormuşum gibi sakin sakin konuşan reisin haline şaşakaldım. Aynı özelliği daha sonra başka adalılarda da sık sık görecektim.

Mehevi, tabii ki onunla birlikte aile doktoru da, ayrılmış olduğundan, günbatımına doğru Toby ile, kaldığımız evin sakinleri olduklarından artık emin olduğum on ya da on iki yerliyle baş başa kalmıştık. İlk konuk edildiğimiz ev vadide kaldığımız süre boyunca sürekli ikametgâhım olduğundan ve evin sakinleriyle ister istemez çok yakın ilişkiler kurduğumdan, ev halkı hakkında burada bir şeyler söylesem iyi olacak. Tasvirim aşağı yukarı vadideki diğer tüm evler için de geçerli olup, yerlilerin çoğunluğu hakkında bir fikir verecektir.

Vadinin bir tarafının yakınında ve yeşilin en bereketlisiyle dalgalanan arazinin aniden dikleşmesiyle oluşan bayırın ortasına doğru, birtakım kocaman taşlar, neredeyse üç metre yüksekliğe ulaşacak şekilde üst üste dizilmişti. Taşlar öyle yerleştirilmişti ki, üzerlerine kondurulan ev taşların yatay yüzeyi üzerine neredeyse birebir oturuyordu. Yine de, yerliler tarafından "pi-pi" denilen bu taş yığınlarının tepesindeki evin ön tarafında, kamışlardan küçük bir çitle çevrilmiş ve az çok bir verandaya benzeyen dar bir alan bırakılmıştı. Evin iskeleti zemine dikilmiş büyük bambulardan oluşuyordu. Ağaç kabuklarından şeritlerle birbirine bağlanmış hafif bir tür ağacın sapları, enlemesine olarak yer yer aralarından geçtikleri bambuları bir arada tutuyordu. Yine

kendi yapraklarının ustaca örülmesiyle birbirine tutturularak üst üste dizilmiş hindistancevizinin dallarından yapılmış olan evin arka cephesi, tam dik olmayıp hafif bir eğimle pi-pi'nin en ucundan, içeriye doğru beş altı metre uzanıyor, uçlarına doğru incelen uzun palmiye yapraklarından yapılmış olan eğimli çatı da oradan, zemine yaklaşık bir buçuk metre kalacak şekilde dimdik yere inerken, evin ön tarafının üzerinden püsküle benzer şekilde sarkan saçaklar oluşturuyordu. Evin ön tarafı, rengârenk iplerle zevkli biçimde süslenerek kafes işinde olduğu gibi aralıklarla birbirine tutturulmuş ince ve zarif kamışlardan yapılmıştı. Evin yan tarafları da aynı şekilde inşa edilmişti; böylece evin üç tarafından hava girerken, evin tamamı yağmura karşı korunaklı kalıyordu.

Bir tablo kadar güzel bu yapının uzunluğu yaklaşık on iki metreyken, eni herhalde dört metreyi geçmezdi. Tel gibi bükülmüş kamışlardan duvarlarıyla bana kocaman bir kuş kafesini hatırlatan dış cephe için bu kadar söz yeter.

Ön taraftaki dar bir açıklıktan biraz eğilerek içeri giriyordunuz. Girer girmez tam karşınıza evin boyunca uzanan, iki tane dümdüz ve iyice cilalanmış hindistancevizi kütüğü çıkıyordu. Bunlardan biri arkaya doğru iyice yanaştırılmış, diğeri de ilkine paralel ve aralarında yaklaşık iki metre kalacak şekilde yerleştirilmişti. Kütüklerin aralarındaki boşluk, hemen hemen hepsi farklı desenlerde ve rengârenk bir sürü hasırla kaplıydı. Şark ülkelerindeki divana benzer bir şekilde, bu alan yerliler için sedir ve oturacak yer oluşturuyordu. Yerliler geceleri burada uyuyor, günün büyük bölümünde de burada keyifle uzanıyorlardı. Zeminin geri kalan kısmında, pi-pi'yi oluşturan büyük taşların parlak, serin yüzeyleri görünüyordu.

Evin mahya kirişinden, bir kısmının içinde değerli festival giysileri ve başka giyim kuşamın olduğu, kalın tappaya sarılı birtakım çıkınlar sarkıyordu. Kirişin üstünden geçen ve bir ucu çıkına, diğer ucu da uzatılarak evin yan tarafına bağlanan bir ip yoluyla, çıkınlara kolayca erişilebiliyor, istendiğinde çıkınlar indiriliyor ya da kaldırılıyordu.

Evin dip duvarına yaslanmış türlü türlü mızrak, cirit ve di-

ğer ilkel savaş aletleri, zevkli bir biçimde düzenlenmişti. Evin dışında ve verandaya benzer alanın üstünde, kiler olarak kullanılan ve evde kullanılan çeşitli eşyanın konulduğu bir sundurma kurulmuştu. Pi-pi'den birkaç metre uzakta, "poee-poee"nin hazırlandığı ve tüm mutfak işlerinin görüldüğü, hindistancevizi dallarından yapılmış geniş bir baraka vardı.

Ev ve eklentileri hakkındaki bu bilgilerden sonra, herhalde iklime ve ahaliye bundan daha uygun, daha ferah bir yerleşme şekli düşünülemeyeceği tartışmasız kabul edilecektir. Zeminin nemi ve kiriyle temas etmeyen ev serin, havadar ve tertemizdi.

Ev ahalisine gelince; burada önceliği güvenilir hizmetkâr ve sadık uşağım Kory-Kory'ye vereceğim. Hikâyemin geri kalan kısmında kişiliği yavaş yavaş ortaya çıkacağından, şimdilik yalnızca görünüşünü tasvir etmekle yetineceğim. Dünyanın işine en bağlı ve en iyi huylu hizmetkârı olmasına rağmen, Kory-Kory ne yazık ki pek çirkin bir yaratıktı. Yaklaşık yirmi beş yaşında, bir seksen boylarında, güçlü kuvvetli olan Kory-Kory'nin inanılmaz derecede garip bir yüzü vardı. Tepesinin ortasına yakın, madeni para büyüklüğündeki iki yuvarlak nokta dışında, kafası iyice kazınmıştı. Bu iki noktadan çıktıktan sonra iki düğüm atılarak upuzun bırakılmış saçıyla, Kory-Kory bir çift boynuz takmış gibiydi. Yüzünün diğer her tarafında kökünden kazınmış sakalını, iki tanesi üst dudağını süsleyecek, iki tanesi de çenesinin ucundan sarkacak şekilde, kıldan yapılma kolyeler gibi bırakmıştı.

Tabiatın sanatını geliştirmek amacıyla ve belki de suratının cazibesine cazibe katmak arzusuyla Kory-Kory, yüzünü üç tane düz ve geniş şerit dövmeyle süslemeyi uygun görmüştü. Bu şeritler dere tepe düz giden köy yolları gibi burnunun üzerinden geçiyor, göz çukurlarına iniyor, hatta ağzının kenarlarından dolanıyordu. Bir tanesi göz hizasında, diğeri burnun yakınlarından, sonuncusu da dudak hizasında kulaktan kulağa olmak üzere, her bir şerit yüzünü boylu boyunca katediyordu. Bu şekilde dövmeyle sanki üç kez çembere alınmış yüzü, bana hep, ara sıra hapishane penceresinin parmaklıkları arasından melûl mahzun bakarken gördüğüm talihsiz biçareleri hatırlatırken, uşağı-

mın kuş, balık ve ne olduğunu belli olmayan yaratık resimleriyle baştan aşağı kaplı bedeni de, aklıma bir resimli tabiat tarihi müzesini ya da *Goldsmith'in Canlılar Âlemi*'ni[14] getiriyordu.

Ama şimdi tadını çıkardığım hayatımı belki de onun tükenmez ilgisine borçluyken, zavallı yerli hakkında böyle şeyler söylemekle sanırım çok nankörlük ediyorum. Kory-Kory, dış görünüşün hakkında söylediklerimle seni kırmak istemiyorum, ama benim alışık olmayan gözlerime azıcık garip göründüğü için üzerinde duruyorum. Yoksa, senin sadık hizmetlerini unutmak ya da küçümsemek gibi bir suçu hayatta işleyemem.

Peşimden ayrılmayan sadık uşağımın babası dev gibi bir yerliydi. Bir zamanlar çok kuvvetli olduğu belli olan ihtiyar savaşçı hayatında hastalık nedir bilmemiş gibi görünse de, artık bedeni zamanın saldırılarına boyun eğiyordu. İhtiyar Marheyo, vadinin tüm işlerinden elini eteğini çekmiş gibiydi. Yerlilerin çeşitli seferlerine nadiren katılıyor veya hiç katılmıyor, vaktinin büyük bölümünü evinin dışına, öğrendiğime göre dört aydır süren ve bir karış bile ilerlemiş gibi görünmeyen, bir baraka kurmakla geçiriyordu. Marheyo'nun bunadığını düşünüyordum; zira, hayatın bu dönemine has tüm özellikleri gösteriyordu.

Bir deniz canavarının dişlerinden yapılmış bir çift kıymetli küpesi olduğunu özellikle hatırlıyorum. Gün boyunca, her seferinde inanılmaz bir sükûnetle kulübesine girip çıkarak, bunları en az elli kere takar çıkarırdı. Bazen küpeleri kulağına takarak, boyu ve inceliğiyle bir oltaya benzeyen mızrağını alır, yakındaki ağaçlığın gölgeleri altında, sanki bir yamyam şövalyenin yolunda pusuya yatacakmış gibi sinsice dolanırdı. Ama çok geçmeden döner ve silahını evin saçakları altına gizleyip biçimsiz takılarını dikkatlice bir tappa parçasına sararak, daha barışçı işlerine sanki hiç ara vermemiş gibi kaldığı yerden devam ederdi.

Tuhaflıklarına rağmen, çok babacan ve sevecen bir ihtiyar olan Marheyo, bu yönlerden oğlu Kory-Kory'ye çok benziyordu. Kory-Kory'nin anası evin efendisi, şöhretli bir ev kadını ve çok evcimen bir yaşlı hanımdı. Reçeller, marmelatlar, tatlılar, pasta-

14 Oliver Goldsmith (1730-1774): İngiliz şair, romancı, oyun ve makale yazarı. *Wakefield Papazı* adlı romanı başyapıtı kabul edilir. (çcv.)

lar yapma sanatından ve benzer ıvır zıvır işlerden anlamasa da, "amar", "poee-poee" ve "kokoo" hazırlamanın inceliklerinde ve diğer önemli konularda çok yetenekliydi. Tam bir işgüzârdı. Aniden baskın yapan bir çiftlik hanımağası gibi, evin her tarafına koşturarak genç kızlara yapmayı sık sık savsakladıkları işler verir, her köşeye burnunu sokar, tappa yığınlarını altüst eder ya da kap kacak arasında müthiş bir patırtı yapardı. Bazen koca bir tahta teknenin önünde oturmuş, elindeki taş tokmağı sanki tekneyi lime lime edecekmiş gibi savurarak müthiş bir hırsla poee-poee yoğururken, bazen de, gizli kapaklı işlerinde kullandığı özel bir yaprağın peşinde vadiyi dört döndükten sonra kan ter içinde, çoğu kadının altında ezileceği bir deste ile dönerken görülebilirdi.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Kory-Kory'nin anası tüm Typee Vadisi'ndeki tek çalışkan kişiydi. Eğer medeni dünyanın en kasvetli yöresinde, bir sürü çocukla bir başına kalmış güçlü kuvvetli ve yoksul bir dul olsaydı herhalde bundan daha fazla çalışamazdı.

Yaşlı kadının gösterdiği çabanın çoğu gereksiz olsa da, karşı koyamadığı bir dürtü yüzünden çalışıyor gibiydi. Sanki bedeninin içinde onu sürekli hareket halinde tutan yorulmak bilmez bir makine saklıymış gibi, elleri kolları sürekli hareket halindeydi.

Söylediklerime bakıp da şirret ya da cadaloz olduğunu sanmayın. Dünyanın en yufka yüreğine sahipti ve özellikle de bana tam bir ana gibi davranıyor, hastalıklı haylaz yavrusunu turtalarla, şekerlerle şımartmaya düşkün bir ana gibi, ara sıra elime azıcık seçme bir yiyecek, vahşi işi garip bir şekerleme ya da turta tutuşturuyordu. Sevgili, iyi, müşfik koca Tior'u gerçekten de sıcak duygularla hatırlıyorum.

Sözünü ettiğim kişilerden başka, ev ahalisine mensup sefih, hiçbir işe yaramaz, günlerini vur patlasın çal oynasın geçiren üç genç vahşi daha vardı. Bunlar ya kabilenin kızlarıyla meşk etmekle meşguldüler, ya da vadinin kafalarına uygun haylazlarıyla "arva" ve tütün çekip kafaları bulmakla.

Evin sakinleri arasında birkaç tane de güzel genç kız vardı

ki, kendilerini daha eğitimli genç bayanların yaptığı gibi piyano çalmak ya da roman okumak yerine, çok değerli bir tappa türü üretmekle oyalıyorlardı. Ama yine de zamanlarının büyük bölümünü, evden eve dolaşarak tanıdıklarıyla dedikodu yaparak geçiriyorlardı.

Fakat bunların hepsinin arasında, gözdem olan periler güzeli Fayaway'in yeri ayrıydı. Rahat ve yumuşak endamı, kadın zarafetinin ve güzelliğinin mükemmelleşmiş haliydi. Teni parlak koyu zeytin rengindeydi. Yanaklarındaki parlaklığa baktığımda, şeffaf tabakanın altında belli belirsiz bir kızarma gördüğüme yemin edebilirdim. Kızın yüzü yuvarlakça, kaşı gözü de her erkeğin hayallerini ve kalbini süsleyecek biçimdeydi. Dolgun dudakları gülümsemek için aralandığında, göz kamaştırıcı dişlerini gözler önüne seriyor, gül rengi ağzı kahkaha atarak açıldığında dişleri, vadide yetişen bir meyve olan "arta"nın ikiye bölündüğünde görülen, kırmızı ve sulu ete iki sıra gömülü, süt beyazı tohumlarına benziyordu. Ortadan gelişigüzel ayrılmış koyu kahverengi saçları, doğal lüleler halinde omuzlarına dökülüyor ve ne zaman öne eğilecek olsa, güzel bağrını gözlerden saklıyordu. Dalıp gittiğinde, tuhaf mavi gözlerinin derinliklerine bakınca, gözleri durgun ama dipsiz görünüyorlar, kıpır kıpır bir hisle ışıdıklarında ise, bakanın üstünde yıldızlar gibi parıldıyorlardı. Typee genç kızlarının, hatta yetişkin kadınlarının hayatları ağır işlerden tamamen uzak geçtiği için, Fayaway'in elleri bir kontesinkiler kadar yumuşak ve narindiler. Tamamen açıkta olmalarına rağmen ayakları, Limalı bir bayanın elbisesinin eteğinin altından görünenler kadar minik ve biçimliydiler. Sürekli banyo yapıp yumuşatıcı yağlar kullanmaktan, bu genç yaratığın cildi inanılmaz derecede pürüzsüz ve yumuşaktı.

Fayaway'in güzelliğinin her bir unsurunu tek tek ayrıntısıyla anlatmayı belki becerebilirim de, tüm bunların birleşerek ortaya çıkardığı güzel görüntüyü tasvire yeltenmeyeceğim. Bebekliğinden beri sürekli yaz havasını solumuş, toprağın basit meyveleriyle beslenmiş, bütün dert ve tasalardan ve bunun sonucu olarak da bütün zararlı alışkanlıklardan uzak kalmış, bu ta-

biatın çocuğunun rahat ve yapmacıksız zarafeti öyle etkileyicidir ki tarif edilemez. Çizdiğim resim bir hayal ürünü değildir; söz konusu kişiyle ilgili çok canlı hatıralara dayanmaktadır.

Fayaway'in güzel bedeni dövmenin çirkinliğiyle hiç mi lekelenmemiştir diye soracak olursanız, hayır lekelenmemiştir diyemem. Ama savaşçıların adaleli bedenleri söz konusu olduğunda pek acımasız davranan bu barbarca sanatın uygulayıcıları, vadinin genç kızlarının güzelliğini artırmak için kendi meslekleri-nin yardımına gerek olmadığının farkında gibidirler.

Kadınlar dövmeyle pek az süslenmişlerdir ve Fayaway ile onun yaşıtı olan kızların bedenlerinde, yaşları ilerlemiş kadınlara kıyasla daha da az dövme vardır. Bunun nedeni üzerinde ileride duracağım. Söz konusu perinin bedenindeki dövmeler kolayca tasvir edilebilir. Topluiğne başından daha büyük olmayan üç küçük nokta, her iki dudağı da süslemekteydi ve az bir mesafeden, belli bile olmuyorlardı. Hemen omuz başına iki santim aralıkla, yaklaşık altı-yedi santim uzunluğunda iki paralel çizgi çizilmiş ve çizgilerin arası özenle yapılmış şekillerle doldurulmuştu. Bu ince dövme şeritleri bana, subayların sivil elbiseli iken taktıkları ve rütbelerini gösteren apoletlerin yerini tutan altın sırmalı şeritleri hatırlatıyordu.

İşte Fayaway'in vücudundaki dövmelerin hepsi bu kadardı. Anlaşılan, kirletme işinde buraya kadar gelen cüretkâr el, daha ileri gitmeye cesaret edememişti.

Ama durun, vadinin bu güzel perisinin giysisini anlatmayı unuttum.

İtiraf etmeliyim ki, Fayaway büyük ölçüde cennet bahçesinin ilkel yazlık giysileri içindeydi. Ama nasıl bir kostüm! Giysisi, alımlı bedenine çok yakışıyordu ve Fayaway'in kendine has güzelliğine, bundan daha uygun bir giysi düşünülemezdi. Olağan günlerde, aynen vadiye ilk girişimizde rastladığımız iki genç vahşiyi tarifimdeki gibi giyiniyordu. Ağaçlar arasında dolaştığı ya da arkadaşlarının evlerini ziyaret ettiği diğer zamanlarda, belinden dizlerinin az altına kadar inen, beyaz tappadan bir tunik giyiyordu. Güneş altında uzun süre kaldığı zamanlarda, bedenine rahatça sardığı, aynı kumaştan tiril tiril bir pelerinle her za-

man kendini güneş ışınlarından koruyordu. Festival giysisini ise daha sonra anlatacağım.

Bizim memleketin güzelleri nasıl kulaklarından sarkıttıkları, boyunlarına astıkları, bileklerine doladıkları tuhaf mücevherlerle kendilerini süslemekten hoşlanıyorlarsa, Fayaway ve arkadaşları da benzer şeylerle süslenme alışkanlığındaydılar.

Bitki dünyası onların kuyumcusuydu. Bazen tappadan bir ip üzerine yakutlar gibi dizilmiş ufak karanfil çiçeklerinden kolyeler takarlar ya da kulaklarına, sapı delikten geriye doğru uzatılan, ön taraftaki ince yaprakları güzel bir top şeklinde katlanmış ve en saf inci tanesi gibi görünen, tek bir beyaz tomurcuk iliştirirlerdi. Düzenlenme biçimleriyle bir İngiliz düşesinin taktığı çilek taca benzeyen ve çiçeklerle yaprakların birbirine örülmesiyle yapılmış çelenkler de sık sık başlarını süsler, aynı zevkli şekillerden bilezik ve halhallar da sıklıkla görülürdü. Adanın genç kızları gerçekten de çiçeklere tutkundular ve bedenlerini çiçeklerle süslemekten hiç usanmıyorlardı. Karakterlerinin bu güzel yönünden pek yakında uzun uzun söz edeceğim.

En azından benim gözümde, Fayaway Typee'de gördüğüm en güzel dişi olsa da, onun hakkında söylediklerim az çok vadinin tüm genç kızları için geçerlidir. Ey okur, artık ne güzel yaratıklar olduklarını var sen hesap et.

12. BÖLÜM

Kory-Kory'nin İşgüzârlığı • Kory-Kory'nin Sadakati • Derede Banyo • Typee Kızlarının Terbiye Yoksunluğu • Mehevi ile Gezinti • Bir Typee Yolu • Tabulu Korular • Hoolah Hoolah Alanı • Ti • Yaşlı Vahşiler • Mehevi'nin Konukseverliği • Gece Yarısı Kuruntuları • Karanlıkta Macera • Ziyaretçilere Gösterilen Hürmet • Garip Bir Tören Alayı ve Marheyo'nun Evine Dönüş

Önceki bölümde anlatıldığı gibi Mehevi ayrıldıktan sonra, Kory-Kory kendine verilen görevin gereklerini yerine getirmeye başlamıştı. Getirdiği çeşitli yiyeceklerle, sanki bir bebekmişim gibi, beni kendi elleriyle beslemek konusunda ısrar ediyordu. Tabii, bu yönteme şiddetle karşı çıktıysam da boşuna. Önüme bir kap kokoo koyup, ellerini bir tas içindeki suyla yıkadıktan sonra elini kaba daldırıp yiyeceği ufak toplar haline getirerek peş peşe ağzıma tıkmaya başladı. İtirazlarım karşısında Kory-Kory öyle bir yaygara kopardı ki, boyun eğmek zorunda kaldım. Böylece yedirme işlemi kolaylaştığından, yemek çabucak bitti. Toby'ye gelince; onun canının istediği gibi yemesine izin verilmişti.

Yemek işi bittikten sonra, bakıcım dinlenmem için hasırları hazırladı ve yatmamı rica edip üzerimi büyük bir tappa örtüyle örterken aynı anda da aferin der gibi bana bakarak, "Ki-Ki, nuee nuee, ah! moee moee mortarkee" (çok ye, ha, iyi uyu) dedi. Bu hassasiyetin ardındaki düşünceyi sorgulamaya kalkışmadım; zira, kaç gecedir gözümü kırpmadığımdan ve bacağımdaki ağrı da bayağı azalmış olduğundan, şimdi bu fırsattan faydalanmak niyetindeydim.

Ertesi sabah uyandığımda Kory-Kory'yi bir yanımda, Toby'yi öbür yanımda yatar buldum. Deliksiz bir uyku çektiğim gecenin ardından kendimi oldukça toparlanmış hissettiğim için, yürümenin yaratabileceği ağrıdan korkmama rağmen, hizmetkârımın suya giderek yıkanma teklifini hemen kabul ettim. Ama bu korkum hemen geçti; çünkü pi-pi'den yere atlayan Kory-Kory bir sandığı yüklenmeye hazırlanan bir hamal gibi sırtını pi-pi'ye yaslayarak, bir sürü bağırış çığırış ve el kol hareketleriyle sırtına binmemi, evden yaklaşık iki yüz metre ötede akan dereye bu şekilde gideceğimi anlattı.

Evin önündeki verandada görülmemiz üzerine, bizi seyrederek aralarında heyecanlı heyecanlı konuşan hatırı sayılır bir kalabalık toplandı. Bu güruh, insana, önemli bir ziyaretçinin ayrılmasından önce eşyaları dışarı çıkartıldığı vakit bir köy hanının kapısında toplanan aylakları hatırlatıyordu. Sadık hizmetkârımın boynuna kollarımı dolar dolamaz koşmaya başlamasıyla, çoğunluğunu genç kız ve erkeklerin oluşturduğu kalabalık da, oynaya zıplaya ve büyük bir şamatayla peşimize düşerek derenin kenarına kadar bizi izledi.

Dereye vardığımızda, Kory-Kory beline kadar suya girerek, beni derenin ortasına taşıdı ve su yüzeyinden birkaç parmak yukarda, düz bir siyah taşın üzerine oturttu. Peşimizdeki hem karada hem de suda yaşar güruh, arkamızdan suya dalıp dere yatağında oraya buraya serpilmiş yosunlu taşların tepesine tırmanarak, sabah temizliğimizi seyretmek için merakla beklemeye başladı.

Gruptaki kızların varlığından huzursuz ve yanaklarımın utançtan kızardığını hissederek, ellerimi bitiştirip ilkel bir tas oluşturdum ve yüzüme basan ateşi suyla dindirdim. Ardından gömleğimi çıkararak eğildim ve belime kadar olan kısmı yıkadım. Hareketlerime bakarak, bundan ileri gitmeyeceğimi anladığında, Kory-Kory şaşkınlıktan donakalmış gibiydi; bana doğru atılıp böyle üstünkörü yıkanmaya itiraz eden bir sürü laf sayarak ve anlaşılmaması imkânsız hareketlerle, tüm vücudumu suya daldırmamı tembihledi. Dediğini yapmak zorunda kaldım. Bana, kalbini kırma pahasına olsa bile kendinin hizmet etmekle

görevli olduğu aksi ve tecrübesiz bir çocuk gözüyle bakan dürüst dostum, beni taşın üzerinden kaldırdı ve yavaşça bacaklarımı yıkadı. Bu da bitip yerime tekrar oturduğumda, etraftaki manzaraya hayran kalmadan edemedim.

Şimdi yerliler etrafa yayılmış büyük taşların yosunlu yüzeyleri üzerinden suya kayarak dört bir tarafta suyun dibine ördek gibi dalıp çıkıyorlar, neşeyle havaya sıçrayan genç kızlar da omuzlarının etrafında dans eden uzun bıklelerle çıplak bedenlerini bellerine kadar sergilerken, gözleri güneşin altındaki şebnem taneleri gibi parıldıyor ve eğlenceli bir şey olduğunda, şen kahkahaları etrafı çınlatıyordu.

Vadide banyo yaptığım ilk günün öğleden sonrasında, Mehevi bir kez daha ziyaretimize geldi. Keyfi yine yerinde görünen soylu vahşi, her zamanki gibi candandı. Bir saat kadar kaldıktan sonra, ayrılmak üzere hareketlenerek hasırlardan kalktığında benim ve Toby'nin de kendisine eşlik etmemizi istedi. Ben bacağımı işaret ettiysem de, Mehevi bunun üzerine Kory-Kory'yi işaret ederek itirazımı geçersiz kıldı. Böylece tekrar sadık dostumun omuzlarına binerek, aynı Sinbad'ın omuzlarına binen yaşlı denizci gibi, reisin ardına düştüm.

Şimdi izlediğimiz yolun durumu, adalıların tembelliklerini göstermek bakımından, beni o âna kadar görmüş olduğum her şeyden çok daha fazla etkilemişti. Sağında solunda birkaç başka yolla birleşen bu patika, hiç kuşku yok ki vadideki en aşınmış patikaydı ve herhalde kuşaklar boyunca vadinin ana caddesi olmuştu. Yine de, engellerine alışana kadar, bu yolda yürümek benim için ormanın derinliklerinde seyahat etmekten farksız gibiydi. Yolun bir bölümü, yerden aniden biten bir yükseltinin üzerinde uzanıyordu. Yükseltinin girintili çıkıntılı yüzeyinin büyük bölümü, toprağın üstünde kalan uçları bereketli bitki örtüsünden sarkan yapraklarla gözden gizlenmiş kaya kütleleriyle kaplıydı. Yol zaman zaman doğrudan üzerlerinden geçerek, bazen de geniş bir daire yapıp bu engellerin etrafından dolanarak uzanıyordu. Kâh kullanılmaktan aşınmış dik bir tepeyi tırmanıyor, kâh tepenin diğer tarafından derin bir dere yatağına inip derenin taşlı yatağını geçiyordu. Şimdi de yol ormanın içindeki ge-

niş bir düzlüğün derinliklerine ilerlerken, yer yer önünüzü kesen koca dalların altından eğilmek zorunda kalıyor ya da yola düşmüş çürüyen koca kütük ve dalların üzerinden geçiyordunuz.

İşte Typee'nin ana caddesi bu haldeydi. Bir süre ilerledikten sonra, yükünün altında nefes nefese kalan Kory-Kory'nin sırtından inip Mehevi'nin uzun mızrağını alarak ve yolun üzerindeki bir sürü engel arasında attığım adımlarıma destek yaparak, yoldaki zorluklar yüzünden hem yorgun hizmetçime hem de bana aynı derecede ıstırap veren sırtta yolculuk etmektense, bu şekilde ilerlemeyi tercih ettim.

Çok geçmeden yolculuğumuz sona ermiş, aniden beliren bir tepeyi tırmandığımızda bir anda varış noktamıza ulaşmıştık. Keşke, bu yeri hatırlayabildiğim canlılıkta kâğıda dökebilmek mümkün olsaydı.

Vadinin Tabulu koruları, yani uzun süren bir sürü ziyafetin ve birçok korkunç törenin yapıldığı yer, işte burasıydı. Kutsal ekmek ağaçlarının koyu gölgeleri altında, ortalığa kutsal bir alacakaranlık, katedraldekine benzer bir kasvet hâkimdi. Sanki putperest ibadetin korkunç ruhu etraftaki her şeyin üzerine sessizce çökmüş, büyüsünü üflüyordu. Bu korkunç gölgelerin kuytularında saga sola dağılmış ve üzerlerine eğilen yapraklarla yarı gizlenmiş durumda, siyah ve cilalı koca taş blokların çimento kullanılmadan birbirlerinin üzerine konmasıyla yapılmış, vahşilerin putperest sunakları üç-dört metre yükseliyordu. Taşların tepesinde, kamışlardan alçak bir çitle çevrilmiş, içinde çeşitli derecelerde çürümüş ekmek ağacı meyvesi ve hindistancevizinden ibaret adakların ve daha yeni sunulmuş bir kurbanın kokuşmuş kalıntılarının gö üldüğü, basit bir açık hava tapınağı vardı.

Korunun ortasında, bu insanların tuhaf dinsel ayinleri için ayrılmış, iki ucu da bir dizi çirkin tahta put tarafından korunan yüksek teras biçiminde bir sunakta son bulan, diğer iki yanında da bu şekilde oluşmuş avlunun iç kısmına açılan bambu sundurmaların yer aldığı, geniş bir dikdörtgen şeklinde bir pi-pi'den oluşan kutsal "hoolah hoolah" alanı vardı. Bu alanın ortasında yükselen ve alanı gölgeleyen kocaman ağaçların geniş gövdele-

rinin etrafına, zeminden birkaç ayak yüksekliğinde ve kamıştan çitlerle çevrilmiş hafif sahneler kurularak, rahiplerin kendilerine inanan edenlere vaaz verdiği, bir sürü basit kürsü meydana getirilmişti.

Yerlerin en mübareği olan bu yer, hürmetsizliğe karşı, her şeyin üstünde olan "tabu"nun en katı emirleri tarafından korunuyordu. Kutsal bölgeye girecek ya da dokunacak, hatta, yalnızca bu yerin gölgesinin düşmesiyle kutsal hale gelmiş toprak parçasına ayağını basacak olan günahkâr bir dişinin cezası oracıkta ölümdü.

Avluya, yüz metrelik düz bir alanda aralıklarla dikilmiş yüksek hindistancevizi ağaçlarına bakan ve bitkilerin örttüğü bir girişten giriliyordu. Bu alanın öbür ucunda, rahiplerin ve hizmetçilerin kullanımına ayrılmış oldukça büyük bir yapı görülüyordu.

Bu yapının yakınında, her zamanki gibi bir pi-pi'nin tepesine kurulmuş, eni altı metreyi geçmese de uzunluğu en az altmış metre olan, dikkat çekici başka bir yapı daha vardı. Bu ikinci yapının ön cephesi olduğu gibi açıktı ve pi-pi'nin kenarına kamışlarla çit çekilmiş dar bir veranda, yapının bir ucundan öbür ucuna kadar uzanıyordu. Vadideki en düzgün ve muntazam olanlarından seçilmiş ve birbirine paralel olarak dizilmiş hindistancevizi kütüklerinin arasına peş peşe yerleştirilmiş hasırlarla kaplanmış zeminiyle, içerisi kocaman bir oturma odası görünümündeydi.

Mehevi şimdi bizi yerlilerin dilinde "Ti" adı verilen bu yapıya yöneltmişti. Buraya kadar kızlı erkekli bir grup yerli bize eşlik etmişti, ama "Ti"ye yaklaşınca kızlar yavaş yavaş gruptan ayrıldılar ve kenarda durarak geçmemiz için yol verdiler. Tabunun katı yasakları bu yapıyı da kapsıyordu ve Hoolah Hoolah alanını kadın varlığının hayali murdarlığından koruyan aynı korkunç ceza burada da geçerliydi.

Eve girdiğimizde, bir tarafta bambuya yaslı halde dizilmiş ve namlularının ucundan içi kısmen barut dolu altı küçük keten torba sarkan, altı tüfeği görünce çok şaşırdım. Bu tüfeklerin etrafında, bir savaş gemisinin kaptan kamarasındaki bölmeyi süs-

leyen kılıçlar gibi, bir sürü basit mızrak ve tokmak, cirit ve savaş sopası tanzim edilmişti. İşte burası kabilenin silah deposu olmalı, dedim Toby'ye.

Evin içinde ilerlerken, zamanın ve dövmelerin, yıpranmış bedenlerinden her türlü insanlık işaretini sildiği, dört ya da beş çirkin moruğun görüntüsüyle çarpıldık. Adanın savaşçıları arasında ancak gençliklerinde bedenlerine çizilen bütün şekiller birbirine karıştıktan sonra son verilen, ki bu da ancak ömrün çok uzun olması durumunda görülen bir sonuçtur, dövme işleminin sürekli yapılması nedeniyle, bu adamların vücutları baştan aşağı, insan yaşlandıkça dövmenin yavaş yavaş alacağı ton olan, soluk yeşil bir renkteydi. Pul pul olmuş korkunç görünümlü derilerinin bir de bu garip renkle birleşmesiyle, ihtiyarların kolları ve bacakları, toz bağlamış yeşil somaki numunelerini çok andırıyordu. Kasları yer yer, gergedanın yanlarındaki üst üste katlanmış kıvrımlar gibi, bedenlerinden büyük katlar halinde sarkıyordu. Kafaları tamamen dazlaktı ve buruş buruş yüzlerinde sakalın izi bile yoktu. Ama en çarpıcı tarafları ayaklarının görünümüydü. Adamların ayak parmakları, bir denizci pusulasının yayılmış çizgileri gibi ufkun her bölgesini gösteriyordu. Kuşkusuz bunun nedeni, yaklaşık yüz yıllık ömürlerinde parmakların dışarıdan hiçbir kısıtlamaya maruz kalmamış olmalarıydı ve yaşlılıklarında da, komşuluğu pek sevmediklerinden, birbirlerini dağınık düzende kalmaya davet ediyorlardı.

Bu iğrenç görünümlü yaratıkların bacakları, yerde bağdaş kurup uyuşmuş bir halde oturmaktan, artık tamamen işe yaramaz duruma gelmiş gibiydi. Mehevi bizi hasırlara oturtup Kory-Kory anlaşılmaz bir şeyler mırıldanırken, varlığımızdan neredeyse bihaber görünen yaşlılar bizimle hiç ilgilenmediler.

Az sonra bir oğlan, elinde tahta bir tabak içinde poee-poee ile içeri girdi. Yemek yerken, pes etmek bilmeyen hizmetkârımın işgüzâr müdahalesine yine boyun eğmek zorunda kaldım. Ardından başka yiyecekler geldiğinde, yememiz için en misafirperver haliyle ısrar eden reis, çekingenliğimizi gidermek için elinden geleni yapıyordu.

Yemek bitince, bir pipo yakılarak ağızdan ağıza dolaştı. Ar-

kadaşım ve ben kendimizi piponun uyku getiren etkisine, mekânın sessizliğine ve yaklaşan gecenin koyulaşan gölgelerine bırakarak yarı uyuşmuş bir istirahate daldığımızda, reis ile Kory-Kory yanı başımızda uyukluyor gibiydiler.

Sanırım gece yarısına doğru, tedirgin bir şekerlemeden uyanıp hasırda şöyle bir doğrulduğumda zifiri karanlıkta olduğumuzu fark ettim. Toby hâlâ uyuyordu ama yeni dostlarımız ayrılmışlardı. Yerin sessizliğini bozan tek şey, bizden az ötede uyumakta olan, sözünü ettiğim yaşlı adamların hırıltılı nefesleriydi. Seçebildiğim kadarıyla, evde onlardan başka kimse yoktu.

Bir kötülükten korkarak, arkadaşımı uyandırdım. Yerlilerin böyle aniden ortadan kaybolmaları hakkında fısıldayarak konuşurken, yattığımız yerden tam gözlerimizin önüne gelecek şekilde, birden koruluğun derinliklerinden alevlerin yükseldiğini gördük. Birkaç saniye içinde alevler etraftaki ağaçları aydınlatarak, bizim çevremizdeki karanlığın kasvetini daha da artırmıştı.

Bu manzarayı izlerken, alevlerin önünde oraya buraya hareket eden karaltılar gördük. Bu arada dans edip hoplayan diğerleri de bir sürü iblis gibi görünüyorlardı.

Bu yeni durumdan bayağı ürkmüş bir halde arkadaşıma, "Bütün bunlar ne anlama geliyor Toby?" diye sordum.

"Bir şey olduğu yok," diye cevap verdi, "sanırım ateşi hazırlıyorlar."

"Ateş!" diye bağırdım kalbim küt küt atarken. "Ne ateşi?"

"Ne ateşi olacak, elbette bizi pişirecekleri ateşi; yoksa yamyamlar bu kadar şamatayı başka ne için yapacak?"

"Aman, Toby! Şimdi şakanın sırası değil, bir şeyler döndüğüne eminim."

"Şaka tabii yaa!" diye öfkeyle söylendi Toby. "Sana ne zaman şaka yaptım? Hani şu sözünü etmekten çok korktuğun şey için değilse, iblisler son üç gündür bizi ne diye böyle besliyorlar sanıyorsun? Bak şu Kory-Kory'ye; aynen kesilmeden önce domuza yaptıkları gibi seni Tanrı'nın belası lapalarıyla beslemedi mi? Bak şuraya yazıyorum, bu kahrolası gece bizi midelerine indirecekler. Şu gördüğün de bizi pişirecekleri ateş."

Meselenin bu şekilde ortaya konuşu, hiç de benim endişelerimi gidermek amacını taşımıyordu. Gerçekten de bir yamyam kabilesinin insafına kalmış olduğumuzu ve Toby'nin bahsettiği korkunç ihtimalin hiç de uzak olmadığını düşününce ürperdim.

Pi-pi'ye tırmanıp bize doğru ilerleyen dört yerlinin koyu silueti aydınlık fonun önünde açığa çıktığında, hemen "Bak! Sana demedim mi, işte geliyorlar!" diye atıldı arkadaşım. Yerliler sessizce, daha doğrusu sinsice, yaklaşarak çevremizi saran karanlıkta sanki yakalayacaklarından emin olmadan ürkütmek istemedikleri bir şeyin üstüne atlayacakmış gibi süzüldüler. Aman Tanrım! O anda kafama ne korkunç düşünceler üşüştü. Alnımı soğuk ter basmış ve korkudan taş kesmiş, kaderimi bekliyordum!

Mehevi'nin tanıdık sesi birden sessizliği bozduğunda, sesinin yumuşaklığıyla korkularım bir anda uçtu gitti. "Tommo, Toby, ki ki!" (yemek) Bize seslenmeden önce ikimizin de uyanık olduğundan emin olmak istemiş, uyanık olduğumuzu anlayınca da biraz şaşırmıştı.

"Ki ki! Öyle mi?" diye homurdandı Toby; "Bari yemeden önce bizi pişirseniz, diyorum? Ama bu da ne?" diye ekledi, başka bir vahşi elinde, içinde saçtığı kokudan bir çeşit dumanı üstünde et olduğu anlaşılan koca bir kapla girip kabı Mehevi'nin ayağının dibine bırakırken. "Kızarmış bir bebek, herhalde! Artık her neyse, ben yemeyeceğim. Gece vakti uyanıp, yiyip içecek kadar aptal değilim; üstelik gözünü kan bürümüş yamyam sürüsü için semireyim diye! Hayır, ne istediklerini gayet iyi biliyorum. Bunun için de, kendimi bir kemik ve kıkırdak torbası haline getirene kadar aç kalacağım; ondan sonra artık beni yiyeceklerse de afiyet olsun! Bak Tommo, ne olduğu meçhul bu şeyi yemeyeceksin değil mi? Ne olduğunu nereden bileceksin?"

"Tadına bakarak elbette" dedim Kory-Kory'nin ağzıma verdiği bir lokmayı çiğnerken, "ayrıca pek de güzelmiş, aynı dana eti."

"Kaptan Cook'un ruhu aşkına, kızarmış bir bebek olduğuna yemin ederim!" diye heyecanla atıldı Toby; "Dana mı? Sen gelene kadar adada hiç dana yoktu. Bak sana söylüyorum, ölü bir Happarın leşini tıkınıyorsun, bunu böyle bil!"

O anda nasıl kusmak istedim! Midem nasıl bulandı, anlatamam. Tabii ya, insan kılığındaki bu iblisler eti nereden bulacaklardı? Ama her tehlikeyi göze alarak merakımı gidermeye karar vermiştim. Mehevi'ye döndüm ve çok geçmeden akıllı reisin, bir ışık getirilmesini istediğimi anlamasını sağladım. Getirilen mumun ışığında kaba dikkatle baktığımda, besili bir domuzun parçalarını tanıdım! "Puarkee!" diye bağırdı Kory-Kory, keyifle tabağa bakarak; o gündür bu gündür de, Typee dilinde domuza böyle denildiğini unutmadım.

Ertesi sabah, Mehevi'nin misafirperverliğiyle kendimize mükellef bir ziyafet daha çektikten sonra, Toby ile ayrılmak üzere ayağa kalktık. Ama reis isteğimizi ertelememizi isteyerek, "Abo, abo" (Bekle, bekle) dedi. Biz de bunun üzerine yerlerimize tekrar otururken reis, şevke gelmiş Kory-Kory'nin yardımıyla, dışarıda ne olduğunu anlamadığımız bir şeylerle meşgul bir grup yerliye talimatlar verir gibiydi. Az sonra reis yaklaşmamızı işaret ettiğinden, merakımız uzun sürmedi. Anladık ki reis, Marheyo'nun evine dönerken bize eşlik edecek bir şeref kıtası tertip ediyormuş.

Kıtanın başını, ellerinde, uçlarında beyaz tappadan birer sancak bulunan mızraklarıyla saygıdeğer görünümlü iki vahşi çekiyordu. Onların ardından, poee-poee dolu kapları havaya kaldırmış taşıyan birkaç genç; onların arkasında da, yerden en az altı metre yükseklikteki uçlarından, içinde yeşil ekmek ağacı meyveleri olan koca sepetler sarkan uzun bambular taşıyan, dört irikıyım adam geliyordu. Bunların peşinden, olgun muz hevenkleri ve hindistancevizi ağacı yapraklarından yapılmış sepetler taşıyan, bir grup oğlan çocuğu geliyordu. Sepetlerin yeşil örgüleri arasından, yaprakları soyulmuş körpe hindistancevizleri görülüyordu. En sonda da, kafasının üzerindeki tahta kabın içinde gece yarısı ziyafetimizin, üstü ekmek ağacı yaprakları örtülerek gizlenmiş artıklarını taşıyan iriyarı bir adalı vardı.

Bu gösteriye şaşırmış olsam da, görüntünün garipliğine ve insanın aklına getirdiği düşüncelere gülümsemeden edemiyordum. Anlaşılan Mehevi, koca Marheyo'nun kilerini ikmal etmeye kararlıydı. Belki de bu tedbir olmadan, misafirlerinin keyiflerince yiyip içemeyeceklerini düşünmüştü.

Pi-pi'den iner inmez, bizi ortaya alan tören alayı tekrar saf oluşturdu. Ortada zaman zaman Kory-Kory beni taşıyor, bazen de bir mızrak yardımıyla sekerek onu yükten kurtarıyordum. Bu şekilde yola koyulduğumuzda yerliler, varış noktamıza gelene kadar çeşitli değişikliklerle sürdürdükleri şarkıya benzer bir şeye başladılar.

Yolumuzda ilerlerken, çevredeki koruluklardan fırlayan genç kızlar eteklerimize asılıp neredeyse şarkının ezgilerini bastıran neşe ve keyif çığlıkları atarak bize eşlik ediyorlardı. İhtiyar Marheyo'nun evine yaklaştığımızda, evdekiler bizi karşılamak için dışarı fırladılar. Mehevi'nin hediyeleri ortaya konulurken kocamış savaşçı da, aynen bir İngiliz beyinin, babadan kalma mükemmel malikânede dostlarını eğlendirirken gösterdiği candan misafirperverlikle, konağının misafirlerini ağırladı.

13. BÖLÜM

Nukuheva'dan Yardım Getirtme Girişimi • Toby'nin Happar Dağı'ndaki Tehlikeli Macerası • Kory-Kory'nin Belagatı

Bu yeni olaylar arasında, bir hafta göz açıp kapayıncaya kadar geçti. Bilinmeyen bir nedenle, yerlilerin bize olan ilgisi iyice artmıştı. Bu tavırlarına bir anlam veremiyorduk. Elbette, diyordum kendi kendime, eğer bize zarar verecek olsalar böyle davranmazlardı. Ama bu aşırı hürmetkâr şefkat niyeydi, karşılığında bizim onlara ne verebileceğimizi düşünüyorlardı?

Kafalarımız bayağı karışmıştı. Fakat aklımdan çıkaramadığım korkulara rağmen, Typeelere atfedilen korkunç karakter bence tümüyle haksızdı.

"Yapma, adamlar yamyam" dedi Toby, bir seferinde kabileyi övdüğümde. "Tamam" diye karşılık verdim, "ama herhalde Pasifik'te Typeelerden daha insancıl, kibar ve candan zevk ve safa düşkünleri yoktur."

Fakat gördüğümüz yakın ilgiye rağmen, vahşilerin değişken yapılarını iyi bildiğimden, vadiden uzaklaşmak ve bütün bu gülen yüzlerin altında yine de bizi beklemesi muhtemel olan şu korkunç sonun erişemeyeceği bir yere ulaşmak arzusundaydım. Ama bunun için bir engel vardı. Canımı yakan topallamam iyileşmediği sürece, vadiden uzaklaşmayı düşünmek boşunaydı. Yerlilerin ot tedavilerine rağmen giderek kötüleşen hastalığım, beni gerçekten de ciddi şekilde endişelendirmeye başlamıştı. Acıyı dindirmesine rağmen, yerlilerin hafif ilaçları hastalığı iyileştirmiyordu ve daha iyi bir yardım olmadan, ağrının daha kötüye gideceğinden emindim.

Ama bu yardımı nasıl alacaktık? Eğer durumumdan haber-

dar edebilsem, muhtemelen hâlâ Nukuheva Koyu'nda bulunan Fransız filosunun hekimlerinden bu yardımı kolayca sağlayabilirdim. İyi de, bunu nasıl yapacaktım?

Sonunda, içinde bulunduğum çaresizlikle Toby'ye, Nukuheva'ya ulaşmayı denemesini teklif ettim. Vadiye filonun filikalarından biriyle deniz yolundan dönmeyi ve beni almayı başaramasa bile, en azından bana uygun ilaçları alarak kara yoluyla geri gelebilirdi.

Arkadaşım sessizce beni dinlediyse de, ilk başta bu fikir pek hoşuna gitmemiş gibiydi. İşin aslı, vadiden kaçmak için sabırsızlanıyor ve kaçışımızı gerçekleştirmek için, bize karşı tavırlarında ani bir değişiklik olmadan önce, o sırada yerlilerle aramızın iyi olmasından yararlanmak istiyordu. Beni çaresiz bir halde bırakmayı aklına bile getiremeyeceğinden, yüreğimi ferah tutmamı dileyerek, kısa sürede iyileşeceğim ve birkaç gün içinde de kendisiyle Nukuheva'ya dönebileceğim konusunda beni temin etti.

Diğer taraftan, bu tehlikeli yere geri dönme fikrine katlanamıyordu; beni Typeelerden kurtarmak için Fransızları bir filika dolusu adam yollamaya ikna etme umudunun da boş olduğuna inanıyor ve karşı çıkamadığım bir şekilde, böyle bir yolla Fransızların kabilenin düşmanlığını uyandırmayı göze almalarının, hele de kabileyi ürkütmemek için henüz koya uğramaktan uzak durmuşlarken, imkânsız olacağını öne sürüyordu. "Razı olsalar bile" diyordu Toby, "yalnızca vadide bir patırtı çıkarmakla kalırlar ki, bu arada ikimiz de vahşi yerliler tarafından kurban edilebiliriz." Verecek cevap yoktu, ama yine de planımın diğer bölümünü başarabileceğine hâlâ inanıyordum. Sonunda tereddütlerini giderdim ve denemeyi kabul etti.

Yerlilere niyetimizi anlatmayı becerdiğimizde, isteğimize şiddetle karşı çıktılar ve bir süre için, razı olacaklarından ümidi neredeyse kestim. Birimizin onları bırakacağı düşüncesi bile onları çok huzursuz ediyordu. Özellikle Kory-Kory'nin üzüntüsü ve şaşkınlığı çok büyüktü. Galeyana gelmiş bir şekilde el kol hareketleriyle, yalnızca Nukuheva'dan ve oranın barbar halkından

nasıl iğrendiğini değil, aynı zamanda aklı başında Typeelerle bir kez tanıştıktan sonra, geçici bir süre için bile olsa onların keyifli dostluklarından vazgeçmeyi düşünmüş olmamız karşısında şaşkınlığını anlatmaya çalışıyordu.

Yine de, Toby'ye ihtiyacım olan malzemeleri getirmesi için izin verildiği takdirde, hızla iyileşeceği konusunda yerlileri ikna ettiğim hastalığımdan söz ederek, Kory-Kory'nin itirazlarını bastırdım.

Arkadaşımın ertesi sabah, kendisine güneş batmadan koya ulaştıracak kolay bir yolu göstermek üzere eşlik edecek, evden bir-iki kişiyle birlikte, ayrılması kabul edildi.

Ertesi gün şafak söker sökmez, bütün ev halkı ayaktaydı. Gençlerden biri bitişikteki bir hindistancevizi ağacına tırmanarak aşağıya birkaç taze meyve attı. Marheyo da bunların yeşil yapraklarını soyarak, hemen kısa bir sırığa hepsini bağladı. Bunlar yolda Toby'nin susuzluğunu gidermek içindi.

Hazırlıklar tamamlanınca, arkadaşımla bayağı dokunaklı bir şekilde vedalaştım. En geç üç gün içinde dönmeye söz verip bu arada moralimi bozmamamı istedikten sonra, saygıdeğer Marheyo'nun rehberliğinde pi-pi'nin köşesini dönerek, çok geçmeden gözden kayboldu. Arkadaşımın gidişiyle üzerime hüzün çökmüştü; eve girerek neredeyse ümitsiz bir şekilde, kendimi yerdeki hasırların üzerine attım.

İki saat sonra yaşlı savaşçı dönmüştü. Dostuma bir süre eşlik edip yolu gösterdikten sonra ondan ayrıldığını anlattı.

Aynı gün öğleye doğru, yerlilerin uyuyarak geçirmeyi tercih ettiği bir vakitte, ev halkı etrafımda horuldarken, ben de tuhaf sessizlikten feci şekilde kederlenmiş bir halde, evde uzanmış yatıyordum. Birden belli belirsiz bir çığlık duyduğumu sandım. Çığlıklar evin önünde uzanan korunun derinliklerinde bulunan birilerinden geliyor gibiydi.

Sesler gittikçe yaklaşıyor ve yükseliyordu. Çok geçmeden de vahşi bağırışlar bütün vadiyi çınlatıyordu. Etrafımda uyuyanlar telaşla ayağa fırlayarak, patırtının nedeni anlamak için dışarı koştular. Ayağa ilk fırlamış olan Kory-Kory az sonra nefes nefese ve heyecandan neredeyse çılgına dönmüş bir vazi-

yette döndü. Kory-Kory'nin dediklerinden tek anlayabildiğim, Toby'nin başına bir şey gelmiş olduğuydu. Korkunç bir felaket olduğunu sezerek evden dışarı fırladığımda, feryat figân içinde koruluktan henüz çıkmakta olan ve kollarında görüntüsü bu çırpınışlara neden olan bir şeyi taşıyan heyecanlı kalabalığı gördüm. Kalabalık yaklaştıkça adamların bağırışları daha da artmış, kızlar çıplak kollarını havaya savurarak "Awha! awha! Toby muckee mocc!" — Eyvah! eyvah! Toby öldü" diye sızlanıyorlardı.

Kısa bir süre sonra kalabalık açıldığında, kendini taşıyan iki adamın arasında, kafası öndeki adamın göğsüne doğru sarkmış dostumun, cansız gibi görünen bedeni ortaya çıktı. Şakağın arkasındaki bir yaradan yavaşça akan kan tüm yüzünü, boynunu ve göğsünü kaplamıştı. Büyük bir gürültü ve kargaşa içinde arkadaşımı eve taşıyarak, bir hasırın üzerine yatırdık. Yer açmaları ve hava gelmesi için yerlilere elimle uzaklaşmalarını işaret ettikten sonra, sabırsızlıkla Toby'nin üzerine eğilip elimi göğsüne koyunca, kalbinin hâlâ attığını gördüm. Büyük bir sevinçle, bir tas su alarak yüzüne döktüm ve kanı temizleyerek dikkatle yarayı inceledim. Yaklaşık yedi-sekiz santim uzunluğundaki yaranın üzerine yapışmış saçı çektiğimde, altında kafatası kemiği görünüyordu. Hemen bıçağımla sık bukleleri kestim ve yaralı kısmı suyla tekrar tekrar yıkadım.

Birkaç dakika sonra Toby kendine geldi ve bir an için gözlerini açarak, bir şey demeden tekrar kapattı. Yanımda diz çökmüş olan Kory-Kory şimdi avuçlarıyla Toby'nin kol ve bacaklarını yavaşça ovalarken, başucundaki bir genç kız Toby'yi yelpazeliyor ve ben de alnıyla dudaklarını ıslatmaya devam ediyordum. Çok geçmeden zavallı yoldaşım canlanma belirtileri gösterdi ve bir hindistancevizi kabuğundan birkaç yudum su içirmeyi başardım.

Şimdi elinde topladığı bazı yapraklarla ihtiyar Tinor çıkagelmişti. İşaretlerle bunların suyunu yaraya sıkmamı istedi. Dediğini yaptıktan sonra, Toby'yi kendini toparlayana kadar yalnız bırakmanın en iyi şey olacağına karar verdim. Birkaç kez dudaklarını kıpırdattıysa da, durumunun kötüleşmesinden korktuğum için sessiz kalmasını tembih ettim. Yine de, birkaç saat içinde

doğrulup oturacak ve neler olduğunu anlatabilecek kadar kendine gelmişti.

"Marheyo ile evden ayrıldıktan sonra" dedi Toby, "vadiyi geçip karşıdaki dağlara tırmandık. Rehberimin söylediğine göre, tepelerin ardında Happarların vadisi uzanıyordu. Beni Nukuheva'ya götürecek olan yol tepelerin dorukları boyunca, vadinin en yüksek noktasını çevreliyordu. Bir süre tırmandıktan sonra, rehberim durarak benimle daha ileri gelemeyeceğini söyledi ve çeşitli işaretler yoluyla, kabilesinin düşmanlarının bölgesine daha fazla yaklaşmaktan korktuğunu anlattı. Artık açıkça önümde uzanan yolumu işaret ettikten sonra, veda ederek hızla dağdan aşağı indi.

"Happarlara bu kadar yakın olmaktan duyduğum sevinçle, tırmanışımı hızlandırdım ve çok geçmeden zirveye vardım. Sarp bir sırta doğru incelen zirveden, birbirlerine düşman iki vadiyi de görüyordum. Burada biraz oturup hindistancevizlerimle serinleyerek bir süre dinlendim. Az sonra tekrar tepe boyunca ilerliyordum ki, birden Happar Vadisi'nden geldiklerini düşündüğüm üç adalının yolumun üstünde durduğunu gördüm. Her birinde büyük birer mızrak vardı ve bir tanesinin görünüşünden reis olduğu anlaşılıyordu. Anlayamadığım bir şeyler söyleyerek yaklaşmamı işaret ettiler.

"Hiç duraksamadan onlara doğru ilerledim. En yakında olanla aramda bir metre kadar kalmıştı ki, yerli öfkeyle Typee Vadisi'ni işaret edip vahşi birtakım sesler çıkararak, şimşek hızıyla silahına davrandı ve bir anda beni yere serdi. Darbe bu yarayı açtı ve kendimden geçtim. Kendime geldiğimde, üç adalının az ilerde dikilerek benim hakkında hararetli bir tartışmaya dalmış olduklarını fark ettim.

"İlk aklıma gelen şey kaçmaktı, ama ayağa kalkmayı deneyince sırtüstü düşerek, alçak ve çimenlik bir yardan aşağı yuvarlandım. Bu şok beni kendime getirmiş gibiydi. Böylece hemen ayağa fırlayarak, demin tırmandığım patikadan aşağı koşmaya başladım. Bağırışlarından son sürat peşimde olduklarını anladığım için, arkama bakmaya gerek yoktu. Yerlilerin korkunç çığlıklarından gayrete gelerek ve gözlerime sızan kan görüşümü

kapatmasına rağmen yarama aldırmadan, yamaçtan aşağı rüzgâr gibi indim. Kısa sürede mesafenin yaklaşık üçte birini inmiştim ve vahşiler bağırışlarını kesmişlerdi. Tam bu sırada korkunç bir ulumanın kulaklarımda çınlamasıyla, koca bir mızrağın, ben koşarken yanımdan geçerek yakınımdaki bir ağaca titreyerek saplanması bir oldu. Ardından başka bir çığlık geldiğinde, ikinci ve üçüncü mızraklar, bir-iki karış ötemden havayı yardı ve ikisi de toprağı parçalayarak, yanlamasına, önüme saplandı. Herifler öfke ve hayal kırıklığıyla böğürdüler; ama sanırım Typee Vadisi'ne doğru daha fazla inmekten korktuklarından, takipten vazgeçtiler. Silahlarını toplayarak geri döndüklerini gördüm ve bütün hızımla inişimi sürdürdüm.

"Happarların bu kana susamış saldırısının nedenini anlayabilmiş değilim. Tabii eğer, beni Marheyo ile birlikte dağa tırmanırken görmemişler ve yalnızca Typee Vadisi'nden geliyor olmak onları kışkırtmak için yeterli bir neden değilse."

"Tehlikede olduğum sürece yaramı pek hissetmediysem de, takip sona erdiğinde acısını duymaya başladım. Kaçarken şapkamı kaybettiğimden, güneş tepemi kavuruyordu. Başım dönüyor, gözlerim kararıyordu; ama yardım ulaşamayacak bir yerde düşüp kalmaktan korktuğum için, elimden geldiğince dayandım ve sonunda vadinin girişine varınca yıkıldım. Kendimi bu hasırların üzerinde, seni de bir tas suyla üzerime eğilmiş bulana kadar da hiçbir şey hatırlamıyorum."

Toby bu üzücü olayın hikâyesini işte böyle anlatmıştı. Sonradan öğrendiğime göre, şans eseri, yerlilerin yakacak toplamak için gittiği bir yerin yakınında yığılıp kalmıştı. Bu yerlilerden bir grup düşerken Toby'yi görmüşler, alarm vererek Toby'yi kaldırmışlar, derede ayıltmayı başaramayınca da hızla eve getirmişlerdi.

Bu olay planlarımızı zora sokmuş, bize, Nukuheva'ya giderken, öfkelerini çekmeden bölgelerini geçmemiz zor olan düşman kabilelerle çevrili olduğumuzu hatırlatmıştı. Vadinin alt tarafını çeviren denizden başka çıkış yolumuz olmadığı belliydi.

Typeeli dostlarımız kendi cömertlikleriyle komşularının düşmanlıklarını kıyaslayarak, onların arasında bulduğumuz ni-

metlere şükretmemiz gerektiğini tembihlemek için Toby'nin başına gelen son felaketten yararlanmasını bildiler. Aynı şekilde, bizi ürkütece̊ğini çok iyi bildikleri bir konu olan Happarların yamyam özellikleri üzerinde dururlarken de, kendilerinin böyle korkunç bir âdetle en ufak bir ilgileri olmadığına yeminler ediyorlardı. Kendi vadilerinin doğal güzelliğini ve çeşit çeşit lezzetli meyvelerin bolluğunu takdir etmemizi isteyip, bu bakımdan çevredeki hiçbir vadinin kendilerininkiyle boy ölçüşemeyeceğini söylüyorlardı.

Kory-Kory bu konular üzerine uygun düşünceleri aklımıza sokmak için öyle içten bir arzu duyuyordu ki, bu çabasında pek az bildiğimiz dillerinden yararlanmasına rağmen, söylediklerinin epeyce bir bölümünü anlamamızı gerçekten de başarıyordu. Söylediklerini doğru anlamamızı kolaylaştırmak için, başlangıçta düşüncelerini mümkün olduğunca basitleştiriyordu.

"Happar keekeeno nuee" diye bağırıyordu; "nuee, nuee, ki ki kannaka!—ah! Owle motarkee!" yani "şu Happarlar feci adamlar!—çok insan yiyorlar!—ah! ne fena!" diyordu. O âna kadar kendini birtakım hareketlerle ifade eden olan Kory-Kory, bu hareketler sırasında evden dışarı fırlayarak, tiksintiyle Happar Vadisi'ni işaret ettikten sonra, yeni bir şey demeden ilk söylediğini unuturuz korkusuyla bir koşu tekrar yanımıza gelerek ve kolumun etli kısmını dişleriyle yakalayarak, bu şekilde o tarafta yaşayan insanların bana ne yapacağını anlatmak istercesine, açıklamalarını sürdürdü.

Bu konuda tümüyle aydınlandığımıza kanaat getirdikten sonra, bir başka konuya geçiyordu. "Ah! Typee motarkee!—nuee, nuee mioree—nuee, nuee wai—nuee, nuee poee-poee—nuee, nuee kokoo—ah! nuee, nuee kiki!—ah! nuee, nuee, nuee!" Yani daha önceki gibi serbest bir şekilde tercüme edersek, "Oh, Typee! ne güzel bir yer değil mi!—bakın burada aç kalmak yok!—bir sürü ekmek ağacı meyvesi—bol su—bol puding—oh! her şey bol!—oh! dolu, dolu!" diyordu. Bütün bu söylediklerine anlaşılmaması imkânsız el kol hareketleri eşlik ediyordu.

Fakat Kory-Kory nutkunu sürdürürken, bizim daha bilmiş hatiplerimize özenip konusunu dallanıp budaklandırmaya, muhtemelen konunun uyandırdığı ahlaki fikirlere dalmaya başlayarak öyle anlaşılmaz ve sersemletici bir dizi terane tutturdu ki, günün geri kalan kısmını baş ağrısı ile geçirmeme sebep oldu.

14. BÖLÜM

Typee Vadisi'nde Büyük Bir Olay • Yerli İşi Telgraf • Toby'nin Başına Gelenler • Fayaway'in Yufka Yüreği • Hüzünlü Düşünceler • Adalıların Gizemli Davranışları • Kory-Kory'nin Sadakati • Kırda Bir Sedir • Bir Lüks • Kory-Kory'nin Typee Usulü Ateş Yakışı

Müşfik Tior'un bitki tedavisiyle başındaki yara çabucak iyileşen Toby, birkaç gün sonra Happar savaşçılarıyla yaşadığı maceranın etkilerinden kurtulmuştu. Arkadaşım kadar talihli olmayan bense, nedeni ve türü hâlâ bir sır olan rahatsızlıktan ıstırap çekmeye devam ediyordum. Medeni dünyayla tüm bağlarımın koptuğunu ve yerlilerin ağrımı dindirmek için yapabilecekleri her şeyin yararsız olduğunu hissederek, ayrıca bu halimle kaldığım sürece hangi fırsat çıkarsa çıksın vadiden ayrılmamın imkânsız olduğunu bilerek ve çok geçmeden yerlilerin bir kaprisi ile karşılaşmaktan korkarak, tüm iyileşme umutlarımı kaybetmiş, en kasvetli düşüncelere kapılmıştım. Ne arkadaşımın dostça paylamalarının, ne Kory-Kory'nin yakın ilgisinin, ne de Fayaway'in teskin edici tavırlarının dağıtabildiği derin bir kedere gömülmüştüm.

Bir sabah kederli düşüncelere dalmış ve etraftaki her şeye karşı ilgisiz bir halde evde hasırların üzerinde yatarken, bir saat önce yanımdan ayrılmış olan Toby telaşla geri gelerek, pek keyifli bir halde, neşelenmemi ve kendimi toplamamı söyledi. Yerlilerin hareketlerinden anladığı kadarıyla koya tekneler yanaşıyordu.

Bu haber üzerimde bir büyü etkisi yapmıştı. Kurtulmamız

an meselesiydi ve ayağa kalktığımda, çok geçmeden olağanüstü bir şeyler olacağına inanıyordum. "Botee! botee!" sözleri her tarafa yayılıyor; uzaktan, önce belli belirsiz ama her tekrarlandığında gittikçe yükselen ve yaklaşan bağırmalar duyuluyordu, ta ki birkaç metre ötede bir hindistancevizi ağacındaki bir yerlinin duyduklarını tekrarlamasıyla, yandaki bir korudan sesler tekrarlanıp oradan da her noktadan diğerine giderek alçalarak, haber vadinin en kuytu köşelerine ulaşana kadar. İşte bu ses telgrafı sayesinde yerliler, özet halindeki haberleri denizden en az sekiz ya da dokuz millik bir mesafede bulunan en uzak evlere kadar ulaştırabiliyorlardı. Bu son olayda telgraf etkin biçimde kullanılmış ve haberler birbirlerini inanılmaz bir hızla takip etmişti.

Şimdi etrafa müthiş bir kargaşa hâkimdi. En ufak yeni bir habere yerliler müthiş ilgi gösteriyorlar ve beklenen ziyaretçilere satmak üzere giriştikleri meyve toplama işine daha bir hız veriyorlardı. Bazıları hindistancevizlerinin yapraklarını soyuyor, bazıları tünedikleri ekmek ağaçların tepesinden arkadaşlarına meyve atıyor, aşağıdakilerin bir kısmı düşenleri öbek yaparken, diğerleri de hızla parmaklarını çalıştırarak meyveleri taşımak için yapraklardan sepetler örüyordu.

Bu arada yapılan başka işler de vardı. Şurada irikıyım bir savaşçının eski bir tappa parçasıyla mızrağını parlattığını, ötede, dişice bir fethe çıkacakmışçasına kendini çiçeklerle süsleyen bir küçükhanımı görebilirdiniz. Bu sırada da, dünyada telaş ve kargaşa olan her yerde olduğu gibi, birtakım insanlar kendileri hiçbir şey yapmadan büyük bir şevk ve azimle, bir oraya bir buraya koşturarak diğerlerini engelliyorlardı.

Daha önce adalıları hiç bu kadar telaşlı görmemiştik. Gördüklerimiz, bu tür ziyaretlerin ancak kırk yılda bir olduğu gerçeğini kanıtlıyordu.

Kaçmak için uzun süre bir daha böyle bir fırsat bulamayacağımızı düşününce, bu şansı kullanabilecek gücümün olmadığına lanet ettim.

Anladığımız kadarıyla, yerliler eğer olağanüstü çaba göstermezlerse sahile geç varacaklarından korkuyorlardı. Kory-Kory

beni taşımayı reddetmekle kalmayıp evin etrafından ayrılmamıza da şiddetle karşı çıkmasaydı, hasta ve topallıyor olmama rağmen Toby ile birlikte yola düşecektim. Diğer vahşiler de isteğimize aynı şekilde karşı çıkıyorlar ve yalvarışlarım karşısında üzülmüş ve şaşırmış görünüyorlardı. Hizmetkârım her ne kadar hareketlerime engel olmak niyetinde değilmiş gibi görünse de, yine de bana engel olmaya kararlı olduğunu seziyordum. Kory-Kory bana büyük bir şefkat duysa bile, bu olayda ve bundan sonra da sık sık, benimle ilgili olarak başka birinin emirlerini yerine getiriyor gibiydi.

Mümkün olursa yerliler yola çıkmak üzere hazır olur olmaz onlara eşlik etmeyi kafasına koymuş olan ve bu nedenle benim kadar endişeli görünmeyen Toby, şimdi bana, çıkabilecek bir fırsattan yararlanabilmek için gereken sürede sahile inmeyi ümit etmemin boşa olduğunu söylüyordu.

"Görmüyor musun" dedi, "vahşilerin kendileri bile geç kalmaktan korkuyorlar. Eğer çok istekli görünmemin, ayağımıza gelen bu şanstan yararlanma umutlarımızı suya düşüreceğini düşünmesem ben de acele ederdim. Sen sakin ya da umursamaz görünmeye çalışırsan, yalnızca meraktan gittiğimi düşünerek onlarla sahile inmeme izin verecceklerine kuşkum yok. Eğer filikalara ulaşmayı başarabilirsem, seni içinde bıraktığım koşulları anlatacağım. İşte belki o zaman kaçışımız için bir şeyler yapılabilir."

Bu plana razı olmaktan başka yapabileceğim bir şey yoktu. Yerliler hazırlıklarını tamamlarken, büyük bir merakla Toby'nin isteğinin nasıl karşılanacağını gözledim. Yerliler arkadaşımdan benim kalmak istediğimi öğrendiklerinde, teklife karşı çıkar gibi görünmediler, hatta memnuniyetle karşıladılar. Bu olaydaki tuhaf davranışları o zaman beni epeyce şaşırtmış ve ondan sonraki olayları da daha gizemli bir hale getirmişti.

Artık adalıların denize inen patika boyunca telaşla ilerledikleri görülüyordu. Toby'nin elini muhabbetle sıktım ve kendisininkini kaybetmiş olduğundan, yaralı başını güneşten koruması için şapkamı verdim. O da dostça elimi sıkıp vakur bir ifadeyle tekneler kıyıdan ayrılır ayrılmaz döneceğine söz vererek, yanım-

dan fırladı ve bir dakika sonra da koruluğun bir dönemecinde gözden kayboldu.

Aklıma üşüşen can sıkıcı düşüncelere rağmen, şimdi gözümün önünde uzanan bu yeni ve capcanlı manzaradan tat almamak elde değildi. Her çeşit meyveyi yüklenmiş yerliler birbiri ardına dar patikaya akın ediyordu. Bir tarafta, inatçı bir domuzu iplerinden çekerek ilerlemeye ikna etmeye boşuna uğraştıktan sonra, pes ederek aksi hayvanı kucaklamak zorunda kalan ve göğsünde debelenip, durmadan cıyaklayan domuzu taşıyan bir yerliyi görebilirdiniz. Öbür tarafta iki kişi vardı ki, biraz uzaktan bakınca, dönüşlerinde Musa'ya salkım salkım üzüm taşıyan İbrani casuslar sanırdınız. Bir tanesi diğerinin bir-iki metre önünde tırısa kalkmış giderken, aralarında omuzlarına yerleştirdikleri bir sırığın üstünden, sallanarak yürüyüşleriyle ileri geri salınan koca muz hevenkleri sarkıyordu. İşte şurada kan ter içinde kalmış ve kucağımdaki sepette bir sürü hindistancevizi taşıyan başka bir tanesi, çok geç kaldığı endişesiyle sepetinden düşen meyvelere aldırmıyor, kaç tane hindistancevizi kalacağını umursamadan yalnızca varış noktasına ulaşmak ister gibi görünüyordu.

Çok geçmeden en sona kalan da telaşla yola düşmüş ve öndekilerin belli belirsiz bağırışları artık duyulmaz olmuştu. Vadinin bizim bulunduğumuz kısmı neredeyse tamamen terk edilmiş gibiydi. Kory-Kory, yaşlı babası ve birkaç eli ayağı tutmayan ihtiyardan başka kimse kalmamıştı.

Günbatımına doğru adalılar küçük gruplar halinde sahilden dönmeye başlamışlardı. Eve doğru yaklaşırlarken aralarında arkadaşımı seçmeye çalıştım. Ama birer ikişer evin yanından geçtilerse de, dostumu göremedim. Çok geçmeden ev halkından birileriyle çıkıp geleceğini düşündüğümden, korkularımı yatıştırıp Toby'nin güzel Fayaway'in eşliğinde yaklaştığını görmek için sabırla bekledim. Sonunda, genellikle Marheyo'nun evinde kalan genç kızlar ve oğlanların önünde Tinor'un yaklaştığını fark ettim; ama aralarında arkadaşım yoktu. Kafama binbir düşünce üşüşmüş bir halde, sabırsızlıkla niçin geciktiğini öğrenmeye çalıştım.

İçten sorularım yerlilerin canını bayağı sıkmış gibiydi. Birinin dediği öbürünün dediğini tutmuyordu: kimi Toby'ye kısa zamanda kavuşacağımı, kimisi nerede olduğunu bilmediğini söylerken; başka bir tanesi öfkeyle ağzına geleni sayıp Toby'nin kaçtığını ve bir daha geri dönmeyeceğini söylüyordu. O zamanlar, böyle farklı şeyler söyleyerek, beni etkilemesin diye feci bir felaketi gizlediklerini sanmıştım.

Toby'nin başına bir bela geldiğinden korktuğum için, genç Fayaway'i bulup mümkünse ondan işin aslını öğrenmek istedim.

Bu zarif yaratık başından beri yalnızca olağanüstü güzelliğiyle değil, ama zekâ ve merhametini dışa vuran çekici yüz ifadesiyle de ilgimi çekmişti. Tüm yerliler arasında bir tek o, içine düştüğümüz tuhaf koşulların benim ve arkadaşımın üzerinde yarattığı etkiyi sezer gibiydi. Bana hitap ettiğinde, özellikle de ben hasırların üzerinde acıdan kıvranır yatarken, tavrında yanlış anlaşılması ya da karşı konulması imkânsız bir şefkat vardı. Ne zaman eve girse, yüzünün ifadesinden derdime ortak olduğunu anlardım. Acıma ifadesi olarak bir kolu havada uzandığım yere yaklaşarak, kocaman parlak gözlerini benimkilere dikip içini çekerek, "Awha! awha! Tommo" der ve kederli bir şekilde yanıma otururdu.

Tavrından, memleketimden ve dostlarımdan uzak, her türlü teselliden yoksun halimi çok iyi anladığı belliydi. Gerçekten de zaman zaman neredeyse, Fayaway'in ruhuna onun koşullarında olan birinden beklenemeyecek soylu hislerin hâkim olduğuna, onun, bir zamanlar bizi yuvalarımıza bağlayan bağların acımasızca koparıldığının, geride yolumuzu gözleyen ama belki de bizi bir daha hiç göremeyecek ağabeylerimiz, ablalarımız bulunduğunun farkında olduğuna inanasım gelirdi.

Fayaway'i bu olumlu düşüncelerin ışığı altında gördüğüm, aklına ve samimiyetine yürekten inandığım için de, arkadaşım hakkındaki endişelerim konusunda şimdi ondan yardım isteyecektim.

Sorularımın Fayaway'e sıkıntı verdiği belliydi. Ne diyeceğini bilemez gibi gelip geçenlere bakıyordu. Nihayet ısrarlarıma

dayanamayarak tedirginliğini yenince anlattıklarından, Toby'nin koyu ziyaret eden teknelerle gittiğini, ama üç gün içinde dönmeye söz verdiğini anladım. İlk başta Toby'yi beni alçakça terk etmekle suçladım. Ama durup düşününce, ona böyle korkakça bir davranışı yakıştırdığım için kendime kızdım ve vadiden kurtarılabilmem için bir yol bulmak amacıyla Nukuheva'ya gitme fırsatını kullandığı inancıyla kendimi yatıştırdım. Ne olursa olsun, ihtiyacım olan ilaçlarla gelecek ve ben iyileşir iyileşmez de ayrılmamız için bir engel kalmayacak diye düşündüm.

Bu düşüncelerle kendimi avutarak, uzun süredir ilk defa, o gece kafam daha rahat yattım. Ertesi gün, konuyu açmaktan kaçınmak istermiş gibi görünen yerlilerin Toby'den hiç söz etmemesiyle geçti. Bu beni biraz tedirgin ettiyse de, gece olduğunda ikinci günün geçmiş olduğunu düşünerek kendimi kutladım; ertesi sabah Toby tekrar yanımda olacaktı. Ertesi gün geldi geçti, arkadaşım ortada yoktu. Tabii dedim, kendi kendime; Toby üç günü ayrıldığı günden hesaplıyor, yarın gelecek. Ama o uzun gün de Toby gelmeden geçti. Yine de ümitsizliğe kapılmıyor, bir şeyin onu alıkoyduğunu düşünüyordum. Nukuheva'da bir teknenin yelken açmasını bekliyor olmalıydı; bir, bilemedin iki gün içinde onu tekrar görecektim. Ama hayal kırıklığıyla geçen günler birbirini kovaladı ve sonunda bütün umudumu yitirerek boynumu büktüm.

Elbette, diyordum kederli bir şekilde, kendi kaçtı ya, talihsiz arkadaşının başına gelebilecekler ne umurunda. Bir kez sınırlarının dışına çıktıktan sonra, birinin kendi isteğiyle vadinin tehlikelerini göze alacağını ummakla ne aptallık etmiştim! Gitmişti ve etrafımdaki tüm tehlikelerle savaşmam için beni bir başıma bırakmıştı. Böylece, bazen Toby'nin ihanetine takarak kendimi boşuna avutmaya çalışıyor, bazen de kendi akılsızlığım yüzünden beni beklediği kesin olan sonu hazırladığıma yanıyordum.

Zaman zaman da, belki de bu hain vahşilerin Toby'nin işini bitirdikleri için sorularım karşısında şaşırdıklarını ve çelişkili cevaplar verdiklerini ya da Toby'nin adanın başka bir

bölümünde tutsak olabileceğini veya, daha korkuncu, içimi ürperten o malum sonla karşılaşmış olabileceğini düşünüyordum. Ama bu varsayımların hepsi de anlamsızdı; Toby'den hiçbir haber yoktu, dönmemecesine gitmişti.

Adalıların davranışlarını anlamak imkânsızdı. Kayıp yoldaşımla ilgili her sözü ya duymazdan geliyorlar ya da konuyla ilgili ısrarlı sorularıma cevap vermek durumunda kaldıkları zamanlarda da, ağız birliği etmişçesine, Toby'yi arkadaşını terk edip iğrenç ve adi Nukuheva'ya tüyen, nankör bir kaçak olarak aşağılıyorlardı.

Ama başına her ne gelmiş olursa olsun, Toby gittikten sonra yerlilerin bana gösterdikleri nezaket ve ilgi artmıştı; gökten yeryüzüne inmiş bir ziyaretçi olsam bundan fazla saygı göremezdim. Eğer bir şey yapması için ben göndermediysem, Kory-Kory bir an olsun yanımdan ayrılmıyordu. Sadık dostum, sabah ve akşam serinliğinde olmak üzere günde iki kez, beni dereye taşıyıp serin suda yıkamak için ısrar ediyordu.

Öğleden sonraları sık sık beni, manzaranın üzerimde rahatlatıcı bir etki yaptığı, derenin belli bir noktasına taşıyordu. Burada sular, koca dalları tepede birleşerek bir kubbe oluşturan yüksek ekmek ağaçlarıyla kaplı yemyeşil iki kıyı arasında akıyordu. Dere kenarında da birkaç tane düz siyah kaya vardı. Suyun birkaç karış üstüne çıkan bu kayalardan birinin tepesinde, yeni toplanmış yeşil yapraklarla doldurulunca rahat bir koltuk haline gelen, sığ bir oyuk vardı.

Üzerimi tül gibi ince bir tappa örtüyle örtüp burada saatlerce uzanırdım. Bu sırada da, yanımda oturan Fayaway, elindeki taze hindistancevizi yapraklarından yapılma yelpazesiyle ara sıra yüzüme konan böcekleri kovalarken, kederimi dağıtmak isteyen Kory-Kory, önümüzde suyun içinde türlü şaklabanlıklar yapardı.

Gözlerim bu romantik dereyi tararken ara sıra, belden yukarısı berrak suyun dışında elindeki ağla bir tür küçük kabuklu hayvan avlayan güzel bir kızın bedenine takılırdı. Bazen geveze bir grup derenin ortasındaki alçak bir kayanın üstüne oturup hindistancevizi kabuklarını suyun içinde küçük bir taşa hızla

sürterek, inceltip cilalamaya koyulur, bu işlemden sonra kabuklar, kaplumbağa kabuğundan yapılmış kadehlere benzeyen ince ve şık bir bardağa dönüşürlerdi.

Fakat tek teselli kaynağım, güzel manzaranın teskin edici etkileri ve insan hayatının böyle alışılmadık ve çekici bir açıdan görünüşü değildi.

Her akşam evin kızları hasırlar üzerinde etrafımda toplanır ve Kory-Kory'yi yanımdan kovaladıktan sonra —Kory-Kory yine de yalnızca az öteye giderek kızların yaptıklarını kıskançlık dolu bir ilgiyle izlerdi— tüm bedenimi, önceden iki taş arasında dövülen ve yerlilerin "aka" dediği sarı bir kökten çıkan kokulu yağla yağlarlardı. Gözleri üzerinizde şefkatle parlayan tatlı perilerin yumuşak avuçlarıyla insanın bedenine sürüldüğünde "aka"nın suları öyle hoş ve ferahlatıcıdır ki, tüm sıkıntılarımı unutup o an için her derdimi gömdüğüm bu keyifli işlemin her gün tekrarını sevinç çığlıklarıyla karşılardım.

Bazen, akşam serinliğinde vefakar hizmetkârım beni evin önündeki pi-pi'nin üzerine çıkarır ve kenarına oturtup vücudumu geniş bir tappa ile örterek, ara sıra havada uçuşan böceklerin verdiği rahatsızlıktan korurdu. Daha sonra oraya buraya koşturup en az yirmi dakika uğraşarak beni rahat ettirecek her şeyi ayarlardı.

Hazırlıklarını tamamladıktan sonra, pipomu getirerek yakar ve elime verirdi. Sık sık yalnızca bu nedenle ateş yakmak zorunda kalırdı. Ateş yakma yöntemi o güne kadar gördüğüm ya da duyduğum her şeyden farklı olduğu için, bunun üzerinde durmak istiyorum.

Nasıl her evde mutfak dolabının köşesinde bir kutu kibrit bulunursa, hemen her Typee evinde de, yaklaşık bir buçuk-iki metre boyunda ve yedi-sekiz santim çapında düz, kuru ve kısmen çürümüş bir sopayla, otuz santimden daha büyük, iki-üç santimden daha kalın olmayan daha küçük bir odun parçası bulunurdu.

Uzun olan sopayı bir ucu kırk beş derece yapacak şekilde bir yere uzunlamasına dayayan adalı, değnekten atının üzerinde dörtnala kalkmaya hazırlanan bir velet gibi bu sopayı bacakları-

nın arasına alır ve daha küçük olan sopayı iki eliyle sıkıca kavrayarak sivri ucunu uzun sopanın üzerinde, birkaç parmaklık bir bölge boyunca yavaşça aşağı yukarı sürter, ta ki odunun kendisine daha uzak olan kısmının üzerinde, sürtünmenin yarattığı toz gibi parçacıkların öbek halinde toplandığı ince bir yarık meydana getirene kadar.

Kory-Kory önce sakince başlar ama giderek hızlanır ve çalıştıkça kızışarak, ellerini inanılmaz bir hızla hareket ettirerek, sopayı yarık boyunca kan ter içinde ittirir. Uğraşının dönüm noktasına yaklaştıkça nefes nefese kalmıştır ve yorucu çabası sonucu gözleri yuvalarından fırlayacak gibidir. Bu, işlemin hassas bir aşamasıdır; eğer nazlı kıvılcım çıkana kadar hareket hızını sürdüremezse, o âna kadar gösterdiği tüm çaba boşa gidecektir. Birden durur, taş gibi hareketsizdir. İnce tozun biriktiği yarığın uzak ucuna titreyerek dayanan küçük sopayı, sanki kıvrılarak ellerinden kaçmaya uğraşırken henüz işini bitirdiği küçük bir yılanmış gibi, hâlâ elleriyle kavramaktadır. Az sonra ince bir duman kıvrılarak yükselir, odun tozu öbeği alevle parıldar ve nefes nefese kalmış Kory-Kory atından iner.

Bu işlem bana Typee'de yapılan en zahmetli iş gibi görünüyordu. Eğer bu konuyla ilgili düşüncelerimi aktarabilecek kadar dillerini bilseydim, yerlilerin ileri gelenlerine bu işte her seferinde bu kadar emeğin ve zamanın heba olmasını önlemek için, kendileri için elzem olan ateşi hazır tutmak amacıyla, vadinin merkezi bir yerinde, bir ocakçılar loncası kurmalarını mutlaka öğütlerdim. Ama elbette bu planın gerçekleştirilmesinde bazı özel zorluklar çıkabilirdi.[15]

Bu ateş yakma işi, vahşinin bulunduğu uç nokta ile medeni hayat arasındaki uçurumun ne kadar çarpıcı bir örneğidir! Typeeli bir beyefendi, basit bir ateş yakma işine harcadığından

15 Melville'in "özel zorluklarla" neyi kast ettiğinin anlaşılması için, bir önceki cümlede kullandığı ve "ocakcılar loncası" olarak çevirdiğim "college of vestals" tümcesindeki "vestal" sözcüğünün kökenine bakmak gerekiyor. "Vestal" sözcüğünün Roma'da Ocak Tanrıçası Vesta'dan geldiği ve bu tanrıça adına yapılmış olan tapınakta sürekli olarak yanan ateşi korumakla görevli olan kişilerin de bakire rahibeler olduğu düşünüldüğünde, Melville cinsel yaşamları gayet özgür olan yerliler arasında benzer bir görevi yerine getirecek bakire genç kızlar bulmanın zorluğundan söz ediyor olmalı. (çev.)

çok daha az çaba ve sıkıntı ile bir sürü çocuk yetiştirip hepsine çok saygın bir yamyam eğitimi sağlayabilirken, kibrit sayesinde aynı işi saniyede halleden yoksul bir Avrupalı zanaatkâr, Polinezyalı çocukların babalarına zahmet vermeden etraftaki her ağacın dallarından kopardıkları yiyeceği, açlıktan kıvranan çocuklarına sağlayabilmek için akla karayı seçer.

15. BÖLÜM

Marheyo ve Diğer Adalıların Merhameti • Ekmek Ağacının Detaylı Tasviri • Meyvenin Hazırlanışının Değişik Yöntemleri

Adanın tüm sakinleri bana büyük şefkatle yaklaşıyorlardı, ama artık sürekli birlikte kaldığım Marheyo'nun evinin ahalisinin rahatım için yapmadıkları şey yoktu. Özellikle midemi memnun etme çabalarından usanmıyorlardı. Yemek yemem için sürekli ısrar ediyorlar, tıkabasa yedikten sonra artık ikram ettikleri yiyecekleri geri çevirdiğimde ise, iştahımı açmak için kuvvetli bir uyarıcıya ihtiyacım olduğunu düşünüyor gibiydiler.

Bu nedenle ihtiyar Marheyo bizzat, bazıları bu yerliler arasında çok değerli kabul edilen çeşitli nadir su yosun türlerini toplamak için şafak söktüğünde deniz kıyısına inerdi. Bütün bir gün bu işle uğraştıktan sonra da, havanın kararmasına yakın, çeşitli türden yosunlarla dolu birkaç hindistancevizi kabuğuyla dönerdi. Her ne kadar işin püf noktası, kabukların içindeki yapışkan yosunlara makul miktarda su dökmekten ibaretmiş gibi görünse de, yosunları yemek için hazırlarken usta bir aşçının tüm numaralarını sergilerdi.

Bu tuzlu salatalardan birini benim değerlendirmeme ilk sunduğunda, bu kadar zorluklarla toplanan bir şeyde bir keramet vardır diye düşündüysem de, bir lokma tatmak bile yetmiş ve bizzat Epiküros'un[16] ağzına layık bu ikramı ağzımdan çıkarış hızıma koca savaşçı hayret etmişti.

Bir maddenin nadir bulunur olmasının, onun değerini müthiş şekilde artırdığı ne kadar doğruymuş. Vadinin tam neresin-

16 İnsanın mutluluğu için haziardan ölçülü bir biçimde yararlanmayı savunan, maddeci Yunan filozofu. (çev.)

de olduğunu bilmediğim ama sanırım denize yakın bazı kısım larında, kızlar bazen az miktarlarda tuz toplarlar; neredeyse bü tün gün çalışan beş-altı kişinin ortak çabalarının sonucu bir yük süğü ancak doldururdu. Bu kıymetli maddeyi kat kat yaprakla ra sararak eve getirirler ve bana duydukları saygının özel bir ifa desi olarak, yere kocaman bir yaprak serip tuz taneciklerini tek tek yaprağa dökerek tatmamı isterlerdi.

Bu maddeye verilen aşırı değeri düşündükçe, bir avuç sıra dan Liverpool tuzu karşılığında Typee'deki tüm arazinin satın alınabileceğine kalıbımı basarım. Bir eline bir tutam tuz, öbür eline de bir çeyrek ekmek ağacı meyvesini alan vadideki en bü yük reis, bir Paris sofrasının tüm şatafatına gülerdi herhalde.

Ekmek ağacının şöhreti ve Typeelerin sofrasında tuttuğu önemli yer, beni ağacın genel bir tasviri ve meyvenin hazırlanma yöntemleri üzerinde biraz durmaya itiyor.

İhtişamlı olgunluk devrindeki ekmek ağacı, New England manzarası için asırlık karaağaç ne ifade ediyorsa Markiz manzarası için aynı anlama gelen, azametli ve muhteşem bir varlıktır. Boyu, güçlü dallarının çepeçevre yayılması, saygıdeğer ve heybetli görünümü bakımın dan da karaağaca çok benzer.

Ekmek ağacının yaprakları çok büyük olup, kenarları bir hanımefendinin dantel yakası kadar göz alıcı biçimde, oya gibi işlenmiştir. Her geçen yılla beraber çürümeye yüz tuttukça yavaş yavaş değişen renklerinin zenginliği bakımından, son nefesini veren bir yunusun hızla değişen tonlarıyla boy ölçüşebilirler. Bizim Amerikan ormanlarının sonbahardaki renkleri ne kadar mükemmel olursa olsun, bu ağacın rengi yanında hiç kalır.

Neredeyse prizmanın tüm renklerinin yüzeylerinde birbirlerine karıştığı belli bir aşamada, yapraklar yerliler tarafından sık sık muhteşem ve çarpıcı bir şapka haline sokulurlar. Yaprağın ortasındaki ana damar uygun bir mesafeye kadar ortadan ikiye yarılır. İki tarafta kalan esnek kısımlar birbirinden ayrılarak, kafa bunların arasına sokulur. Yaprağın bir ucu havalı bir şekilde kaşlara doğru sarkarken, geri kalan kısmı da kulakların arkasında yanlara doğru ayrılır.

Meyvesi, büyüklük ve genel görünüşü bakımından bizim

orta boy ağaçkavunlarını andırsa da, ağaçkavununun aksine, dış kısmı çizgilerle bölünmemiştir. Her tarafı minik konik çıkıntılarla dolu yüzeyi, çok eski kilise kapılarının üzerinde bulunan top şeklindeki kapı tokmaklarına benzer. Kabuğu çok ince olup, iyice olgunlaştığı zaman soyulduğunda içinden güzel bir küre şeklinde beyaz eti çıkar ki, kolayca çıkarılabilen küçük bir çekirdek dışında bütünüyle yenebilir.

Yine de ekmek ağacı meyvesi, şu ya da bu şekilde pişirilmeden yenmez ve gerçekten de bir şekilde ateşin yüzü görmeden yenilebilecek gibi değildir.

Bu işin en kolay ve bence en iyi yolu, belli bir yeşilliğe gelmiş yeni toplanmış meyveleri, patates közler gibi közlemektir. On veya on beş dakika içinde, yeşil kabuk kahverengiye dönerek çatlar ve yarıkların arasından süt beyaz içi görünür. Soğur soğumaz kabuk düşer ve geriye, en saf en lezzetli haliyle yuvarlak ve yumuşak et kalır. Bu haliyle yendiğinde hafif ve hoş bir tadı vardır.

Bazen ateşte pişirildikten sonra, yerliler meyveyi çabucak közlerin arasından alıp yumuşamış kabuğun içinden yavaş yavaş kaydırarak soğuk su dolu bir kabın içine düşürür ve "bo-a-sho" dedikleri bir karışım hazırlarlar. Bu karışımı bir türlü sevemedim ve işin aslı, bu karışım daha kibar Typeeler arasında da pek gözde değildir.

Ama bu meyvenin ara sıra kullanılan bir hazırlama şekli vardır ki, krallara layık bir yemek olur. Ateşten çıkarılır çıkarılmaz kabuk soyulur, çekirdek çıkarılır ve kalan kısım pek derin olmayan bir tür taş dibeğin içine konarak, yine taştan bir tokmakla iyice dövülür. Bir kişi bu işle meşgulken, bir başkası olgun bir hindistancevizini alıp büyük bir maharetle ikiye böler ve meyvenin sulu iç kısmını rendeler. Bu rendeleme işi, ağır bir sopanın ucuna sıkıca bağlanmış ve düz tarafı bir testere gibi çentiklenmiş bir sedef kabuğuyla yapılır. Bazen bu sopa, gövdesinden biçimsiz bacaklar gibi yamuk yumuk çıkan ve gövdeyi yerden yetmiş seksen santim havada tutan üç-dört çatalıyla, garip görünümlü bir ağaç dalıdır.

Rendelenen parçaları toplamak amacıyla yerli, ilk olarak ga-

rip görünümlü ağaçtan küheylanın, tabir caizse burnunun altına bir kap yerleştirerek, oyuncak bir ata biniyormuş gibi üstüne atlar ve sedef kabuğunun keskin dişleri etrafında hindistancevizi yarısının içini döndürdükçe, tertemiz beyaz et kabın içine kar gibi yağar. Gerekli miktar elde edilince bunu, tüm hindistancevizi ağaçlarına yapışmış olarak bulunan ağa benzer iplikli maddeden yapılmış bir torbaya koyar ve torbayı, artık iyice ezilmiş olduğundan tahta bir çanağa konmuş olan ekmek ağacı meyvesinin üzerine bastırarak koyu, kaymağımsı bir süt çıkarır. Bu lezzetli sıvı çok geçmeden meyvenin etrafında kabarmaya başlar ve sonunda meyve sıvının yüzeyine doğru yükselir.

Pek lezzetli olan bu karışıma "kokoo" adı verilir. Ben Marheyo'nun evinde kaldığım sürece, oyuncak at, havan ve tokmağa epeyce iş düşmüş, Kory-Kory'ye de bunları kullanmadaki becerisini göstermek için çok fırsat çıkmıştı.

Ama yerlilerin ekmek ağacı meyvesinden elde ettiği asıl temel besin maddeleri, sırasıyla "Amar" ve "Poee-Poee" adıyla bilinir.

Vadinin yüzlerce bahçesindeki meyvelerin olgunlaşarak dallardan altın küreler gibi sarktığı yılın belli dönemlerinde, adalılar hasat grupları oluştururlar ve etraflarını saran bereketi toplarlar. Ağaçlar dallarını büken yükten kurtarılır; kabuk ve çekirdek kolayca çıkarıldıktan sonra geniş tahta kaplarda toplanan dolgun meyveler, zaman geçirmeden taştan bir tokmakla iyice dövülerek, yerlilerin "Tutao" dediği hamur kıvamında bir kütleye dönüştürülür. Bu hamur daha sonra eşit parçalara bölünüp ve kat kat yapraklara sarılıp ağaç kabuğundan şeritlerle bağlanarak sağlam şekilde paketlendikten sonra gerektiğinde çıkarılmak üzere, kazılmış geniş çukurlarda saklanır.

Bu şekilde saklanan Tutao bazen yıllarca durur; hatta bekledikçe kıymetlendiğine inanılır. Fakat yenecek hale gelmeden önce bir işlemden daha geçmesi gerekir. Toprağa basit bir fırın oyulup ve dibi taşlarla gelişigüzel kaplandıktan sonra, içinde büyük bir ateş yakılır. İstenilen sıcaklık elde edildiğinde, közler çıkarılıp taşların yüzeyi yapraklarla kalın bir tabaka halinde kaplanarak, büyüklerinden bir Tutao paketi bunların üzerine konur

ve üzeri bir kat daha yaprakla örtülür. Sonra da hepsinin üzeri toprakla örtülerek, bir tepecik haline getirilir.

Bu şekilde pişirilen ve fırının etkisiyle biraz mayhoş, ama tadı hiç de fena olmayan, kehribar rengi ve pastamsı bir madde haline gelmiş olan Tutao'ya "Amar" denir.

Bir başka ve son bir yöntemle de, "Amar" "Poee-Poee"ye dönüştürülür. Bu dönüşüm çabucak gerçekleşir. Amar bir kaba konarak bildiğimiz muhallebi kıvamına gelene kadar suyla karıştırıldığında, başka bir şey yapmadan bu şekilde yenmeye hazırdır. "Tutao" genellikle bu haliyle yenir. İlginç yenme biçimini daha önce anlatmıştım.

Eğer ekmek ağacı meyvesi böyle uzun bir süre saklanamasaydı, yerliler açlıkla karşılaşabilirlerdi. Çünkü bilinmeyen bir nedenden dolayı, ağaçlar bazen meyve vermezler ve bu durumlarda da yerliler tamamen depolamayı başardıkları erzaka bağlı hale gelirler.

Sandwich Adaları'nda nadiren, o da ancak daha kalitesizine rastlanan, Tahiti'de ise meyvesi temel besin olabilecek kadar bol bulunmayan bu heybetli ağaç, en mükemmel haline, dev bir boya eriştiği ve en bereketli şekilde yetiştiği Markiz Adaları'nın uygun ikliminde ulaşır.

16. BÖLÜM

Hüzün • Ti'de Olay • Marheyo'nun Hikâyesi
• Bir Savaşçının Saç Tıraşı

Bu döneme dönüp geri baktığımda ve yerlilerin bana karşı şefkat ve saygılarının sayısız kanıtlarını hatırladığımda, nasıl olup da o kadar teselli edici koşullarda en kasvetli düşüncelerin içimi kemirdiğini ve feci korkuların tutsağı olduğumu anlayamıyorum. Elbette Toby'nin kayboluşundaki soru işaretleri bile kendi başına, tamamen insaflarına kaldığımı hissettiğim yerlilere güvensizlik duymam için yeterliydi; hele de bütün bu duygular, her ne kadar bana nazik ve hürmetkâr davransalar da, sonuçta bir yamyam sürüsü oldukları gerçeğiyle birleşince.

Ama benim için esas tedirginlik kaynağı olan ve gündelik her keyfimi zehir eden şey, bacağımdaki hâlâ iyileşmeyen gizemli hastalıktı. Yaşlı hekimin daha sert uygulamaları ve Kory-Kory'nin müşfik bakımıyla birleşen Tinor'un ot tedavileri de beni iyileştirememişti. Neredeyse bir sakat halinde gelmiştim ve ağrı zaman zaman dayanılmaz bir hal alıyordu. Ne olduğu anlaşılamayan hastalıkta hiçbir düzelme belirtisi yoktu; tam tersine, şiddeti her geçen gün artıyor ve rahatsızlığı bertaraf etmek için etkili bir yöntem uygulanmadığı takdirde, çok vahim sonuçlara yol açacağının işaretlerini veriyordu. Görünüşe bakılırsa ya bu acı veren hastalıkla eriyip gidecek ya da vadiden kaçmak için çıkacak hiçbir fırsattan yararlanamayacak duruma düşecektim.

Tahmin edebildiğim kadarıyla Toby'nin ortadan kaybolmasından üç hafta kadar sonra meydana gelen bir olay, yerlilerin hangi nedenle olursa olsun onları terk etmemem için ellerinden geleni yapacaklarına beni ikna etti.

Bir sabah evin yakınındaki yerliler epey heyecan içindeydi. Çok geçmeden bunun nedeninin, çok uzakta koya yaklaşan tekneler görüldüğüne dair bir söylenti olduğunu anladım. Ânında ortalığı bir telaş ve koşturmaca sarmıştı. Rastlantı bu ya, o gün ağrılarım biraz dinmişti ve her zamankinden daha keyifli olduğum için de, Kory-Kory'nin daha önce Tabulu Koruluğun sınırları içinde olduğunu söylediğim Ti'de, Reis Mehevi'yi ziyaret etme davetini kabul etmiştim. Marheyo'nun evinden pek uzakta olmayan bu kutsal bölge evle deniz arasında kalıyor, kumsala giden patika da doğrudan Ti'nin önünden geçerek, korulukların sınırının çevresi boyunca uzanıyordu.

Haber ilk duyulduğunda, kutsal yapının içinde Mehevi ve diğer birkaç reisle birlikte hasırların üzerinde uzanmış dinleniyordum. Haber üzerine bütün vücudumun sevinçten sarsıldığını hissettim; belki de Toby geri geliyordu. Derhal ayağa fırladığımda aklıma ilk gelen şey, aradaki mesafeye ve hasta halime bakmadan kumsala koşturmaktı. Haberin üzerimde yarattığı etkiyi ve gösterdiğim sabırsızlığı fark eder etmez Mehevi'nin yüzü, Marheyo'nun evine vardığımız akşamüstü beni çok ürküten o kaskatı ifadeye bürünmüştü. Tam Ti'den ayrılmak üzere adımımı atmıştım ki, elini omzuma koyarak sert bir tonla "abo, abo" (bekle, bekle) dedi. Aklımda tek bir düşünceyle ve söylediğine kulak asmadan yanından geçip gidiyordum ki, emreden bir tavır takınarak "moee" (otur) dedi. Suratındaki değişikliğe şaşırmış olsam da, duyduğum heyecan Mehevi'nin beklenmedik emrine uymama izin vermeyecek kadar güçlü olduğundan, ben hâlâ, bana engel olmaya çalışan Kory-Kory koluma asılmış bir vaziyette pi-pi'nin kenarına doğru topallayarak ilerliyordum. O anda etraftaki yerliler ayağa fırlayarak yapının açık olan ön tarafına dizilirken, Mehevi tehdit eder bir ifadeyle bana baktı ve çok daha sert bir şekilde emirlerini tekrarladı.

İşte tam da o zaman, elli vahşi surat üzerime çevrilmişken, ilk defa olarak gerçekten vadide bir tutsak olduğumu hissettim. Bu his bütün gücüyle üstüme çökmüş ve en kötü korkularımın bu şekilde doğrulanmasıyla yıkılmıştım. Karşı koymanın boşuna

olduğunu görerek ve yüreğim daralarak, tekrar hasırların üzerine oturdum ve bir an için kendimi ümitsizliğe terk ettim.

Şimdi yerlilerin birer birer Ti'nin yanından geçerek, denize inen patikada koşturduklarını görüyordum. Bu vahşiler, diye düşündüm, az sonra, belki de içinde olduğum durumu bilseler kolaylıkla özgürlüğümü bana geri verecek, kendi memleketimden birileriyle görüşeceklerdi. O anda hissettiğim çaresizliği anlatacak kelime bulamıyorum; ruhum isyan halinde, beni bu şekilde mahvolmaya terk eden Toby alçağına binlerce lanet yağdırdım. Kory-Kory'nin beni yiyecekle veya pipomu yakarak avutmaya ya da daha önceleri beni eğlendirmiş olan tuhaf numaralarla dikkatimi çekmeye çalışması boşunaydı. Başıma gelmesinden çok korktuğum halde, daha önce üzerinde sakin bir şekilde düşünüp taşınmaya cesaret edemediğim bu son talihsizlikle iyice yıkılmıştım.

Kendi kederimden başka hiçbir şeyle ilgilenmeden, evin arkasındaki korudan aralıklarla duyulan bağırışlar yerlilerin sahilden dönüşlerini haber verene kadar, saatlerce Ti'de kaldım.

O sabah teknelerin koyu ziyaret edip etmediklerini hiçbir zaman öğrenemedim. Yerlilere kalırsa tekne falan gelmemişti; ama bu konuda bana yalan söyleyerek üzüntümü dindirmeye çalıştıklarına inanıyordum. Her ne olursa olsun, bu olay Typeelerin beni tutsak etme niyetinde olduklarını açıkça göstermişti. Bana her zamanki gibi yakın ilgi gösterdikleri için, bu garip tavırlarını bir türlü anlayamıyordum. Hadi onlara bir sanat ya da bir hüner öğretecek bir durumda olsam, onlara faydası dokunacak bir yeteneğim olsa, böyle davranmalarının bir nedeni var diyecektim; ama öyle de olmadığına göre, mesele anlaşılır gibi değildi.

Adada kaldığım süre boyunca yerlilerin bana akıl danışmak için başvurdukları durum iki ya da üçü geçmez. Bunlar da şimdi öyle komik geliyor ki, anlatmaya değmez.

Nukuheva'dan getirdiğimiz bir-iki şeyi, vadiye inerken yanımızda getirdiğimiz ufak bir çıkına koymuştuk. Bu çıkını vadideki ilk gecemizde yastık niyetine kullanmıştım, ama ertesi sabah yerlilere göstermek için çıkını açtığımda, içindekilere sanki

bir mücevher kutusunu ortaya dökmüşüm gibi bakmışlar ve böyle kıymetli bir hazinenin uygun şekilde saklanması konusunda ısrar etmişlerdi. Böylece bir ucuna bir ip bağlanıp diğer ucu çatının kirişi üzerinden geçirilerek tepeye çekilmiş olan çıkın, tam da benim genellikle yattığım hasırların üzerinde asılıydı. Ne zaman içinden bir şey almak istesem, yalnızca parmağımı kaldırarak eriştiğim, bir bambuya bağlı ipi tutarak çıkını indiriyordum. Bu oldukça kullanışlı bir yöntemdi ve bu buluşu ne kadar takdir ettiğimi yerlilere belli etmeye dikkat ediyordum. Çıkının içindeki başlıca şeyler bir ustura ile kutusu, iğne iplik, yarım ya da bir kilo tütün ve birkaç metre de renkli pamuklu kumaştı.

Toby'nin ortadan kayboluşundan kısa bir süre sonra, vadide geçirmek zorunda kalacağım süreyi bilmediğimden —tabii, o da kaçmayı becerebilirsem— ve bir gömlek ile bir pantolondan başka giyeceğim olmadığını da düşünerek, bir gün medeni insanların arasına tekrar çıkacak olursam giyilecek halde kalsınlar diye, bir an önce giysilerimi ortadan kaldırmaya karar verdiğimden daha önce söz etmiş olmalıyım. Böylece, Typee giysisini kendi terbiye ölçülerime uygun şekilde biraz değiştirerek giymek zorunda kalmıştım ki, bu giysiler içinde togasının katlarına sarınmış Romalı bir senatör kadar şık göründüğüme eminim. Belime doladığım birkaç kat sarı tappa, bir hanımefendinin iç eteği gibi ayaklarıma kadar iniyordu. Yalnız bir farkla: Ben bizim kibar bayanlarımızın vücutlarının muhteşem yuvarlaklıklarını vurgulamak için kullandıkları, arka tarafa konan şu hacimli vatkalara başvurmuyordum. İşte ev içi giysim genellikle bundan ibaretti; ne zaman dışarı çıkacak olursam, etekliğime ek olarak aynı kumaştan yapılma, bedenimi tamamen örten ve güneşten koruyan bol bir elbise giyiyordum.

Bir sabah bu kıyafetim yırtılınca, ben de yerlilere ne kadar kolay onarılabileceğini göstermek için, çıkınımı indirdim ve iğneyle ipliği alarak yırtığı dikmeye koyuldum. Bu inanılmaz gösteriyi ağızları açık izlediler. Ben dikişe devam ederken, seyircilerin arasında bulunan ihtiyar Marheyo birden elini alnına vurdu ve evin bir köşesine koşarak, sahildeki bir değiş tokuş yoluyla kim bilir ne zaman eline geçirdiği, rengi solmuş, kirlenmiş ve paçavra-

ya dönmüş bir basma şerit getirip hevesle sanatımı biraz da bunun üzerinde icra etmemi istedi. Her ne kadar benimki kadar güdük bir iğne, basma üzerinde daha önce hiç bu kadar dev adımlar atmamışsa da, memnuniyetle kabul ettim. Tamir işi bittiğinde, ihtiyar Marheyo babacan bir tavırla bana sarıldı ve "maro"sunu (kuşak) çıkararak basmayı belime sardıktan sonra, çok sevdiği süslerini kulaklarına takıp mızrağını da alarak, yeni ve kıymetli bir zırha bürünmüş cesur bir şövalye edasıyla evden dışarı fırladı.

Adada kaldığım sürece usturamı hiç kullanmamıştım; ama ustura önemsiz bir şey olsa da, Typeelerin hayranlığını uyandırmıştı. Yerliler arasında büyük bir kahraman olan, tüm vadinin en dikkatli şekilde işlenmiş dövmelerine sahip ve özenle ürkünçleştirilmiş kişisi olması sıfatıyla, süsleri ve bakımı konusunda son derece titiz Narmonee, zaten kazınmış kafasına ustura vurmanın cazibesini daha da artıracağını düşünüyordu.

Tek dişli bir yaba saman atmak için ne kadar uygunsa, tıraş için genellikle kullandıkları köpekbalığı dişi de bu iş için ancak o kadar uygundur. Bu nedenle, Narmonee'nin benim usturanın kendi aletlerine karşı üstünlüğünü fark etmiş olmasına şaşmamak gerek. Dolayısıyla bir gün, kendisine bir iyilik yapıp usturayı kafasında şöyle bir dolaştırmamı istedi. Kendisine usturanın kör olduğunu ve bilenmeden hiçbir işe yaramayacağını anlattım. Söylediğimi anlayabilmesi için de, avcumun içinde hayali bir bileme işlemi yaptım. Narmonee ne demek istediğimi hemen anladı ve evden dışarı fırladıktan az sonra, değirmen taşı büyüklüğünde, kocaman ve pürüzlü bir kayayla ile geri döndü. Tabii artık işe koyulmaktan başka yapabileceğim bir şey olmadığından, ben de hızla kazımaya başladım. Çektiği eziyetten kıvranıp debelenmeye başladıysa da, maharetime güveni tam olduğundan kahramanca dişini sıktı.

Narmonee'yi hiç savaşırken görmemiş olsam da, o gün gördüklerimden sonra canımı onun cesaretine ve metanetine emanet edebilirim. İşe başlamadan önce fırça gibi kısa saçlı kafasının yüzeyi, ben beceriksizce işimi tamamlayana kadar tapan girmiş ekin dibine dönmüştü. Ne var ki, reis sonuçtan çok memnun kaldığını ifade ettiğinde, ben de ona karşı çıkacak kadar aptal değildim.

17. BÖLÜM

Sağlığım ve Moralimde Düzelme • Typeelerin Mutluluğu • Typeelerin Zevklerinin Daha İleri Topluluklarınkilerle Kıyaslanması • Medeni ve Vahşi İnsanların Kötülüklerinin Kıyaslanması• Dağlarda Happarlarla Bir Çatışma

Günler günleri kovalasa da, adalıların bana karşı tavırlarında hâlâ fark edilir bir değişiklik yoktu. Yavaş yavaş haftanın günlerinin birbirini takip etmesiyle ilgili her şeyi unutarak, şiddetli bir yılgınlığın ardından gelen o kayıtsızlığa, farkında olmadan kapılıverdim. Bacağım aniden iyileşmiş, şişlik inmiş, ağrı azalmıştı. O kadar uzun zamandır bana ıstırap veren rahatsızlıktan, çok yakında kurtulacağıma inanmam için her türlü neden mevcuttu.

Evden her çıkışımda grup halinde peşime takılan yerlilerle birlikte vadiyi dolaşabilir hale gelir gelmez, son zamanlarda beni avcuna almış olan kasvetli düşüncelerden kurtaran bir hoşgörü ve açık fikirlilik hissetmeye başlamıştım. Her gittiğim yerde hürmetkâr bir şefkatle karşılandığımı, sürekli olarak meyvelerin en lezzetlisiyle ağırlandığımı, kara gözlü periler tarafından bakıldığımı, ayrıca sadık Kory-Kory'nin tüm hizmetlerinin tadını çıkardığımı düşününce, yamyamlar arasında herhalde kimse benden iyi ağırlanmamıştır diyordum.

Elbette tamamıyla elimi kolumu sallayarak dolaşamıyordum. Sahile inmem yerliler tarafından kesinlikle yasaklanmıştı; biraz da meraktan dolayı bir-iki sonuçsuz denemeden sonra bu isteğimden vazgeçmiştim. Nereye gitsem yerliler peşimde olduklarından ve daha bir kez bile beni yalnız bıraktıklarını hatırlamadığımdan, sahile gizlice varmayı düşünmek de boşunaydı.

Marheyo'nun evinin bulunduğu vadinin ön tarafını çevreleyen yeşil ve sarp tepeler, üzerime dikilmiş binlerce gözü atlatabilsem bile o taraftan kaçma umudunu suya düşürüyordu.

Ama bu düşünceler artık kafamı pek meşgul etmiyordu; kendimi o ânı yaşamaya bırakmıştım ve aklıma kötü şeyler gelecek olursa da, kafamdan uzaklaştırıyordum. İçine gömüldüğüm yeşil kuytuya baktığımda ve beni kıskıvrak saran dağların dorukларına kafamı kaldırdığımda, "Mutlu Vadi"de olduğumu ve o dağların ardında üzüntü ve endişeden başka bir şey olmadığını düşünmeyi yeğliyordum.

Vadideki gezintilerim artıp yerlilerin alışkanlıklarını daha yakından tanıdıkça, koşullarının kimi olumsuzluklarına rağmen, doğanın bereketiyle çevrelenmiş Polinezya yerlilerinin, kendini beğenmiş Avrupalılardan daha az entelektüel olsa da çok daha mutlu bir hayat sürdüğünü itiraf etmeye hazırdım.

Terra-del-Fuego'nun[17] ayazında titreyip, kuş uçmaz kervan geçmez yabanında açlıktan kırılan çıplak sefil, ihtiyaçlarını giderecek medeniyet sayesinde gerçekten de daha mutlu hale gelebilir. Ama Tanrı'nın her türlü saf ve doğal zevk kaynağıyla cömertçe donattığı, her arzusu doyurulan, hayatın derdinden kederinden uzak zevk düşkünü yerlinin Medeniyet ile ne işi olabilir ki? Bu soruyu isterseniz, bir zamanlar gülen ve nüfusu bol Hawaii adalarının artık hastalıklı, açlıktan kırılan ve ölen yerlilerine sorun bakalım. Medeniyet, hani şu beylik laflarla, yerlinin "aklını geliştirebilir" ya da "düşüncelerini yüceltebilir" ama onu daha mutlu edebilir mi? Misyonerler istedikleri kadar meseleyi gizlemek isteseler de, gerçekler değişmez; adaları önyargısız bir kafayla ziyaret eden inançlı bir Hıristiyan "Yazıklar olsun! Yirmi beş yıldır yerlileri aydınlatmanın meyveleri bunlar mıymış?" diye üzüntülü bir şekilde sormadan dönmeyecektir.

İlkel bir toplum düzeninde, sayısı az ve basit olmasına rağmen hayatın zevkleri her âna, her şeye yayılmıştır ve bozulmamış, saf bir haldedir. Fakat Medeniyet, sağladığı her avantaja karşılık olarak yüzlerce kötülüğü ilerisi için elinin altında bulun-

17 Ateş Ülkesi anlamına gelen, Güney Amerika'nın güney ucunu oluşturan takımadalar. (çev.)

durur. İnsanlığın sefaletinin kabaran faturasının kalemlerini oluşturan husumet, kıskançlık, çekemezlik, aile içi çekişmeler, kibar ve kültürlü hayatın kendi başına sardığı binlerce huzursuzluk, bu sade insanlar tarafından bilinmez.

Ama "bu iğrenç, kural tanımaz alçaklar yamyam" diyenleriniz olacaktır. Doğru, yamyamlığın oldukça kötü bir huy olduğuna kuşku yok. Ama yalnızca düşmanlarına karşı öç tutkusunu doyurmak istedikleri zaman yamyamdırlar. Tabii, ben de insan etini yalnızca yemenin, aydınlanmış İngiltere'de daha birkaç yıl öncesine kadar geçerli olan uygulamadan daha barbarca olup olmadığını sorarım: muhtemelen dürüstlük, yurtseverlik ve buna benzer korkunç suçlar işleyerek vatana ihanetten hüküm giymiş kişinin kafası, koca bir balta ile uçurulup bağırsakları çıkarılarak ateşe atılırken, dörde bölünen vücudu da kafasıyla birlikte mızraklara geçirilerek, ibreti âlem için ortalıkta çürüyüp kokmaya bırakılırdı.

. Her tür ölüm saçan aletin icadında gösterdiğimiz şeytani beceri, savaşırken gösterdiğimiz kin duygusu ve bunların peşinden gelen sefalet ve yıkım bile, kendi başlarına medeni beyaz adamı yeryüzündeki en yırtıcı hayvan yapmaya yeter.

Beyaz adamın insafsız zulmü, bizim pek övdüğümüz memleketimizin birçok kanununda da görülür. Daha geçenlerde eyaletlerden birinde kabul edilen ve en merhametli düşüncelerle hazırlandığı iddia edilen bir kanundan özellikle söz etmeye değer. Bize kötülük edenleri, ıstıraplarına son verecek tek bir darbeyle dökmekten korktuğumuz kanlarını damarlarında damla damla kurutarak yavaş yavaş mahvetmenin, babadan kalma darağacı cezasına göre çok daha iyi, kurban için daha az sıkıntılı ve çağın kibar ruhuna daha uygun olduğu düşünülse de, hapishane hücrelerinde dört duvar arasına kapatarak, kalabalığın içinde ebedi yalnızlığa mahkûm ettiğimiz bu zavallılara reva gördüğümüz zulmü anlatmaya kelimeler yetmez.

Ama medeni barbarlığın örneklerini sayıp dökmeye gerek yok; bunlar, daha az aydınlanmış insan kardeşlerimizin tiksintiyle baktığımız suçlarından çok daha fazla ıstıraba neden olurlar.

"Vahşi" sözü bence çoğu zaman yanlış kullanılmaktadır.

İşin doğrusu, hastalıklı bir medeniyetin kokuşmuş havasında boy veren kötülükleri, zalimlikleri ve her tür alçaklığı düşündükçe, iki tarafın günahları kıyaslandığında, Misyoner olarak Birleşik Devletler'e gönderilecek dört-beş Markizlinin, benzer bir görevle adalara gönderilen aynı sayıdaki Amerikalı kadar yararlı olacağı kanısındayım.

Bir keresinde, Pasifik'teki bir kabilenin feci ahlak bozukluğuna örnek olarak, dillerinde fazilet anlamına gelecek bir kelime bulunmadığının gösterildiğini duymuştum. Temelsiz olmakla birlikte iddianın doğruluğunu kabul etsek bile, bu görüşe, aynı kabilenin dilinde, bizim medeni suçlarımızın sonsuz listesinin aktardığı pek hoş düşünceleri ifade edecek kelimelerin de bulunmadığı hatırlatılarak karşı çıkılabilir.

Sözünü ettiğim yeni ruh halimle, vadide dikkatimi çeken her nesneyi yeni bir gözle görüyor, vadi sakinlerinin davranışlarını gözlemlemek için artık seve seve faydalandığım fırsatlar, olumlu izlenimlerimi pekiştiriyordu. Hayran kaldığım bir husus da, vadinin her yerinde hakim olan, sürekli neşe haliydi. Sanki Typee'de dert, keder, sıkıntı ya da üzüntü yoktu. Saatler, dans eden şen çiftlerin adımları gibi neşeyle akıyordu.

Medeni insanın kendi mutluluğunu bozmak için yarattığı o binlerce huzursuzluk kaynağından eser yoktu. Typee'de ipotek ve haciz, protestolu senetler, ödenmesi gereken faturalar, namus borçları, para diye tutturan terziler ve kunduracılar, sıkıştıran alacaklılar, anlaşmazlığı körüklemek için müşterilerini önce kapıştırıp daha sonra barıştıran avukatlar, boş yatak odasını ebediyete kadar işgal eden ve aile sofrasındaki yerinizi dar eden yoksul akrabalar, dünyanın gönülsüz sadakalarıyla yarı aç yarı tok yaşayan muhtaç dullar ve çocukları, dilenciler, borçlu hapishaneleri, kibirli ve taş kalpli zenginler ya da tek bir kelimeyle söyleyecek olursa, Para yoktu. Yani, "bütün kötülüklerin kaynağı" vadide bulunmuyordu.

Bu gözden ırak mutluluk ülkesinde aksi kocakarılar, zalim üvey analar, evde kalmış kızkuruları, aşk acısı çeken genç kızlar, huysuz yaşlı bekârlar, ilgisiz kocalar, karasevdalı delikanlılar, ağlayan çocuklar, yaygaracı veletler yoktu. Her şey neşe, eğlence

ve keyiften ibaretti. Bunalım, hastalık kuruntusu, kasvetli evhamlar köşe bucak saklanmışlardı.

Şurada bir grup çocuğu toplanmış, boğuşmadan didişmeden ve neşeyle, hiç bitmeyecekmiş gibi görünen günün tadını çıkarırken görürdünüz. Aynı sayıda çocuk, bizim memlekette bir saat birbirlerini ısırıp tırmalamadan duramazdı. Başka bir köşede, birbirlerinin cazibesini kıskanmayan, sahte kibarlık numaraları yapmayan ya da balina kemiğinden korseleriyle kurulmuş gibi hareket etmeyen, rahat ve yapmacıksız biçimde mutlu ve özgür bir grup genç kız görürdünüz.

Güneşli vadide, kızların kendilerini çiçekten çelenklerle süslemek için sık sık uğradıkları bazı yerler vardı. Güzel korulardan birinin gölgelerinin altında, etrafları taç ve kolye yapmak için kullanılan yeni toplanmış gonca ve çiçeklerle kaplı boylu boyunca uzanmış halde kızları gören biri, bütün bitki dünyasının, tanrıçaları Flora'nın[18] şerefine bir şölen vermek için toplandığını sanırdı.

Delikanlılar neredeyse her zaman, türlü biçimlerde keyif alacakları bir iş ya da oyalanacakları bir şey bulurlardı. Fakat ister balık tutsunlar, ister kano oysunlar ya da süslerini parlatsınlar, aralarında en ufak bir anlaşmazlık veya çekişme olmazdı.

Savaşçılara gelince; sakin ve ağırbaşlı bir tavırla, her zaman önemli konuklara gösterilen ilgiyle karşılanacaklarını bildikleri evleri ara sıra ziyaret ederlerdi. Vadide sayıları çok olan ihtiyarlar, üzerinde saatlerce uzanarak tütün içip yaşlılığın verdiği gevezelikle çene çaldıkları hasırlarından pek nadir kalkarlardı.

Ama görebildiğim kadarıyla tüm vadide hüküm süren ebedi mutluğun temel nedeni, Rousseau'nun bir zamanlar hissettiğini söylediği, o her şeye sirayet eden his, yani yalnızca sağlıklı bir şekilde var olmanın verdiği hafiflik hissiydi. Gerçekten de bu konuda Typeelerin kendilerini talihli saymaları için her neden vardı, çünkü hastalık diye bir şey tanımıyorlardı. Kaldığım tüm süre boyunca aralarında yalnızca bir tek hasta görmüştüm; pürüzsüz parlak tenlerinde hastalığın izini ya da belirtisini göremezdiniz.

18 Roma mitolojisinde Çiçek Tanrıçası (çev.)

Ne var ki anlattığım bu genel huzur hali, tam o sıralar meydana gelen ve adalıların daha medeni toplulukların huzurunu bozan olaylardan tamamen muaf olmadıklarını kanıtlayan bir hadiseyle bozuldu.

Artık epey bir süredir vadide bulunduğumdan, Typeeler ile komşu Happar Koyu sakinleri arasında var olan şiddetli düşmanlığın, nasıl olup da bir şekilde çatışmaya dönüşmediğini merak etmeye başlamıştım. Cesur Typeeler sık sık el kol hareketleriyle düşmanlarına karşı duydukları ölümsüz nefreti ve onların yamyamlıklarından duydukları tiksintiyi anlatarak, Happarlardan gördükleri sayısız zararı uzun uzun sayıp dökseler de, gerçekten takdire değer bir tahammülle, dişlerini sıkıp bekliyor ve karşılık vermekten kaçınıyor gibiydiler. Dağlarının ardında kendilerini emniyete alıp zirvelerde hiç görülmeyen Happarlar, bana bizim vadinin kahraman sakinlerinin onlara duyduğu aşırı nefreti hak edecek bir şey yapmıyor gibi geliyor, onlara atfedilen kanlı eylemlerin abartıldığını düşünüyordum.

Diğer taraftan, o âna kadar kabilenin huzuru savaş naralarıyla bozulmadığı için, Typeelere vahşi ve kavgacı bir karakter atfeden şu hikâyelerin doğruluğundan da kuşku duymaya başlamıştım. Elbette, diyordum kendi kendime, kan davası gütmekteki inatları, nefretlerinin ölümcül şiddeti ve öçlerini kurbanlarının cansız bedenleri üzerinde doyurmalarındaki şeytanca kötülük hakkındaki tüm o korkunç hikâyeler masaldan başka bir şey değilmiş. Hatta, korkunç beklentilerimin bu şekilde boşa çıkmış olmasından dolayı bir tür hayal kırıklığı duymuş olduğumu da itiraf etmeliyim. Hani neredeyse kendimi, şöyle vurdulu kırdılı bir trajedi beklentisiyle tiyatroya gidip de, kibar bir komedi bulunca düş kırıklığından ağlamaklı olan çırak gibi hissediyordum.

Büyük bir iftiraya uğramış insanların arasında olduğumu düşünmeden edemiyordum ve insanın adının çıkmasının sakıncaları konusunda —ki bu sefer söz konusu olan, kuzu kadar uysal bir vahşi kabileye acımasız katiller güruhu denmesiydi— epeyi dersler çıkarmıştım.

Ama daha sonra olanlar, bu sonuca varmakta biraz acele et-

tiğimi gösterdi. Ti'de olduğum bir gün, öğlene doğru, birkaç reisle birlikte hasırlara uzanmış ve yavaş yavaş keyifli bir şekerlemeye dalmışken müthiş bir çığlıkla sıçrayıp uyandığımda, yerlilerin mızraklarını kaparak dışarı fırladığını, reislerden en güçlüsünün bambuya yaslı altı tüfeği alıp onların peşinden çıktığını ve çok geçmeden ağaçların arasında kaybolduğunu gördüm. Bütün bu koşuşturmacaya, içinde "Happar, Happar" sözlerinin çokça geçtiği vahşi çığlıklar eşlik ediyordu. Şimdi yerlilerin koşarak Ti'nin yanından geçtiğini ve Happar tarafına doğru vadide ilerlediklerini görüyordum. Çok geçmeden, yandaki tepelerden acı bir tüfek sesi ve ardından da aynı yöne doğru bağırış çığırışlar duydum. Bunun üzerine, koruluklarda toplanmış olan kadınlar, her heyecanlı ve tehlikeli durumda, her yerde yaptıkları gibi, burada da kendilerini rahatlatmak ve diğer insanları rahatsız etmek amacıyla feryat figân etmeye başlamışlardı. Bu sözü edilen olayda öyle patırtı koparıp bir süre öyle cana başla devam ettiler ki, yandaki dağlarda yaylım ateşi açsalar herhalde duyamazdım.

Kadınların patırtısı biraz durulunca, bir şeyler duyabilmek için kulak kabarttım. Sonunda bir patlamanın peşinden, tepelerden yine çığlıklar yükseldi. Sonra yeniden çöken sessizlik öyle uzun bir süre devam etti ki, tam savaşan ordular düşmanlıklarından vazgeçtiler diye düşünmeye başladığımda, üçüncü bir patlamayı yine bir çığlık takip etti. Bundan sonra yaklaşık iki saat boyunca, yamacın oradan ormanda kaybolmuş bir grup okul kaçkını çocuğun bağırmalarına benzer bölük pörçük bazı bağırışlar dışında, kayda değer bir şey olmadı. Bu sessizlik sırasında, yanımda Kory-Kory ve daha önce sözünü ettiğim artık iskartaya çıkmış yaşlı vahşilerden başka kimse olmadan, doğrudan Happar Dağı'na bakan "Ti"nin verandasında dikilip durmuştum. Yaşlılar hasırlarından kıpırdamamışlardı bile; sanki olağandışı bir şeyler olduğunun farkında bile değillerdi.

Kory-Kory'ye gelince; çok büyük olayların içinde olduğumuzu düşünüyor gibiydi ve çok hararetli bir şekilde, olanların önemini layıkıyla anlamama uğraşıyordu. Kulağımıza gelen her ses, Kory-Kory için önemli bir haber demekti. Böyle anlarda

sanki uzakta olanı biteni görme yeteneği varmış gibi, yiğit Typeelerin o anda düşmanın küstahlığını tam olarak ne şekilde cezalandırdıklarını gösteren bir sürü pantomim yapıyordu. "Mehevi hanna pippee nuee Happar" diye beş dakikada bir bağırarak, seçkin reislerinin komutası altındaki kabilesinin savaşçılarının, savaş mucizeleri yarattığını anlatmaya çabalıyordu.

Yalnızca dört kez tüfek sesi duyduğumdan, yerlilerin tüfekleri, aynen Sultan Süleyman'ın[19] Bizans kuşatmasında kullandığı, doldurup ateşlemesi bir-iki saat süren koca toplar gibi kullandıklarını düşünmeye başlamıştım. Sonunda, artık dağlardan ses falan gelmeyince, çarpışmanın şöyle ya da böyle sonuçlandığını düşündüm. Gerçekten de durum böyle görünüyordu; zira çok geçmeden bir haberci nefes nefese Ti'ye vararak, vatandaşlarının zafer kazandığını haber verdi: "Happar poo arva!—Happar poo arva!" (korkaklar kaçtılar) Kory-Kory sevinçten deliye dönmüş ve ateşli bir nutka başlamıştı; anladığım kadarıyla sonucun tam beklediği gibi olduğundan bahseden nutkun amacı beni, bir ordu cengâver gelse bile bizim vadinin yiğitleriyle başa çıkmanın imkânsız olduğuna inandırmaktı. Tabii tüm söylediklerini onaylayarak, kazandıkları zaferin kendilerine pahalıya mal olduğundan korktuğum fatihlerin dönüşünü dört gözle beklemeye başladım.

Ama bu konuda da yanılmıştım. Mehevi askeri operasyonlarını yönetirken, kaynaklarını ve askerlerini gereksiz tehlikeye atmayarak, Bonaparte taktiklerinden ziyade Fabiusçu[20] taktikleri tercih etmişti. Bu amansız çatışmada galiplerin ölü, yaralı ya da eksik olarak tüm kaybı, bir işaretparmağı ve bir başparmak tırnağının bir kısmı (ki bunu da sabık sahibi elinde getirmişti), kötü biçimde berelenmiş bir kol ve bir Happar mızrağından kötü bir darbe yemiş bir şefin kalçasından bol miktarda akan kan-

19 Çeviride kullanılan baskının editörü G. Thomas Tanselle'nin de belirttiği gibi, Melville burada Sultan Süleyman ile Fatih Sultan Mehmet'i karıştırıyor. (çev.)

20 Fabius Maximus Cunctator, Quintus (İÖ 277-yakl. 203): Romalı kumandan ve devlet adamı. 218-201 yılları arasındaki Pön Savaşı'nda, Hannibal'in komutasındaki Kartacalılara karşı savunma ve oyalama taktiklerinden dolayı, Fabiusçuluk terimi dikkatli bir politika izlemek anlamında kullanılır oldu. Adındaki "Cunctator" sıfatı "oyalayıcı" anlamına gelmektedir. (çev.)

dı. Düşmanın kayıplarının ne olduğunu öğrenemedim, ama ölenlerin bedenlerini beraberlerinde götürmeyi başardıklarını sanıyorum.

Sonuçlarını görebildiğim kadarıyla, savaş bu şekilde bitmişti. Son derece önemli bir olay olarak kabul edildiğini düşününce, mantıki olarak yerlilerin savaşlarının pek kanlı olmadığını sonucunu çıkardım. Sonradan çatışmanın nasıl başladığını öğrendim. Dağın Typee tarafında bir grup Happar, hayırlı olmayan bir amaçla sinsice dolaşırlarken görülmüştü. Alarm verilmiş ve uzun süre direnen işgalciler, sınıra kadar kovalanmışlardı. Peki, korkusuz Mehevi niçin Happar bölgesinde savaşa devam etmemişti? Niçin düşmanların vadisine inip birkaç zafer ganimeti, genellikle her çarpışmanın sonunda yapıldığını duyduğum yamyam eğlencesi için bir şeyler getirmemişti? Bununla birlikte, böyle korkunç festivallerin adalılar arasında pek nadiren yapıldığına, tabii o da hiç yapılıyorsa, inanmak istiyordum.

İki ya da üç gün boyunca bu son hadise üzerine çok konuşuldu; daha sonra da heyecan yavaş yavaş yatıştı ve vadi alışılmış sessizliğine geri döndü.

18. BÖLÜM

Vadinin Kızları Eşliğinde Yüzme • Bir Kano • Tabunun Etkileri • Gölde Keyifli Bir Gezi • Fayaway'in Güzel Numarası • Elbise İmali • Vadiye Bir Yabancı Geliyor • Yabancının Gizemli Tavrı • Görüşme • Görüşmenin Sonuçları • Yabancının Ayrılışı

Sağlığımın ve iç huzurumun geri dönmesiyle birlikte her şeye yeni bir gözle bakmaya başlamıştım. Zamanımı, bulabildiğim her türlü eğlenceyle renklendirmeye çalışıyordum. En keyif aldığım şeylerden biri, kızların eşliğinde yüzmekti. Bazen, vadinin ana akarsuyunun döküldüğü küçük bir gölün sularında oynamanın tadını çıkarıyorduk. Bu güzel su kütlesi neredeyse bir daire biçiminde ve bir uçtan uca yaklaşık üç yüz metre genişliğindeydi. Güzelliğini tarif etmek imkânsızdı. Tüm çevresini bereketli tropik bitkiler örtüyor, bunların arkasında yer yer yükselen, tepesinden sarkmış şekilde havada uçuşan bir sürü devekuşu tüyüne benzer zarif dal öbeğiyle, hindistancevizi ağacının biçimli, ince gövdesi görülüyordu.

Vadinin genç kızlarının kendilerini suda hareket ettirişlerindeki rahatlık, zarafet ve suyla aşinalıkları gerçekten hayret vericiydi. Bazen suyun dibinden, ellerini veya ayaklarını hareket ettirmiyormuş gibi süzüldüklerini görebilirdiniz. Sonra yana dönerek suda ileri atılırlarken bedenlerini şöyle bir görürdünüz; bu arada hızla ilerlerlerken bir an için suyun üstüne çıkarlar, aniden suyun dibine dalıp bir saniye sonra tekrar suyun üstüne yükselirlerdi.

Bir seferinde, bu superilerinin arasına daldığımı ve onlardan üstün olan gücüme boş yere güvenerek, bazılarını suyun altına

çekmeye çalıştığımı ama çok geçmeden gösterdiğim cüretten pişmanlık duyduğumu hatırlıyorum.

Hem suda hem karada yaşar bu genç yaratıklar, bir yunus sürüsü gibi etrafımı çevirdikten sonra, beni kol ve bacaklarımdan yakaladıkları gibi tepetaklak ederek, bir süre sonra kulaklarımda çınlayan garip seslerden ve gözlerimin önünde uçuşan olağanüstü görüntülerden, ruhlar diyarında olduğumu sanana kadar da suyun altında tutmuşlardı. Bir sürü kılıçbalığının her taraftan saldırdığı hantal bir balinanın ne kadar şansı varsa, benim de onların arasında o kadar şansım vardı. Sonunda beni bıraktıklarında, onları yakalamaya çalışırken sergilediğim sakarlıklara gülerek hepsi çil yavrusu gibi bir tarafa dağılmışlardı.

Gölde kayık yoktu; ama ricalarım sonucu yalnızca benim kullanmam için, yorulmak bilmez Kory-Kory'nin talimatlarına uyan Marheyo'nun ev ahalisinden bazı gençler denizden, hafif ve zevkle işlenmiş bir kano getirmişlerdi. Göle indirilen kano, suyun üstünde bir kuğu zarafetiyle yüzüyordu. Ama söylemesi acıdır ki, kano hiç beklemediğim bir şeye sebep olmuştu. Önceden suda birlikte oynadığım tatlı periler, artık kanonun etrafından kaçışıyorlardı. Tabunun emirleriyle korunan yasaklı araç, yasağı içinde bulunduğu suya kadar taşımıştı.

Birkaç gün, Kory-Kory ile bir-iki başka genç bana göldeki gezintilerimde eşlik etmişler, ben hafif kanomda gezinirken onlar da şamata yapıp oynayarak peşimden yüzmüşlerdi. Ama *Delikanlının El Kitabı*'nda "iffetli ve akıllı genç kızların arkadaşlığı" şeklinde adlandırılan şeye her zaman düşkün olduğumdan, denizkızları olmayınca eğlence, sıkıcı ve yavan bir hal almıştı. Bir sabah sadık hizmetkârıma perilerin geri gelmesini istediğimi ifade ettim. Vefakâr dostumun şaşkın bir halde bir süre baktıktan sonra kafasını ciddi bir ifadeyle sallayıp "tabu! tabu!" demesinden, kanoyu çıkarmadığım sürece bayanların dönmesini beklememem gerektiğini anlamıştım. Ama bunu yapmayı istemiyordum; yalnızca kanonun kalmasını değil, güzel Fayaway'in de benimle kanoya binmesini ve gölde benimle dolaşmasını istiyordum. Bu son isteğim Kory-Kory'nin terbiye anlayışını iyice zorluyordu. Düşünmesi bile korkunç bir şeymiş gibi karşı çıktı.

Bu teklif yalnızca onların terbiye sınırlarını aşmakla kalmıyor, dini kurallara da karşı gelmiş oluyordu.

Fakat "tabu" pek kurcalanacak bir şey olmasa da, nereye kadar esneyebildiğini görmek için bir deneme yapmaya karar verdim. Reis Mehevi'ye danıştığımda, beni amacımdan döndürmeye uğraştıysa da, ben pes etmeyerek, daha da hararetli şekilde yalvarmayı sürdürdüm. Sonunda, uzunlukları ve kulağımda yaptıkları etki bakımından dinsel içerikli olduklarına inandığım çeşitli benzersiz kelimeler kullanarak, bu konuyu kapsayan "tabu"nun özellikleri ve geçmişi üzerine, gayet ilmi ve etkileyici olduğundan kuşku duymadığım uzun bir açıklamaya girişti. Ama ne söylerse söylesin ikna olmuyordum; bunun bir nedeni sanırım söylediklerinden tek kelime bile anlamamış olmam, ama daha da önemlisi, niçin bir kadının en az bir erkek kadar kanoya binme hakkı olmadığını anlayamamam idi. Nihayet Mehevi biraz daha makul hale geldi ve beni çok sevdiği için, ne yapılabileceğine bakmak amacıyla rahiplere danışacağını ifade etti.

Bu meseleyi Typeeli rahipler vicdanlarında nasıl hallettiler bilmiyorum; ama her nasıl olduysa, sonunda Fayaway'in tabunun bu kısmından muaf tutulması sağlandı. Sanırım böyle bir şey vadide daha önce olmamıştı. Adalılara, kadınlara karşı biraz nazik olmayı öğretmenin vakti çoktan gelmişti ve benim onlara verdiğim örneğin faydalı sonuçları olabileceğine inanıyorum. İriyarı bir sürü adam suyun üstünde kanolarıyla süzülürken, bu güzel yaratıkların suda ördekler gibi gezinmek zorunda kalmaları gerçekten de maskaralık.

Fayaway'in azat oluşunun ertesi günü, gölde küçük ve keyifli bir gruptuk — genç bayan, Kory-Kory ve ben. İşbilir hizmetkârım evden bir tas poee-poee, yarım düzine yaprakları soyulmuş taze hindistancevizi, üç pipo, bir o kadar patates ve yolun yarısına kadar da beni sırtında getirmişti. Bayağı bir yük olmasına rağmen, Kory-Kory kalıbına göre çok kuvvetli bir adamdı ve kesinlikle çıtkırıldım değildi. Çok güzel bir gün geçirdik; sadık hizmetçimin küreğe asılmasıyla kıyı boyunca sarkan ağaçların gölgesi altında süzüldük. Fayaway ile ben kanonun kıç kısmında, olabilecek en samimi biçimde uzanmıştık; zarif peri ara

sıra piposunu dudaklarına götürüyor, gül kokulu nefesinin karışmasıyla daha da hoş hale gelen yumuşacık dumanları üflüyordu. Kulağa garip gelecek olsa da, genç ve güzel bir kadını sigara içmek kadar çekici kılan bir şey daha yoktur. İki portakal ağacı arasına gerili, otlardan örülmüş rengârenk hamağında sallanan ve kaliteli bir puronun güzel kokusunu içine çeken Perulu bir harımefendi ne kadar büyüleyicidir! Fakat zeytin rengi zarif elinde, başı ilginç şekilde oyulmuş piposunun uzun sarı kamışını tutarak, arada bir baygın bakışlarla ağzından ve burnundan hafif duman halkaları çıkaran Fayaway çok daha çekici görünüyordu.

Bu şekilde birkaç saat dolaştık. Ilık, parlak tropik gökyüzüne kafamı kaldırıp oradan da aşağıdaki billur derinliklere baktığımda ve gözlerim etraftaki büyüleyici manzaradan bir an kayarak Kory-Kory'nin acayip dövmelerle kaplanmış bedenine takılıp en sonunda da Fayaway'in dalgın bakışlarıyla buluştuğunda, her şey o kadar olağanüstü görünüyordu ki, bir an için periler ülkesinde olduğumu düşünmüştüm.

Bu güzel su parçası, tüm vadideki en serin yerdi ve artık günün en sıcak bölümünde, burası değişmez mekânım olmuştu. Gölün bir tarafı, vadiyi çevreleyen dağlara doğru yükselen ve gittikçe genişleyen, uzun bir koyağın bitiminin yakınındaydı. Önünde dağları bulan şiddetli rüzgâr, dorukların etrafında dönüp dolaşıyor; bazen sarp koyaktan aşağı inerken de, başka zamanlarda çarşaf gibi olan gölün yüzeyini dalgalandırarak vadiyi süpürüyordu.

Bir gün kanoyla bir süre dolaştıktan sonra, Kory-Kory'yi indirip gölün rüzgâr alan tarafına doğru kürek çektim. Tam kanonun yönünü değiştirdiğimde, yanımdaki Fayaway'in aklına birden parlak bir fikir gelmiş gibiydi. Sevinçle vahşi bir çığlık atarak, güneşten korunmak amacıyla omuzlarında düğümleyerek bedenine sardığı bol tappa giysiyi çıkarıp bir yelken gibi açtı ve kollarını kaldırarak kanonun baş kısmında dimdik durdu. Biz Amerikalı denizciler düzgün ve pürüzsüz serenlerimizle övünsek de, Fayaway'in bedeniyle oluşturduğu küçük direkten daha güzelini hiçbir gemi görmemiştir.

Rüzgâr ânında tappayı doldurmuştu. Fayaway'in uzun kahverengi bukleleri havada uçuşuyor ve kano suda hızla kayarak, kıyıya doğru yol alırken, ben de kıçta oturarak küreğimle kanoya yön veriyordum. Kano, hafif eğimli kıyıya hızla atılıp Fayaway yumuşak bir sıçrayışla yere konduğunda, o âna kadar manevralarımızı hayranlıkla izlemiş olan Kory-Kory sevinçle alkış tutuyor ve çılgınlar gibi bağırıyordu. O günden sonra aynı şeyi birçok kere tekrarlayacaktık.

Okur şu âna kadar, benim Fayaway'in apaçık hayranı olduğumu fark etmediyse, ona tek diyebileceğim gönül işlerinden pek anlamadığıdır ve ben de kesinlikle, bu konuda onu daha fazla aydınlatma zahmetine girmeyeceğim. Gemiden getirdiğim kumaştan bu güzel kıza bir elbise yapmıştım. İtiraf etmeliyim ki, Fayaway bu elbisenin içinde bir opera oyuncusuna benziyordu. Oyuncu bayanların elbiseleri genelde dirseklerin üz üzerinde başlar, ama benim adalı dilberimin elbisesi belden başlıyor ve dünyanın en büyüleyici ayak bileğini açıkta bırakacak bir mesafede son buluyordu.

Fayaway'in bu elbiseyi ilk giydiği günü, yeni biriyle tanıştırılmam nedeniyle hatırlıyorum. Dışarıda büyük bir patırtı duyduğumda evde yatıyordum; ama vadide neredeyse her zaman duyulan bağırış çığırışa artık alışmış olduğumdan, pek üstünde durmamıştım, ta ki ihtiyar Marheyo garip bir telaşla içeri girip "Marnoo pemi!" diyerek, Marnoo adında birinin yaklaştığı anlamına gelen şaşırtıcı haberi verene kadar. Saygıdeğer kadim dostum, bu haberin üzerimde büyük bir etki yaratacağını umuyordu ve nasıl tepki göstereceğimi görmek için, bir süre beni dikkatle süzdükten sonra hareketsiz kaldığımı görünce, yaşlı beyefendi girdiği hızla evden dışarı fırlayıp gitti.

"Marnoo, Marnoo" diye kendi kendime düşündüm, "bu ismi daha önce hiç duymadım. Yerlilerin yaptığı büyük tantanaya bakılırsa önemli bir olmalı." Bu sırada gürültü giderek yaklaşırken her ağızdan "Marnoo!—Marnoo!" sesleri yükseliyordu.

Daha önce huzura kabul edilme şerefine nail olamamış bir vahşi savaşçının, şimdi bu vesileyle saygılarını sunmak istediğini düşündüm. Alışmış olduğum aşırı ilgiden dolayı öyle kibirli

hale gelmiştim ki, bu ihmali cezalandırmak için, insanlığın en göz alıcı numunelerinden birine rehberlik eden heyecanlı kalabalık göründüğünde, Marnoo'yu soğuk karşılamayı düşünmedim değil.

Yabancı yirmi beş yaşlarında, boyu da ortanın biraz üstündeydi. Eğer boyu bir milim daha fazla olsa bedeninin eşsiz simetrisi bozulurdu. Çıplak kolları ve bacakları çok biçimli olup, tüysüz yanakları ve bedeninin zarif hatları, ona Polinezyalı Apollon heykeli yerine geçme payesini verebilirdi. Gerçekten de, yüzünün oval biçimi ve tüm hatlarının düzgünlüğü bana antik bir büstü hatırlatıyordu. Fakat sanatın mermer cansızlığı, ancak tabiatın en lütufkâr şartları altındaki Güney Pasifik sakinlerinde görülebilecek bir ifade sıcaklığı ve canlılığıyla telafi edilmişti. Marnoo'nun dalgalı koyu kahverengi saçları şakaklarında ve ensesinde minik kıvırcık lüleler halinde karışıp dolaşıyor, bu lüleler heyecanlı bir şeyler anlattığında durmadan bir aşağı bir yukarı dans ediyorlardı. Yanağı bir kızınki kadar yumuşaktı ve yüzü de dövmeyle en ufak şekilde lekelenmemişti; ama vücudunun geri kalan kısmı baştan aşağı, diğer yerlilerin gelişigüzel desenlerinin aksine, sanki bir plana uygun olarak yapıldığı izlenimini veren tuhaf şekillerle bezenmişti.

Sırtındaki dövmeler özellikle dikkatimi çekmişti. Dövmeyi yapan sanatçı işinin ustası olmalıydı. Omurga boyunca, muhteşem "artu" ağacının zarif, gittikçe incelen ve elmas desenli gövdesi çizilmişti. Gövdenin iki tarafında da, bir sağa bir sola gelecek şekilde yerleştirilmiş ve üzerindeki hepsi de düzgün biçimde çizilerek özenle boyanmış yapraklarıyla, boyunları sarkmış zarif dallar bulunuyordu. Gerçekten de bu dövme parçası, Typee'de o güne kadar gördüğüm en iyi Güzel Sanatlar örneğiydi. Yabancının arkadan görünüşü, bir bahçe duvarına tutturulmuş bir asmayı akla getiriyordu. Göğsünde, kollarında ve bacaklarında, her biri, yaratılması tasarlanmış tek bir etkiye göndermede bulundukları anlaşılan, türlü türlü şekiller görülüyordu. Tasvir ettiğim dövme mavinin en parlağındandı ve tenin açık zeytuni rengiyle zıtlık oluşturarak benzersiz, hatta şık bir etki yaratıyordu. Yabancının üstünde, beyaz tappadan ancak

dört parmak genişliğinde olan, ama önde ve arkada püsküller halinde sarkan ince bir kuşaktan başka bir şey yoktu.

Etrafı adalılarla çevrilmiş olarak, bir kolunun altında küçük bir top yerli işi kumaş, diğerinde uzun ve süslü püslü bir mızrakla yaklaştı. Halinde, yolculuğunun rahat bir bölümüne yaklaştığının farkında olan bir yolcunun havası vardı. İkide bir etrafını saran kalabalığa neşeyle dönerek, onların bitmez tükenmez sorularına, kalabalığı kahkahaya boğduğu görülen hızlı cevaplar veriyordu.

Tavrından ve çoğunluğunun kafaları kazınmış, suratları dövmeli yerlilere hiç benzemeyen ilginç görünümünden etkilenmiş olduğumdan, yabancı eve girerken elimde olmadan yerimden doğruldum ve yanımdaki hasırların üzerine buyur ettim. Ama nezaketimi, hatta görmemesi imkânsız varlığımı fark etme inceliğini göstermeden, tamamen umursamaz bir halde ilerledi ve Marheyo'nun evinin tek odasını boydan boya geçen divanın uzaktaki ucuna kendini attı.

Güzelliği ve gücüyle mağrur olgun bir dilber, kibirli bir züppe tarafından bir mesire yerinde görmezden gelinse, herhalde bu beklenmedik küçümseme karşısında benim öfkelendiğim kadar öfkelenmezdi.

Müthiş derecede şaşırmıştım. Yerlilerin davranışları, beni her yeni gelenden aynı aşırı merak ve ilgiyi görme beklentisine sokmuştu. Ne var ki, adamın tavrının garipliği, yalnızca herkesin ilgi odağı olan bu önemli kişinin kim olduğunu öğrenme arzumu kamçılamaya yaramıştı.

Tinor adamın önüne bir kap poee-poee koymuş, yabancı da her lokmasından sonra evi tamamen doldurmuş olan kalabalığın hevesle katılıp tekrar ettiği bazı sözler söyleyerek yemeye koyulmuştu. Yerlilerin adama duydukları etkileyici bağlılığı ve geçici bir süre için bana karşı ilgisiz kalışlarını gözleyince, bayağı bir incinmiştim. Artık Tommo'nun şaşaası kalmadı, vadiden bir an önce ayrılsa iyi olur, dedim kendi kendime. O anki duygularım bunlardı ve böyle hissetmemin nedeni, tüm soylu yaradılışlarda var olan o şerefli kuraldı: muhallebinin ya daha büyük bölümünü yemek, ya da tümünden vazgeçmek konusundaki sarsılmaz kararlılık.

Bu pek etkileyici şahsiyet, Marnoo, karnını doyurup kendine uzatılan pipodan birkaç fırt çektikten sonra, izleyenlerin pürdikkat dinlediği bir nutka başladı.

Dili çok az anlayabilsem de, yüzlerin sanki bir sürü aynaymış gibi aynen yansıttıkları Marnoo'nun canlı jestlerinden ve değişen mimiklerinden, uyandırmak istediği duyguların mahiyetini kolaylıkla anlayabiliyordum. "Nukuheva" ve "Franee" (Fransız) kelimelerinin ve anlamlarına aşina olduğum bazı diğer kelimelerin sık sık tekrarlanmasından, izleyenlere komşu koylarda son zamanlarda meydana gelen olayları naklediyor gibiydi. Ama Nukuheva'dan daha yeni gelmediyse, ki aslında yol yorgunu görünüşü bu varsayımı epeyce destekliyordu, bu konularla ilgili nasıl bilgi edinmişti bunu anlayamıyordum. Yok eğer o bölgenin yerlisi ise, Typeelerin ona gösterdikleri bu yakınlığı açıklayamıyordum.

Ama şurası kesin ki, Marnoo'nun uzun konuşması sırasında sergilediği kadar güçlü bir belagat yeteneği hayatımda görmemiştim. Esnek bedeninin yaptığı hareketlerin zarafeti, çıplak kollarının etkileyici hareketleri ve hepsinden de önemlisi, parlak gözlerinin yaydığı ateş, sesinin değişen vurgulamalarına, en usta hatibi kıskandıracak bir etki veriyordu. Bir an geliyor hasıra yanlamasına uzanıp büktüğü koluna sakince yaslanarak, Fransızların tecavüzlerini —çevre koylara düşmanca ziyaretlerini, Happar, Puerka, Nukuheva, Tior, isimlerini sırasıyla tek tek sayarak— tüm tefer uatıyla anlatıyor, sonra birden ayağa fırlayıp yumruk yaptığı elleri ve öfkeden altüst olmuş bir ifadeyle ileri atılarak, bir dolu hakaret yağdırıyordu. Mağrur bir kumandan edası takınıp Typeelere bu saldırılara karşı direnmelerini öğütleyerek, gurur dolu sert bir bakışla, adlarının saldığı korkunun Fransızların o âna kadar kendilerine saldırmasını önlediğini hatırlatıyor; beş savaş kanosu ve yüzlerce adamla Typee Vadisi'nin çıplak savaşçılarına saldırmaya cesaret edemeyen Fransızların inanılmaz korkaklıklarından, alaycı sözlerle ve küçümser bir ifadeyle bahsediyordu.

İzleyenlerin üzerinde yarattığı etki sarsıcıydı; hepsi de onu, bir peygamberin ulvi sesini dinlermiş gibi, çakmak çakmak gözlerle ve elleri kolları titreyerek dikkatle dinliyorlardı.

Ama çok geçmeden anlaşıldı ki, Marnoo'nun yetenekleri olağanüstü olduğu kadar da çeşitliydi. Bu ateşli nutku tamamladıktan sonra, kendini tekrar hasırların üzerine attı ve kalabalığın içinden seçtiği kişilere, esprisini pek anlayamadığım ama herkesi kahkahaya boğan şakacı bir tavırla isimleriyle hitap etti.

Herkese diyecek bir lafı vardı; hızla birinden öbürüne dönerek patlattığı nükteleri, mutlaka çınlayan kahkahalar takip ediyordu. Yalnızca erkeklerle değil, kadınlarla da konuşuyordu. Neler dediğini Tanrı bilir ama, masum yüzlerin gülümsemesine ve kızarmasına neden oluyordu. Yakışıklılığı ve etkileyici tavırlarıyla Marnoo'nun, adanın saf kızları arasında epeyce can yaktığına adım gibi eminim.

Bütün bu süre boyunca, bir an bile beni fark etmeye tenezzül etmemişti. Sanki benim varlığımdan tamamıyla habersizdi. Bu garip davranışa bir türlü anlam veremiyordum. Adalılar arasında önemli biri olduğu ve onlardan çok daha bilgili olduğunu kolaylıkla görebiliyordum. Bu nedenlerden dolayı, olur da bir şekilde düşmanlığını çekerim ve o da bana zarar vermek için müthiş otoritesini kullanır diye bayağı korkuyordum.

Vadide sürekli kalmadığı belliydi ama nereden gelmişti ki? Typeelerin dört bir yanı düşman kabilelerle çevriliydi ve eğer bu kabilelerden birine mensupsa, nasıl oluyor da bu kadar sıcak karşılanıyordu?

Gizemli yabancının görünümü, başka sorular da uyandırıyordu. Dövmesiz yüzü ve tıraş edilmemiş kafası, daha önce adanın hiçbir yerinde görmediğim özelliklerdi ve Markizli savaşçıların ayırt edici özelliklerinin bunların tam tersi olduğunu duymuştum. Sonuçta mesele benim için tümüyle anlaşılmazdı ve nasıl sonuçlanacağını epey bir merakla beklemeye koyuldum.

Sonunda çeşitli belirtilerden, benim hakkında bir şeyler söylediğinden kuşkulandım, ama adımı ağzına almamaya ya da benim yattığım tarafa bakmamaya dikkat ediyor gibiydi. Birden üzerinde yattığı hasırlardan kalktı, konuşmasını sürdürerek ve benimle göz göze gelmemeye dikkat ederek bana doğru geldi ve hemen az öteme oturdu. Daha şaşkınlığımı üzerimden atamamıştım ki, birden döndü ve gayet güler yüzlü bir şekilde, na-

zikçe sağ elini bana doğru uzattı. Bu zarif meydan okumayı tabii ki kabul ettim ve ellerimiz birleşir birleşmez, bana doğru eğilerek melodik bir sesle "Sen nasıl?" "Ne kadardır burada?" "Bu koyu sevdin?" diye mırıldandı.

Aynı anda üç tane Happar mızrağı yeseydim, bu basit soruları duyduğum andaki kadar şaşkına dönemezdim. Bir an için donakaldıktan sonra bir şeyler geveledim ama kendimi toplar toplamaz, Toby hakkında yerlilerin benden sakladığı bilgiyi bu kişiden öğrenebileceğim aklıma geldi. Böylece, arkadaşımın ortan kayboluşuyla ilgili sorular sordumsa da, bu konuda hiçbir şey bilmediğinde ısrar ediyordu. Daha sonra nereden geldiğini sordum. Nukuheva, dedi. Şaşkınlığımı ifade ettiğimde, hayret edişimle dalga geçer gibi bir süre bana baktıktan sonra, tuhaf şakraklığıyla haykırdı "Haa! ben tabu, ben Nukuheva'ya gider, ben Tior'a gider, ben Typee'ye gider, ben her yere gider, kimse bana dokunmaz, ben tabu."

Eğer bu adalılar arasında var olan tuhaf bir geleneği daha önce duymamış olsaydım, bu açıklama bana kesinlikle anlaşılamaz gelirdi. Bu ülke, karşılıklı düşmanlıkları nedeniyle birbirleri ile hiçbir şekilde temas etmeyen çeşitli kabilelere ait olsa da, halkı kendi kabilesi ile savaş halinde olan bir vadiden biriyle dostça ilişkileri olan bir kimsenin, başka şartlar altında düşman olarak karşılanacağı arkadaşının memleketine, bazı özel kısıtlamalar altında dokunulmazlığa sahip olarak girebileceği durumlar vardır. Kişisel dostluklar bu açıdan değerlendirilir ve böylece koruma altına alınmış kişi "tabu" ve bir ölçüye kadar kutsal kabul edilir. İşte yabancı da, bu şekilde bütün vadilere girebildiğini söyledi.

İngilizce'yi nasıl öğrendiğini merak ettiğimden, bu konuyla ilgili sorular sordum. Nedendir bilinmez, ilk başta duymazdan geldi ama daha sonra, bir çocukken bir ticaret gemisinin kaptanı tarafından denize çıkarıldığını, kaptanla beraber üç yıl kaldığını, bu sürenin bir kısmını onunla beraber Avustralya'da, Sidney'de geçirdiğini ve adayı daha sonraki bir ziyaretlerinde kendi isteği üzerine, kaptanın yurttaşlarının arasında kalmasına izin verdiğini anlattı. Vahşinin doğuştan gelen zekâsı beyazlarla olan

teması neticesinde mükemmel şekilde gelişmiş ve kırık dökük de olsa yabancı dil bilmesi, onu daha az hünerli yurttaşlarına göre çok daha üstün bir konuma getirmişti.

Artık candan davranan Marnoo'ya daha önce niçin benimle konuşmadığımı sorduğumda, benden ısrarla, kendinin o şekilde davranışı sonucu nasıl bir düşünceye kapıldığımı öğrenmek istedi. Ben de kendisini, daha önce bir sürü beyazla karşılaşmış olduğu için benim gibi gariban bir denizciyi dikkate değer bulmayan büyük bir reis ya da savaşçı zannettiğimi söyledim. Hakkındaki gurur verici bu düşünceyi açıkladığımda, çok keyiflenmiş gibiydi ve uygun vakti bulur bulmaz benimle konuştuğunda şaşkınlığımı artırmak amacıyla, bana bilerek o şekilde davrandığını söyledi.

Şimdi Marnoo, benim nasıl olup da Typee Vadisi'ne nasıl düştüğümün hikâyesini duymak istiyordu. Toby ve benim hangi şartlar altında vadiye girdiğimizi anlattığımda, büyük ilgiyle dinledi ama sözü, henüz anlaşılmamış bir şekilde ortadan kaybolmuş arkadaşıma getirir getirmez, sanki kurcalamak istemediği bir şeymiş gibi konuyu değiştirmeye uğraştı. Anlaşılan o ki, Toby'yle ilgili her şey içimde güvensizlik ve endişe uyandırmaya mahkûmdu. Marnoo istediği kadar konuyla ilgili bir şey bildiğini inkâr etsin, bana yalan söylediğinden şüphelenmeden edemiyordum ve bu şüphe, kendi sonumla ilgili bir süredir yatışmış bulunan içimdeki korkunç kuruntuları tekrar uyandırmıştı.

Bu duyguların etkisi altında, yabancının himayesinden yararlanmak ve onun koruması altında Nukuheva'ya dönmek için bastırılamaz bir istek duyuyordum. Ama daha konuyu açar açmaz, hiç tereddüt etmeden bunun imkânsız olduğunu söyleyerek, Typeelerin gitmeme kesinlikle izin vermeyeceklerini bilmemi istedi. Her ne kadar yalnızca benim önceden düşündüklerimi teyit etmiş olsa da, Marnoo'nun söyledikleri, katlanılabilir, hatta bazı yönlerden keyifli bile olsa da, sonuçları arasında en korkunç ihtimallerin işaret ettiği bir son da bulunan tutsaklığımdan kurtulma arzumu kamçılıyordu.

Toby'ye de bir zamanlar aynı bana olduğu gibi dostça davrandıklarını, ama bütün bu yakınlığın Toby'nin gizemli şekilde

ortadan kaybolmasıyla sonuçlandığını bir türlü aklımdan çıkaramıyordum. Aynı kader beni de bekliyor olmasın? Düşünmesi bile korkunç bir son. Bu düşüncelerle kamçılanmış olarak, Marnoo'ya ricamı tekrarladım ama o daha kesin bir ifadeyle, kaçmamın imkânsız olduğunu söylemekten başka bir şey yapmayarak, Typeelerin ayrılmama razı olmayacakları şeklindeki görüşünü tekrarladı.

Beni hangi amaçla esir tuttuklarını öğrenmeye çalıştığımda, Marnoo daha önce arkadaşımın kaderi hakkında kendisini sorguladığımda beni endişelere sevk etmiş olan gizemli tavrını takındı.

En ürkütücü düşünceleri aklıma getirerek, beni tekrar tekrar denemeye itmekten başka bir şeye yaramamış olan bu itiraz üzerine, aralarından ayrılmama razı etmek için yerlilerle konuşması için kendisine yalvardım. Buna yanaşmak istemezmiş gibi göründüyse de, sonunda yalvarışlarıma dayanamayarak, konuşmamız boyunca diğerleriyle birlikte dikkatle bizi süzen reislerden birkaçıyla konuştu. Ne var ki, talebinin çok şiddetli bir şekilde reddedildiği öfkeli bakış ve hareketlerden, Marnoo ile bana yöneltilen bir sürü kızgın sözden belliydi. Attığı adımdan pişmanlık duyduğu belli olan Marnoo, kalabalığın gönlünü almak için epeyce uğraştı ve sonunda, daha teklif anlaşılır anlaşılmaz yükselen homurtuları bastırmayı başardı.

Arabuluculuğunun nasıl karşılanacağını görmek için pürdikkat kesilmiştim. Şimdi adalıların bu konuda ne kadar kararlı olduklarını bir kez daha görmemle birlikte, yüreğime keskin bir ağrı saplanmıştı. Marnoo tedirgin bir ifadeyle, vadiye bir dost olarak kabul edilmiş olmasına rağmen yerlilerin işine burnunu sokamayacağını, işlerine karışmadığı sürece "Tabu"nun kendisini Typeelerin kabilesine duydukları düşmanlıktan etkili biçimde koruduğunu, aksi takdirde Typeeler için "Tabu"nun kısıtlamalarının anında ortadan kalkacağını söyledi.

Bu sırada, orada bulunan Mehevi kızgınlıkla araya girdi. Emreder bir tonla söylediği sözlerin, Marnoo'nun benimle konuşmayı derhal keserek evin diğer tarafına geçmesi gerektiği anlamına geldiği anlaşılıyordu. Marnoo hemen ayağa fırladı; ace-

leyle bir daha kendisiyle konuşmamamı ve canımı düşünüyorsam, bir daha ayrılma konusunu açmamamı tembihledi. Sonra da, kararlı reisin kızgın bir şekilde bir kez daha tekrarladığı emre uyarak öteye çekildi.

Yerlilerin yüzünün Ti'deki hadise sırasında beni ürküten aynı ifadeyi aldığını, şimdi bayağı bir ürkerek fark etmiştim. Görüşmemiz anlamadıkları bir dilde yapıldığı için, bir şeyler döndüğünden kuşkulanır gibi şüphe dolu bakışlarla bir Marnoo'yu bir beni süzerlerken, bizleri gözetlemelerini atlatacak yolları çoktan bulduğumuza inanmış görünüyorlardı.

Bu insanların canlı yüz ifadeleri, içlerinden geçeni mükemmel şekilde anlatır ve dillerinin yetersizlikleri, mimiklerinin ve el kol hareketlerinin anlatım gücüyle kat kat telafi edilir. Yüzlerinde değişen her ifadede, içlerinde böyle beklenmedik şekilde yükselen tüm duyguları kolaylıkla okuyabiliyordum.

Olan bitenden, Marnoo'nun uyarılarının yabana atılamayacağı kolayca anlaşılıyordu. Bu nedenle, duygularımı bastırmak çok zor olduysa da, onda yaratmış olabileceğim kötü bir izlenimi silmek için güler yüzlü bir biçimde Mehevi'ye yanaştım. Ama tepesi atmış, öfkeli reis kolay kolay yatışacak gibi değildi. Daha önce tasvir ettiğim o tuhaf biçimdeki sert ifadeyle girişimlerimi geri çevirdi ve bana karşı tüm tavırlarıyla, duyduğu hoşnutsuzluğu ve kızgınlığı göstermeye çalıştı.

Evin öbür ucundaki Marnoo, benim yararıma havayı yumuşatmayı amaçladığı anlaşılan şakalarıyla etrafındaki kalabalığı eğlendirmeye uğraşsa da, neşeli gayretleri daha önce olduğu kadar başarılı olamıyordu. Çabaları sonuç vermeyince, asık bir suratla ayrılmak üzere kalktı. Kimse buna üzülmüş gibi görünmediğinden, tappa topunu alıp mızrağını kavrayarak pi-pi'nin önüne doğru ilerledi ve artık sesi çıkmayan kalabalığa sessizce el sallayarak, bana acıma ve sitemle karışık bir bakış attıktan sonra, kendini evden inen patikaya attı. Gittikçe ufalan şekli koruluğun karanlığında kaybolana kadar ardından baktım, sonra da kederli düşüncelere daldım.

19. BÖLÜM

Marnoo'nun Ayrılışının Ardından Düşünceler • Mantar Tabancası Savaşları • Marheyo'nun Garip Fikri • Tappanın Yapılışı

Yerlilerin niyeti hakkında öğrendiklerim beni derinden etkilemişti.

Üstün özellikleri ve adanın değişik koylarında olan bitenlerle ilgili bildikleri sayesinde, Marnoo'nun vadi halkı tarafından çok saygı duyulan biri olduğunu anlamıştım. En sıcak şekilde ve saygıyla karşılanmıştı. Yerliler, Marnoo'nun sesinin tonlaması ile kendilerinden geçmiş ve Marnoo kendileriyle şahsen ilgilendiğinde zevkten dört köşe olmuşlardı. Ama tüm bunlara rağmen, tutsaklıktan kurtulmamı sağlamak amacıyla benim adıma söylenmiş bir-iki söz, yalnızca tüm uyum ve iyi niyeti bozmaya yetmekle kalmamış, Marnoo'nun kendi hayatını da neredeyse tehlikeye atmıştı.

Demek ki, yerlilerin benimle ilgili kararları ne kadar sarsılmazmış ve duyguları nasıl da çabuk değişebiliyormuş! Ayrılmam ile ilgili en ufak bir söz bile, reislerin arasında en etkilisi olan ve daha önce birçok kez bana karşı dostça duygularını göstermiş bulunan Mehevi'yi, en azından şimdilik, benden uzaklaştırmıştı. Yerlilerin geri kalanı da aynı şekilde isteklerime müthiş tepki göstermişlerdi. Kory-Kory bile benim hakkımdaki genel hoşnutsuzluğa katılır gibiydi.

Bu insanların beni aralarında tutmak için gösterdikleri tuhaf isteğin nedenini anlayabilmek için boşuna kafa patlatıyor ama bir neden bulamıyordum.

Fakat ne olursa olsun bu son olay, kendileriyle çatışmanın boşuna olduğu, hatta ölümcül bile olabileceği, inatçı ve çabuk

parlayan mizaçları hafife almanın tehlikesi hakkında benim için uyarıcı olmuştu. Tek umudum adada kalmaya razı olduğuma yerlileri inandırmak, sakin ve neşeli bir tavır takınarak, yazık ki uyandırmış olduğum kuşkuları yatıştırmaktı. Güvenlerini tekrar kazanabilirsem, kısa bir süre sonra hareketlerim üzerindeki gözaltını biraz gevşetebilirler ve ben de kaçmak için karşıma çıkacak bir fırsattan daha kolay yararlanabilirdim. Böylece, bahtıma düşeni kabul etmeye ve başıma her ne gelecekse, erkekçe göğüslemeye karar verdim. Bu çabamda umduğundan da başarılı oldum. Marnoo geldiğinde, ben vadiye geleli tahmin edebildiğim kadarıyla iki ay falan olmuştu. Hâlâ başıma musallat olan tuhaf rahatsızlığı tümüyle atlatamadıysam da, artık acı çekmeden hareket edebiliyordum. Kısacası, tam olarak iyileşmeyi ümit etmek için her neden vardı. Bu konudaki endişelerimden kurtulmuş olarak ve çekinmeden geleceğe bakmaya kararlı olduğum için, kendimi yeniden vadinin tüm ortak eğlencelerine ve sunduğu çılgın zevklere vererek, bütün pişmanlıklarımı ve geçmişimle ilgili hatıralarımın hepsini unutmaya çalıştım.

Vadideki çeşitli gezintilerimde yerlilerin karakterini daha yakından tanıdıkça, her yere hâkim olan tasasız neşe hali gittikçe daha fazla dikkatimi çekiyordu. Bu basit vahşilerin daha ciddi meselelerle meşgul olmayan kafaları, daha ileri toplumlarda kimsenin dikkatini çekmeyecek durumlardan bile müthiş keyif çıkaracak yetenekteydi. Doğrusu, bütün eğlenceleri geçmekte olan saatin küçük, önemsiz olaylarından ibaret görünse de, bu küçük şeyler birikerek, keyiflerini daha ulvi ama daha nadir kaynaklardan alan daha aydınlanmış insanların pek tadamadığı bir mutluluk derecesine varıyordu.

Mesela, kibar ve entelektüel ölümlülerden oluşan hangi toplum, mantar tabancası patlatmaktan azıcık olsun zevk alır? Böyle bir şeyin mümkün olacağını varsaymak bile o insanları öfkelendirmeye yetecekken, Typee'nin tüm nüfusu on gün boyunca, hem de keyiften çığlıklar atarak, bu çocukça eğlenceyle kendilerini oyalamaktan başka bir şey yapmamışlardı.

Bir gün, elindeki yaklaşık bir metre boyundaki bambu parçasıyla ara sıra bana vurarak ardımdan koşturan, altı yaşlarında

neşeli bir küçük afacanla oynuyordum. Sopayı elinden kaptığımda, birden aklıma bu ince kamıştan ufaklığa, eskiden çocukları ellerinde oynarken gördüğüm o oyuncak tüfeklerden yapabileceğim geldi. Bunun üzerine, bıçağımla kamışın üzerine birkaç santim boyunda, birbirine paralel iki yarık açtım. Bu iki çizginin ortasındaki esnek kısmı bir tarafından keserek geriye doğru büktüm ve ucunu, bunu tutturmak amacıyla yaptığım küçük bir çentiğe geçirdim. Bunun önüne koyulacak herhangi küçük bir madde, çentiğe takılı bükülmüş kısmın serbest bırakılmasıyla tüpün içinden bayağı güçlü bir şekilde fırlatılacaktı.

Bu silahın yaratacağı heyecanı birazcık olsun kestirebilseydim, buluşum için kesinlikle bir patent alırdım. Oğlan oyuncağı ile zevkten neredeyse delirmiş bir vaziyette koşarak uzaklaştıktan yirmi dakika sonra, gürültücü bir kalabalık etrafımı sarmıştı. Sakalı ağarmış koca adamlar, sorumluluk sahibi aile babaları, cesur savaşçılar, çoluk çocuk sahibi kadınlar, delikanlılar, kızlar ve çocuklar, hepsi de ellerinde bambu parçaları tutarak önce kendilerininki yapılsın diye patırtı ediyorlardı.

Üç ya da dört saati mantar tabancaları imal ederek geçirdim; ama sonunda dükkânı tüm hak ve sorumluluklarıyla birlikte, işin inceliklerini kısa zamanda öğrettiğim, eline çabuk bir delikanlıya devrettim.

Şimdi bütün vadi patırtılarla çınlıyordu. Her yerde düellolar, çarpışmalar, kıran kırana muharebeler, çatışmalar sürmekteydi. Şurada, ağaçların arasından geçen bir patikada yürürken, kurnazca kurulmuş bir pusuya düşüp dövmeli kollarını yapraklar arasında zorlukla seçebildiğiniz bir grup tüfekliye hedef oluyordunuz. Öbür tarafta, kamıştan duvarlar arasından uzattıkları bambu tüfeklerini size doğrultmuş, evi savunan cesur askerlerin saldırısına uğruyordunuz. Daha ileride, pi-pi'nin üzerine yuvalanmış bir grup keskin nişancının ateşi altında kalıyordunuz.

Pat, pat, pat, pat! Meyveler, çekirdekler, böğürtlenler dört bir yana uçuşuyor ve bu tehlikeli koşulların ortasında, pirinç boğalı adamın[21] başına geldiği gibi, kendi buluşuma kurban git-

21 Acragas (bugünkü Agrigento, Sicilya) tiranı olan Phalaris'in (d. yakl. İÖ 554), düşmanlarını pirinçten yapılmış bir boğanın içine koyarak pişirdiği ve bu boğayı icat eden Perilaus'un ilk kurban olduğu söylenir. (çev.)

mekten korkuyordum. O günden sonra aralıklarla günün her saatinde patırtılar duyulmaya devam ettiyse de, her şeyde olduğu gibi, heyecan yavaş yavaş dindi.

Marheyo'nun tuhaf bir kaprisiyle bayağı eğlendiğimde, mantar tabancası savaşının sonlarına doğru yaklaşıyorduk.

Gemiden ayrıldığımda ayağımda olan kaba iskarpinler, dağları tırmanıp boğazlardan kayarak inerken gördükleri kötü muamele sonucu giyilemeyecek hale gelmişlerdi; ya da en azından ayakkabı olarak düşünüldüklerinde, çoğu insan haklı olarak kesinlikle giyilemeyecek durumda olduklarını düşünürdü. Ama bir iş için kullanılmaz halde olan bazı şeyler, eğer insanın kafası yeterince çalışıyorsa, başka bir şekilde yararlı olabilirler. Yırtık pırtık ayakkabılardan faydalanma şeklinden de çok iyi anlaşılacağı üzere, bu konuda Marheyo'nun kafası mükemmel şekilde çalışıyordu.

Bana ait olan her şey, ne kadar değersiz olursa olsun yerlilerin gözünde sanki kutsaldı ve evin ahalisinin arasına karıştıktan sonraki birkaç gün boyunca, ayakkabılarımın ilk fırlattığım yerde dokunulmadan bırakıldığını fark etmiştim. Bir süre sonra bulundukları yerde onları göremediğim aklıma geldiyse de, her hamarat ev kadını gibi Tinor'un da ev işi yaparken rastladığı bu gereksiz şeyleri evden attığını düşünerek üzerinde durmamıştım. Fakat çok geçmeden yanılmış olduğumu anlayacaktım.

Bir gün ihtiyar Marheyo'nun, neredeyse Kory-Kory'nin hizmetlerini gölgede bırakacak bir şekilde, alışılmadık bir hamaratlıkla etrafımda pervane olduğunu fark ettim. Bir ara, beni sırtında dereye taşımak istediyse de, ben kabul etmeyince hiçbir şekilde yılmadan, yaşlı bir ev köpeği gibi etrafımda numaralar yapmaya devam etti. Yaşlı beyefendiye ne olduğunu hayatta tahmin edemiyordum; ta ki evde kimsenin olmamasından faydalanarak, birden bir dizi garip hareket yapmaya başlayıp heyecanlı bir şekilde bir ayaklarımı, bir de tepedeki mahya kirişinden sarkan küçük çıkını gösterene kadar. Sonunda ne demek istediğini az buçuk çıkartabildim ve çıkını indirmesini işaret ettim. Göz açıp kapayıncaya kadar dediğimi yaptı ve bir tappa parçasını açarak, şaşkın bakışlarım altında çok önceden atılmış olduğunu sandığım ayakkabıları çıkardı.

Ne istediğini hemen anladım ve ne işine yarayacağını merak ederek, cömertlik edip iyice küflenmiş ayakkabıları ona verdim.

Aynı günün öğleden sonrası, saygıdeğer savaşçının kulaklarında küpeleri, elinde mızrağı ve bu pek süslü ayakkabılar ağaç kabuğundan bir şeritle boynundan sarkıp geniş göğsü üzerinde bir ileri bir geri sallanır halde, ağır ve heybetli bir yürüyüşle eve doğru yaklaştığını gördüm.

Ama artık biraz daha önemli bir konuya dönmeliyim. Ada sakinlerinin bütün hayatları yorucu işlerden uzak geçer gibi görünse de, yerlilerin rahatlarına ve keyiflerine katkıda bulunan ve yorucu olmaktan ziyade eğlenceli olan bazı hafif işler de vardı. Bu işlerin arasında en önemlisi, değişik biçimlerde Polinezya takımadalarının her tarafında çok iyi bilinen, yöresel kumaşın, yani "tappa"nın imaliydi. Genellikle bilindiği üzere, bu faydalı ve bazen de şık kumaş değişik ağaçların kabuklarından yapılır. Fakat bildiğim kadarıyla yapılış şekli bugüne kadar tasvir edilmediği için, şimdi bu konuda bildiklerimi anlatacağım.

Markiz Adaları'nda sıklıkla giyilen güzel, beyaz tappa'nın imalinde ilk işlem, kumaşın yapılacağı ağacın taze dallarından belli bir miktar toplamaktan ibarettir. Dıştaki yeşil kabuk işe yaramadığından atılır ve geride kalan lifimsi ince bir madde, üzerine iyice yapışık olduğu daldan dikkatlice soyulur. Bu madde yeterli miktarda toplandığı zaman, bir sürü şerit yerlilerin bizim paket kâğıdı niyetine kullandıkları geniş yapraklardan bir örtüye sarılır ve etraflarına birkaç tur ip dolanarak sıkıca bağlanır. Daha sonra, sürüklenip gitmesini önlemek için üzerine ağır bir taş yerleştirilen paket, bir akarsu yatağına bırakılır. Paket bu şekilde iki ya da üç gün kaldıktan sonra çıkarılır ve kısa bir süre hava ile temas ettirildikten sonra, yapılan işlemden yeterince etkilenip etkilenmediğini görmek için, her bir parça tek tek dikkatle incelenir. İstenen sonuç alınana kadar bu işlem tekrarlanır.

Madde bir sonraki işleme uygun bir hale geldiğinde, çürümenin başlangıç işaretlerini vermektedir; lifler gevşeyip yumuşayarak tamamen dövülebilir hale gelmiştir. Değişik şeritler şimdi tek tek uzatılarak düz bir yüzeyin –genellikle devrilmiş

bir hindistancevizi ağacı gövdesi üzerine– üst üste katlar halinde serilir ve bu şekilde oluşturulan öbek yükseldikçe, yavaş yavaş vurulan bir çeşit tahta tokmakla hafifçe dövülür. Abanoza benzeyen sert ve ağır bir tahtadan yapılan, boyu yaklaşık otuz, eni de beş-altı santim olan ve bir ucunda yuvarlatılmış bir sap bulunan bu tokmağın biçimi, bizim dört köşeli ustura kayışlarının tıpatıp aynısıdır. Tokmağın düz yüzeylerine birbirine paralel, derin olmayan ve işlemin değişik aşamalarında kullanılmak üzere her yüzde derinliği farklı çentikler yapılmıştır. Bu çentikler tappanın bitmiş halinde görülen ve kadifedekine benzer fitilleri oluşturur. Anlattığım şekilde dövüldükten sonra, madde çok geçmeden yekpare bir kütle haline gelir. Bu kütle ara sıra ıslatılarak, altın dövme işlemine benzer bir şekilde, istenen incelik elde edilene kadar aralıklarla tokmaklanır. Bu şekilde kumaşa, kullanılacağı çeşitli amaçlara uygun olacak farklı sertlik ve kalınlık kolayca verilir.

Anlatılan bu son işlem de bittiğinde, yeni mamul tappa ağarıp kuruması için çimenlerin üzerine serilir ve çok geçmeden de göz kamaştırıcı bir beyazlık alır. İmalatın ilk safhalarında bazen, maddenin içine sabit bir renk veren bir bitki yedirilir. Parlak kahverengi ve parlak sarı zaman zaman görülse de, Typee halkının sade zevki onları doğal rengi tercih etmeye sevk eder.

Sandwich Adaları'nın meşhur fatihi ve kralı Kammahammaha'nın hamarat karısı, tappasını muntazam şekillerdeki zıt renklerle boyamakta gösterdiği maharetle övünür, hayatının son demlerinde, zamanın yeniliklerinin ortasında, cicili bicili Avrupa basmaların yerine hâlâ milli kumaşına sıkı sıkıya bağlı olduğundan, eski kafalı olarak görülürdü. Ama tappa baskı sanatı Markiz Adaları'nda bilinmez.

Kumaş imalinde kullanılan tokmağın sert, ağır tahtasının her vuruşta çıkarttığı ve çok uzaktan duyulabilen tok, ahenkli ve müziğe benzer sesi, vadide dolaşırken sık sık kulağıma gelirdi. Bu aletlerden birkaçı aynı anda ve birbirlerinin yakınında kullanıldığında, yakınlarda bulunan birinin kulakları üzerinde yarattığı etki gerçekten büyüleyicidir.

20. BÖLÜM

Typee Vadisi'nde Sıradan Bir Günün Tarihçesi • Markizli Kızların Dansı

Hiçbir şey, Typeelerin hayatından daha tekdüze ve tekbiçimli olamaz. Huzur ve mutluluk dolu sakin günler sessizce birbirini izler. Bu basit vahşiler için bir günün tarihi bir hayatın tarihine eş olduğundan, şimdi vadideki günlerimden birini elimden geldiğince kısa bir şekilde anlatacağım.

Sabahla başlayayım. Sabahları pek erken kalkmazdık. Tappa giysimi çıkarıp belime uzun tuniğimi sararak Fayaway, Kory-Kory ve ev ahalisinin geri kalanı ile birlikte dereye doğru yola düşmek için evden fırlayana kadar, güneş altın kabaralarını Happar Dağı'nın üzerine çakıyor olurdu. Derede, vadinin bize yakın kısmında yaşayan herkes toplanmış olur ve hep beraber yıkanırdık. Temiz sabah havası ve serin sular, hem bedene hem ruha bir ışıltı verir, bu şekilde bir yarım saat eğlendikten sonra eve doğru yola koyulurduk. Yol üstünde Tinor ve Marheyo ateş yakmak için kuru çalı çırpı toplar, gençlerden bazıları altlarından geçtikleri hindistancevizi ağaçlarını haraca keserken, Kory-Kory beni eğlendirmek için garip şaklabanlıklar yapar, Fayaway ile ben de kol kola olmasak bile ara sıra ele ele tutuşarak, tüm dünyaya şefkat duygularıyla, birbirimize de müthiş bir muhabbetle dolu olarak ağır ağır yürürdük.

Kahvaltı çok geçmeden hazır olurdu. İştahlarını günün ilerideki kısımlarına saklayan yerliler, bu öğünü öylesine geçiştirirler. Bana gelince; daha önce anlattığım gibi böyle durumlarda her zaman bir kaşık vazifesi gören hizmetkârımın yardımıyla, olgun bir hindistancevizinin sütüyle karıştırılmış ve özel olarak

benim için ayrılmış olan Tinor'un tahta tabaklardaki poee-poe'sinden azıcık yerdim. Pişirilmiş ekmek ağacı meyvesinden bir parça, küçük bir "Amar" keki ya da bir "Cokoo" lapası, iki-üç muz ya da bir Mawmee elması, bir annuee ya da değişiklik olsun diye arada bir sunulan lezzetli ve besleyici başka bir meyvenin ardından yemek, bir ya da iki taze hindistancevizi suyunun kafaya dikilmesi ile son bulurdu.

Bu küçük şölenin tadını çıkarırken Marheyo'nun ev ahalisi, üşengeç Romalıların yaptığı gibi hasır divanların üzerine hoşsohbet gruplar halinde uzanır ve neşeli sohbetler hazmı kolaylaştırırdı.

Kahvaltı bittikten sonra, aralarında soylu Mehevi'nin bana hediye ettiği özel pipomun da olduğu pipolar yakılırdı. Uzun fasılalarla, her seferinde yalnızca bir ya da iki fırt çeken ve pipoları sürekli elden ele dolaştıran yerliler, benim sistemli bir şekilde pipomu peş peşe dört-beş kere doldurup içmemi bayağı hayret verici buluyorlardı. İki-üç pipo rasgele dolaştıktan sonra, grup yavaş yavaş dağılırdı. Marheyo bir türlü bitiremediği kulübesinin başına giderdi. Tinor tappa-rulolarını gözden geçirmeye başlar veya hünerli parmaklarıyla hasır örmeye girişirdi. Kızlar mis kokulu yağlarla kendilerini yağlarlar, saçlarını düzeltirler veya ilginç süslerini inceleyip hep birlikte yabandomuzu veya balina dişlerinden yapılmış fildişi rengi takılarını karşılaştırırlardı. Delikanlılar ve savaşçılar mızraklarını, küreklerini, kano gereçlerini, savaş sopalarını ve savaş borularını çıkarır, sivri kabuk ve taş parçalarıyla üzerine türlü türlü şekiller oyarak bunları, özellikle de savaş borularını, örülmüş ağaç kabuklarından püsküllerle ve insan saçından perçemlerle süsleyerek oyalanırlardı. Bazıları kahvaltıdan hemen sonra kendilerini bir kez daha hasırların baştan çıkarıcılığına bırakıp sanki bir haftadan beri gözlerine uyku girmemiş gibi, geceden kalan işlerine devam ederlerdi. Diğerleri meyve veya ağaç lifleri ve yaprak, bu son ikisi yüzlerce değişik işe yaradığından her zaman ihtiyaç duyulurdu, toplamak için koruluğa doğru yola düşerlerdi. Kızlardan birkaçının, çiçek peşinde ormana daldığı ya da suyun içine düzgün bir taşla sürterek parlatmak için, küçük kapları ve hindistancevizi kabuklarını ala-

rak dereye gittikleri de olurdu. Doğrusu bu masum insanlar vakitlerini dolduracak bir şeyler bulmakta hiç zorluk çekmiyor gibiydiler; uğraşlarının ya da daha doğrusu keyiflerinin hepsini saymaya kalkmak pek kolay bir iş olmazdı.

Ben sabahlarımı değişik şekillerde geçiriyordum. Her gittiğim yerde dostça karşılanacağımdan emin olarak bazen evden eve ya da Kory-Kory, Fayaway ve bir grup işsiz güçsüz genç avareyle birlikte korudan koruya ve bir gölgelikten başka bir gölgeliğe amaçsızca dolaşıyordum. Ara sıra dolaşmaya üşendiğimde, sürekli aldığım davetlerden birini kabul ederek misafirperver bir hanenin hasırları üzerine kendimi atıp keyifli bir biçimde ya etrafımdakilerin yaptıklarını izliyor ya da ben de onlara katılıyordum. Yapılan işlere ben de katıldığım zamanlar, adalıların memnuniyeti görülmeye değerdi; belli bir zanaatı bana öğretme şerefine nail olmak için bir biriyle yarışan bir kalabalık her zaman vardı. Çok geçmeden tappa yapımında bayağı marifetli hale gelmiştim; ottan sapan örmede en az bu işin ustaları kadar iyiydim ve hatta bir seferinde, bıçağımla bir mızrağın kabzasını o kadar incelikle oymuştum ki, mızrağın sahibi Karnoonoo'nun benim yeteneğimin şaşırtıcı bir örneği olarak mızrağı bugün bile sakladığına kuşkum yok. Öğle vakti yaklaştığında, evden ayrılmış olanlar dönmeye başlarlar ve tam gün ortası olduğunda vadide neredeyse çıt çıkmaz, herkes derin bir uykuya dalardı. İhtiyar Marheyo dışında hiç kimse keyifli öğle uykusunu kaçırmazdı. Marheyo o kadar tuhaf bir kişilikti ki, sanki hiçbir kural tanımaz, yeri ve zamanı olup olmadığına bakmaksızın aklına estiğince uyur, yemek yer ya da küçük kulübesiyle uğraşırdı. Çoğu zaman tam öğle güneşinin altında uyuklarken ya da gece yarısı derede yıkanırken görülebilirdi. Bir keresinde, yerden yirmi beş metre yukarıda, bir hindistancevizi ağacının tepesine oturmuş piposunu içerken görmüştüm. Sık sık beline kadar suya girmiş vaziyette, cımbız niyetine kullandığı bir midye kabuğuyla sakalının ters tüylerini yolarken de görürdüm.

Öğlen uykusu genellikle bir buçuk saat sürer, çoğunlukla daha da uzardı. Uyuyanlar hasırlarından kalktıktan sonra tekrar

pipolarına davranır ve sonra da günün en önemli öğünü için hazırlıklara girişirlerdi.

Fakat ben, bacağımın iyi olduğu dönemlerde neredeyse her zaman, kahvaltıyı evde edip yemeği kulüpte yiyen soylu beyefendiler gibi, akşamüstü ziyafeti için, beni görmekten her zaman memnun olan ve kilerlerindeki bütün lezzetli şeyleri cömertçe önüme seren Ti'nin bekâr reislerine katılırdım. Mehevi diğer leziz yiyeceklere ek olarak genellikle, yalnızca beni memnun etmek için olduğunu düşündüğüm bir kızarmış domuz çıkarırdı.

Ti tam bir eğlence mekânıydı. Orayı ziyaret etmek, hem ruhuma hem vücuduma iyi geliyordu. Avrupalı beyler nasıl el ayak ortadan çekilip bayanlar odalarına kapandıktan sonra gönüllerince gülüp eğleniyorlarsa, kadınların müdahalesinden uzakta bu savaşçıların da neşesine diyecek yoktu.

Öğleden sonraların büyük bir kısmını Ti'de geçirdikten sonra, akşam serinliğinde genellikle kendimi ya Fayaway'le küçük gölde kayıkla gezinirken ya da bu saatlerde her zaman oraya gelen yerlilerle birlikte derede yıkanırken bulurdum. Hava kararmaya başlayınca Marheyo'nun ev ahalisi tekrar toplanır, mumlar yakılır, uzun ve garip şarkılar söylenir, sonu gelmez hikâyeler anlatılır (her ne kadar bu satırların sahibi bir şey anlamasa da) ve vakit geçirmek için türlü türlü eğlenceler bulunurdu.

Genç kızlar sık sık evlerinin önünde, ay ışığı altında dans ederlerdi. Bu çok çeşitli danslara erkeklerin katıldığını hiç görmedim. Bu danslar vücudun her kısmının katıldığı, canlı, neşeli, cilveli hareketlerden oluşuyordu. Gerçekten de Markizli kızlar sanki tepeden tırnağa dans ederler; yalnızca ayakları değil kolları, elleri, parmakları hatta gözleri bile oynar. Doğrusunu söylemek gerekirse, kıvrak vücutlarını öyle bir sallayıp, gerdan kırıp, çıplak kollarını savurarak öyle kayar, süzülür ve dönerlerdi ki, benim gibi sakin, aklı başında ve terbiyeli bir genç için aşırıya kaçtıkları söylenebilirdi.

Genç kızlar çiçekten ve kısa festival tuniklerinden başka bir şey giymezler ve dans için süslendiklerinde, uçmaya hazırlanan zeytin renkli perileri andırırlar.

Eğer özel bir kutlama yoksa, Marheyo'nun ev ahalisi akşam oldukça erkenden dinlenmeye çekilirdi, ama tüm gece için değil. Çünkü kısa bir şekerlemeden sonra tekrar kalkılır, mumlar yeniden yakılır, günün üçüncü ve son öğünü olarak yalnızca poee-poee yenilir ve pipodan uyuşturucu bir fırt çekildikten sonra, gecenin önemli işi olan uykuya hazırlanılırdı. Markizliler için uyku hayatın en önemli işi denilebilir, zira zamanlarının çoğunu Somnus'un[22] kollarında geçirirler. Bedenlerinin doğal gücünün en iyi kanıtı, dayanabildikleri uyku miktarıdır. Aslında yerlilerin çoğuna göre hayat, sık sık bölünen keyifli bir şekerlemeden başka bir şey değildir.

22 Mitolojide Uyku Tanrısı. (çev.)

21. BÖLÜM

Arva Wai Kaynağı • Olağanüstü Kalıntılar •
Vadideki Pi-pi'lerin Tarihi Üzerine Bazı Düşünceler

Hemen hemen her ülkenin, hastalıklara iyi gelmesiyle meşhur şifalı suları vardır. Typee'nin Cheltenham'ı[23] gözlerden ırak bir kuytudadır ve pek ziyaretçisi yoktur. Kaynak evlerden uzak, dağa doğru çıkarken vadinin tepesine yakın bir yerdedir; buraya mis kokulu binlerce bitkinin süslediği ve muhteşem yapraklarla gölgelenmiş bir patika ile ulaşılır.

Bir kayanın yarıklarından çıkan Arva Wai'nin[24] şifalı suları kayanın yosunlu yüzeyinden süzülerek sonunda salkım salkım damlalar halinde, sürekli nem sayesinde tazeliklerini ve güzelliklerini koruyan, ıslak görünümlü küçük mor çiçeklerle ve çimlerle çevrili taştan doğal bir havuza dökülür.

Yerliler bu suya çok değer verir; bazıları suyun hem lezzetli hem de şifalı olduğunu düşünür ve kaplara koydukları suyu dağdan indirerek, evin yakınında gölgeli bir yerde yaprak yığınlarının altında saklarlar. İhtiyar Marheyo kaynağın suyunu pek severdi. Fırsat buldukça, damacanaya benzer kocaman yuvarlak bir kabı dağa sürükler ve pek sevdiği suyla doldurarak oflaya puflaya geri gelirdi.

Suyun tadı, bir düzine yavan şeyin karışımı tadındaydı ve eğer kaynak medeni bir memleketin ortasında bulunuyor olsaydı, sahibini servet sahibi yapmaya yetecek kadar da tiksindiriciydi.

23 İngiltere'nin Gloucestershire bölgesinde, şifalı suları ile ünlü bir kent. (çev.)

24 Sanırım Arva Wai "Kuvvetli Sular" olarak çevrilebilir. Arva hem uyuşturucu, hem de tıbbi özellikleri olan bir köke verilen addır. "Wai" Markiz dilinde su demektir. (Melville'in notu).

Kimyadan anlamadığım için, suyun bilimsel çözümlemesini yapacak değilim. Bu konuda tek bildiğim, bir gün ben yanındayken Marheyo kocaman kabındaki son damlayı döktüğünde, kabın dibinde az miktarda, bildiğimiz kuma çok benzeyen çakıllı bir tortunun kaldığıydı. Bu tortu suyun dibinde her zaman bulunup suyun kendine has tadı ve özellikleri buradan mı geliyordu, yoksa tortunun orada bulunması yalnızca rastlantı mıydı çözememiştim.

Bir gün bu kaynaktan dolambaçlı bir yoldan geri dönerken, bana Stonehenge'i ve Druidlerin mimari eserlerini hatırlatan bir manzarayla karşılaştım.[25]

Bu dağlardan birinin eteğinde, dört yanı sık korularla kaplı, taştan bir dizi geniş teras tepeye doğru epeyce bir mesafe boyunca, adım adım yükselir. Bu terasların uzunluğu yüz, genişliği yirmi metreden az olamaz. Ama terasların azameti, terasları oluşturan blokların devasa ölçüleri yanında daha az etkileyici kalır. Dikdörtgen biçimindeki taşlardan bazıları üç ila beş metre boyunda, bir buçuk iki metre kalınlığındadır. Yan yüzeyleri oldukça pürüzsüz ve gayet düzgün biçimli kareler olmalarına karşın, üzerlerinde keski izi yoktur. Çimento kullanılmadan birleştirilmişlerdir ve aralarında yer yer boşluklar görülür. En üst ve en alt terasların inşa tarzı biraz tuhaftır. Her ikisinin de ortalarında, dörtgen bir basıklık vardır ve bu basıklık nedeniyle terasın diğer tarafları ortaya göre birkaç ayak yüksekte kalmaktadır. Taşların aralarında kök salmış koca ağaçların iyice yayılıp birbirlerine karışan büyük dalları, neredeyse güneş geçirmeyen bir kubbe oluşturur. Taşların çoğuna dolanmış ve birinden diğerine tırmanan bir yığın asma, sımsıkı sarılışlarıyla taşlardan birçoğunu kısmen gizlerken, bazı yerlerde de sık çalılar taşları tamamen örter. Burada, bu terasların ikisini yanlamasına kesen, ıssız bir patika vardır. Bitki örtüsü o kadar sık, ağaçların gölgesi o kadar koyudur ki, buraları tanımayan biri, bu yapıların varlığını bile fark etmeden geçip gidebilir.

25 Druidlik Keltlerin dini kurumu, Druid ise bu inancın ruhban sınıfının bir üyesiydi. Stonehenge, İngiltere'de Salisbury Ovası'nda bulunan, Bronz Çağı'na ait taş abidelerdir. (çev.)

Bu yapıların çok eski zamanlardan kaldıkları her hallerinden bellidir. Tüm bilimsel konularda danışmanlığımı yapan Kory-Kory'nin dediğine göre, bizzat tanrıların inşa ettiği bu taşlar dünyanın yaratılışıyla yaşıt olup sonsuza kadar da var olacaklarmış. Kory-Kory'nin alelacele açıklaması ve işi tanrılara havale etmesiyle, ne Kory-Kory'nin ne de vatandaşlarının bu yapılar hakkında bir şey bildiğini hemen anlamıştım.

Çoktan yok olmuş ve unutulmuş bir soyun eseri olduğu şüphe götürmeyen ve daha düne kadar varlığı bile bilinmeyen, dünyanın bir ucundaki bir adanın yeşil kuytularında saklı bu anıta baktıkça içimi öyle bir huşu dolduruyordu ki, Keops Piramidi'nin muhteşem kaidesinin önünde düşüncelere dalmış olsam bu kadar etkilenmezdim. Dilsiz taşlardan başka, yapının tarihini tahmin edebileceğiniz ne bir yazı, ne bir oyma, ne de bir ipucu vardı. Bu taşlar dikildiğinden beri taşları gölgeleyen şu muhteşem ağaçlardan kim bilir kaç nesil büyümüş, serpilmiş ve yıkılmıştı.

Bu kalıntılar, doğal olarak insanın aklına bir sürü ilginç düşünce getiriyor. Bu yapılar, Güney Pasifik'teki çeşitli takımadaların oluşumuyla ilgili çeşitli teoriler öne sürenlerin her zaman kabul etmeye yanaşmadıkları bir görüşü, yani adanın oluşumunun çok eskiye dayandığı görüşünü kanıtlıyor. Bana soracak olursanız, üç bin yıl önce Markiz Adaları'nın vadilerinde insanların bulunması, aynı dönemde Mısır'da insanların yaşamış olması kadar akla yakındır. Nukuheva Adası'nın kökeni mercan sineğine dayandırılamaz, zira bu muhteşem yaratık ne kadar yorulmaz olursa olsun, deniz seviyesinden neredeyse bin metre yükseğe çıkacak şekilde taşları birbirinin üzerine yığacak kadar güçlü değildir herhalde. Adanın deniz altındaki bir yanardağ tarafından püskürtülmüş olması en az diğer teoriler kadar akla yakındır. Kimse bunun aksini kanıtlayamayacağına göre, ben de bu varsayıma karşı çıkmayacağım. Hatta, jeologlar tüm Amerika kıtasının benzer şekilde, Kuzey Kutbu'ndan Horn Burnu paraleline kadar su altındaki bir dizi Etna'nın aynı anda patlamasıyla oluştuğunu iddia edecek olsalardı, onlara karşı çıkacak son kişi ben olurdum.

Adalıların evlerinin neredeyse istisnasız olarak, pi-pi dedikleri koca kaya temeller üzerine kurulduğunu daha önce söylemiştim. Fakat, pi-pi'leri oluşturan taşların boyutları gibi pi-pi'ler de nispeten küçüktür. Adanın hemen hemen tüm vadilerinde, "morais" denilen mezarlıkları ve tören alanlarını oluşturan, çok daha büyük başka benzer yapılar vardır. Bu taş yığınlarının bazıları öyle büyük ve bunların inşasına emek ve maharet o kadar fazladır ki, bunların bugünkü yerlilerin ataları tarafından inşa edildiğine inanmakta zorlanıyorum. Eğer gerçekten durum buysa, Typee ırkı el sanatları konusundaki bilgisini maalesef kaybetmiş demektir. Hadi yerlilerin kanlarına işlemiş uyuşukluklarını bir yana bıraksak bile, bu ilkel insanlar ellerindeki hangi tertibatla böyle koca kütleleri taşımış ya da yerlerine koymuş olabilirler? Basit aletleriyle bu taşları nasıl yontup, kırıp şekil vermiş olabilirler?

Typee Vadisi'ndeki Hoolah Hoolah alanındaki gibi, bu daha büyükçe pi-pi'lerin hepsi de tartışmasız biçimde çok eski çağların izlerini taşır ve ben bu yapıların, az önce tasvir ettiğim daha da eski kalıntıları inşa eden aynı soya mal edilebileceğine inanmayı istiyorum.

Kory-Kory'nin anlattığına göre, Hoolah Hoolah alanının üzerinde bulunduğu pi-pi, çok çok uzun zaman önce, Typeeler arasında büyük bir reis ve savaşçı, aynı zamanda da taş ustası olduğu anlaşılan Monoo'nun gözetiminde inşa edilmiş. Tam olarak şu anda kullanıldığı amaca hizmet etmek için ve inanılamayacak kadar kısa bir sürede dikilmiş olan söz konusu pi-pi, on gün on gece süren büyük bir kutlamayla ölümsüz tahta putlara ithaf edilmiş.

Üzerlerinde yerlilerin evlerinin bulunduğu daha küçük pi-pi'lerin arasında, yakın zamanlarda inşa edilmiş gibi görünenine hiç rastlamamıştım. Vadinin her tarafında, üzerinde ev bulunmayan bu koca taş temellerden çok sayıda vardır. Bu durum son derece kolaylıklar sağlar; zira ne zaman açıkgöz bir adalı çıkıp da, doğduğu evden birkaç yüz metre öteye taşınmak istese, yeni bir yere yerleşmek için bütün yapacağı, bir sürü sahipsiz pi-pi'den istediğini seçip başkaca merasime gerek kalmadan bambu çadırını üzerine kurmaktır.

22. BÖLÜM

Vadideki Büyük Bir Festival İçin Hazırlıklar • Tabu Korularında Dönen Dolaplar • Kap Kacak Anıtı • Typeeli Kızların Bayramlıkları • Festivale Gidiş

Topallamam azaldığından beri her gün, beni her zaman en candan şekilde karşılayan Mehevi'yi görmek için Ti'ye uğramayı âdet edinmiştim. Bu ziyaretlerimde Fayaway ve hep yanımda olan Kory-Kory bana eşlik ediyorlardı. Kadınlara kesinlikle yasak olan Ti'nin civarına vardığımızda, sanki kadınlık terbiyesi bir tür Bekârlar Lokali diyebileceğimiz yere yaklaşmasına izin vermiyormuş gibi, Fayaway yakındaki bir kulübeye çekilirdi.

Burası gerçekten de Bekârlar Lokali olarak değerlendirilebilirdi. Ti bazı önemli reislerin, özellikle de soylu Mehevi'nin, sürekli ikametgâhı olsa da, yine de belli dönemlerde vadinin tüm şen ve geveze ihtiyarlarının gözde mekânı haline gelirdi. Nasıl medeni memleketlerdeki benzerleri meyhanelerin müdavimleriyse, bu insanlar da aynı şekilde Ti'ye takılıyorlardı. Ti'de saatlerce kalarak gevezelik ederler, pipo içerler, poeepoee yerler ya da sağlıkları için uyumakla vakit geçirirlerdi.

Bu yapı vadinin karargâhı gibiydi. Bir sürü kişinin sürekli girip çıktığı ve hararetle sohbet eden, hepsi de erkeklerden oluşan yerli kalabalığının doldurduğu Ti'yi gören, burayı Polinezya hisselerinin iniş ve çıkışlarının tartışıldığı bir çeşit vahşi Borsa sanırdı.

Vaktinin çoğunu burada geçiren Mehevi, yerin yüce efendisi rolündeydi ve evin demirbaşı haline gelmiş olan somaki görünümlü moruklar dışında mekânın herkes tarafından terk edildiği günün belli saatlerinde, reisi çoğunlukla yeri örten rahat ha-

sırlar üzerinde "vakur bir biçimde yan gelip yatmanın"[26] keyfini çıkarırken bulacağınız kesindi. Ben ne zaman çıkıp gelsem mutlaka yerinden kalkar, konağını misafirinin emrine amade eden bir beyefendi gibi istediğim yerde oturmam için buyur eder ve "tammaree!" (oğlan) diye seslenmesiyle, küçük bir çocuk görünür ve bu çocuk tekrar ortadan kaybolmasından kısa bir süre sonra, şefin yemem için ısrar ettiği lezzetli bir lapa ile geri gelirdi. İşin doğrusu, Mehevi kendisini sürekli olarak ziyaretlerimle şereflendirmemi, yemeklerinin mükemmelliğine borçluydu. Dünyanın her yerinde bekârların kusursuz ziyafetler vermeleriyle ünlü oldukları hatırlanacak olursa, bu da çok şaşılacak bir şey olmasa gerek.

Bir gün Ti'ye yaklaştığımda, bir şölenin yaklaştığının işareti olan büyük hazırlıkların yapıldığını fark etmiştim. Gördüklerim bana, şaşaalı bir yemeğin verileceği büyük bir otelin bulaşıkçılarının koşuşturmacasını hatırlatmıştı. Çeşitli işlere dalmış yerliler oraya buraya koşturuyor, bazıları koca oyuk bambuları su doldurmak için dereye sürüklüyor, bazıları yakalamaya çalıştıkları öfkeli görünüşlü domuzların peşinde çalılara dalıyor, bir kısmı da büyük tahta kaplar içinde dağ gibi yükselen poee-poee'yi yoğuruyordu.

Bu telaşlı hazırlıkları bir süre izledikten sonra, bitişikteki korudan gelen müthiş bir cıyaklama sesiyle oraya yöneldim. Koruya vardığımda, sesin iri bir domuzdan geldiğini gördüm. Bir grup yerli hayvanı tüm güçleriyle yere bastırırken, elinde kalın bir sopa olan iriyarı bir tanesi talihsiz domuzun kafasına hedefi bulmayan ölümcül darbeler indirmeye çalışıyordu. Yerlinin sopası, debelenerek karşı koymaya çalışan kurbanı ardı ardına ıskalıyordu. Adam kan ter içinde kalmış olmasına rağmen çabasını sürdürdü ve bir öküz sürüsünü yıkmaya yetecek sayıda darbe indirdikten sonra, çatırtılı bir darbeyle domuzu cansız, ayağının dibine serdi.

Domuzun bedeni hiç kan akıtılmadan derhal yakında hazır-

26 Melville burada Latince bir deyiş kullanıyor: "Otium cum dignitate." Bu deyişi Romalı hatip Cicero'nun emeklilik, ya da kişinin aktif toplumsal yaşamdan çekildikten sonra da itibar ve etkinliğini sürdürmesi anlamında kullandığı söyleniyor. (Çev. notu)

lanmış olan bir ateşe taşındı ve cansız bedeni ayaklarından tutan dört yerli, hayvanı hızla bir öne bir geri alevlerin içinden geçirdiler. Az sonra, yanan kılların kokusundan yapılan işin amacı anlaşılmıştı. Bu iş de tamamlandıktan sonra, hayvan az öteye taşınarak karnı yarıldı; iç organlar seçme parçalar olarak bir kenara ayrıldıktan sonra bütün gövde suyla iyice yıkandı. Şimdi, bir çeşit palmiye ağacının kalın yapraklarından yapılmış ve küçük bambu iğnelerle ustalıkla birleştirilmiş büyük yeşil bir örtü yere serilerek, domuz dikkatle buna sarıldı ve önceden hazırlanmış bir fırına verilmek üzere taşındı. Burada derhal tabandaki sıcak taşların üzerine yerleştirilerek, hepsinin üzeri hızlı bir şekilde bir toprak yığını ile örtüldü.

İşte Typeelerin huysuz ve isyankâr domuzları, bir lokması insanın dilinin üzerinde, bir güzelin dudaklarındaki yumuşacık bir gülümseme gibi eriyen, gayet uysal ve yumuşak domuz etine dönüştürmelerinin kısa yolu budur.

Typeelere has bu yöntemi bütün kasaplara, aşçılara ve ev hanımlarına tavsiye ederim. O unutulmaz günde bir tek acı çeken, sonunu şimdi anlattığım talihsiz domuz değildi. Bir sürü kederli homurtu ve yalvaran cıyaklama adanın her yerinde neler olduğunun işaretiydi ve bana sorarsanız, aynı batında doğan yavruların en büyüklerinden hiçbiri, o gün güneşin batışını göremedi.

Şimdi Ti'nin etrafındaki manzara görülmeye değerdi. Üzerlerine atılan taze toprağın oluşturduğu hafif yükseltilerle karıncaların yaptığı bir sürü tepeye benzeyen birçok fırında domuz ve poee-poee pişiriliyordu. Çok sayıda yerli taştan tokmaklarını hızla kullanarak tepelemesine poee-poee hazırlıyor, bazıları çevredeki ağaçlardan yeşil ekmek ağacı meyvesi ve körpe hindistancevizi toplarken, yerlilerin çok büyük bir kısmı hiçbir iş yapmadan dikilerek, çalışanları şevke getirmek amacıyla hiç ara vermeden avazları çıktığınca bağrışıyorlardı.

Bu insanların, herhangi bir şeyle meşgulken, yaptıkları işi müthiş abartmak gibi bir özellikleri vardır. Bir iş yaptıkları o kadar nadirdir ki, çalıştıkları zaman bu kadar övgüye değer bir çabanın, etraftakilerin gözünden kaçmadığından emin olmak ister

gibidirler. Örneğin, iki sağlam adamın kaldırabileceği bir kayayı az öteye taşımaları gerekse, bir sürü kişi kayanın çevresinde toplanır ve epeyce bir boş laftan sonra, her biri bir tarafından tutmaya çalışarak kayayı kaldırırlar ve sanki büyük bir iş yapıyorlarmış gibi oflaya puflaya, bağıra çağıra taşırlar. Onları böyle durumlarda gören birinin aklına, etrafına toplandıkları ölü bir sinceğin bacağını bir deliğe sürükleyen, bir sürü siyah karınca gelir.

Bu keyifli cümbüşü bir süre dikkatle izledikten sonra, Ti'ye girdiğimde Mehevi'yi halinden memnun bir vaziyette oturduğu yerden koşturmacayı seyredip ara sıra emirler verirken buldum. Reisin keyfi pek yerindeydi; bana ertesi gün korulukların dört bir yanında ama özellikle de Ti'de muhteşem kutlamalar olacağını anlatarak mutlaka bulunmamı istedi. Fakat şölenin hangi olayın veya hangi önemli şahsın şerefine verileceğini anlayamamıştım. Mehevi beni aydınlatmaya çalıştıysa da, aynen tabunun kafa karıştırıcı muammalarını anlamama uğraştığı zaman olduğu gibi önemli ölçüde başarısız oldu.

Ti'den ayrıldıktan sonra, her zamanki gibi yanımda olan Kory-Kory merakımın geçmediğini görerek, her şeyi basit ve tatmin edici bir şekilde ortaya koymaya karar verdi. Bu amaçla Tabu Koruları'nın içinde önüme düşüp çeşitli nesnelere dikkatimi çekerek, bana bunları öyle tarifi mümkün olmayan bir dille açıklamaya uğraştı ki, onu dinlemekten neredeyse her yerime ağrılar girdi. Beni özellikle de, tabanı yaklaşık üç metrekare, yüksekliği de üç metre kadar piramit biçiminde, daha yeni dikilmiş ve hemen göze çarpan konumuyla, tuhaf bir yapıya götürdü. Birkaç parlatılmış hindistancevizi kabuğu dışında, bu piramidin büyük kısmı boş tahta kaplardan oluşuyordu ve kafataslarından yapılmış bir abideyi andırıyordu. Rehberim bu vahşi kap kacak anıtına şaşkınlıkla baktığımı fark ederek hemen beni aydınlatma işine girişti: ama ne dese boşunaydı, bugün bile o anıtın ne olduğunu anlayabilmiş değilim. Yine de yaklaşan şenliklerde önemli bir yer tuttuğu için, kutlamalara kendimce "Kap Kacak Şöleni" adını takmıştım.

Ertesi sabah bayağı geç kalktığımda, Marheyo'nun aile fertlerinin hepsinin hummalı bir şekilde şenliğe hazırlandığını gör-

düm. Koca savaşçının kendisi, kafasının tepesinde bırakılmış iki saç buklesini topuz yapmakla meşguldü; iyice parlatılmış küpeleri ve mızrağı yanı başında dururken, süs görevi gören ayakkabılar evin duvarından çıkan bir kamıştan sarkıyorlardı. Delikanlılar da benzer işlerle meşguldüler; Fayaway'in de aralarında olduğu güzel kızlar ise kendilerini "aka" ile yağlıyorlar, uzun buklelerini düzeltiyorlar ve kendilerine çekidüzen veriyorlardı.

Hazırlıklarını tamamlayan kızlar şimdi, en belirgin özelliği sapları atılarak bir tappa şeridi üzerine sıkça dizilmiş güzel beyaz çiçeklerden yapma bir kolye olan, şenlik kostümleri içinde boy gösterdiler. Benzer süsler kulaklara, örülmüş taçlar başlara takıldı. Bellerine tertemiz beyaz tappadan kısa bir tunik taktılar ve bazıları bunun üzerine aynı kumaştan yapılmış, sol omuzda özenli bir fiyonkla bağlanmış ve bedenlerinden göz alıcı bir şekilde kat kat dökülen bir şal eklediler.

Bence dünyadaki hiçbir güzel, bu giysiler içindeki büyüleyici Fayaway'in eline su dökemezdi.

Bizim kibar bayanların giyinme konusundaki zevkleri hakkında isteyen istediğini söylesin. Onların mücevherleri, tüyleri, ipekleri ve fırfırları, bu şenlik için vadinin perilerinin seçtiği zarif sadeliğin yanında tümüyle sönük kalırdı. Westminster Abbey'de[27] taç giyme törenini izleyen bir loca dolusu güzelin, bir an için böyle bir grup adalı kızla karşılaşmalarını, onların kasılmaları, şekilcilikleri ve yapmacıklıklarıyla bu vahşi genç kızların içten neşeleri ve gizlisiz saklısız doğal zarafetleri arasındaki zıtlığı görmek isterdim. Bu, şapkacı vitrinindeki mankenin yanına Medici Venüsü'nü koymak gibi bir şey olurdu.

Çok geçmeden herkes Tabu Koruları'na doğru yola çıkmış, evde bir tek Kory-Kory ve ben kalmıştık. Hizmetçim peşlerinden gitmek için sabırsızlanıyor ve benim elimi ağırdan almam karşısında, birlikte yemeğe çıkacağı arkadaşını elinde şapkasıyla merdivenlerin başında bekleyen biri gibi yerinde duramıyordu. Sonunda yalvarmalarına daha fazla dayanamayarak, Ti'ye doğru yola koyuldum. Yolumuz üzerindeki ağaçlıkların arasından görülen evleri geçerken, evlerde kimseciklerin kalmadığını fark ettim.

27 Taç giyme ve diğer önemli törenlerin yapıldığı, Londra'daki kilise. (çev.)

Patikayı aniden kesen ve şölen yeriyle aramızda kalan kayaya vardığımızda, duyduğum vahşi bağırışlardan ve birbirine karışan seslerden, hadise her ne ise epeyce bir kalabalığı çektiğini anladım. Kory-Kory kayanın üzerine çıkmadan önce, balo salonunun kapısında üstünü başını son kez düzelten bir züppe gibi bir an durakladı. Bu kısa duraklamada, benim de üstüme başıma biraz çekidüzen vermenin iyi olacağını düşündüm. Ama bayramlıklarım olmadığı için, kendimi süsleyecek bir yöntem bulmakta epey zorlanıyordum. Yine de şaşırtıcı bir şey yapmak istediğim için, elimden gelen çabayı göstermeye karar verdim. Hiçbir şeyin yerlileri onlar gibi giyinmem kadar memnun edemeyeceğini bildiğimden, açık havaya çıktığımda omuzlarıma almayı alışkanlık haline getirdiğim büyük tappa şalı üzerimden atarak, üzerimde yalnızca belimden dizlerime kadar inen kısa bir tunikle kaldım.

Zeki yardımcım milletinin kostümüne yaptığım iltifatı çok takdir ederek, üzerimde kalan tek parça giysisinin katlarını özenle düzeltmeye girişti. Kory-Kory bu işle meşgulken, yakınımızda çimenler üzerine oturmuş, etraflarındaki çiçek yığınından çelenkler yapan bir grup genç kız dikkatimi çekti. Elişlerinden bir kısmını bana getirmelerini işaret etmemle birlikte, bir düzine çelengi ayaklarımın altına serdiler. Bunlardan birini, palmiye yapraklarından kendim yapmak zorunda kaldığım şapka müsveddesinin etrafına sardım ve geri kalanların bir kısmından da harika bir kemer yaptım. Bu işler bitince, fiyakası yerinde bir züppenin yavaş ve vakur adımlarıyla kayadan aşağı indim.

23. BÖLÜM

Kap Kacak Şöleni

Vadinin tüm nüfusu korulukta toplanmış gibiydi. Uzakta Ti'nin uzun ön cephesi görülebiliyordu; geniş verandasında türlü türlü ilginç giysiler içinde ve hepsi de heyecanlı hareketlerle konuşan insanlar kaynarken, Ti ile benim bulunduğum yer arasında kalan kısım, rengârenk süslenmiş, dans eden, zıplayan ve vahşi çığlıklar atan kadınlarla kaynıyordu. Beni görür görmez hoş geldin anlamında bağrıştıktan sonra, aralarından bir grup dans ederek ve şarkıya benzer vahşi sözler mırıldanarak yaklaştı. Giyinişimdeki değişiklik onları zevkten çılgına çevirmiş gibiydi; etrafımı sararak Ti'ye doğru bana eşlik ettiler. Fakat Ti'ye yaklaşınca bu şen periler durup iki yana çekilerek, artık iyice kalabalıklaşmış yapıya doğru geçmeme izin verdiler.

Pi-pi'ye çıkar çıkmaz kutlamaların çoktan başlamış olduğunu fark ettim.

O ne bolluktu öyle! Buyruğundakilere biftek ve bira ziyafeti çeken Warwick, soylu Mehevi'nin yanında bir cimri gibi kalırdı! Ti'nin verandasına bir baştan öbür başa, bir kısmının boyu altı metreyi bulan kano şeklinde özenle oyulmuş, içleri taze poee-poee dolu ve geniş muz yaprakları ile güneşten korunan lengerler dizilmişti. Bunların aralarında, tophane avlusundaki bildiğimiz koca gülle yığınlarını anımsatan, piramit şeklinde yığılmış, yeşil ekmek ağacı meyveleri vardı. Pi-pi'yi oluşturan koca taşların çatlaklarına büyük ağaç dalları yerleştirilmişti; insanların kolayca erişebileceği bu dallardan, yaprakların güneşten koruduğu bir sürü küçük paket içinde, kesilmiş olan sayısız domuzun eti sarkıyordu. Alt kısımlarına tıkaç takılmış ve ileri çık-

mış ağızlarına yaprak tomarları sıkıştırılmış bir sürü uzun, ağır bambu, verandanın korkuluğuna yaslanmış olarak duruyordu. Bambular dereden suyla doldurulmuştu ve her biri herhalde dört-beş galon su alırdı.

Ziyafet bu şekilde hazırlandıktan sonra, artık herkesin istediği şekilde yiyip içmesinden başka yapacak bir şey kalmamıştı. Nitekim bir saniye geçmiyordu ki, kalabalık sözünü ettiğim aşılı dalların bu alışılmadık meyvelerini yağmalamasın. Poee-poee kaplarına, sürekli olarak bu maddenin saklandığı koca hazneden ilave yapılıyor ve ekmek ağacı meyvesi kızartmak için Ti'nin etrafında küçük ateşler yakılıyordu.

Yapının içi bir başka âlemdi. Birbirine paralel biçimde sıralanmış ve evin boyunca en az altmış metre uzanan, hindistancevizi ağacı gövdeleri arasına atılmış kocaman hasır sedirlerin üzeri, büyük bir iştahla yemek yiyen ya da Polinezya hayatının dertlerini tütünün yatıştırıcı dumanıyla bastıran bir grup reis ve savaşçının boylu boyunca uzanmış bedenleriyle kaplanmıştı. Duman, küçük hindistancevizi kabuklarından yapılmış ve başları putperestlere yaraşır tuhaf oymalarla süslenmiş, büyük pipolardan çekiliyordu. Pipolar uzanmış yatanlar arasında ağızdan ağıza dolaşıyor, herkes bir-iki derin nefes çektikten sonra pipoyu yanındakine geçiriyor, bunu yapmak için bazen, ziyafet sofrasındaki yorucu çabaları nedeniyle uyuklayan birinin üzerinden üşengeç bir biçimde uzanmak gerekiyordu.

Typeelerin kullandığı tütünün tadı çok hafif ve hoştu. Tütünü her zaman yaprak halinde gördüğümden ve yerliler de tütün bakımından epey tedarikli göründüklerinden, tütünün vadide yetiştiği sonucunu çıkarmıştım. Aslında böyle olduğunu Kory-Kory söylemiş, ama ben adada tek bir tütün bitkisi yetiştiğini görmemiştim. Nukuheva'da ve sanırım diğer vadilerde de, ancak yabancılardan küçük miktarlarda alınan tütün çok zor bulunduğundan, bu bölgelerin yerlileri için tütün içmek büyük bir lükstür. Typeelerin nasıl olup da bu kadar bol tütün bulduğunu çözemiyorum. Tütünün yetişmesiyle ilgilenemeyecek kadar tembel olduklarını düşünüyorum ve gözleyebildiğim kadarıyla gerçekten de, bir karış toprak bile yağmur ve güneşin bakımın-

dan başka bir ilgi görmüyordu. Ama şekerkamışı gibi, adanın uzak bir köşesinde yabani tütün bitkisi yetişiyor olabilir.

Ti'de bulunan birçok yerli için tütün yeterli bir uyarıcı olmadığından, bunlar istenen sonucu elde etmek için daha etkili bir yol olan "arva"ya başvuruyorlardı.

"Arva" Güney denizlerinin hemen her yerinde bulunan bir kök olup bundan çıkartılan özsu vücut üzerindeki ilk başta hafif bir uyarıcı etki yapsa da, çok geçmeden kasları gevşetir ve uyuşturucu bir etkiyle derin bir uykuya neden olur. Vadide içkinin hazırlanma biçimi genellikle şöyleydi: Her birinin yanında küçük parçalara bölünmüş belli bir miktarda "arva" kökü olan beş-altı oğlan, boş bir tahta kabın etrafında otururlardı. Hindistancevizinden bir tasın içindeki suyu aralarında dolaştırırlar ve her biri ağzını çalkalayarak işe koyulurdu. Yapılacak tek şey, "arva"yı iyice çiğnedikten sonra ortadaki kaba boşaltmaktı. Bu şekilde devam edip gerekli miktar elde edildikten sonra, yığının üzerine su dökülüp sağ elin işaretparmağıyla karıştırılıyor ve çok geçmeden içmeye hazır hale geliyordu. "Arva"nın tedavi edici özellikleri vardır.

Sandwich Adaları'nda sıracalı rahatsızlıklarının tedavisinde ve bu adaların talihsiz sakinlerinin, korkunç şekilde yayılmasını yabancı velinimetlerine borçlu oldukları bir hastalığın hasarlarına karşı mücadelede gayet iyi sonuçlar vermiştir. Fakat bu tür dertlerle henüz tanışmamış olan Typee Vadisi'nin halkı, "arva"yı genellikle hep birlikte keyiflenmelerine hizmet edecek şekilde kullanır ve bizde şişe nasıl masada dolaşırsa, bir kap dolusu "arva" da onların arasında öyle dolaştırılır.

Giyimimdeki değişiklikten pek memnun kalmış olan Mehevi, beni sıcak bir şekilde karşıladı. Sevdiğimi iyi bildiğinden, benim için gayet lezzetli bir kap "cokoo" lapası ayırmış ve yine özellikle benim keyfim ve zevkim için, üç-dört tane körpe hindistancevizi, birkaç tane pişmiş ekmek ağacı meyvesi ve muhteşem bir hevenk muz seçmişti. Bunların hepsi derhal önüme serildiyse de, Kory-Kory yapraklara sarılı domuz etinden bir tanesini önüme koymadan sofranın benim için eksik kalacağını düşündü. Biraz acele hazırlanmış olsa da, domuz son derece lezzetli, ayrıca şaşırtıcı derecede de taze ve yumuşaktı.

Domuz eti Markiz halkının temel yiyeceklerinden olmadığından, domuz yetiştirmeyi pek önemsemezler. Domuzların, ağaçlardan düşen hindistancevizleriyle besinlerinin büyük bölümünü sağladıkları korularda istedikleri gibi dolaşmalarına izin verilir. Ama aç hayvanın yaprak ve kabuğu açarak meyveye ulaşması, epey zahmetli ve zor bir iştir. Sık sık domuzlardan birinin, inatçı cevizi dişleriyle boş yere kemirdikten sonra müthiş öfkelendiğini görüp eğlenmişimdir. Hayvan daha sonra hindistancevizinin altındaki toprağı kızgınlıkla eşeleyerek, burnuyla fırlatıp önünde yuvarlar; hindistancevizini takip ederek, bir an için öfkeyle tekrar kemirdikten sonra birden yana doğru savurur; ardından, sanki nasıl olup da ortadan kaybolduğuna şaşırmış gibi aniden duraklardı. Zavallı hindistancevizleri çoğunlukla bu şekilde vadinin yarısı boyunca takip edilirdi.

Kap Kacak Şöleni'nin ikinci günü ilkinden daha şamatalı bir şekilde başlamıştı. Sayısız koyun derisi, bir davulcu ordusunun vuruşlarıyla gümbürdüyor gibiydi. Gürültüye uyanarak sıçradığımda, tüm ev ahalisini ayrılmak üzere hazırlıklar yaparken buldum. Bu tuhaf seslerin hangi garip olayların habercisi olduğunu merak ettiğimden ve böyle müthiş bir gürültü çıkartan aletleri görmek istediğimden, yerliler Tabu Koruları'na doğru yola çıkmaya hazır olur olmaz onlara katıldım.

Alana doğru daha önce söz ettiğim şekilde yükselen kayayla Ti arasında kalan nispeten açık alanla birlikte, yapının kendisi de erkekler tarafından artık tamamen terk edilmiş ve alan tümüyle, garip bir heyecanla bağıran ve dans eden kadınlarla dolmuştu.

Tamamen çıplak bir vaziyette, yanlarına doğru dümdüz sarkıttıkları kollarıyla, dik olarak suya batırıldıktan sonra su yüzeyine fırlayan bir sürü sopa gibi havaya sıçrayan dört-beş yaşlı kadının görüntüsü çok ilgimi çekmişti. Yüzlerindeki ciddi ifadeyi koruyorlar ve hiç ara vermeden sıçramaya devam ediyorlardı. Etraftaki kalabalık gayet ilgisiz görünse de, doğrusunu söylemek gerekirse ben içlerine düşecekmiş gibi bakıyordum.

Bu ilginç eğlencenin ne anlama geldiğini öğrenmek isteyerek, soran gözlerle Kory-Kory'ye döndüğümde, bilgili Typee,

hemen tüm meseleyi uzun uzadığa açıklamaya girişti. Ama söylediklerinden tek anladığım, bunların eşlerini uzun süre önce savaşta kaybetmiş yaslı dullar oldukları ve her şölende bu şekilde acılarını gösterdikleriydi. Kory-Kory'nin bunu, böyle uygunsuz bir gelenek için yeterli bir gerekçe olarak gördüğü belliydi, ama bana pek uygun gelmediğini söylemeliyim.

Bu acılı kadınları geride bırakarak Hoolah-Hoolah alanına doğru ilerledik. Geniş dikdörtgen alanın içinde vadinin tüm nüfusu toplanmış gibiydi ve manzara gerçekten görülmeye değerdi. Alana doğru açılan bambu kulübelerin altında önde gelen reis ve savaşçılar uzanmış, karışık bir grup da tepede muhteşem bir kubbe oluşturan koca ağaçların altına rahatça serilmişti. Devasa sunakların setleri üzerine iki tarafta da, hindistancevizi yapraklarından yapılma sepetlerin içinde yeşil ekmek ağacı meyveleri, büyük tappa ruloları, olgun muz hevenkleri, Mawmee elması yığınları ve artu ağacının altın renkli meyveleriyle, geniş tahta tepsilerin içinde yeni toplanmış yapraklarla rengârenk süslenmiş kızarmış domuzlar yerleştirilmiş, çeşitli ilkel savaş araçları dizi dizi korkunç suratlı putların önüne karmakarışık yığılmıştı. Aynı şekilde, her iki sunağın daha alçakta kalan setleri boyunca aralıklarla dikilmiş sırıkların tepelerinden, yapraktan sepetler içinde çeşitli meyveler sarkıtılmıştı. Sırıkların altlarına paralel iki sıra halinde, en az dört-beş metre boyunda ve büyük ağaçların içi boş kütüklerinden yapılmış ağır davullar dizilmişti. Üstleri köpekbalığı derisiyle kaplı davulların gövdelerine inceden inceye çeşitli garip şekiller ve işaretler oyulmuştu. Davulların gövdelerinin etrafı belli aralıklarla, çeşitli renklerde iplerle sarılmış ve yerli işi kumaştan şeritler ara ara iplerin üzerlerine tutturulmuştu. Bu davulların arka tarafında hafif platformlar kurulmuştu ve platformların üzerinde duran delikanlılar avuçlarıyla davulları şiddetle döverek, beni sabah uyandırmış olan o müthiş sesleri çıkarıyorlardı. Birkaç dakikada bir, davulcular aşağıdaki kalabalığın arasına atlıyorlar ve yerlerini yeni gelenlere bırakıyorlardı. Bu şekilde Pandemonium'u[28] bile ayağa kaldıracak bir gürültü aralıksız sürüyordu.

28 John Milton'ın ünlü *The Paradise Lost* (*Kayıp Cennet*) adlı eserinde, Şeytan ve kötü ruhların başkenti. (çev.)

Dikdörtgen alanın tam ortasında yere saplanmış halde, yeni kesilip kabukları soyulmuş ve uçlarında beyaz tappadan flamalar uçuşan yüz kadar ince sırık vardı; bunların etrafı kamıştan bir çitle çevrilmişti. Bu garip süslerin ne amaca hizmet ettiklerini anlamaya uğraştımsa da boşuna.

Gösterinin başka bir ilginç yönü de, alanın ortasındaki koca ağaçları çevreleyen küçük kürsülerin üzerine bağdaş kurarak oturmuş bir grup yaşlı adamdı. Rahip olduklarını sandığım bu saygıdeğer beyler, davul sesleri arasında neredeyse duyulmayan, tekdüze ve kesintisiz bir nağme tutturmuşlardı. Sağ ellerinde, ağaçtan siyah ağır sapı ilginç biçimde oyulmuş, ottan örülmüş yelpazeler tutuyorlar ve bu yelpazeleri sürekli sallıyorlardı.

Orada bulunan herkes gevezeliğe, gülüşmeye, pipo ve arva içmeye ve yemeğe daldığından, kimse davulculara ya da yaşlı rahiplere aldırmıyor gibiydi. Çektiği ilgiye ya da yaradığı işe bakarak, vahşi orkestranın hem kendileri hem de kalabalık için yapacağı en iyi şey herhalde, yaptıkları korkunç gürültüye son vermek olacaktı.

Bütün bu olup biten garipliklerin ne anlama geldiğini öğrenmek amacıyla Kory-Kory ve diğer yerlileri sorgulamam boşunaydı; tüm açıklamaları bir yığın anlaşılmaz söz ve hareket aracılığıyla olduğundan, ümitsizliğe kapılarak çabamdan vazgeçtim. O gün davullar durmamacasına dövüldü, rahipler mırıldandı ve kalabalığın dağılıp, Taþu Koruları'nın sessizlik ve huzura terk edildiği günbatımına kadar, herkes yiyip içerek gülüp eğlendi. Ertesi gün, aynı manzara gece yarısına kadar tekrarlandı ve bu benzersiz şölen sona erdi.

24. BÖLÜM

Kap Kacak Şöleni Üzerine Düşünceler • Adalarla İlgili Yayımlanmış Bazı Beyanların Yanlışlığı • Bir Neden • Vadide Putperestliğin İçler Acısı Hali • Ölü Reis Kuklası • Benzersiz Bir Batıl İnanç • Rahip Kolory ve Tanrı Moa Artua • Eğlenceli Bir Dinsel Tören • Harap Haldeki Tapınak • Kory-Kory ve Put • Sonuç

Kab Kacak Şöleni'nin kökenini öğrenme girişimlerimde hayal kırıklığına uğramış olsam da, şenliğin tam anlamıyla değilse bile bir yönüyle, dinsel bir özellik taşıdığını açıkça görebiliyordum. Fakat dinsel bir kutlama olarak, yayımlanmış bazı beyanlardaki Polinezya ayinleri üzerine korkunç tasvirlerle, hele de misyonerlerin bize lütfettiği, Hıristiyanlığa döndürülmüş adalar hakkındaki beyanlarla hiçbir ilgisi yoktu. Hani bu kişilerin mübarek karakterleri iyi niyetlerinden şüphe duymamızı engellemese, kendi fedakâr çabalarının değerini yükseltmek için putperestliğin kötülüklerini abarttıklarını düşüneceğim.

"Washington ya da Kuzey Markiz Adaları"na öylesine değinen bir eserde, yerlilerin açık açık ve birçok kez, tanrılarına sık sık insan kurban etmekle suçlandıklarını okumuştum. Aynı eser yerlilerin dini hakkında gayet detaylı bilgi vermekte, batıl inançlarının çoğunu saymakta ve rahip sınıfının çeşitli rütbelerine verilen özel isimleri açıklamaktadır. Yamyam başpiskoposların, piskoposların, başdiyakozların, papazların ve daha kıdemsiz rahiplerin uzun listesine bakınca insan, ruhban sınıfının nüfusun geri kalanından daha kalabalık olduğunu ve zavallı yerlilerin Katolik memleketlerin sakinlerinden daha fazla papaz boyunduruğu altında olduğunu sanır. Bu ifadeler yine aynı şekilde

okurun kafasında, insanların her gün pişirilip sunaklarda adandığı, her türlü şeytanca zulmün aralıksız sürdürüldüğü ve bu cahil putperestlerin, batıl inançlarının iğrençliği nedeniyle son derece sefil bir durumda bulundukları izlenimini uyandırmayı amaçlamaktadır. Ama bütün bu bilgilerin, kendisinin de kabul ettiği gibi, adalardan yalnızca bir tanesini iki haftalığına ziyaret etmiş, bu süre boyunca her geceyi gemide geçirmiş ve gündüzleri silahlı korumalarıyla kıyıda kibar gezintiler yapmış biri tarafından verildiği unutulmamalıdır.

İmdi, tek söyleyebileceğim, Typee Vadisi'ndeki tüm gezintilerim boyunca iddia edilen alçaklıklardan hiçbirini görmediğimdir. Eğer söylenenler Markiz Adaları'nda yapılıyorsa, ilk günkü şartlarını hâlâ sürdüren ve Güney Pasifik'in en vahşileri olmakla ünlü bir kabileyle aylarca yaşarken bunlardan mutlaka haberim olurdu.

İşin aslı, Polinezya'nın dinsel gelenekleri hakkında bilim adamlarının anlattıkları kasıtlı olmayan bir sürü zırvayla doludur. Bu okumuş turistlerin bildiklerinin çoğu, Pasifik'in barbar toplulukları arasında yaşamış ve artık emekli olmuş yaşlı Pasifik avarelerinin anlattıklarına dayanır. Desteksiz atmaya ve geminin baş kasarasında maval okumaya zaten alışkın olan Jack, her zaman için yerleştiği adanın şovmeni rolündedir; on beş-yirmi kelime dil öğrenmiş olduğundan, o dili konuşan insanlar hakkında her şeyi bildiği sanılır. Doğal olarak kendini yabancıların gözünde önemli bir konuma yükseltme arzusuyla, bu meseleler hakkında gerçekte bildiğinden daha fazlasını biliyormuş gibi davranır. Bitmez tükenmez sorulara, bildiğinden daha fazlasıyla cevap verir; eğer eksik kalan bir bilgi varsa, onu da tamamlamakta zahmet çekmez. Anlattıklarının şevkle not edilmesi gururunu okşar ve dinleyenlerin saflığıyla birlikte onun da uydurma kabiliyeti artar. Tam olarak ne tür bilgi istendiğini bilir ve bu bilgiyi sağlamakta sınır tanımaz.

Bu anlattığım tahmini bir durum değildir; tasvir ettiğim kişiye benzer birkaçı ile karşılaşmış ve yabancılarla yaptıkları iki-üç görüşmeye şahit olmuştum.

Okumuş gezgin, harikalar koleksiyonuyla eve döndüğünde,

ziyaret etmiş olduğu garip insanlardan bazılarını tasvir etmeye girişebilir. Bu insanları tasasız, tembel ve masum bir hayat sürdüren gürbüz bir vahşiler topluluğu olarak sunmak yerine, adalıların da kendisinden daha fazla bir şey bilmediği bazı anlaşılmaz batıl inançlar ve uygulamalar hakkında, ayrıntılı ve bilimsel bir hikâyeye dalar. Tasvir etme iddiasında bulunduğu âdetlerle tanışmaya hiç vakti ve fırsatı olmadığından, düşünmeden gelişigüzel çiziktirir; bu şekilde yazılan kitap, tarihlerini anlatmayı amaçladığı insanların diline tercüme edilecek olsa, onlar da en az Amerikan halkı kadar hayrete düşer ve anlatılanları Amerikalıların bulduğundan daha inanılmaz bulurlardı.

Kendi adıma, vadinin ilahiyatı hakkındaki merakı gidermek konusunda bir yardımım dokunamayacağını rahatlıkla itiraf edebilirim. Yerlilerin kendilerinin de bunu yapabileceklerinden kuşkuluyum. Aşırı tembelliklerinden midir, yoksa fazla akıllı olduklarından mıdır, dinsel inancın soyut yönlerini kendilerine pek dert etmezler. Ben aralarındayken, inançlarının ilkelerini kurcalayarak açıklığa kavuşturmak için meclisler ya da kurullar topladıkları hiç olmadı. Görüldüğü kadarıyla sınırsız bir vicdan hürriyeti hâkimdi. İsteyenlerin, kocaman burunlu, şişko kollarını göğsünün üzerinde birleştirmiş çirkin bir tanrıya, sarsılmaz inançlarını istedikleri gibi göstermelerine izin verilirken, bazıları da benzerini ne yerde ne de gökte görebileceğiniz, put bile denilemeyecek bir surete tapıyorlardı. Adalılar benim dinle ilgili şahsi görüşlerime ihtiyatlı bir kayıtsızlık gösterdiklerinden, ben de onlarınkini kurcalamanın son derece uygunsuz olacağını düşünüyordum.

Fakat, her ne kadar Typeelerin dinsel inancı hakkındaki bilgilerim ister istemez kısıtlı olsa da, batıl âdetlerinden bir tanesi çok ilgimi çekmişti.

Vadinin en gözden ırak köşelerinden birinde, Fayaway'in gölünden –kayıkla gezdiğimiz bu yeri bu isimle vaftiz etmiştim– bir taş atımı uzaklıkta, derenin iki yakasında sıra sıra dizilmiş ve sanki yeşil kollarını sallayarak, suyun akışına selam duran palmiyelerin yakınında, ölmüş bir savaşçı reisin mozolesi vardı. Bütün diğer önemli yapılarda olduğu gibi bu da, alışılmadık yüksekli-

ğiyle uzaktan dikkati çeken, taşlardan küçük bir pi-pi'nin üzerine kondurulmuştu. Ağartılmış palmiye yapraklarından yapılmış hafif bir dam, yapının üzerinde desteksiz bir kubbe gibi duruyordu; zira iyice yakınına gelmeden, dört köşesinde bir adam boyundan biraz daha yüksek dört ince bambu sütun tarafından desteklendiğini göremiyordunuz. Pi-pi'nin etrafında birkaç metrelik açık bir alan, koca taş blokların üzerine açı yapacak şekilde yaslanmış dört hindistancevizi kütüğü ile çevrelenmişti. Bu yer kutsaldı. Gizemli tabunun işareti, alanın içine dikilmiş ince bir sırığın ucundan, yine aynı kumaştan örülmüş bir ipin ucundan sarkan esrarengiz bir top beyaz tappaydı. Yerin kutsallığı bugüne kadar hiç ihlal edilmemiş gibiydi. Mezarın sükûnetinin yanı sıra, etrafı saran dingin sessizlik hoş ve dokunaklıydı. O koca palmiyelerin yumuşak gölgeleri! Güneşten korumak istermiş gibi küçük tapınağın üzerine eğilmiş halleriyle şimdi bile gözlerimin önündeler.

Bu sessiz yere hangi yönden yaklaşırsanız yaklaşın, pi-pi'nin yüzeyinden birkaç ayak yukarıda hafif bir iskeletin üzerine yerleştirilmiş bir kanonun kıç kısmında oturan, ölü reis kuklasını görürdünüz. Koyu, parlak bir ağaçtan yapılmış, yaklaşık iki metre uzunluğunda ve çok güzel oymalarla bezenmiş kanonun birçok yeri, parlak deniz kabuklarının üzerine ustalıkla takıldığı boyanmış şeritten rengârenk salkımlarla süslenmişti ve aynı kabuklardan bir kuşak kanoyu çepeçevre dolanıyordu. Kuklanın bedeni –artık hangi maddeden yapılmışsa– kahverengi tappadan kalın bir kaftan ile yalnızca eller ve kafa açıkta kalacak biçimde iyice örtülmüştü; tahtadan ustaca oyulmuş kafanın üstünde, tüylerden muhteşem bir başlık vardı. Tüyler, bu kıyıda köşede kalmış yere erişebilen hafif ve yumuşak meltemlerle bir an olsun hareketsiz kalmıyor ve reisin alnında salınıp duruyorlardı. Saçak saçak dökülen uzun palmiye yaprakları arasından, çeker gibi iki eliyle kavradığı küreğiyle, aceleyle yoluna devam etmek ister gibi kafasını bir öne bir geriye atan savaşçı görülüyordu. Savaşçının tam karşısında, sonsuza kadar savaşçıyla yüz yüze bakacak olan, cilalanmış bir insan kafatası kanonun pruvasını süslüyordu. Geriye dönüp

bakan haliyle bu tekinsiz pruva başı, savaşçının acelesiyle dalga geçer gibiydi.

Bu tuhaf yeri kendisiyle birlikte ilk ziyaret ettiğimde, Kory-Kory'nin bana söylediğine göre, ya da en azından benim anladığım kadarıyla, reis ekmek ağaçlarının olgun meyvelerini her saniye yere düşürdüğü, hindistancevizi ve muzun tükenmediği mutluluk ve ekmek ağacı meyvesi diyarına, yani Polinezya cennetine doğru kürek çekiyordu: Orada insanlar Typee'dekinden çok daha rahat hasırlar üzerinde sonsuza kadar dinleniyorlar, her gün parlak bedenlerini hindistancevizi yağı ırmaklarında yıkıyorlardı. O mutlu ülkede, beyaz adamın parlak incik boncuklarından ve renkli tappasından çok daha güzel tüyler, sorguçlar, yabandomuzu ve ispermeçet balinası dişleri bol bol bulunmaktaydı; en önemlisi de, yeryüzü kızlarından çok daha güzel kadınların bolluğuydu. "Çok güzel bir yer" demişti Kory-Kory "ama yine de Typee'den çok da güzel değil." "Öyleyse" diye sordum "Kory-Kory savaşçıya eşlik etmek istemiyor mu?" "Ah hayır: Kory-Kory olduğu yerde çok mutlu; ama er ya da geç kendi kanosuyla gideceğini düşünüyor."

Sanırım buraya kadar Kory-Kory'yi gayet iyi anlamıştım. Ama o anda kullandığı, yine garip bir hareketin eşlik ettiği, tuhaf bir ifadeyi bir türlü çözememiştim. Söylediğinin bir atasözü olduğunu sanıyorum; zira daha sonraları da, benzer bir anlama geldiğini düşündüğüm bir biçimde, birkaç kez daha tekrarladığını duymuştum. Gerçekten de, Kory-Kory'nin konuşmasını sık sık süslediği, bir sürü kısa ve gösterişli cümleleri vardı; bunları öyle bir edayla söylerdi ki, tavrından açıkça anlaşıldığı üzere, konu her ne olursa olsun, ona göre bu cümleler söz konusu meseleyi hallediyordu.

Peki ben ona, tasvir ettiği bu ekmek ağacı meyvesi, hindistancevizi ve genç bayanlar cennetine gitmeyi isteyip istemediğini sorduğumda, bana hani şu bizim eski atasözündeki gibi "eldeki bir kuş daldaki iki kuştan iyidir" anlamına gelen bir şeyler demiş olabilir miydi? Eğer böyle dediyse, Kory-Kory dikkatli ve mantıklı biriydi ve kurnazlığını ne kadar takdir etsem azdır.

Vadideki gezintilerimde reisin mozolesinin yakınlarında

bulunduğum her seferinde, mutlaka ziyaret etmek için o tarafa yönelirdim. Buranın benim için garip bir çekiciliği vardı; niçin olduğunu bilmiyorum ama öyleydi. Çitten eğilip tuhaf kuklaya bakarak, ulu palmiye ağaçları arasında usul usul fısıldayan aynı esintinin harekete geçirdiği tüylü başlığı seyrederken, adalıların hayal mahsulü inancına kendimi kaptırmak hoşuma gidiyor ve yavuz savaşçının cennete doğru yol aldığına inanasım geliyordu. Bu duygularla ayrılmaya hazırlanırken, ona "hayırlı yolculuklar" dilerdim. Hey koca reis, ruhlar diyarına doğru yolun açık olsun! Ölümlü gözlere yerinde sayıyormuş gözüksen de, inanan gözlerle bakınca kanonun, Cennet'in belli belirsiz seçilen sahillerini döven parlak dalgaları yardığını görüyorum.

Bu garip boş inanç, ne kadar cahil olursa olsun insanın, içindeki ölümsüz ruhun, bilinmez gelecek için yanıp tutuştuğunu hissettiğini gösteriyordu.

Adaların dinsel teorileri benim için tam bir muamma olsa da, bunların günlük hayattaki işleyişleri gizlenemiyordu. Tabu Koruları'nın gölgesinde uzanan küçük tapınakların yanından sık sık geçer ve basit bir sunağın üzerine serilmiş küflenmiş meyveyi ya da şen görünüşlü tuhaf bir putun etrafındaki yarı çürümüş sepetlerden taşan meyveleri görürdüm. Festivali baştan sona izlemiştim; Hoolah Hoolah alanına boy boy dizilmiş sırıtan putları da her gün görüyor ve rahip olduklarını sandığım kişilerle de sık sık görüşüyordum. Fakat tapınaklar sessizliğe terk edilmiş gibiydi; festival de keyifli bir kabile toplantısından farklı olmamıştı. Putların diğer zararsız ağaç kütüklerinden farkları yoktu; rahipler de vadinin en neşeli adamlarıydı.

İşin aslı, Typee'de dinin gidişatı kötü durumdaydı; kaygısız yerlilerin bu konulara aldırdığı yoktu ve tuhaf törenleri de onlar için çocukça eğlenceden başka bir şey değil gibiydi.

Bu durumun ilginç bir örneği, Mehevi diğer önemli reis ve savaşçılarından bazılarının katıldığı ama hiçbir zaman kadınların yer almadığı tuhaf bir törendi.

Vadinin ruhban sınıfını oluşturduğunu düşündüğüm kişiler arasında, dikkatimi çok çeken ve rahiplerin başı olduğunu düşünmekten kendimi alamadığım biri vardı. Soylu ve çok müşfik

birine benzeyen bu kişi hayatının en olgun çağındaydı. Görünüşe bakılırsa, Kolory isimli bu adamın herkesin üzerinde bir otoritesi vardı. Kap Kacak Şöleni'nde yerine getirdiği başrahiplik rolü, kendinden emin ve yumuşak görünümü, göğsündeki gizemli dövmeler ve en önemlisi de sık sık giydiği, sapı dikine alnına yerleştirilmiş, yaprakları şakaklarının çevresinde toplanıp kulaklarının arkasına sarkan bir parça hindistancevizi dalından ibaret bir başlık şeklindeki başrahiplik tacı, bu kişinin Typee'nin Baş Piskoposu olduğuna işaret ediyordu. Kolory bir tür Tapınak Şövalyesi[29], bir asker rahipti; zira, sık sık Markizli savaşçı kostümü giyiyor ve her zaman elinde, bu tür silahlarda genellikle görülenden farklı olarak, alt tarafı kürek şeklinde son bulmak yerine, çirkin görünüşlü küçük bir tasvir oluşturacak şekilde kıvrılan uzun bir mızrak taşıyordu. Fakat bu alet, belki de Kolory'nin iki farklı rolünün sembolüydü. Aletin bir ucuyla, dünyevi savaşta kabilesinin düşmanlarını mıhlıyor, diğer ucunu da bir çoban değneği gibi kullanarak manevi sürüsüne düzen veriyordu. Ama Kolory hakkında bütün söyleyeceklerim bu kadar değil. Bu cesur zat hemen hemen her zaman yanında, kırık bir savaş sopasının yarısına benzer bir şey taşırdı. Sopanın etrafı eski püskü tappa parçalarıyla sarılmıştı ve üst tarafı da, bir insan başını temsil amacıyla, Avrupa malı kırmızı bir kumaş parçasıyla süslenmişti. Bu garip nesnenin bir put olduğunu anlamak zor değildi. Hoolah Hoolah alanındaki sunakları bekleyen koca putların yanında, bu nesne paçavralar içinde bir cüce gibi kalıyordu. Ama dünyanın hiçbir yerinde dış görünüşe aldanmamak gerekir. Ufak tefek adamlar bazen çok güçlüdür ve paçavraların altında da bazen müthiş unvanlar saklıdır. Meğerse, sert ve korkunç görünüşlü bütün o kütükten kölelere efendilik eden bu küçük komik put adanın baş tanrısıymış ve adı da Moa Artua[30] imiş. Şimdi anlatacağım ilginç tören, Moa Artua'nın şerefine ve ona inananları eğlendirmek için yapılıyormuş.

29 Melville, Kolory için kullandığı "Knight Templar" sıfatıyla, Kutsal Toprakları ziyaret eden Hıristiyan hacıları ve Kutsal Mezar'ı korumak amacıyla 12. yüzyılda kurulmuş, rahip, şövalye ve askerlerden oluşan örgüte göndermede bulunuyor. (çev.)

30 Başka anlamları da olmakla birlikte, "Artua" sözcüğü tüm Polinezya lehçelerinde putlara verilen genel isimdir. (Melville'in notu)

Mehevi ve Ti'nin reisleri uykularından yeni kalkmışlardır. Görülmesi gereken resmi işler olmadığından ve sabahtan beri iki ya da üç kez kahvaltı etmiş olduklarından, vadinin ileri gelenleri henüz yemek yiyecek kadar acıkmamışlardır. Boş vakitlerini nasıl geçirecekler? Pipo içerler, gevezelik ederler ve sonunda içlerinden biri diğerlerine bir teklifte bulunur. Herkes teklifi sevinçle kabul edince adam evden fırlar, pi-pi'den atlar ve korulukta gözden kaybolur. Çok geçmeden, kucağında Tanrı Moa Artua'yı taşıyan ve elinde de kano biçiminde oyulmuş bir yalak olan Kolory ile birlikte adamın geri geldiğini görürsünüz. Rahip kucağındakini, gözü yaşlı bir çocuğu neşelendirmeye çalışırcasına hoplata zıplata getirmektedir. Az sonra Ti'ye girerek, el çabukluğuyla numaralarını yapmaya hazırlanan bir sihirbaz gibi, telaş etmeden hasırlara oturur ve reisler etrafını sarmış olduğu halde gösterisine başlar.

İlk başta Moa Artua'ya şefkatle sarılır, severek göğsüne doğru bastırır ve sonunda kulağına bir şeyler fısıldarken, geri kalanlar merakla bir karşılık beklemektedir. Fakat bebek tanrı ya sağır ya dilsiz, belki de her ikisi de olmalı ki, ağzından tek bir söz bile çıkmaz. Sonunda Kolory sesini biraz yükseltir ve çok geçmeden de giderek sinirlenir, ağzına geleni sayıp dökerek bağırıp çağırır. Kolory bu haliyle bana, sağır birine boşuna gizli bir şey anlatmaya çabalarken bir anda kendini kaybederek, herkesin duyacağı biçimde bağıran asabi biriymiş gibi görünürdü. Moa Artua'nın hâlâ çıtı çıkmamaktadır; görüldüğü kadarıyla sabrı taşan Kolory, Moa Artua'nın tepesine bir şamar indirir, üzerindeki tappayı ve kırmızı kumaşı çıkardıktan sonra çırılçıplak kalmış bir halde yalağın içine görülmeyecek biçimde yatırır. Bu muamele karşısında orada bulunan herkes var güçleriyle alkışlar ve "mortarkee" sıfatını üzerine basa basa söyleyerek onayladıklarını gösterirler. Fakat Kolory davranışının bütünüyle onaylanması konusunda o kadar isteklidir ki, herkese tek tek bu şartlar altında Moa Artua'yı cezalandırmakla iyi edip etmediğini sorar. İstisnasız "Aa, Aa" (evet, evet) şeklindeki karşılık, en insaflı olanın bile tereddütlerini bastırmaya yetecek kadar tekrarlanır. Az sonra Kolory putu tekrar çıkarıp dikkatle tappaya ve kırmızı ku-

maşa sararken, bir taraftan da hem okşar hem azarlar. Üstü başı tamam olunca, bir kez daha putla yüksek sesle konuşur. Rahip Moa Artua'yı kulağına yaklaştırıp putun ona gizlice söylediğini iddia ettiği şeyleri aktarırken, orada bulunan herkes dikkat kesilmiştir. Söylediği şeylerden bazıları etrafındakileri müthiş keyiflendirmiş gibidir. Biri kendinden geçerek el çırparken, bir başkası zevkle haykırır, bir üçüncüsü ayağa fırlayarak deliler gibi tepinir durur.

Bu durumlarda Moa Artua'nın Kolory'ye neler söylediğini inanın çözebilmiş değildim, ama Moa Artua'nın ilk başta söylemek niyetinde olmadığı şeyleri, cezalandırılınca ortaya dökerek, esef verici bir korkaklık sergilediğini düşünmeden edemiyordum. Rahip, putun ona söylediğine inandığı şeyleri dürüstçe aktarıyor muydu, yoksa rezil bir dümen mi çeviriyordu, bu konuda bir hüküm vermek haddime düşmez. Her nasılsa, putun söylediği hemen her şey, orada bulunanların gururunu okşayacak türdendi: Bu da Kolory'nin zekâsının, ya da bu pek nadir olarak kullanılan putun, nabza göre şerbet verme huyunun bir işaretiydi.

Moa Artua diyeceklerini demiş olduğundan, bakıcısı tekrar putla ilgilenmeye koyulur, ama çok geçmeden, savaşçılardan birinin puta yöneltiği bir soruyla işi bölünür. Bunun üzerine, putu tekrar kaldırarak kulağına götürür ve dikkatle dinledikten sonra bir kez daha aracılık görevi görür. Soru sahiplerini pek memnun edecek şekilde, taraflar arasında uzun bir soru-cevap faslından sonra put tekrar yalağın içerisine yatırılır ve herkes başını Kolory'nin çektiği uzun bir ilahiye katılır. Bu da bittiğinde tören sona erer, reisler keyifleri yerinde ayağa kalkarlar ve benim başpiskopos da, bir süre çene çalıp bir pipodan bir-iki nefes çekerek eğlendikten sonra, kanoyu koltuğunun altına sıkıştırarak çıkıp gider.

Bu işlerin hepsi, bir grup çocuğun oyuncak evler ve bebeklerle oynamasına benziyordu.

Boyu otuz santimi bulmayan ve pek zor şartlarda yetiştiği belli olan bir yavrucak için, eğer söylediği iddia edilen şeylerin hepsini gerçekten de söylediyse, Moa Artua kesinlikle vaktin-

der. önce gelişmiş bir ufaklıktı. Ama bu şekilde dayak yiyen, kandırılıp kutuya kapatılan bu zavallı put müsveddesi, hangi nedenle Tabu Koruları'nın yaşını başını almış, vakur şahsiyetlerinden daha fazla hürmet görüyordu, bir şey diyemeyeceğim. Yine de, bırakın başpiskoposun kendisini, hem Mehevi hem de dürüstlüğünden kuşku duyulamayacak diğer reisler bana kaç kez, Moa Artua'nın Typee'nin koruyucu tanrısı olduğunu ve Hoolah Hoolah alanındaki hantal putların topundan daha fazla saygı görmesi gerektiğini belirtmişlerdi. Vadideki tüm oyma putların adını bilmesiyle ve bunları bana sık sık tekrarlamasıyla ilahiyatla yakından ilgilendiği belli olan Kory-Kory de, Moa Artua'nın kişiliği ve gücü hakkında epeyce abartılı fikirlere sahipti. Bir keresinde, anlaşılmaması imkânsız bir hareket yaparak bana, Moa Artua'nın isterse Kory-Kory'nin kafasından bir hindistancevizi ağacı çıkarabileceğini; Moa Artua için tüm Nukuheva Adası'nı yutarak denizin dibine dalmanın, hayattaki en basit iş olacağını anlatmıştı.

Ama ciddi ciddi düşününce, vadinin dini hakkında ne diyeceğimi bilemiyordum. Güney Pasifik'teki adalılarla olan temaslarında, meşhur Cook'un kafasını en çok yerlilerin kutsal ayinleri karıştırmıştı. Araştırmalarını yürütürken bu denizciler prensine çoğu zaman tercümanlar eşlik etmiş olmasına rağmen, yerlilerin inancının anlaşılmaz sırları hakkında elle tutulur bir şeye varamadığını samimiyetle itiraf eder. Carteret, Byron, Kotzebue ve Vancouver gibi diğer önemli gezginler de, benzer şekilde hakikati teslim ederler.

Bana soracak olursanız, adada kaldığım süre boyunca o veya bu şekilde dinsel bir merasimin olmadığı tek bir gün bile geçmemiş olmasına rağmen, bu masonların birbirlerine yaptığı gizli işaretlere şahit olmak gibi bir şeydi; her şeyi görüyordum ama hiçbir şey anlamıyordum.

Sözün kısası, ben şahsen Pasifik'teki adalıların din konusunda sabit ve kesin görüşleri falan olmadığına inanıyorum. Kolory'nin kendisinden, inancının şartlarını saymasını ve kendisini kurtaracağını umduğu öğretiyi anlatmasını isteseniz, yeterince şaşalayacağından eminim. Aslında davranışlarından görüldüğü

kadarıyla Typeeler, son derece gizemli tabu her zaman için istisna olmak kaydıyla, ne kulun ne de tanrının kurallarına boyun eğiyorlardı. Vadinin "bağımsız seçmenlerinin" gözlerini reislerle, rahiplerle, putlarla veya şeytanlarla yıldırmanın imkânı yoktu. Talihsiz putlara gelince; duadan çok şamar alıyorlardı. Bunlardan bazılarının öyle asıklı suratlı olup sağa sola bakıp da birilerini kızdırmaktan korkar gibi, dimdik durmalarına şaşmıyorum. İşin aslı, ya "doğru duracaklardı" ya da sonuçlarına katlanacaklardı. Kendilerine tapanlar öyle saygısız, öyle gelgit akıllı ve rezil bir kâfir topluluğuydu ki, putlardan birini ne zaman tepetaklak edip parça parça edeceklerini, bununla aynı sunağın üstünde ateş yakıp sundukları ekmek ağacı meyvelerini pişirmeye giriştikten sonra, putun itirazlarına aldırmadan yiyeceklerini kimse söyleyemezdi.

Şahit olduğum bir olayla, yerlilerin bu talihsiz tanrılara ne kadar saygısızca davrandığına iyice kanaat getirdim. Koruların en kuytu köşelerinde Kory-Kory ile gezinirken, başlangıçta üzerinde bambudan harap halde bir tapınak bulunan alçak bir pipi'nin karşısına dikilmiş olan ama artık yorgunluktan dizleri tutmadığından pervasızca pi-pi'ye yaslanan, yaklaşık iki metre boyunda çok tuhaf görünüşlü bir put görmüştüm. Yanı başındaki bir ağacın yaprakları putu kısmen örtüyor, ağacın yapraklı dalları da, hızla çürümeye yüz tutan ilkel mabedi korumak ister gibi taş yığınlarının üzerine doğru sarkıyordu. Putun kendisi, kollarını kafasının üzerinde birleştirmiş, ağzı ardına kadar açık, kalın biçimsiz bacakları çarpık, iriyarı ve çıplak bir adam şeklinde oyulmuş, garip şekilli bir kütükten başka bir şey değildi. Bayağı çürümüştü. Alt tarafını parlak ve ipeğimsi bir yosun sarmıştı. Yayılmış ağzından biten ince otlar, kafa ve kollarının kenarlarını süslüyordu. Put hazretleri sahiden de tohuma kaçmıştı. Bütün çıkıntıları örselenmiş, kırılmış ya da tamamen çürüyüp dökülmüştü. Burun terk edip gitmişti; kafanın genel görünüşüne bakılacak olursa, kendine tapanların ilgisizliğinden ümitsizliğe düşen tahta tanrının, başını etraftaki ağaçlara vurmaya çalıştığı düşünülebilirdi.

Bu tuhaf putu daha yakından incelemek için yaklaşmış ama

hizmetkârımın dinsel önyargılarını düşünerek, birkaç adım kala saygıyla durmuştum. Fakat Kory-Kory, benim araştırmacı, bilimsel havalarımdan birine girdiğimi fark eder etmez, benim şaşkın bakışlarım altında hemen putun yanına fırladı ve putu dayandığı taşlardan iterek, ayakları üzerine dikmeye çalıştı. Fakat putun ayakları iş görecek halde değildi; Kory-Kory put ile pi-pi arasına bir sopa koyarak putu dik tutmaya uğraşırken, ucube put biçimsiz bir şekilde yere düştü. Eğer Kory-Kory şans eseri ve belini kırma pahasına putun düşüşünü yavaşlatmamış olsaydı, putun boynunu kırması kaçınılmazdı. Zavallı Kory-Kory'nin bu kadar kızdığını daha önce hiç görmemiştim. Öfkeyle ayağa fırladı ve sopayı kaptığı gibi biçare puta vurmaya başladı; ara sıra durup sanki bu kaza nedeniyle azarlar gibi puta hiddetle bir şeyler söylüyordu. Öfkesi biraz yatışınca, her tarafını inceleyebileyim diye, putu gayet saygısız bir şekilde evirip çevirdi. Eminim ki, ben şahsen putia bu kadar laubali olmaya cesaret edemezdim ve Kory-Kory'nin saygısızlığına da bayağı şaşırmıştım.

Bu hikâye her şeyi anlatıyor. Eğer sıradan bir yerli koruların saygıdeğer ve elden ayaktan düşmüş bir tanrısına böyle hürmetsizlik edebiliyorsa, artık halkın arasında dinin genel durumunun ne olduğunu varın siz düşünün.

İşin doğrusu, Typeeleri yoldan çıkmış bir soy olarak görüyorum. Dinsel bakımdan gevşemişlerdir ve manevi bir canlanmaya ihtiyaçları vardır. Uzun süredir ekmek ağacı meyvesi ve hindistancevizi bolluğu içinde olmaları, daha ulvi görevlerini ihmal etmelerine neden olmuştur. Putlar arasında ağaç küfü illeti yayılmakta, sunaklardaki meyveler kokuşmakta, tapınakların damları bakım istemekte, dövmeli ruhban sınıfının topu kaygısız ve üşengeç davranmakta ve sürüleri yoldan çıkmaktadır.

25. BÖLÜM

Festivalde Edindiğim Genel Bilgiler • Typeelerin Fiziksel Güzelliği • Diğer Adaların Sakinlerinden Üstünlükleri • Ten Farklılıkları • Bitkisel Bir Kozmetik ve Yağ • Markizli Yerlilerin Benzersiz Güzelliği Hakkında Gezginlerin İfadeleri • Medeni İnsanlarla Temasın Birkaç İşareti • Feci Durumdaki Tüfek • İlkel ve Basit İdare Biçimi • Mehevi'nin Asaleti

Son festival sırasında, merakımı çeken bir sürü ilginç konu hakkında bilgi alamamış olsam da, bu önemli olay yine de adalılar hakkındaki genel bilgilerimi epeyce artırmıştı.

Sergiledikleri fiziksel güç ve güzellik, bu konuda komşu Nukuheva sakinlerine göre çok üstün oluşları ve ten renginin çeşitli tonları açısından kendi aralarında görülen ilginç farklar, beni özellikle etkilemişti.

Bedensel güzellikleri gördüğüm her şeyden üstündü. Kutlamalara katılan kalabalığın arasında, doğuştan gelen tek bir biçimsizlik görülmüyordu. Bazen erkekler arasında savaşta alınmış yara izleri ve aynı nedenden dolayı, nadiren de olsa ara sıra, eksik bir parmak, bir göz ya da bir kol gördüğüm oluyordu. Bu istisnalar dışında, tüm yerliler, hani kişide bulunduğu takdirde mükemmel bir bedenin etkisini bozacak kusurlardan muaftılar. Ama fiziksel güzellikleri yalnızca bu dertlerin yokluğundan ibaret değildi; neredeyse içlerinden her biri, bir heykeltıraşa modellik edebilirdi.

Bu adalıların güzel görünmek için elbisenin avantajlarından yararlanmayıp doğanın en çıplak sadeliği içinde göründüklerini hatırlayınca, yerlileri bizim kalabalık caddelerde fiyakayla gezinen beyler ve züppelerle karşılaştırmadan edemiyordum. Me-

deri adamlar terzinin marifetli numaraları olmadan, Adem baba gibi ortaya çıkmaya cesaret edecek olsalar, tombalak omuzlu, kürdan bacaklı, turna boyunlu içoğlanlarına benzer halleriyle, ne zavallı bir görüntü sergilerlerdi! O zaman, dolgu yapılmış baldırlar, takviye edilmiş göğüsler ve ölçülüp biçilmiş pantolonların onlara hiçbir faydası olmaz, sonuç gerçekten acıklı olurdu.

Adalıların görünümlerindeki hiçbir şey beni, dişlerinin beyazlığı kadar etkilememişti. Yazarlar, kadın kahramanlarının dişlerini her zaman inciye benzetirler; ama ben Typeelerin dişlerinin inciden daha güzel olduğunu çekinmeden söylüyorum. En saçı sakalı ağarmışların ağızları bile, bizim memleketin gençlerinin çoğundan daha iyi durumdayken, genç ve orta yaşlıların dişlerinin temizliği ve beyazlığı gerçekten de göz kamaştırıcıydı. Dişlerin bu muhteşem beyazlığı, bu insanların yalnızca bitkilerle beslenmesinden ve doğal hayat tarzlarının her zaman için sağlıklı olmasındandır.

Erkeklerin neredeyse hepsi boylu boslu olup bir seksenden kısa hemen hemen kimse yokken, karşı cins alışılmadık ölçüde ufak tefektir. İnsan bedeninin bu cömert tropikal iklimde olgunluğa eriştiği, hayatın erken çağından söz etmemek olmaz. Taş çatlasa on üç yaşında ve diğer yönlerden tam bir çocuk kabul edilebilecek küçük bir yaratığı, bebeğine bakarken sık sık görebilirsiniz. Yine, daha az verimli iklimlerde okula devam edecek olan delikanlılar, burada sorumlu aile babalarıdırlar.

Typee Vadisi'ne ilk girdiğimde, vadinin sakinleriyle henüz geride bıraktığım koyun sakinleri arasındaki çarpıcı fark beni çok etkilemişti. Geldiğim koyun erkek nüfusunun görünüşü bende olumlu bir izlenim bırakmamıştı, ama kadınlarından, birkaç gerçekten kötü örnek dışında, gayet memnun kalmıştım. Avrupalılarla olan kısıtlı temaslarının bile Nukuheva yerlileri üzerinde izlerini bıraktığını fark etmiştim. İnsanlığın pençesine düştüğü en korkunç belalardan biri tahribatlarına başlamış ve, Güney Pasifik yerlileri arasında her zaman olduğu gibi, en ağır belirtilerle ortaya çıkmıştı. Henüz kirlenmemiş Typeeler, diğer tüm dış kökenli dertlerden muaf oldukları gibi, bu illeti de bilmiyorlardı ve umarım uzun süre de bilmezler. Sandwich Adala-

rı'nın zavallı sakinleri gibi, gerçek dinin hayati hükümlerinden hiçbirini yaşamadan yalnızca ismen Hıristiyan olup aynı zamanda medeni hayatın en feci kusurlarının ve kötülüklerinin kurbanı olmaktansa, sonsuza kadar şu anda oldukları gibi, bahtiyar ve saf kâfirler ve barbarlar olarak kalmaları onlar için çok daha iyi olacaktır.

Yine de bu düşüncelere ilaveten, iki kabile, tabii bunlar iki ayrı ırk değilse, arasında çok büyük bir fark olduğuna inanıyorum. Adanın diğer bölümlerini ziyaret etmeden yalnızca Nukuheva Koyu'na uğrayanlara, bu kadar ufak bir alanda yaşayan çeşitli küçük kabileler arasında görülen farklılıklar inanılmaz gelecektir. Ama aralarında asırlardır var olan kan davası bu durumu anlaşılır kılmaktadır.

Fakat, Typee Vadisi'nde görülen sayısız ten rengi farklılıklarını açıklamaya yetecek tek bir neden bulmak o kadar kolay değildir. Festival süresince, en az Sakson ırkından genç bayanlar kadar beyaz tenli birkaç genç kız görmüştüm; onlardan tek farkları tenlerinin hafif kahverengiye çalmasıydı. Bir karşılaştırma yapıldığında yerli kızların ten renklerinin daha güzel olması, büyük ölçüde doğal bir özellik olsa da, kısmen suni bir işlemin ve güneşe hiç maruz kalmamanın bir sonucudur. Vadinin tepesinde bol miktarda bulunan ve kadınların çoğunun kendilerini her gün yağladığı "papa" kökünün özsuyu, bir kozmetik olarak çok makbuldür. Bu özün sürekli kullanımı deriyi beyazlaştırır ve güzelleştirir. Çekiciliklerini artıran bu yönteme başvuran genç kızların çoğu, hiçbir zaman güneşe çıkmazlar. Gerçi bu işi becermek pek de güç değildir, çünkü vadinin yerleşim olmayan birkaç bölgesi dışında, ağaç dallarının oluşturduğu geniş kubbenin gölgesi altında kalmayan yer yoktur; öyle ki, yolunuzu hiç değiştirmeseniz de yere gölgeniz düşmeden evden eve gidebilirsiniz.

Uçuk yeşil renkli olan "papa", kullanıldığında derinin üzerinde birkaç saat bırakılır; sonuçta tene de benzer bir renk verir. Bu nedenle, yarı çıplak küçük hanımların bu kozmetiği uyguladıktan hemen sonraki görünüşleri kadar tuhaf bir şey daha hayal edemezsiniz. Bu kızlardan birini gördüğünüzde, neredeyse

genç kızın bir çeşit ham meyve olduğunu ve ömür boyu gölgede kalmaktansa, olgunlaşması için güneşe çıkarılması gerektiğini düşünürsünüz.

Aşağı yukarı tüm adalılar az ya da çok kendilerini yağlama alışkanlığındadırlar; kadınlar "akar" ya da "papa"yı tercih ederlerken, erkekler hindistancevizi yağı kullanırlar. Mehevi derisini baştan aşağı bu yağla yumuşatmaktan müthiş zevk alırdı. Bazen Mehevi'yi tüm vücudu hindistancevizinin kokulu yağıyla bulanmış, neredeyse feci kokular yayarken gördüğünüzde, sabun kaynatma teknesinden yeni çıkmış ya da mum yağına batırılıp çıkarılmış sanırdınız. Genelde yerlilerin tenlerinin olağanüstü saflığı ve yumuşaklığı, büyük ölçüde sıklıkla yıkanmalarına ve son derece temiz olmalarının yağlanmayla bir araya gelmesine bağlanabilir.

Kadınlar arasında en çok görülen renk uçuk zeytin rengi olup bu tür tene en mükemmel örnek Fayaway'inkiydi. Diğerleri biraz daha koyu olup epeyce bir kısmı halis altın rengindeyken bazısı da siyaha çalıyordu.

Hemen burada, daha başlarda bahsettiğim Markizler'in kâşifi Mendanna'nın Markizler üzerine anlattıklarında, yerlilerin bakmaya doyulmaz güzellikte olduklarını ve Güney Avrupa halkına çok benzediklerini belirttiğini söyleyebilirim. Bu adalar arasında Mendanna'nın ilk gördüğü, Nukuheva'dan pek uzak olmayan ve halkı her bakımdan Nukuheva'da ve grubun diğer adalarında yaşayanlara benzeyen La Madelana idi. Mendanna'nın seferinde bulunan vakanüvis Figueroa'nın söylediğine göre, karanın göründüğü sabah İspanyollar sahile yanaştıklarında, yaklaşık yetmiş kano ilkel bir tören nizamında ilerlerken, ahalinin çoğu (muhtemelen kadınlar) yüzerek gemiye ulaşmış. Figueroa'nın eklediğine göre "Tenleri neredeyse beyazdı; endamları yerinde, vücutları biçimliydi; yüzlerine ve vücutlarına balıklar ve başka şekiller resmedilmişti." İhtiyar beyefendi daha sonra şöyle devam ediyordu: "Diğerlerinin yanı sıra, gözleri gemiye sabitlenmiş iki delikanlı, kürek çekerek kanoyla geldi. Güzel yüzlerindeki aydınlık ve hayat dolu ifadeleriyle ve her şeyleriyle o kadar çekiciydiler ki, baş dümenci Quiros hayatında

hiçbir şeyden bu güzel yaratıkları buralarda bırakmak kadar pişmanlık duymadığını söyledi."[31] Yukarıda tercümesi verilen bölümün yazılmasının üzerinden iki yüz yıldan fazla geçmiş olmasına rağmen, şimdi okuyunca, bana daha dün yazılmış kadar yeni ve doğru görünüyor. Adalılar hâlâ aynılar; Typee Vadisi'nde "güzel yüzleri" ve "aydınlık ve hayat dolu ifadeleri" olan öyle delikanlılar gördüm ki, görmeyenlerin aklı hayali almaz. Cook seyahat notlarında, Markizlileri Güney Pasifik'te o âna kadar gördüğü en muhteşem adalılar olarak ilan eder. Amerikan gemisi Vincennes'in papazı Stewart *Güney Pasifik'ten Manzaralar* adlı eserinde birkaç kez, kadınların eşsiz güzellikleri karşısındaki hayranlığını ifade eder ve Nukuhevalı küçükhanımların kendisine, memleketindeki güzellerden en meşhurlarını çok hatırlattığını söyler. Az çok tanınmış Kuzey Amerikalı bir denizci olan Fanning de aynı şekilde, bu insanların fiziksel görünüşleri hakkındaki heyecanlı izlenimlerini kaydeder. Amerikan firkateyni Essex'in komodoru David Porter'ın da, bayanların güzelliğine vurulduğu söylenir. Bu yerlilerin diğer tüm Polinezyalılara olan üstünlükleri, Pasifik'teki büyük takımadaları ziyaret edenlerin gözünden kaçmaz. Bunlarla kıyaslanmayı hak eden tek millet zevk düşkünü Tahitililer olup, koyu renkli Hawaiililer ve kıvırcık saçlı Fijiler bunlara göre çok aşağıdadır. Markizlilerin ayırt edici ve insanı çarpan özelliği, hatlarının Avrupalıya benzemesidir ki, bu özellik diğer barbarlar arasında nadiren görülür. Birçoğunun yüzü klasik anlamda güzel bir profil sunar. Typee Vadisi'nde, yabancı Marnoo gibi her açıdan güzellik numunesi olan birkaç kişi görmüştüm.

Kap Kacak Şöleni'nde hazır bulunan yerlilerden bazılarının üstünde, kendi tuhaf tarzlarına göre giydikleri birkaç parça Avrupa giysi vardı. Bu parçalar arasında, vadiye girdiğimiz akşamüstü zavallı Toby'nin ve benim genç rehberlerimize hediye

31 Bu pasajı, aslının neredeyse kelime kelime tercümesinin yer aldığı *Arzın Etrafında Seyahat* adlı küçük bir kitapta buldum. Aynı kitapta *Dalrymple'nin Tarihi Hatıratı* adlı eserden bazı alıntılar bulunmaktadır. Bu son sözünü ettiğim kitabı hiç görmediysem de bu kitapta, alim Doktor Christoval Suaverde de Figueroa'nin Madrid'de 1613 yılında basılan, *Mendanna'nın Yolculuğunun Tarihi* adlı eserinin büyük bir kısmının gayet düzgün bir İngilizce tercümesinin bulunduğu söyleniyor. (Melville'in notu)

ettiğimiz iki parça pamuklu kumaş gözüme çarpmıştı. Şenlik günleri için saklandıkları anlaşılan bu giysiler, festival süresince genç adalıları önemli şahsiyetler haline getirmişti. Benzer şekilde giyinmiş kişilerin sayıca azlığı ve görüldüğü kadarıyla en sıradan, en önemsiz şeylere büyük değer vermeleri, yerlilerin adaya uğrayan gemilerle çok kısıtlı temas ettiklerinin iyi bir kanıtıydı. Bütün gördüğüm, pamuklu kumaştan boyna bağlanan ve omuzlara bırakılan süslü püslü birkaç fularla, bele sarılan rengârenk basma kuşaklardan ibaretti.

Gerçekten de tüm vadide, Avrupa malı olan pek az şey vardı. Demin bahsettiğim giysilerden başka gördüğüm şeyler Ti'de saklanan altı tüfek, başka evlerde asılı benzer üç ya da dört savaş aleti, kısmen barut ve mermiyle dolu yelken bezinden yapılma birkaç küçük torba ve artık kullanılamayacak kadar aşınmış ve körelmiş beş-altı tane eski balta ağzıydı. Bu balta ağızları, yerliler tarafından neredeyse hiçbir işe yaramaz olarak kabul ediliyordu ve birkaç kez, yerliler bunlardan birkaçını havaya kaldırıp bana göstererek ve tiksinti belirten bir hareketle bir tarafa fırlatıp atarak, bu kadar kısa sürede işe yaramaz hale gelen bir şeyi nasıl aşağıladıklarını göstermişlerdi.

Fakat tüfeklere, baruta ve mermilere çok değer veriliyordu. Tüfekler, yaşları ve özellikleri dolayısıyla bir antikacının silahlığına layıktılar. Ti'de asılı olan ve benim onarabileceğimi varsayarak tamir etmem için Mehevi'nin elime tutuşturduğu bir tanesini çok iyi hatırlıyorum. Genellikle Tower Hill adıyla olarak bilinen ve bana sorarsanız adada Wallace, Carteret, Cook ya da Vancouver tarafından bırakılmış olması muhtemel, o modası geçmiş, hantal İngiliz tüfeklerinden biriydi. Tüfeğin kundağı kısmen çürümüş ve kurtlar tarafından kemirilmişti; çakmağı en az eski bir kapı menteşesi kadar paslıydı ve ateşleme işi için de ancak o kadar elverişliydi; tetiğin çevresindeki vidaların yivleri tamamen aşınmıştı ve namlu kabzanın içinde oynuyordu. İşte reisin ilk durumuna döndürmemi istediği silah böyle bir şeydi. Bir tüfek ustasının hünerine sahip olmadığım ve gerekli aletler de bulunmadığı için, bu görevi yerine getiremeyeceğimi gönülsüzce de olsa belirtmek zorunda kalmıştım. Bu beklenmedik

haber karşısında Mehevi, sonuçta bir Typee'den bile fazla bir şey bilmeyen ikinci sınıf bir beyaz adam olduğumdan şüphelenirmiş gibi beni bir süre süzmüştü. Yine de, meseleyi epey bir zahmet çekerek açıkladıktan sonra, işin çok zor olduğunu anlatmayı başarmıştım. Mazeretlerimden pek tatmin olmamış bir halde ve tüfeğinin böyle beceriksiz eller tarafından kurcalanmasına daha fazla izin vermek istemezmiş gibi, külüstür tüfeğiyle suratını asıp yürüyüp gitmişti.

Festival sırasında, yerlilerin çoğunluğunun tavırlarının sadeliği, rahatlıkları ve belli bir ölçüye kadar da aralarındaki eşitlik gözümden kaçmamıştı. Hiç kimsenin burnu havada değildi. Giyinişlerindeki ufak tefek farklar dışında, reisleri diğer yerlilerden ayıran bir şey yoktu. Herkes birbiriyle sakınmadan ve çekinmeden kaynaşmış gibiydi; ama yine de en yumuşak sesle söylendiğinde bile reislerin isteklerinin, başka yerde olsa ancak sert bir emrin sağlayacağı bir süratle yerine getirildiğini fark etmiştim. Reislerin kabilenin geri kalanı üzerindeki otoritelerinin sınırları hakkında bir şey söyleyebilecek durumda değilim, ama vadide kaldığım sürece gördüklerimden, topluluğun ortak refahıyla ilgili konularda otoritelerinin bayağı sınırlı olduğu sonucunu çıkartmıştım. Fakat reislere yaraşır hürmet seve seve ve güler yüzle gösteriliyordu. Ayrıca tüm otorite babadan oğula geçtiği için, başka yerlerde olduğu gibi burada da, seçkin bir aileden gelmenin sonuçlarından birinin saygı ve itaat görmek olduğuna kuşkum yok.

Markiz Adaları'nın toplumsal düzeni bu ve diğer yönlerden, kral ve reislerin asıl yetkilerinin medeni ülkelerdeki herhangi bir tiranınkinden çok daha despotça olduğu Tahiti ve Hawaii takımadalarındakine taban tabana zıttır. Tahiti'de alt tabakadan birinin izinsiz olarak kralın evinin gölgesine yaklaşmasının ya da krala giden yemeği taşıyan ulaklar önünden geçerken saygıda kusur etmenin cezası ölümdü. Sandwich Adaları'nda, yaklaşık iki yüz kiloluk devasa dul Kraliçe Kaahumanu –hâlâ Mowee'de yaşadığı söyleniyor– bazen müthiş öfke nöbetleri sırasında, kendini kızdıran orta boyda birini tuttuğu gibi dizinin üzerinde adamın belini kırmayı huy edinmişti. İnanılmaz gibi gelse de, bu

söylediğim gerçektir. Bu cani Jezebel'in[32] yaşadığı yer olan Lahainaluna'dayken, yaklaşık yirmi beş yıl önce belinin omurları bu kibar bayan tarafından ciddi şekilde haşat edilmiş zavallı bir kambur görmüştüm.

Typeeli reisler arasında var olan rütbe sıralamasının ayrıntısını her zaman çıkaramıyordum. Kap Kacak Şöleni'nden önce Mehevi'ye tam olarak hangi unvanı yakıştıracağımı bilemiyordum. Ama şenlik boyunca oynadığı önemli rol, beni vadi sakinleri arasında Mehevi'nin üstünde kimsenin bulunmadığına inandırmıştı. Mehevi ile görüşen herkesin ona belli bir ölçüde hürmet gösterdiğini her zaman fark etmiştim ama vadideki gezintilerimin belirli bir bölge ile kısıtlı olduğunu ve bazıları beni Marheyo'nun evinde ayrı ayrı ziyaret eden ve şenliğe kadar Mehevi'yle birlikte görmediğim önemli reislerden bir kısmının denize yakın yaşadıklarını hatırlayınca, sonuçta Mehevi'nin konumunun çok da yüksek olmayabileceğini düşünmüştüm.

Ne var ki kutlamalar, hem tek başlarına hem de gruplar halinde değişik zamanlarda ve yerlerde gördüğüm bütün savaşçıları bir araya getirmişti. Bunların arasında Mehevi, fark edilmemesi imkânsız, rahat bir üstünlük havasıyla hareket ediyordu ve daha önce yalnızca Ti'nin misafirperver ev sahibi, kabilenin askeri liderlerinden biri olarak gördüğüm Mehevi artık gözümde krallık payesini almıştı. En az doğal olarak etkileyici bedeni kadar çarpıcı olan kostümü, diğerlerinin arasında Mehevi'ye gerçekten bir üstünlük sağlıyor gibiydi. Kafasının üstünde uzun tüylerden başlığı, Mehevi'yi etrafındaki herkesten daha boylu boslu yapıyor ve diğerlerinden bazıları da benzer biçimde süslenmiş olmalarına rağmen, tüylerinin uzunluğu ve zenginliği Mehevi'ninkilerin yanında sönük kalıyordu.

Gerçekten de, Mehevi reislerin reisi, kabilesinin başı, vadinin hükümdarıydı. Vadiye gelişimin üstünden birkaç hafta geçmiş olmasına ve Mehevi ile neredeyse her gün görüşmeme rağmen, festival gününe kadar onun hükümdarlığından habersiz olmam, bu insanların toplumsal geleneklerinin sadeliğinin en mü-

32 İ'evrat'ta, Kral Ahab'ın gaddar karısı. Acımasız kadın tipinin simgesi haline gelmiştir. (çev.)

kemmel kanıtıydı. Ama artık bir şeyi anlamıştım. Ti saraydı, Mehevi de kral. Hem sarayın hem de kralın, çok sade ve hürmete layık türden ve genellikle saltanatı çevreleyen o resmi şatafattan uzak olduğunu kabul etmek gerek.

Bunu keşfettikten sonra, Mehevi'nin en başından beri beni bir çeşit hükümdarlık himayesine almış olmasından ve, en azından göründüğü kadarıyla, bana hâlâ içten bir hürmet duymasından dolayı kendimi kutlamadan edemiyordum. Sonunda onun şefkati sayesinde özgürlüğümü elde edebileceğimi ümit ettiğimden, gelecekte Mehevi'ye saygıda kusur etmemeye karar verdim.

26. BÖLÜM

Kral Mehevi • Hawaiili Majestelerinden Bahis • Bazı Hassas Konularda Mehevi ve Marheyo'nun Tavırları • Tuhaf Evlilik Sistemi • Nüfus • Tekdüzelik • Mumyalama • Mezarlar • Nukuheva'da Cenaze Töreni • Typee'de Yaşayanların Sayısı • Evlerin Yerleşimi • Vadideki Mutluluk • Bir Uyarı • Adalardaki Medeniyet Hakkında Bir-İki Söz • Hawaii Halkının Bugünkü Durumu • Bir Misyonerin Karısıyla İlgili Hikâye • Oahu'daki Faytonlar • Düşünceler

Kral Mehevi! Kral, bu unvan kulağa ne kadar hoş geliyor! Ve ben bu unvanı Typee Vadisi'nin en önde gelen kişisinden niçin esirgeyeyim? Oahu'nun cumhuriyetçi misyonerleri, Honolulu'da basılan *Saray Haberleri*'nde "zat-ı şahaneleri" Kral III. Kammehammaha ve "asil kandan gelen prens hazretleri" ile ilgili en ıvır zıvır şeyleri duyuruyorlar.[33] Peki ama kim bu "zat-ı şahaneleri" ve şu "asil kan" nasıl bir şeydir? "Zat-ı şahaneleri"

33 Bu tür beyanlar bazen İngiliz ve Amerikan gazetelerine de aynen geçer. Bu haberleri okuyan, medeni hayatın ilminin ve âdetlerinin Sandwich Adaları yerlilerini süratle adam ettiği düşüncesine kapılabilir. Ama kimsenin bu beyanlara kanmaması gerekir. Reisler altın sırmalar ve ipekler içinde caka satarken, sıradan insanların çoğu neredeyse Cook'un zamanından kalma ilkel görüntülerini sürdürürler. Gün geçtikçe, bu iki sınıf birbirinden uzaklaşmaktadır: Reislerin hayat tarzları gittikçe daha lüks ve müsrif hale gelmekte, sıradan halk hayati ihtiyaçlardan ve şartlardan giderek daha fazla mahrum kalmaktadır. Ama iki tarafın da sonuçta varacağı yer aynı olacaktır: Bir kısım zevke dalarak hızla kendilerini mahvederken, geri kalanları da hastalıklar ve yetersiz beslenme mahvetmektedir. Hüküm süren reislerin kaynakları, açlıktan ölen kölelerden sökülüp alınmakta ve takıp takıştırdıkları her fazladan süs, kölelerinin çilesi pahasına karşılanmaktadır; bu nedenle, reislerin ulaştığı cicili bicili zarafet, nüfusun büyük çoğunluğunun içinde süründüğü rezaletin bir işareti olmaktan başka bir şey değildir. (Melville'in notu).

şişman, tembel, zenciye benzeyen, ne kişiliği ne de gücü olan kalın kafalının biridir. Medeni insanın iyi taraflarını kazanmadan, barbarın soylu özelliklerini kaybetmiştir. Hawaii Yeşil Ay Cemiyeti'nin üyesi olmasına rağmen, içkiye düşkündür.

Esas olarak çiğ balık, kalitesiz rom ve Avrupa malı şekerlemeden meydana gelen "asil kan" epeyce koyu ve bozuk bir sıvı olup, "bizzat majestelerinin" mukaddes yüzlerinde ve "asil kanın prens ve prenseslerinin" melek çehrelerinde çeşitli kabartılar ve sivilceler halinde baş gösteren, türlü türlü kabarcıklara neden olan salgılarla yüklüdür.

Madem Sandwich Adaları'ndaki bir yüksek memur müsveddesine Kral sıfatı layık görülüyor, o halde bu unvanı bin kere daha fazla hak eden soylu vahşi Mehevi'den niye esirgeyelim ki? Öyleyse, herkes Yamyamlar Vadisi Kralı Mehevi'ye selam durup Typeeli Majesteleri'ne uzun ömür ve saadet dilesin.

Eğer güzel ülkesini Güney Pasifik uygarlığının acımasız eziyetlerinden korumak için düşmanca bir tavır gerekiyorsa, Nukuheva'nın ve Fransızların amansız düşmanı olan Mehevi'yi Tanrı başımızdan eksik etmesin.

Dans Eden Dulları görünceye kadar Typee'de evlilik bağları olduğunu pek düşünmemiştim ve karı koca arasındaki resmi ilişkinin, karşı cinsler arasındaki platonik bir bağdan ibaret olduğunu düşünmeye başlamıştım. Elbette, aralarında bir tür karı koca ilişkisi olduğu anlaşılan ihtiyar Marheyo ve Tinor vardı; ama bunun yanı sıra, pejmürde bir dövme giysi içinde komik görünüşlü yaşlı bir beyin, bazen hanımefendiyle türlü biçimlerde oynaşma küstahlığını, hem de kocası olan ihtiyar savaşçı hiçbir şey olmamış gibi sakin sakin izlerken, gösterdiğine şahit olmuştum. Daha sonra öğrendiklerim beni bu konuda aydınlatana kadar, bu davranış şekli beni Typee'de gördüğüm her şeyden daha çok şaşırtmıştı.

Mehevi'ye gelince; diğer önemli reisler gibi onun da müzmin bir bekâr olduğunu sanıyordum. Şöyle ya da böyle, eğer karıları ve aileleri varsa da, kendilerinden utanmaları gerekiyordu, çünkü evle ilgili hiçbir şeyi kendilerine dert etmediklerini açıkça görüyordum. Aslında, Mehevi'nin Ti'deki "Bekârlar Lokali-

ni" seçkin konumda tutan hayat dolu adamlar kulübünün başkanı olduğu anlaşılıyordu. Bu adamların çocukları can sıkıcı yükler olarak gördüklerine hiç kuşkum yoktu; ayrıca rahat evlerinde kendileri için yaptıkları ufak tefek şık ayarlamaların her şeye burnunu sokan ev kadınları tarafından altüst edilmesine izin vermemelerinden de, aile mutluluğu fikrinden ne anladıkları yeterince anlaşılıyordu. Ne var ki, kendileri açık açık söylemeseler de, bu şen bekârlardan bir kısmının kabilenin kızları ile gizli aşk maceraları yaşadıklarından şüpheleniyordum. Üç-beş kere Mehevi'yi, vadinin en güzel küçük cadılarından biriyle, savaşçı bir krala hiç yakışmayacak bir biçimde oynaşırken yakalamıştım. Kız, yaşlı bir kadın ve bir delikanlıyla birlikte, Marheyo'nunkine yakın bir evde yaşıyordu. Daha kendisi bir çocuk görünümünde olmasına rağmen, bir yaşlarında, çok sevimli ve tıpkı Mehevi'ye benzeyen bir oğlu vardı. Hani bebeğin yüzünde de bir üçgen olsa, gerçi dövmenin babadan oğula geçmediği sonradan aklıma gelmişti, babası kesinlikle Mehevi derdim. Ne var ki, Mehevi küçükhanım Moonoony'nin gülümsediği tek kişi değildi; evde sürekli beraber yaşadıkları on beş yaşındaki delikanlının da, kızın teveccühüne mahzar olduğu belliydi. Bazen delikanlı ve reisi aynı anda kızla oynaşırken görürdüm. Cesur savaşçı, nasıl olur da sevdiği şeyi başkasıyla paylaşmaya razı olabilir diye merak ediyordum. Benim için sır dolu benzeri diğer konular gibi, bu da ileride tatmin edici biçimde açıklığa kavuştu.

Kap Kacak Şöleni'nin ikinci gününde, bu konularda bir şeyler öğrenmem konusunda kararlı olan Kory-Kory açıklamalarını yaparken, daha önce kadınlarda, özellikle de ileri yaşta ve daha ziyade çocuk sahibi gibi görünen kadınlar arasında fark ettiğim bir özelliğe dikkatimi çekti. Bu özellik, kadınların sağ ellerine ve sol ayaklarına çok detaylı bir biçimde dövme yapılmış olmasıydı. Vücutlarının geri kalan kısımları, daha önce Fayaway ve yaşıtı kızlarda görülen tek dövme şekli olarak bahsettiğim, dudaklar üzerindeki minik noktalar ve omuzlardaki hafif işaretler dışında, tertemizdi. Kory-Kory'ye göre, bu şekilde süslenmiş el ve ayak, toplumsal ve övgüye değer bir kurum olan evliliğin bu insanlar arasında bilinen şeklinin ayırt edici nişanıydı. Anlayaca-

ğınız, bu süsler bizim güzel eşlerimiz tarafından takılan altın yüzükle aynı işi görüyordu.

Kory-Kory'nin meseleyi açıklamasından sonra, bir süre bu şekilde ayırt edilmiş olan kadınların huzurunda saygılı olmaya özen gösterdim ve hiçbiri ile en hafifinden bile olsa cilveleşmeye cüret etmedim. Ne de olsa evli kadınlar! Onları kızdırmamak gerektiğini iyi bilirim.

Fakat vadi sakinlerinin aileyle ilgili garip âdetlerini daha iyi anlamam, tedirginliğimin şiddetini bir ölçüde azaltarak, vardığım sonuçlardan en azından bir kısmının yanlış olduğuna beni inandırdı. Adalılar arasında düzenli birçok eşlilik mevcut olmasına rağmen, bu çok garip sistemde erkekler yerine kadınlar çok eşlidir. Yalnızca bu olgu bile erkek nüfusunun yumuşak başlılığı üzerine ciltlerce kitaptan daha fazlasını söyler. Sahiden de, böyle bir düzen bir günlüğüne bile başka nerede uygulanabilirdi? Bir Türk sarayında bir devrim olduğunu ve harem dairesinin sakallı adamların mekânı haline geldiğini bir düşünsenize; ya da kendi memleketimizde güzel bir kadının, lütuflarını eşit bölüştürmediği için kıskançlıktan birbirini boğazlayan âşıklarının görüntüsü ile aklının karıştığını! Tanrı bizi bu hallere düşmekten korusun! Böyle bir duruma boyun eğecek kadar sabırlı ve uysal değiliz.

Evlilik akdinin ne tür bir merasim ile oluştuğunu öğrenememiş olsam da, çok sade bir tören olduğunu sanıyorum. Belki de yalnızca, hani bizim dediğimiz şekliyle "evlilik teklifi"nin hemen ardından nikâh bağı kuruluyordur. Her ne ise, usandırıcı kur yapma safhasının Typee Vadisi'nde olmadığına inanmak için yeteri kadar nedenim var.

Erkeklerin sayısı kadınlardan çok fazladır. Bu durum Polinezya adalarının birçoğu için geçerli olmasına rağmen, medeni ülkelerin çoğunda durum bunun tersidir. Körpe yaşlardaki kızlara ilk kez kur yapıp kalplerini ilk kazananlar, kızların yaşadıkları evlerdeki yeniyetmelerdir. Fakat bu yalnızca gönül eğlendirmekten ibaret olup resmi bir bağ söz konusu değildir. Bu ilk aşk biraz yatıştıktan sonra, daha ileri yaşlarda ikinci bir talip ortaya çıkarak hem kızı, hem oğlanı kendi evine taşır. Bu fedakâr ve cö-

mert adam genç çiftle, yani küçükhanım ve âşığıyla aynı anda evlenir ve üçü hep birlikte kaplumbağalar gibi uyum içinde yaşar giderler. Medeni memleketlerde bazı adamların telaşa gelip karılarıyla birlikte onların kalabalık aileleriyle de evlendiklerini duymuştum, ama yedek kocaların da birlikte alındığı bir yer olduğu aklıma gelmezdi. Her iki tarafta da, sadakatsizlik çok nadirdir. Hiçbir adamın birden fazla karısı, hiçbir olgun kadının ikiden az kocası yoktur; bazen üç kocası olduğu da vakidir, ama bu sık rastlanan bir durum değildir. Evlilik bağı, artık her ne ise, çözülmez gibi görünmemektedir; zira, zaman zaman ayrılıklar görülür. Ama ayrılık mutsuzluğa neden olmaz; ayrılıklardan önce didişme olmamasının tek nedeni de, kötü muamele gören kadın ya da kılıbık kocanın, boşanmak için mahkemeye başvurmak zorunda kalmamasıdır. Ayrılmayı engelleyecek bir şey olmadığından, evlilik boyunduruğu rahat ve hafiftir ve Typeeli bir kadın kocalarıyla gayet iyi ve dostane ilişkiler sürdürür. Bütün bunlar birlikte düşünüldüğünde, Typeeler arasında bilindiği biçimiyle evlilik, barbarlar için genelde olduğundan daha farklı ve dayanıklı bir yapıya sahiptir. Bundan dolayı, cinsler arasında muzır türden, önüne gelenle rasgele ilişkiden kaçınılır ve hakkında tantana yapılmasa da, iffet sanki sessizce gözetilir.

Bu konuda Markizliler ve Pasifik'teki diğer adalılar arasında görülen fark dikkate değerdir. Tahiti'de evlilik bağı hiçbir şekilde bilinmez; koca ve karı, baba ve oğul ilişkisi neredeyse yoktur denebilir. Dünyanın herhangi bir yerinde şimdiye kadar gelmiş geçmiş en tuhaf kurumlardan biri olan Arreory Cemiyeti, külliyen ahlaksızlığı adaya yaymaktadır. 1768 yılında De Bougainville'in[34] gemilerinden kaptıkları hastalığın iki misli yıkıcı olmasının nedeni, bu insanların şehvet düşkünü olmalarıydı. Hastalık üzerlerine veba gibi çökerek, yüzlercesini silip süpürmüştü.

Typeeler arasında evlilik olmasına rağmen, Kutsal Kitabın üreyip çoğalmak yönündeki öğüdüne pek kulak asan yok gibi-

34 Louis-Antoine Baugainville (1729-1811): 1766-1769 yılları arasında dünyayı ilk kez dolaşan Fransız Deniz Kuvvetleri'nin komutanıydı. 1768 yılında Güney Pasifik'te bulunurken, iskorbüt hastalığına yakalanmış adamları ile çevredeki adalara çıkmıştı. (çev.)

dir. Bizim memleketimizde sık sık görülen, aritmetik dizi ya da merdiven basamağı şeklinde çoğalan geniş ailelere hiç rastlamadım. Aynı evde birlikte yaşayan iki çocuktan fazlasını hiç görmediğim gibi, bu sayı bile nadirdi. Kadınlara gelince; çocuk yetiştirmenin sıkıntılarının rahatlarını pek kaçırmadığı gayet açıktı; hiçbir zaman eteklerine, daha doğrusu arkalarına taktıkları ekmek ağacı meyvesi yaprağına, asılmış bir sürü bebeyle vadide dolaşırken görülmezlerdi.

Tüm Polinezya milletleri arasında doğum oranı çok düşüktür ve henüz Avrupalılarla temas nedeniyle yozlaşmamış bazı yerlerde, doğumların ölümleri çok az farkla geçtiği görülür. Bu durumlarda, savaşlar yüzünden nadiren perişan olmuş ya da hiç olmamış adalarda bile ve çocuk katli gibi bir suçun hiç bilinmediği insanlar arasında, nüfus peş peşe birkaç nesil boyunca neredeyse aynı kalır. Sanki Tanrı, toprağı işleyemeyecek kadar üşengeç bir ırkla adaların dolup taşarak, bu insanların yalnızca sayılarının önemli bir ölçüde artması nedeniyle en acınası sefalete düşmelerini önlemek için böyle olmasını istemiştir. Typee Vadisi'nde kaldığım süre boyunca, altı aylıktan daha küçük on ya da on iki çocuktan fazlasını görmemiştim, iki tane de doğum duymuştum.

Sandwich Adaları'nda ve Tahiti'de son zamanlarda nüfusun hızla aniden düşüşü, kısmen evlilik bağının yokluğuna bağlanabilir. Bu talihsiz insanların başına sarılan kötülük ve hastalıklar, adalıların normal ölüm oranlarını her sene artırırken, yine aynı nedenlerden dolayı zaten düşük olan doğumların sayısı da aynı ölçüde azalmaktadır. Böylelikle, Hawaiililer ve Tahitililer soylarının tamamen tükenişine doğru neredeyse iki misli hızla ilerlemektedirler.

Daha önce, vadide bir mezarlığın bildiğimiz işaretlerine hiç rastlamadığımdan söz etme fırsatım olmuştu. O zamanlar bu durumu, vadinin belli bir bölgesinde yaşayıp denize doğru yaklaşmama izin verilmeyişine bağlıyordum. Fakat sonradan, Typeelerin ya ölümün izlerini göz önünden kaldırmak istemiş olabileceklerini ya da kır manzarasını sevdikleri için, dağın eteklerinde gölgeli bir kuytuda hoş bir mezarlıkları olabileceğini düşün-

müştüm. Nukuheva'da, bildiğimiz sık döşenmiş taş duvarlarla çevrili ve kocaman ağaçların birbirine geçmiş dallarıyla gölgelenmiş ve neredeyse gözlerden gizlenmiş, dörtgen şeklinde iki ya da üç geniş "pi-pi"'yi bana mezarlık diye göstermişlerdi. Bedenlerin, taş döşemeler altındaki ilkel kabirlere yerleştirildiğini, toprağa karışmalarına izin verilmeden orada kaldıklarını anlamıştım. Hiçbir şey, dev ağaçların karanlık gölgelerinin yontulmamış taş bloklar üzerine düştüğü bu yerlerin görüntüsü kadar tuhaf ve kasvetli olamazsa da, buralara dikkatle bakacak bir yabancı, mezarlığın tanıdık işaretlerinden hiçbirini göremezdi.

Vadide kaldığım sürece, hiçbir yerli ölerek ve gömülerek yerlilerin cenaze merasimleri hakkındaki merakımı giderecek kadar düşünceli olmadığından, ister istemez bu konuda cahil kaldım. Fakat, bu konularda Typeelerin âdetlerinin adadaki diğer kabilelerle aynı olduğuna inandığımdan, şimdi Nukuheva'da şahit olduğum bir olayı aktaracağım.

Sahile yakın bir evde, sabaha karşı genç bir adam ölmüştü. O sabah karaya gönderilmiş olduğumdan, adamın cenaze töreni için hazırlıkların büyük bölümünü görmüştüm. Beyaz yeni bir tappaya dikkatle sarılan beden, hindistancevizi dallarından açık bir sundurmanın içinde, esnek bambuların birbirine ustaca sarılmasıyla yapılmış bir tabutun üstüne yatırılmıştı. Tabut, yere diklemesine yerleştirilmiş büyük kamışların üzerinde, yerden yaklaşık iki ayak yükseklikte duruyordu. Kederli iki kadın, sızlanarak ağıt yakıyor ve kille ağartılmış ottan büyük yelpazelerle havayı döverek, tabutun başında bekliyorlardı. Bitişikteki evde insanlar toplanmış ve yemek için çeşitli yiyecekler hazırlanmıştı. Güzel tappadan başlıklarla diğerlerinden ayırt edilen ve bir sürü süsler takıştırmış iki-üç kişi, protokol görevlisi gibiydiler. Öğlen olmadan eğlence çoktan başlamıştı ve bize söylenildiğine göre, iki gün boyunca da sürecekti. Ölünün yanında yas tutanlar dışında herkes cümbüşe dalarak, matem havasını dağıtma niyetinde gibiydi. Vahşi süslerini takıştırmış kızlar dans ediyor, yaşlılar şarkılar söylüyor, savaşçılar pipo içip gevezelik ediyor, her iki cinsten genç ve gürbüz yerliler tıkabasa yiyor ve sanki bir düğündeymiş gibi keyifleri yerinde görünüyordu.

Adalılar mumyalama sanatını bilir ve o kadar başarıyla uygularlar ki, büyük reislerinin bedenleri çoğunlukla ölmüş oldukları evlerde uzun yıllar saklanır. Tior Koyu'nu ziyaret ettiğimde bunlardan üçünü görmüştüm. Bir tanesi, yalnızca yüzü açıkta kalacak şekilde kat kat tappayla sarılmış ve evin bir köşesinde dikine yaslanmış olarak duruyordu. Diğerleri, ölülerin hatıralarını kutsadığı anlaşılan, yerden yükseltilmiş açık tapınaklarda bambudan tabutların üzerine yatırılmıştı. Düşmanların kafaları da her zaman aynı şekilde mumyalanarak, fatihin evinde ganimet olarak asılır. Nasıl bir işlem yapıldığını bilmesem de, tütsülemenin başlıca yöntem olduğunu sanıyorum. Gördüğüm diğer bütün cesetler, tüten bir bacada bir süre asılı kalmış jambona benziyorlardı.

Ama şimdi ölülerden dirilere dönelim. En son festivalin, vadinin tüm ahalisini bir araya getirdiğine inanmam için her neden mevcuttu ve böylece Typee'nin nüfusu hakkında bir tahminde bulunabiliyordum. Typee'de iki bin kişinin yaşadığını tahmin ediyordum ve vadinin büyüklüğüne bundan daha uygun bir sayı olamazdı. Vadinin boyu yaklaşık dokuz mil, eni de bunun yarısı kadar olup çoğunluğu vadinin tepesine yakın olmak üzere, evler uzun aralıklarla tüm vadi boyunca dağılmıştır. Köy diye bir şey yoktur: Altın renkli bambu duvarları ve parlak beyaz damlarıyla, aralarına gizlendikleri kesintisiz yeşillikle hoş bir tezat oluşturan evler, ağaçlıkların gölgesi altında oraya buraya kurulmuştur ya da kıvrılarak akan suyun kıyıları boyunca dizilmişlerdir. Ağaçlıklar arasında kıvrılıp bükülen patikalardan oluşan bir labirentten başka, vadide yol diye bir şey yoktur.

Cennet bahçesindeki ilk günahın cezası, Typee Vadisi'ni pek hafif vurur; zira, bir tek ateş yakma istisna olmak üzere, vadide insanın alnını terleten bir iş yapıldığını görmedim diyebilirim. Hele de geçim derdine kendini paralamak diye bir şey bilinmez. Tabiat ekmek ağacı meyvesini ve muzu yeşertmiştir ve kendince uygun gördüğü vakit bunları olgunlaştırdığında, aylak vahşi elini uzatıp karnını doyurur.

Talihsiz insanlar! Bu cennet misali ülkelerinin birkaç yıl içinde neye döneceğini düşündükçe tüylerim ürperiyor; muhte-

melen en yıkıcı kötülükler ve medeniyetin en kötü temsilcileri vadiden tüm huzur ve barışı kovaladığında, âlicenap Fransızlar bütün dünyaya Markiz Adaları'nın Hıristiyanlığa döndüğünü müjdeleyeceklerdir! Kuşkusuz Katolik dünyası da bunu muhteşem bir olay olarak görecektir. Tanrı bu insanların yardımcısı olsun! Hıristiyan dünyasının onlara duyduğu şefkat, ne yazık ki çoğu zaman yerliler için felaket anlamına gelmiştir.

Bu zavallı adalılardan bazıları etraflarına baktıklarında, felaketlerinin önemli bir kısmının, bazı çay partilerindeki heyecanlı hıslerden kaynaklandığını bilmezler. Bu hislerle hareket eden iyiliksever görünümlü, beyaz boyunbağlı beyefendiler yardım toplarken, gözlüklü yaşlı bayanlar, uçuk kırmızı boynu açık elbiseler içindeki küçükhanımlar, amacı Polinezyalıları manevi bakımdan ıslah etmek olsa da, sonucu şimdiye kadar istisnasız olarak yerlilerin fiziksel bakımdan mahvolmasını başarmak olmuş bir fonun oluşturulmasına ufak katkılarda bulunurlar.

Tamam, vahşiler medenileşsinler ama bundan kötülük değil fayda görsünler; putperestlik yok edilsin, putperest değil. Anglosakson ahali, Kuzey Amerika kıtasının pek çok yerinde putperestlikle birlikte Kızılderililerin büyük bölümünün de kökünü kazıdı. Medeniyet yeryüzünden yavaş yavaş putperestliğin kalıntılarıyla birlikte, talihsiz putperestlerin günahkâr bedenlerini de süpürüyor.

Polinezya adalarında putlar devrilip, tapınaklar yıkılıp, putperestler kâğıt üzerinde Hıristiyanlara dönüştürülür dönüştürülmez, hastalık, kötülük ve zamansız ölüm de boy göstermeye başlar. Ondan sonra da, nüfusu azalan ülkenin sınırları içine doymak bilmez medeni insan güruhu akın ederek tantanalı bir şekilde Doğruluğun ilerleyişini ilan ederler. Sık villalar, düzenli bahçeler, biçilmiş çimler, kuleler, kubbeler yükselirken zavallı vahşi çok geçmeden atalarının yurdunda, hem de tam doğduğu kulübenin olduğu yerde, kendini sığıntı olarak bulur. Tanrı'nın hikmetiyle üşengeç yerlilerin geçimi için bahşettiği, toprağın kendiliğinden biten meyveleri, yabancılar tarafından acımasızca gasp edilerek el konur ve açlıktan kıvranan yerlilerin gözleri önünde yutulur ya da artık kıyıya uğrayan bir sürü gemiye yüklenir.

Aç biçareler doğal kaynaklarından bu şekilde koparıldıktan sonra, velinimetleri tarafından kendilerine, çalışıp yiyeceklerini alınlarının teriyle kazanmaları söylenir! Ama babadan kalma zenginliğe konan soylu bir beye bile çalışmak, Cennet'in nimetlerinden bu şekilde mahrum edildiğinde, rahata alışkın yerliye geldiği kadar zor gelmez. Tembel bir hayata alışmış olduğundan, istese bile çalışamaz ve yokluk, hastalık, kötü alışkanlıklar, yabancı kökenli her türlü kötülük çok geçmeden sefil hayatına son verir.

Ama bütün bunların ne önemi var? Parlak sonuca baksanıza! Putperestliğin iğrençlikleri yerlerini Hıristiyan ibadetinin kusursuz törenlerine bırakmışlar, cahil vahşinin yerini zarif Avrupalı almıştır! Sandwich Adaları'nın başkenti Honolulu'ya bakın! Yirmi yıl önce putperestliğin varlığıyla lekelenmiş olan aynı yere, fedakâr tüccarlardan ve kendilerini Hıristiyanlığa adayarak gönüllü sürgünde bulunan müjdecilerden oluşan bir topluluk yerleşmiştir. Tam da ağzı laf yapan, İncil toplantıları hatibine uygun bir konu! Misyonerlik belagatının sergilenmesi için böyle bir fırsatın da, şimdiye kadar kaçırıldığı görülmemiştir! Ne var ki, bu hayırseverler çabalarının bir kısmıyla ilgili parlak hikâyeleri bize gönderdiklerinde, tevazuları onları yaptıkları iyiliklerin diğer kısmını yayımlamaktan niçin alıkoyuyor? Honolulu'yu ziyaret edene kadar, az sayıda kalmış yerlilerin yük atları olarak medenileştirildiklerinden ve yük hayvanları olarak Hıristiyanlaştırıldıklarından haberim yoktu. Ama durum budur. Kelimenin gerçek anlamıyla dizgine alıştırılıp bir sürü dilsiz hayvan gibi manevi öğretmenlerinin arabalarına koşulmuşlardır!

Gördüğüm benzer manzaralar arasında, güçlü kuvvetli, yanağından kan damlayan ve gerçek hanımefendiye benzer bir şahsiyeti, bir misyonerin hanımını hiçbir zaman unutmayacağım. Bu bayan aylar boyunca her gün, biri saçları ağarmış yaşlı bir adam, diğeri haşarı bir delikanlı olan ve her ikisi de üzerlerindeki incir yaprağı dışında anadan doğma iki adalının çektiği küçük bir arabayla hava almaya çıkıyordu. Düz bir zemin üzerinde bu iki ayaklı *yük* çiftini sarsak, biçimsiz bir tırısa kalkıyorlar, delikanlı açıkgöz bir at gibi arkada kalırken, ihtiyar beygir zorlukla ilerliyor ve bütün yükü çekiyordu.

Bu gösterişli arabanın içinde şehrin sokaklarından tıkırdayarak geçen hanımefendi, debdebeli bir şekilde taç giymeye giden bir kraliçe kadar mağrur, etrafı seyreder. Fakat beklenmedik bir yokuş ve kumlu bir yol çok geçmeden keyfini kaçırır. Küçük tekerlekler gevşek kuma gömülür. Yaşlı adam asılmaya ve terlemeye devam ededursun, delikanlı sıçrayıp hoplamaktan başka bir şey yapmaz. Zavallı kâfirlerin ruhlarına yardım etmek için dostlarından ve yuvasından ayrı düşmüş olan yufka yürekli hanımefendi, azıcık olsun onların bedenlerini düşünüp aşağı iner de, zavallı yaşlı adamı yokuşu aşana kadar sıkıntıdan kurtarır mı? Yoo, olmaz; böyle bir şeyi hayal bile edemez. Elbette, New England'daki eski çiftlikte inekleri çayıra götürmekten pek gocunmazdı ama o günler geride kalmıştır. Bu nedenle yerinden kıpırdamadan "Hookee! hookee!" (çekin, çekin) diye adamları azarlar. Sesten ürken yaşlı adam her zamankinden daha çok uğraşır; delikanlı da kendini zorluyormuş gibi yaparken, bir yandan da kendini emniyete alacağı anı kestirmek için, hanımefendiyi gözler. Sonunda kibar bayanın sabrı taşar. "Hookee! hookee!" deyip koca yelpazesinin ağır sapını yaşlı vahşinin kafasına indirirken, delikanlı kenara çekilip menzil dışına çıkar. "Hookee! hookee!" diye tekrar bağırır. "Hookee tata kannaka!" (Güçlü çekin, diyorum). Ama ne yapsa boşunadır; sonunda arabadan inmek ve, kötü kadere bakın ki, yokuşun başına kadar yürümek zorunda kalır.

Bu tevazu numunesinin ikamet ettiği kentte, düzenli olarak dinsel törenlerin yapıldığı geniş ve şık bir Amerikan kilisesi vardır. Her pazar günü iki kez, törenlerin bitişine doğru, kilisenin önündeki parmaklık boyunca sıralanmış otuz ya da kırk küçük araba görülebilir. Her birinin başında, anadan üryan üniformaları içinde, bakımsız iki yerli uşak durarak, efendilerini eve götürmek için cemaatin dağılmasını beklerler.

Bu bölümde, daha doğrusu tüm kitapta, söylenen herhangi bir şeyin en ufak bir yanlış anlamaya yol açmaması için, misyonların davasına teorik olarak hiçbir Hıristiyan'ın karşı çıkamayacağını belirtmeme bu arada izin verin: Bu gerçekten haklı ve kutsal bir davadır. Ama bu davanın ulaşmak istediği yüce amaç

manevi olsa da, bu amaca ulaşmak için kullanılan vasıta tamamen dünyevidir ve hedeflenen şey büyük bir hayır işlemek olmakla birlikte, o vasıta yine de kötülüğe neden olabilir. Kısacası, misyonerlik görevi her ne kadar Tanrı katında kutsal olsa da, özünde beşeridir ve diğer şeyler gibi hatalara ve suiistimallere açıktır. En kutsal yerlere hatalar ve suiistimaller sızmamış mıdır, kendi memleketimizde aynı karakterde din adamları olduğu gibi, yurtdışında da görevine layık olmayan ve beceriksiz misyonerler olamaz mı? Denizin ortasındaki adalarda kendine havari görevi biçenlerin değersizliği ya da yeteneksizliği, şehrin göbeğinde olduğundan daha kolay gözlerden kaçmayacak mıdır? Havarilerinin mukaddesatına gözü kapalı güvenmek, onları hile hurda bilmez olarak görme eğilimi ve bu kişilerin insanlıklarından ya da Hıristiyanlıklarından duyulabilecek en ufak bir şüpheyi kabul edememek, Kilise'nin eskiden beri düştüğü hatalar olmuştur. Buna da şaşmamak gerekir, zira Hıristiyanlık ahlaksız düşmanların saldırısına maruz kaldığından, biz de doğal olarak, din adamlarının yanlış davranışlarını teşhir eden her şeyi, kötü niyetin ya da dine karşı duyguların bir ürünü olarak kabul etmeye yatkınız. Ama bu son söylediğim şey bile, beni duygularımı açıkça söylemekten alıkoyamayacaktır.

Sandwich Adaları Misyonu'nun işleyiş tarzında kesinlikle yanlış olan bir şeyler vardır. Yalnızca dinsel duygularla bu teşebbüsün desteklenmesine katkıda bulunanlar, birçok karmaşık kanaldan geçen bağışlarının sonuçta meşru amaca, yani Hawaiililerin Hıristiyanlaştırılmasına yaradığından emin olmaya dikkat etmelidirler. Bunda ısrar etmemin nedeni, bu fonları kullananların dürüstlüğünden şüphe etmem değil, bu fonların doğru kullanılmadığını bilmemdendir. Misyonerliğin zorlukları hakkında acıklı hikâyeler, palmiye ağaçları altında yapılan vaftizler ve din değiştirme törenlerinin parlak tasvirlerini okumak başka şey, Sandwich Adaları'na gidip de, misyonerler tablo gibi ve dayalı döşeli, mercan kayalarından villalarda yaşarlarken, zavallı yerlilerin onların etrafında her türlü ahlaksızlığı yaptıklarını görmek bambaşka bir şeydir.

Ama misyonerlerin hakkını vermek için şunu da içtenlikle

söylemeliyim ki, misyon işinin misyonerlerin ortak yanlış yönetimlerinden ve bir kısmının gerekli imana sahip olmamasından kaynaklanan kötülükleri her ne olursa olsun, yine de Sandwich Adaları'nın içinde bulunduğu acıklı durum, hiçbir şekilde tümüyle misyonerlere mal edilemez. Sefih bir yabancı nüfusun ve her tür geminin sık ziyaretlerinin ahlak bozucu etkilerinin de, sözü edilen kötülüklerin artmasındaki payları az değildir. Kısaca söylemek gerekirse, vahşi dediğimiz insanlara şu veya bu şekilde takdim edildiği her yerde olduğu gibi burada da Medeniyet kötülüklerini saçıp ve nimetlerini saklamıştır.

Shakespeare gibi akıllı bir adamın da söylediği gibi, doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlarmış. Hawaii Misyonu'nun itimatkâr dostlarına bu kitabın çeşitli bölümlerinde ifşa edilen şeyleri aktardığım için, sanırım bu söz benim için de geçerli olacak. Yine de bu ifşaatların tam da oldukları halleriyle dikkat çekeceklerine, böylece de Sandwich Adaları'ndaki Hıristiyanlık davasına sonuçta faydası dokunacak bir şeye yol açacaklarına inanıyorum.

Bu konuyla ilgili olarak söylemek istediğim son bir şey var. Bağnazlar ya da şüpheciler söylediklerime karşı ne derlerse desinler ya da ne yazarlarsa yazsınlar, vaka olarak aktardığım şeyler vaka olarak kalacaktır. Ama bu vakalar hakkındaki düşüncelerim hatasız olmayabilir. Eğer böyle olduğu düşünülüyorsa, amacı iyilik yapmak olan herkese gösterilmesi gereken hoşgörüden daha fazlasını istemiyorum.

27. BÖLÜM

Typeelerin Sosyal Durumu ve Genel Karakteri

Reislerin vadi halkı üzerinde uyguladığı otoritenin son derece yumuşak olduğundan daha önce söz etmiştim. İnsanların arasındaki ilişkileri düzenleyen genel bir kural ya da hareket ölçüsüne gelince; gözlediğim kadarıyla, hani adada böyle bir kuralın bulunmadığını, tabii gizemli "Tabu"yu saymazsak, söylesem yeridir. Typeelerin arasında yaşadığım süre içinde, hiç kimse kamuya karşı bir suçla yargılanmamıştı. Gördüğüm kadarıyla, mahkeme ya da yargı yoktu. Serserileri ve derbederleri toplamak için zabıta bulunmuyordu. Sözün kısası, medeni kanunların aydınlık gayesi olan toplumun saadeti ve güvenliğini sağlamayı amaçlayan kanuni önlem türünden hiçbir şey bilinmiyordu. Ama yine de vadide her şeyin, Hıristiyan dünyasının en seçme, kibar ve dindar fanilerinin yaşadığı toplumlarda benzeri bulunmayan bir uyum ve sükûnet içinde yürüdüğünü iddia etme cüretinde bulunacağım. Bu muammayı nasıl açıklayacağız? Bu adalılar kâfirdi, vahşiydi, yamyamdı! Peki nasıl oluyor da, kurulu kanun düzeninin yardımı olmadan, sosyal hayatın en büyük nimeti ve övüncü olan sosyal düzeni böyle mükemmel bir şekilde uyguluyorlardı?

Haklı olarak, bu insanlar nasıl idare ediliyor, günlük hayatta birbirleriyle ilişkilerinde insanların ihtiraslarına nasıl hâkim oluyorlar diye sorulabilir. Birbirlerine karşı içten gelen dürüstlük ve merhamet ilkesiyle olmalı. İnsanın doğuştan gelen kanun tanımazlığı üzerine isteyen istediğini söyleyebilir ama bu insanlar, hani şu kuralları her insanın kalbine kazınmış, neredeyse sessiz, sözsüz sağduyu kanunu tarafından yönetiliyor gibiydi.

Keyfi kanunlarla ne kadar çarpıtılmış olursa olsunlar, o muhteşem doğruluk ve şeref ilkeleri dünyanın her yanında aynıdır ve bu ilkeler söz konusu olduğunda, bir eylemin doğruluğu ya da yanlışlığı üzerine cahil biri de, okumuş biri de aynı şeyleri düşünür. Markizlilerin birbirleriyle olan ilişkilerindeki dürüstlük, işte bu ruhlara yer etmiş, bu tüm insanların sahip olduğu, neyin *adil* ve *soylu* olduğunu anlama yeteneğine atfedilmelidir. Bu insanlar en karanlık gecelerde, tüm dünyevi servetleri ortalıkta, kapıları hiçbir zaman kapanmayan evlerinde emniyet içinde uyurlardı. Hırsızlık ya da cinayet gibi tedirgin edici düşünceler akıllarının köşesinden bile geçmezdi. Her adalı kendi palmiyeden damının altında dinlenir ya da kendi ekmek ağacının altında oturur, kimse onu tedirgin ya da rahatsız etmezdi. Vadide bir tek kilit ya da o işi görecek bir şey olmamasına rağmen, yine de mülkiyet ortak değildi. Öylesine özenle işlenmiş ve güzelce cilalanmış şu uzun mızrak Wormoonoo'nundur. İhtiyar Marheyo'nun gözü gibi baktığı mızrağından çok daha güzeldir ve sahibinin en değerli eşyasıdır. Buna rağmen, Wormoonoo'nun mızrağını korulukta bir ağaca dayanmış olarak görmüşümdür ve arandığı zaman da orada bulunmuştur. İşte, üzeri olduğu gibi ustaca yapılmış şekillerle bezenmiş şu balina dişi Karluna'nın malıdır ve küçükhanımın süsleri içinde en kıymetlisidir. Onun gözünde dişin değeri yakutunkinden fazladır. Fakat ağaç kabuğundan örülmüş ipinin ucunda dişten süs, kızın vadinin öbür tarafındaki evinde asılı durur; kapı ardına kadar açıktır ve ev sakinlerinin hepsi dereye yıkanmaya gitmiştir.[35]

"Özel mülkiyete" verilen değer hakkında bu kadar söz yeter; "gayri menkul"e yatırım yapmanın ne kadar güvenli olduğu

35 Neredeyse tüm Polinezya yerlilerinin birbirleriyle ilişkilerindeki şaşmaz dürüstlük, yerlilerden bazılarının yabancılarla olan temaslarında gösterdikleri hırsızlık eğilimleri ile tam bir tezat teşkil eder. O kadar ki, yerlilerin garip ahlak anlayışlarına göre, bir Avrupalıdan yürütülen bir balta ya da aşırılan bir çivi gurur vesilesidir. Daha doğrusu, denizden gelen ziyaretçilerin önlerine çıkan her şeyi yağmalamaları düşünülecek olursa, yerlilerin yabancıların malını misilleme için uygun gördükleri farz edilebilir. Bu noktayı göz önünde bulundurmak, adalıların ahlaki yapılarındaki apaçık bir çelişkiyi açıklamasının yanı sıra, Güney Pasifik'teki yolculuklar hakkında yazılanları okuyan birinin, yerlilere dair edinmeye hemen hazır olduğu olumsuz düşünceleri de bir ölçüde değiştirecektir. (Melville'in notu).

üzerine bir şey söyleyebilecek durumda değilim. Vadi arazisinin halkın ortak mülkü mü, yoksa herkesin istediği kadar bir yere "konmasına" ve "istila etmesine" göz yuman belli sayıda toprak sahibine mi ait olduğunu hiçbir zaman çözemedim. Artık her nasılsa, adada küflü parşömen ve tapu namına bir şey yoktu. Halkın geniş vadilerini, çayırlar büyüyüp sular aktığı sürece, ya da Fransız ziyaretçileri alelacele birtakım üçkâğıtlarla kendi menfaatlerine uygun şekilde topraklara el koyana kadar, sahip olup kullanmak üzere, Tabiat'ın bizzat kendisinden, kayıtsız şartsız aldıklarını söyleyebilirim.

Bir gün önce Kory-Kory'yi elinde uzun bir sırıkla aceleyle bir yerlere giderken görmüştüm. Bu sırıkla yerde durarak, ağaçların en tepedeki dallarından meyveleri düşürüp hindistancevizi yapraklarından bir sepet içinde eve getirmişti. Ertesi gün, vadinin uzak bir kısmında oturduğunu bildiğim bir yerliyi aynı işi yaparken gördüm. Derenin eğimli kıyısında bir sürü muz ağacı vardır. Çok kez, bir sürü delikanlının neşe içinde altın renkli hevenkleri yağmaladıklarını, bunları büyük bir tantana ve şamata ile vadinin değişik yerlerine teker teker taşıdıklarını görmüştüm. Bu ekmek ağaçlarının ya da göz alıcı sarılıktaki muz öbeklerinin sahibi yaşlı ve huysuz bir cimri olamazdı.

Anlattıklarımdan, Typee Vadisi'nde "özel mülkiyet" ile "gayri menkul" arasında büyük bir fark olduğu anlaşılacaktır. Elbette, bazı kişiler diğerlerinden daha varlıklıdır. Örneğin, Marheyo'nun evinin çatı direği bir sürü koca tappa çıkınının ağırlığıyla bel vermiştir; uzun sedirinin üzerinde yedi sıra hasır serilmiştir. Dışarıda, Tinor bambudan dolabına ya da artık oraya her ne denecekse, sıra sıra kapları ve tahta tabakları dizmiştir. Koruluğun hemen arkasında ve Marheyo'nun evinin bitişiğindeki Ruaruga'nın evi bu kadar iyi döşenmiş değildir. Tepede yalnızca üç tane orta boy çıkın asılıdır; yerde yalnızca iki kat hasır vardır ve kap kacak sayısı da ne o kadar fazladır ne de özenle boyanıp süslenmiştir. Ama sonuçta, Marheyo'nunki kadar güzel olmasa da, Ruaruga'nın da onunki kadar rahat bir evi vardır. Ayrıca Ruaruga isteseydi, komşusunun evi ile pek zorlanmadan rekabet edebileceğini sanıyorum. Kısacası, zenginlik bakımın-

dan Typee halkı arasında görülen farklar bu söylediklerimden ibarettir.

İnsanlığın bütün erdemleri medeniyetin tekelinde değildir; hatta bu erdemlerden medeniyetin payına çokça düşmemiştir bile. Bu erdemler, birçok barbar millet arasında daha bol bulunup daha güçlü şekilde gelişirler. Yabani Arabın misafirperverliği, Kuzey Amerika yerlisinin cesareti, Polinezya milletlerinden bazılarının sadık dostluğu, Avrupa'nın gelişmiş toplumlarındaki benzer özellikleri kat kat aşar. Doğruluk, adalet ve insan tabiatının daha üstün ahlak kuralları, eğer kanunlar olmadan var olamıyorsa, Typeelerin sosyal durumlarını nasıl açıklayacağız? Hayatlarındaki her ilişkide öyle temiz ve dürüstlerdi ki, onların karakteriyle ilgili en yanlış fikirlerle vadiye girdikten kısa bir süre sonra, kendi kendime şaşkınlıkla sormadan edememiştim: "Haklarında korkunç hikâyeler duyduğum acımasız vahşiler, kana susamış yamyamlar bunlar mıydı? Bu insanlar birbirlerine karşı, fazilet ve merhamet üzerine makaleler hatmeden, ilk defa yüce ve asil İsa'nın dudaklarından dökülen o güzel duayı her gece okuyan birçok insandan daha iyi davranıyorlar ve çok daha insancıllar." Vadide birkaç hafta geçirdikten sonra, insan tabiatına önceden olduğundan daha fazla hürmet duyduğumu itiraf etmeliyim. Ama heyhat! O günden beri, bir savaş gemisinin mürettebatından biriyim ve beş yüz adamın alttan alta kaynayan ahlaksızlığı önceki teorilerimin hepsini neredeyse tersyüz etti.

Typeelerin genel karakterindeki takdire değer bir özellik olan her fırsatta gösterdikleri duygu birliği, her şeyden çok hayranlığımı uyandırıyordu. Sanki hiçbir konuda fikir ayrılığı diye bir şey bilmiyorlardı. Hepsi aynı biçimde düşünüyor ve davranıyorlardı. Bir akşam için bile olsa, bir münazara topluluğu oluşturamayacaklarını düşünüyorum, zira tartışacak bir şey bulamazlardı. Kabilenin durumunu görüşmek üzere bir toplantı düzenleyecek olsalar, oturum çok kısa sürerdi. Bu ruh birliğini hayatın her ânında sergiliyorlar ve her şey bir uyum ve dayanışma içinde yürütülüyordu. Şimdi bu kardeşlik duygusunun bir örneğini vereceğim.

Bir gün Ti'ye yaptığım mutat ziyaretlerimden birinden

Kory-Kory ile birlikte dönerken, korulukta ufak bir açık alanın yanından geçiyorduk ki, rehberim bu alanın bir tarafında o akşamüstü bambu bir ev kurulacağını söyledi. En az yüz tane yerli alana malzeme taşıyordu. Bazılarının ellerinde yan cepheleri oluşturacak olan kamışlardan birer ikişer tane, diğerlerinde çatı için palmiye yapraklarıyla bağlanmış ince saplar vardı. Herkes işe bir şekilde katkıda bulunuyordu ve yavaş, hatta üşengeç ama ortaklaşa bir çabayla, güneş batmadan önce bütün iş bitmişti. Bu evi kurmakla meşgulken, yerliler bana işbaşındaki bir grup kunduzu hatırlatmışlardı. Elbette ne o muhteşem yaratıklar kadar sessiz ve uysal, ne de onlar kadar gayretliydiler. Doğrusunu söylemek gerekirse, bir parça kaytarma eğilimindeydiler, ama yine de ortalığa tam bir neşe dalgası hâkimdi. Öyle bir uyum içinde çalışıyorlar ve öyle bir dostluk içgüdüsüyle hareket ediyorlardı ki, seyretmesi gerçekten çok güzeldi.

Bu işe tek bir kadın bile katılmamıştı. Eğer filozofların söylediği gibi, erkeklerin her zaman tapılası cinse gösterdiği saygının derecesi, bir halkın inceliği için yerinde bir ölçütse, ben de samimiyetle, Typeeleri yeryüzünde gelmiş geçmiş en kibar topluluk olarak ilan edebilirim. Tabunun dinsel kısıtlamaları hariç olmak üzere, vadinin kadınlarının bir dedikleri iki edilmiyordu. Bayanların bu kadar üstüne düşüldüğü başka bir yer daha yoktur. Kadınlar, en yüksek zevklerimize katkıda bulunan kişiler olarak, hiçbir yerde bu kadar takdir edilmez ve hiçbir yerde de, kadınlar güçlerinin bu kadar farkında değillerdir. Görgüsüz efendileri ve beyleri miskin miskin otururken, kadınların her türlü işi yapmaya zorlandığı birçok kaba saba topluluktaki durumlarından çok farklı olarak, Typee Vadisi'ndeki cinsi latifler her türlü işten muaf olup, eğer ona da iş denebilirse, o tropik iklimde bile bir damla ter dökmezlerdi. Hafif ev işleriyle birlikte, tappa imalatı, hasır örülmesi ve içecek kaplarının parlatılması kadınlara ait işlerin tümüydü. Bu işler bile, bizim memlekketteki yüksek sınıfa mensup bayanların sabahları inceliklı boş vakitlerini dolduran, şu keyifli meşgalelere benzemekteydi. Ama hafif ve zevkli olmalarına rağmen, uçarı genç kızlar bu işlere nadiren katılırlardı. Bu tasasız ve dik başlı küçük hanımlar, her tür-

lü faydalı uğraşa karşı isteksizdiler. Bir sürü şımarık güzel gibi, koruluklarda gezinirler, derede yıkanırlar, dans ederler, cilveleşirler, çeşit çeşit haytalık yaparlar ve günlerini dertsiz, tasasız ve mutlu geçirirlerdi.

Vadide kaldığım süre içinde ne bir tartışmaya, ne de anlaşmazlık diyebileceğimiz bir şeye şahit olmuştum. Yerlilerin hepsi, üyeleri birbirlerine güçlü bir sevgiyle bağlı bir aile gibiydi. Bu durum bana, daha çok akrabalara duyulan bir sevgi gibi gelmiyordu, zira daha genel bir sevgiyle kaynaşmış gibiydi. Ayrıca, herkesin herkese kardeş gibi davrandığı bir yerde, gerçekte kimlerin arasında kan bağı olduğunu söylemek güçtü.

Sakın bu görüntüyü abarttığımı düşünmeyin, abartmıyorum. Bu kabilenin yabancılara karşı düşmanlığının ve dağın ardındaki komşularına kan davası gütmelerinin, benim söylediklerimle çelişen gerçekler olduğunu da iddia etmeyin, zira bu görünürdeki çelişkiler kolayca giderilebilir. Zulüm ve haksızlık üzerine bir sürü hikâye duyduklarından ve gözleriyle şahit oldukları hadiselerden dolayı, bu insanlar beyaz adamdan nefret etmeyi öğrenmişlerdir. Yalnızca memleketlerinin Porter tarafından zalimce işgali bile onlar için yeterli bir kışkırtma olmuştur; ve ben, Typeeli savaşçıyı elinde tuttuğu mızrağın ucuyla vadisine çıkan yolları korumaya, sırtını yeşil yuvasına vererek saldırgan Avrupalıyı uzakta tutmak için kumsalda dikilmeye zorlayan ruh halini çok iyi anlıyorum.

Typeelerin komşu kabilelere olan düşmanlığının kökeni hakkında kesin bir şey söyleyemeyeceğim. Typeelerin düşmanlarının saldırgan taraf olduğunu söyleyecek ya da Typeeleri mazur göstermeye çalışacak değilim. Ama şurası da kesin ki, eğer kötücül duygularımızı ve öfkemizi bir biçimde boşaltmak gerekliyse, onları içinde bulunduğumuz topluluğun ortasına dökmektense yabancılara yöneltmek çok daha iyidir. Bir sürü medeni memlekette, iç düşmanlıkların yanı sıra yurttaşlar arasında çekişmeler yaygın olduğu gibi, aynı zamanda yabancılarla en kanlı savaşlar da sürdürülmektedir. Demek ki, bu üç günahtan yalnızca bir tanesini, hem de en hafifini işleyen bizim adalılar ne kadar da masum kalmaktadırlar!

Okur, az sonra Typeelerin yamyamlık suçundan uzak olmadıklarından şüphelenmesine neden olacak şeyler duyduğunda, beni böyle iğrenç bir suçla itham edilebilecek kişilere hayran olmakla suçlayabilir. Ama karakterlerindeki bu tek kusur, genellikle anlatıldığının yarısı kadar bile korkunç değildir. Pek revaçta olan hikâyelere bakılırsa, barbarların sahillerinde batan gemilerin mürettebatları, vahşiler tarafından bir sürü lezzetli butmuşçasına canlı canlı yutulmakta, talihsiz gezginler kandırılarak güzel ve tehlikeli koylara çekildikten sonra, garip savaş sopalarıyla kafalarına vurularak, üzerlerine sos bile konmadan servis edilmektedir. Aslında bu hikâyeler öyle korkunç ve olanakdışıdır ki, aklı başında ve bilgili insanların çoğu yamyamların var olduğuna inanmayıp güya yamyamlardan bahseden her seyahatnameyi *Mavi Sakal* ve *Dev Öldüren Jack* gibi masal kitaplarıyla aynı rafa koyacakken, bazıları en mübalağalı uydurmalara içten içe itibar ederek, dünyada, bir lokma bedensel insanlığı fırında dana ile pudinge kesinlikle tercih edecek kadar midesiz insanlar olduğuna sahiden de inanırlar. Ama her zaman tam orta yerde durmayı seven Hakikat, burada da iki aşırı ucun arasında bulunmaktadır; zira, Pasifik'teki ilkel kabilelerden bazıları arasında yamyamlık belli bir dereceye kadar, o da yalnızca düşmanların cesetleri üzerinde tatbik edilmektedir ve her ne kadar korkunç, son derece iğrenilmesi ve kınanması gereken bir âdet olsa da, yine de bu işi yapanların diğer yönlerden insancıl ve erdemli olduklarını iddia ediyorum.

28. BÖLÜM

Balık Avı Partileri • Balıkların Paylaştırılması • Gece Yarısı Ziyafeti • Zaman Ayarlı Mumlar • Pek Zarif Olmayan Balık Yeme Şekli

Typeelerin sosyal ve canayakın tabiatlarına, onların meşhur balık avı partilerinden daha iyi bir kanıt olamazdı. Vadide kaldığın süre içinde dört kez, dolunay zamanına yakın, gençler hep birlikte balığa çıkmışlardı. Genellikle kırk sekiz saat ortada gözükmediklerinden, koydan öteye, açık denize doğru gittiklerini düşünmüştüm. Hemen hemen her zaman, bir çeşit ağaç kabuğunun liflerinin örülmesiyle ustaca yapılmış, büyük, sağlam ağlar kullanan Polinezyalılar nadiren iğne ve misina kullanırlar. Nukuheva'da, kurumaları için kumsala serilmiş bu ağlardan bazılarını incelemiştim. Bizim serpmelere çok benzeyen bu ağların, en az onlar kadar da sağlam olduklarını sanıyorum.

Güney Pasifik'teki adalarda yaşayanların hepsi balığa düşkün olsalar da, hiçbiri Typeeler kadar olamaz. Bu nedenle de, niçin bu kadar nadiren balığa çıktıklarını anlayamıyordum; zira yalnızca belli zamanlarda balık avları düzenleniyor ve bu günler de her zaman dört gözle bekleniyordu.

Balığa çıkanların yokluğunda, tüm ahaliyi bir telaştır alıyor ve ortalıkta "pehee, pehee" (balık, balık) sözlerinden başka bir şey duyulmuyordu. Balıkçıların dönüşüne yakın sesli telgraf çalıştırılmaya başlanıyor, vadi boyunca yayılmış yerliler kayalara ve ağaçlara tırmanarak, beklenen ziyafetin hayaliyle zevkten dört köşe bağrışıp çağrışıyorlardı. Balıkçıların yaklaştığı haber verilir verilmez, erkeklerin bir kısmı kumsala doğru koştururken, kimileri de, Tabu Koruları'na, her biri iki adamın omuzla-

rında taşıdığı sırıklara asılmış ve koca yapraklara sarılmış olarak getirilen balıkları karşılamak üzere hazırlık yapmak amacıyla Ti civarında bekliyorlardı.

Böyle günlerden birinde ben de Ti'de bulunuyordum ve manzara görülmeye değerdi. Bütün paketler vardıktan sonra, Ti'nin verandasının altına yan yana dizilerek açıldı. Genelde ringa boyundaki balıkların hepsi de bayağı küçük olup, değişik renklerdeydi. Balıkların bir kısmı Ti için ayrıldıktan sonra, geri kalanı bir sürü küçük paketler haline getirilip vadinin en uzak köşesine kadar her tarafa gönderildi. Paketler yerlerine vardıklarında, balıklar tekrar bölüştürülüp her bir mahalledeki çeşitli evler arasında eşit biçimde dağıtıldı. Gayet hakça bir şekilde yapıldığı anlaşılan dağıtım işlemi tamamlanana kadar, balıklar katı bir Tabuya tabiydi. Bu sistemin uygulanmasıyla vadideki her erkek, kadın ve çocuk, tek seferde ve aynı anda en sevdikleri yiyecekten paylarına düşeni alıyorlardı.

Bir keresinde balıkçıların gece yarısı döndüklerini hatırlıyorum. Vaktin uygunsuzluğu bile adalıların sabırsızlığını bastırmamıştı. Ti'den gönderilen taşıyıcıların, her birinin önünde, yol üstünde sağa sola dağılmış şeylerle zaman zaman ateşini yeniledikleri kuru hindistancevizi dallarından meşaleler taşıyan bir çocuk olmak üzere, sık ağaçlıkların arasında her yöne doğru koşturduğu görülüyordu. Bu koca meşalelerin vadinin en kuytu köşelerini göz kamaştırıcı bir ışıkla aydınlatan ve dalların oluşturduğu kubbenin altında hızla ilerleyen yabani parıltısı, heyecanlı habercilerin balıkçıların dönüşünü haber veren ve her taraftan karşılık bulan vahşi çığlıkları, karanlık arka planın önünde yerlilerin çıplak bedenlerinin garip görüntüsü, hepsi birlikte üzerimde uzun süre hatırlayacağım bir etki bırakmıştı.

Aynı gün, Kory-Kory beni gecenin köründe uyandırmış ve neredeyse kendinden geçmiş bir halde "pehee pemi" (balık geliyor) kelimelerinden oluşan haberi vermişti. Gayet derin ve rahat bir uykunun ortasında olduğumdan, böyle bir haber için neden sabahı beklemediğini anlayamamıştım. Doğrusu, öfkelenip uşağımın kulağını çekmemek için kendimi zor tuttuysam da, bi-

raz düşündükten sonra sessizce kalkıp dışarı çıktığımda, gördüğüm hareket eden ışıklar bayağı ilgimi çekmişti.

İhtiyar Marheyo payına düşen ganimeti aldığında, hemen bir gece yarısı ziyafeti için hazırlıklar yapıldı. "Poee-poee" kapları ağzına kadar dolduruldu, yeşil ekmek ağacı meyveleri pişirildi ve koca bir "amar" pastası ince bir bambu parçasıyla kesilerek, büyük bir muz yaprağının üzerine yerleştirildi.

Bu yemek sırasında, yerlilerin yaptığı ve genç kızların ellerinde tuttuğu birkaç mum etrafımızı aydınlatıyordu. Bu mumlar çok ustaca yapılmıştır. Vadide bol bulunan, Typeelerin "armor" dediği ve bizim at kestanesine çok benzeyen bir yemiş vardır. Bu yemişin kabuğu kırılır ve içi olduğu gibi çıkarılır. Bunlardan istenildiği kadarı, hindistancevizi dallarını enlemesine kesen uzun, esnek life dizilir. Bu mumlardan bazıları iki buçuk-üç metre boyunda olmalarına rağmen son derece esnek olduklarından, bir ucu yakılırken diğer ucu kangal haline getirilir. "Armor" azalıp artan, mavimsi bir alevle yanar ve içerdiği yağın tükenmesi yaklaşık on dakika sürer. Bir tanesi biterken, diğeri yakılır ve öncekinin külleri, bu iş için kullanılan bir hindistancevizi kabuğunun içine toplanır. Bu ilkel mumla sürekli ilgilenmek gerekir ve hep elde tutulması zorunludur. Mumu elinde tutan kişi, geçen zamanı yanıp tükenen yemişlerin sayısı ile hesaplar ki, ipin üzerine belli aralıklarla dağılmış tappa parçalarını sayarak bu kolayca bulunur.

Böyle can sıkıcı bir şeyi söylemekten esef duyuyorum ama, Typee sakinleri balığı, medeni bir insanın turp yiyişine çok benzeyen ve ondan daha fazla bir hazırlık gerektirmeyen bir şekilde yemeye alışıktılar. Balığı çiğ olarak, pulları, kılçıkları, solungaçları ve iç organlarıyla yerler. Balık kuyruğundan tutulur ve kafası ağza sokulduktan sonra, öyle bir hızla gözden kaybolur ki, ilk bakışta öylece olduğu gibi yutulduğunu sanırsınız.

Çiğ balık! Benim adalı dilberi bunlardan bir tanesini yutarken gördüğümde hissettiklerimi hiç unutabilir miyim? Aman, tanrım! Fayaway, sen nasıl böyle iğrenç bir alışkanlık edinmiş olabilirsin? Ama ilk şoku atlattıktan sonra, bu âdet gözüme daha az iğrenç gözükmeye başladı ve çok geçmeden de görüntüye

alıştım. Fakat sakın ola, Fayaway'in çirkin görünüşlü koca balıkları yuttuğunu düşünmeyin. Ah, hayır; Fayaway altın sarısı, sevimli, ufak, narin bir balığı küçük, güzel eliyle tutar ve onu sanki bir parça bisküviymişçesine zarif ve masum bir şekilde yerdi. Ama, heyhat! Sonuçta yediği çiğ bir balıktı ve bütün söyleyebileceğim, Fayaway'in balığı vadinin diğer kızlarından daha hanımefendi bir tarzda yediğiydi.

"Roma'da Romalıların yaptığı gibi yapın" sözünün doğruluğuna inandığımdan, ben de Typee'de Typeeler gibi davranmaya özen gösteriyordum. Bu nedenle poee-poee'yi onlar gibi yiyor, sadeliğiyle dikkat çeken bir giysi içinde dolanıyor, sedirlerin üzerinde dinleniyor, yerlilerin kendilerine has âdetlerine uymak için başka bir sürü şey daha yapıyordum. Ama uyum sağlamak adına yaptığım en büyük şey, birkaç kez çiğ balıkla kendime ziyafet çekmek olmuştu. Bu balıklar çok yumuşak ve küçük olduklarından, bu aslında öyle çok nahoş bir iş değildi ve bir-iki denemeden sonra bayağı hoşuma gitmeye başlamıştı. Yine de, kendime ziyafet çekmeden önce balıkları bıçağımla küçük bir işlemden geçiriyordum.

29. BÖLÜM

Vadinin Tabiat Tarihi • Altın Renkli Kertenkeleler • Kuşların Uysallığı • Sivrisinekler • Sinekler • Köpekler • Yalnız Bir Kedi • İklim • Hindistancevizi Ağacı • Bu Ağaca Tırmanmanın İlginç Yöntemi • Çevik ve Genç Bir Reis • Çocukların Korkusuzluğu • Too-Too ve Hindistancevizi Ağacı • Vadideki Kuşlar

Vadinin tabiat tarihi konusunda okuru biraz aydınlatmam gerektiğini düşünüyorum.

Kont Buffon ve Baron Cuvier[36] aşkına, Typee'de gördüğüm o köpekler nereden gelmişlerdi? Köpekler! Kocaman, tüysüz sıçanlar demek daha doğru olur; hepsi de pürüzsüz, parlak, benekli derili, şişko böğürlü ve çok çirkin suratlıydılar. Nereden gelmiş olabilirlerdi? Bu bölgeye ait bir tür olmadıklarından emindim. Epey çekingen görünen ve her zaman kendilerini karanlık bir kuytuya saklamaya çalışan bu köpekler, yabancı olduklarının farkında gibiydiler. Vadide kendilerini evlerinde hissetmedikleri, oradan gitmek ve geldikleri çirkin memlekete dönmek istedikleri yeterince açıktı.

İğrenç itler! Onlardan öyle tiksiniyordum ki, tek tek hepsini öldürmeyi nasıl isterdim. Aslında bir seferinde, Mehevi'ye köpeklere karşı bir cihat açmanın uygunluğunu ima ettimse de, merhametli kral buna razı olmamıştı. Beni sabırla dinlemiş ama sözlerimi bitirdiğimde, kafasının sallayıp bana köpeklerin "tabu" oldukları sırrını vermişti.

36 Buffon Kontu, Georges Louis Leclerc (1707-1788): Doğa tarihi üzerine çalışmalarıyla ünlü Fransız doğabilimci ve yazar. Baron Georges Cuvier (1769-1832): Karşılaştırmalı anatominin ve paleontolojinin kurucusu olarak kabul edilen Fransız doğabilimci. (çev.)

Eski belediye başkanı Whittington'un[37] dünyalığını yapan hayvana gelecek olursak: Öğlene yakın, benden başka herkesin horul horul uyuduğu bir günü hiç unutmayacağım. Kafamı şöyle bir kaldırdığımda gözlerim, kapının eşiğinde dimdik oturmuş, dehşet verici patlak yeşil gözleriyle, hani şu Teniers'in azizlerinden bazılarına azap çektiren şu gaddar küçük şeytanlar gibi bana bakan kocaman, siyah, hayalete benzer bir kedinin gözleriyle buluşmuştu. Hiçbir şekilde kedi görmeye bile katlanamayan şu talihsiz kişilerdenim.

Huyum itibarıyla genelde kedilerden hoşlanmadığımdan, özellikle de bu kedinin beklenmedik şekilde ortaya çıkışı, beni tamamen allak bullak etmişti. Kedinin gözlerinin büyüsünden biraz kurtulduğumda ayağa fırlamıştım. Kedi kaçmış, ben de bundan cesaret alarak, evden fırlayıp peşine düşmüştüm; fakat hayvan gözden kaybolmuştu. Vadide gördüğüm ilk ve son kediydi; oraya nasıl geldiğini de bilemiyorum. Nukuheva'daki gemilerden birinden kaçmış olabilirdi. Bu konuda yerlilerden bir şey öğrenmek mümkün değildi, çünkü ortaya çıkışı benim için bugün bile bir sır olan hayvanı hiçbiri görmemişti.

Typee'de rastlayacağınız az sayıdaki hayvan arasında hiçbiri, güzel altın renkli bir tür kertenkele kadar ilgimi çekmemişti. Kuyruğundan başına boyu herhalde on-on beş santim olan bu hayvanın bedeni, çok zarif bir biçimde orantılıydı. Bu yaratıklardan birçoğunu evlerin damında güneşin tadını çıkarırken görürdünüz. Yine bir sürüsü de, günün her saatinde otların arasında oynaşarak koşarken ya da hindistancevizi ağaçlarının uzun gövdelerinde bir aşağı bir yukarı gruplar halinde yarışırken, parlak bedenlerini sergilerlerdi. Ama bu küçük hayvanlara, yalnızca olağanüstü güzellikleri ya da çeviklikleri nedeniyle hayranlık duymuyordum. Tamamen uysal ve korkusuzdular. Sık sık, günün sıcağında bir gölgelik bulup yere oturduktan sonra, üstümü başımı kaplarlardı. Bir tanesini kolumdan atacak olsam, muhtemelen saçıma sıçrardı; hafifçe ayağını çekerek korkutup kaçır-

37 Richard Whittington: 1377-1406, 1406-07, 1419-20 yılları arasında Londra belediye başkanı olan bir tüccar. Adı efsanelere ve masallara konu oldu. Bu öykülerde Whittington, kedisini ülkesini farelerin istila ettiği bir hükümdara sattıktan sonra hayatta yükselen bir bulaşıkçı olarak anlatılır. (çev.)

maya çalıştığımda, korunmak için onu itekleyen aynı ele yönelirdi.

Kuşlar da çok uysaldı. Elinizin ulaşacağı bir dala konmuş bir kuşa rastlayıp ona doğru yaklaşacak olduğunuzda, kuş hemen uçup gitmez, neredeyse ona dokunacak kadar yaklaşana kadar bir süre sessizce sizi gözledikten sonra, sizin varlığınızdan ürkmüş olmaktan çok ayak altından çekilmek istermiş gibi yavaşça havalanırdı. Eğer tuz vadide bu kadar kıt olmasaymış, burası tam da tuzla kuş avına çıkılacak yermiş.

Bir keresinde Galapagos'ta, üzerinde kimsenin yaşamadığı bir adada, bir kuşun uzattığım koluma konarken, eşinin de yanımdaki ağaçtan cıvıldadığını hatırlıyorum. Kuşun uysallığı, beni benzer bir olayın Selkirk'i[38] şaşırttığı gibi şaşırtmasından çok, içimi o âna kadar hayatımda hissetmediğim kadar güçlü bir zevkle titretmiş ve daha sonraları da benzer bir keyifle, vadinin kuşlarının ve kertenkelelerinin insanın merhametine güvenlerini sergilediklerini izlemiştim.

Avrupalıların Güney Pasifik yerlilerinden bazılarının başına sardığı bir sürü belanın arasında, şu tüm huzurun düşmanı olan ve sakin mizaçları bile kudurtan sivrisineğin kazara getirilmesi de vardır. Sandwich Adaları'nda ve Sosyete takımadalarına bağlı iki-üç adada artık, pek yakında o yörenin yerlisi olan kum sineğinin yerini alacak gibi görünen, gitgide çoğalan sivrisinek kolonileri vardır. Bütün yıl boyunca sokarlar, vızıldarlar, eziyet ederler ve yerlileri sürekli olarak çileden çıkartıp misyonerlerin hayırsever çabalarını önemli ölçüde engellerler.

Her ne kadar bu korkunç bela henüz Typeelerden uzak olsa da, Typee Vadisi'nde ara sıra görülen ve sokmasa da bezdiren küçük bir sinek türü, ne yazık ki sivrisinekleri aratmaz. Kuşların ve kertenkelelerin uysallığı, bu sineğin gözükara cüreti yanında hiç kalır. Kirpiklerinizden birine konar ve eğer rahatsız etmezseniz oraya tüner ya da saçınızın içinde veya burun deliğinizin

38 Melville'n sözünü ettiği kişi, İskoç denizci Alexander Selkirk (1676-1721) olmalı. Selkirk, Pasifik'te bir süre korsanlık yaptıktan sonra, Pasifik'te ıssız bir adada bir süre yaşamıştır. Selkirk'in, Daniel Defoe'nun ünlü *Robinson Crusoe* adlı romanı için ilham kaynağı olduğu söylenir. (çev.)

içinde o kadar yol alır ki, beyninizi keşfetmeyi aklına koyduğunu düşünürsünüz neredeyse. Bir keresinde, bunlardan bir kısmı tepemde dolaşırken esnemek gafletinde bulunmuştum. İkinci kez esnemedim. Beş-altı tanesi açık odaya daldılar ve tavanda gezinmeye başladılar; korkunç bir histi. İster istemez ağzımı kapattım; zavallı yaratıklar karanlığa gömülünce şaşkınlıkla damağımda tökezleyerek, aşağıdaki uçuruma yuvarlanmış olmalıydılar. Her ne olduysa, bunun ardından bu yolunu kaybetmişlere çıkış yolu sağlamak için şefkatli bir şekilde ağzımı en az beş dakika açık tuttuysam da, hiçbiri bu fırsattan yararlanmadı.

Eğer yerlilerin kendilerini saymazsanız, adada hiçbir vahşi hayvan türü yoktur. Dağlarda ve iç kısımlarda gözler önünde uzanan tek şey, yırtıcı hayvanların kükremelerinin duyulmadığı ve hareket eden hayatın küçük numunelerinin bile pek azının bulunduğu sessiz ıssızlıktır. Vadilerin hiçbirinde, zehirli sürüngenler ya da hiçbir yılan türü bulunmaz.

Markizli yerliler için hava durumu sohbet konusu değildir. Hava neredeyse hiç değişiklik göstermez. Yağışlı mevsimin sık yağmur getirdiği doğrudur, ama yağmurlar aralıklı ve ferahlatıcıdır. Yola çıkacak olan bir yerli sabah sedirden kalktığında, gökyüzünün nasıl göründüğüne bakmak ya da rüzgârın ne taraftan estiğini anlamak için kafasını dışarı uzatma gereği duymaz. "Güzel bir gün" olacağından her zaman emindir; bir-iki sağanak yağmur belirtisini de sevinçle karşılar. Çok eski zamanlardan beri Amerika'da görülen ve bugün bile yaşlı vatandaşların sohbetlerinde hayret nidalarına sebep olan o "olağanüstü hava şartları" buralarda hiçbir zaman görülmez. Başka yerlerde bizi şaşırtan tuhaf meteorolojik değişiklikler de burada yoktur. Typee'de ne ani soğuklar dondurma keyfini kaçırır, ne de zamansız kar fırtınaları nedeniyle piknikler ertelenir; zira, orada güneşli yaz günlerinin biri biter diğeri başlar; yılın tamamı da haziranın temmuza karıştığı uzun bir tropik aydır.

Hindistancevizlerinin böyle serpilmelerinin sebebi işte bu yumuşak iklimdir. İnsan ilk bakışta, Markizler'in verimli toprağında mükemmelliğe ulaşan ve yerden yüksekliği otuz metreden fazla haşmetli bir sütunun ucunda asılı duran bu kıymetli

meyveye, bu basit yerlilerin ulaşmasının neredeyse imkânsız olduğunu düşünebilir. Gerçekten de, üzerinde tek bir dal ya da tırmanmayı kolaylaştıracak herhangi bir çıkıntı bulunmayan ince, pürüzsüz ve upuzun gövde, ancak adalıların şaşırtıcı çevikliği ve maharetiyle üstesinden gelinebilecek bir engel oluşturur. Tembellikleri nedeniyle yerlilerin, olgun cevizlerin saplarından yavaşça ayrılarak tek tek yere düşeceklerı mevsimi sabırla bekleyeceklerı düşünülebilir. Eğer yerlilerin en çok değer verdiği şey, yeni yeni oluşan etli kısmının jelatin gibi bir zarla, üstünü örten yumuşak, yeşil yaprağa yapıştığı ve son derece lezzetli nektardan bol miktarda içeren ham meyve olmasaydı, kesinlikle beklerlerdi de. Cevizin olgunlaşmasındaki gelişim safhalarını ifade etmek için, dillerinde en az yirmi değişik kelime vardır. Yerlilerin birçoğu, gelişiminin belli bir safhası hariç, ki o safhayı her ne kadar inanılmaz görünse de bir-iki saat farkla kestirir gibiydiler, hindistancevizi meyvesine dönüp bakmazlar. Bazı yerliler damak tadı konusunda daha da kaprislidirler. Değişik yaşlarda bir öbek ceviz toplayıp onları ustaca deldikten sonra, farklı mevsimlerin mahsulleriyle dolu tozlu damacanalar arasında elinde bardağıyla ürünlerin tatlarına bakan müşkülpesent bir şarapçının titizliğiyle, bir o cevizden, bir öbür cevizden yudum alırlar.

Arkadaşlarından daha esnek bedenleri ve muhtemelen daha fazla cesaretleri olan gençlerden bazılarının hindistancevizi ağaçlarının gövdelerine tırmanma şekli, bana tam bir mucize gibi görünüyordu. Onları bu işi yaparken seyrettiğimde, tavanda yürüyen bir sineği seyreden bir çocuğun merak dolu şaşkınlığını yaşıyordum.

Soylu bir genç reis olan Narnee'nin, ara sıra sırf beni memnun etmek için bu işi nasıl yaptığını tasvir etmeye çalışacağım, ama tırmanmadan önceki numaralarından da söz etmek gerek. Belli bir ağacın ham meyvesini koparmasını istediğimi işaretlerle anlattığımda, yakışıklı vahşi aniden şaşkın bir tavır takınır ve anlamsız bulduğu anlaşılan bu istekten hayrete düşmüş görünürdü. Bir süre bu şekilde durduktan sonra, yüzünden okunan garip hisler yumuşayarak isteğimi kabul ettiğini gösteren bir ifa-

deye dönüşür ve ağacın top biçimindeki tepesine dikkatle baktıktan sonra, durduğu yerden meyveye ulaşmak istermiş gibi kolunu kaldırıp başını geriye doğru atarak ayaklarının ucunda yükselirdi. Sanki bu çocukça denemede yenilgiye uğramış gibi, abartılı bir kederle göğsünü döverek ümitsizce yere yığılır; daha sonra birden ayağa fırlar ve başını geriye atarak, düşen bir topu yakalamak üzere olan bir okul çocuğu gibi iki elini kaldırırdı. Ağacın tepesindeki iyi bir ruhun meyveleri ona atmasını bekliyormuş gibi bir-iki saniye bu şekilde devam ettikten sonra, başka bir ümitsizlik nöbetine kapılarak öfkeyle döner ve otuz-kırk metre öteye seğirtirdi. Orada ağaca bakarak, yüzünden düşen bin parça, bir süre beklerdi. Fakat hemen ardından, sanki aniden ilham gelmiş gibi tekrar ağaca doğru koşar ve biri diğerinin az üstünden olmak üzere iki koluyla gövdeye sarılır, ayak tabanlarını birbirine bitişik şekilde ağaca bastırarak bacaklarını neredeyse yatay hale gelene kadar gerginleştirir ve bedeni bir yay şeklini alırdı. Sonra ellerini ve ayaklarını birbiri ardına atarak düzenli bir hızla yerden yükselip siz daha ne oluyor demeye kalmadan, korunaklı ve gölgeli ceviz öbeğine ulaşır, neşeyle bağıra çağıra meyveleri aşağı atmaya başlardı.

Ağaca bu tırmanma şekli yalnızca gövdenin yere doğru epeyce eğimli olduğu durumlarda uygulanabilir. Bununla birlikte, ağaçların neredeyse hepsi böyle eğimlidir; gövdeleri tamamen dümdüz olan bazı ağaçlar yere otuz derecelik bir açı yaparlar.

Adamlardan daha az hareketli olanları ve vadideki çocukların çoğu, başka bir yöntemle tırmanırlar. Bunlar geniş ve sağlam bir ağaç kabuğu parçası alarak, kabuğun iki ucunu ayak bileklerine bağlarlar; bu şekilde bağlanan ayaklar yana açıldığında aralarında otuz santimden biraz fazla bir boşluk kalır. Bu tertibat tırmanma işini çok kolaylaştırır. Ağaca doğru bastırılan şerit, gövdeyi sıkıca sararak sağlam bir destek sağlarken, ağacın gövdesine sarılmış kollara belli aralarla vücudun ağırlığını vererek, ayaklar her seferinde yaklaşık bir metre kadar yukarı çekilir ve hemen peşinden de eller aynı miktarda yukarı hareket ettirilir. Bu şekilde, beş yaşındaki çocukların bile korkusuzca, körpe bir

hindistancevizi ağacının ince gövdesine tırmandıklarını ve yerden belki de on beş metre yukarıda asılı dururlarken, daha yukarı tırmanmaları için el çırparak kendilerini cesaretlendiren ana babalarının takdirlerini kazandıklarını görmüştüm.

Bu gösterilerden birine ilk kez şahit olduğumda, Amerika ve İngiltere'deki asabi annelerin çocuklarının böyle bir cesaret gösterisine ne diyeceklerini düşündüm. Spartalı anneler herhalde böyle bir şeyi onaylarlardı, ama modern hanımların çoğu bu manzara karşısında histeri nöbetlerine kapılırlardı.

Hindistancevizi ağacının tepesinde, ortak bir merkezden çıkarak her tarafa yayılan bir sürü dal, bir tür yeşil ve rüzgârla sallanan bir sepet oluştururlar. Dalların yaprakçıkları arasında sık kümelenmiş cevizleri zar zor seçebilirsiniz ve daha yüksek ağaçlardaki cevizler, yerden bakıldığında üzüm salkımları gibi görünürler. Marheyo'nun evinin yakınındaki bir ağacın tablo güzelliğindeki tepesine, kendisi için havadar bir oyuncak ev kurmuş olan, maceraperest bir veledi hatırlıyorum. Adı Too-Too olan bu yaramaz, dalları hışırdatarak ve dağın eteğinden gelen rüzgârın şiddetli esintileri üzerine tünemiş olduğu uzun ve esnek sütunu öne geri her salladığında zevkten çığlıklar atarak, orada saatler geçirirdi. Too-Too'nun o kadar yüksekten kulağa garip gelen ahenkli sesini her duyuşumda ve onu yapraklı barınağından aşağı doğru bana bakarken her görüşümde, aklıma Didbin'in[39] mısraları gelirdi:

"Semada oturan tatlı küçük bir melek vardır,
Yoksul Jack'e göz kulak olmak için."

Kuşlar, parlak ve güzel kuşlar, Typee Vadisi üzerinde uçarlar. Kuşları heybetli ekmek ağaçlarının kımıltısız dalları arasında yükseklere tünemiş ya da Omoo'nun esnek dalları üzerinde yavaşça salınırken, bambu kulübelerin damlarını sıyırıp geçerken, koruluğun gölgeleri arasından kanat takmış ruhlar gibi geçerken ve bazen dağlardan vadinin ortasına parıldayan sürüler halinde inerken görürdünüz. Tüyleri mor ve gök mavisi, koyu kırmızı ve beyaz, siyah ve altın sarısıdır. Gagaları rengârenktir:

39 Charles Dibdin (1745-1814): Yazar, aktör, tiyatro yöneticisi. 18. yüzyılın sonlarına doğru opera ve şarkılarıyla İngiliz bestecilerinin en ünlüsü haline geldi. (çev.)

parlak kan kırmızısı, kehribar karası ve fildişi beyazı. Gözleri parlak ve çakmak çakmaktır. Yıldızdan sürüler halinde havada süzülürler; fakat heyhat! Hepsinin de dili bağlanmıştır; vadide tek bir ötücü kuş yoktur!

Nedendir bilmem ama, kuşlar genelde mutluluğun elçisi olsalar da, bu kuşların görüntüsü beni her zaman hüzne boğardı. Ben yürürken, dilsiz güzellikleriyle etrafımda dolanırlarken ya da yaprakların arasından meraklı gözlerini bana dikerek bakarlarken, bir yabancıya baktıklarını ve onun kaderini paylaştıklarını bildiklerine inanasım gelirdi.

30. BÖLÜM

Bir Güzel Sanatlar Profesörü • Profesörün Zulmü • Dövme ve Tabu Üzerine • Tabu Üzerine İki Anekdot • Typee Dili Üzerine Bazı Düşünceler

Kory-Kory'yle gezintilerimden birinde, sık bir çalılığın kenarından geçerken, tuhaf bir ses dikkatimi çekmiş, çalılığa girdiğimde de, adalıların uyguladığı şekliyle dövme yapılmasına ilk kez şahit olmuştum.

Adamın biri sırtüstü yerde yatıyordu ve yüzündeki zorlama soğukkanlılığa rağmen acı çektiği belliydi. İşkencecisi adamın üzerine doğru eğilmiş, elinde çekiç ve keski olan bir heykeltıraş gibi gözü dünyayı görmez bir halde çalışıyordu. Bir elindeki inceltilmiş ucunda bir köpekbalığı dişi olan kısa, ince bir çubuğun öbür ucuna çekice benzer küçük bir tahta parçasıyla vuruyor, böylece deri deliniyor ve aletin içine daldırıldığı boya maddesi deriye zerk olunuyordu. İçi boya dolu bir hindistancevizi kabuğu yerde duruyordu. Bu boya bir çeşit bitki suyu ile bu amaç için her zaman hazır edilen "armor" ya da diğer adıyla mum cevizi, küllerinin karıştırılmasıyla hazırlanır. Vahşinin yanında ve bir parça kirli tappanın üzerine yayılmış durumda, bu sanatın çeşitli aşamalarında kullanılan, tuhaf siyah görünüşlü, kemikten ve tahtadan bir sürü alet vardı. Aletlerden bir kısmının uçları çok ince olup çok narin kalemler gibi son rötuşları yaparken ya da anlattığım durumda olduğu gibi, vücudun daha hassas bölgeleri üzerinde çalışırken kullanılıyordu. Bazılarında da az çok testere dişlerine benzer, aynı sıra üzerine dizilmiş birkaç uç vardı. Bunlar işin daha kaba bölümünde, özellikle de düz çizgiler yapmakta kullanılıyordu. Bazılarının uçlarında küçük şekiller görü-

lüyordu ve bunlar vücudun üzerine yerleştirildikten sonra, vurulan tek bir çekiç darbesiyle silinmez izlerini bırakıyorlardı. Belki de kulak davuluna dövme yapmak amacıyla, sanki kulak deliğine sokulacağı düşünülmüş gibi, sapları gizemli şekilde kavisli birkaç alet de görmüştüm. Bu tuhaf aletler hepsi bir arada dururlarken insanın aklına, bir dişçinin elinin altında, kadife kaplı kutularında göreceğiniz sedef saplı, korkunç görünümlü şeyleri getiriyordu.

Üzerinde çalıştığı kişi yaş nedeniyle biraz solmuş dövmeleri bir miktar onarım isteyen bir muhterem olduğundan, o anda sanatçı yeni bir desen üzerinde çalışmıyor, yalnızca önündeki insan tuvalin üzerinde resmedilmiş, Typee ekolünün bazı eski ustalarının eserlerini rötuşluyordu. Üzerinde çalışılan kısım olan gözkapaklarında, Kory-Kory'nin yüzünü süsleyene benzer, uzunlamasına bir çizgi kurbanın yüzünü boydan boya geçiyordu.

Zavallı ihtiyarın tüm çabalarına rağmen yüz kaslarının türlü biçimlerde seğirmesi ve buruşması, o anda yeniden boyattığı, ruhunun pencerelerini örten bu panjurların son derece duyarlı olduğunu gösteriyordu. Fakat yüreği askeri bir cerrah kadar nasır bağlamış olan sanatçı işine devam ediyor, yorgunluğunu vahşi bir şarkıyla hafifleterek, bir ağaçkakan neşesiyle deliyor da deliyordu.

Kendini işine öyle kaptırmıştı ki, ben şöyle rahat bir şekilde işlemi gözledikten sonra dikkatini çekmeyi tercih edene kadar, yaklaştığımızı görmemişti. Beni fark eder etmez, onun mesleki yeteneğiyle ilgilendiğimi düşünerek zevkten dört köşe bir halde bana yapışmış, işe koyulmak için yerinde duramıyordu. Fakat beni yanlış anladığını anlamasını sağladığımda, sanki dünya başına yıkıldı. Kendini topladığında, söylediğime kulak asmamaya kararlı görünüyordu. Alet edevatını kapıp aletlerini yüzüme doğru tehlikeli bir yakınlıkta sallar ve üzerimde sanatını uyguladığını hayal ederken, arada bir, tasarladığı desenlerin güzelliğine duyduğu hayranlığı belirten sesler çıkarıyordu.

Eğer bu alçak benim hakkımdaki emeline ulaşacak olursa, ömrümün sonuna kadar korkunç bir halde kalacağımın düşün-

cesinden bile dehşete kapılmış olarak ondan kurtulmaya çabalarken, hain Kory-Kory öylece dikilip iğrenç isteğe uymam için yalvarıyordu. Defalarca reddetmem üzerine, heyecanlı sanatçı neredeyse çılgına dönmüş ve mesleğinde kendini göstermek için böyle iyi bir fırsatı kaçırmaktan dolayı kedere gömülmüştü.

Beyaz tenimi dövmeleriyle işleme düşüncesi, onu bir ressamın şevkiyle doldurmuştu. Durup durup yüzüme bakıyor ve her yeni bakış, tutkusunun ateşini körüklüyordu. Ne kadar ileri gidebileceğini kestiremeyerek ve yüzüme verebileceği hasardan içim ürpererek, dikkatini başka tarafa çekmeye çalıştım ve ümitsizce kolumu ileri uzatarak, işe başlamasını işaret ettim. Ama o uzlaşmayı öfkeyle reddediyor ve sanki daha azı onu memnun etmeyecekmiş gibi, hâlâ yüzüme doğru hamle yapmaya devam ediyordu. Yüzümü çevreleyecek paralel çizgilerin sınırlarını tespit eden işaretparmağı suratımı yaladığında, tüylerimin diken diken olduğunu hissettim. Sonunda korku ve öfkeden yarı delirmiş bir halde, üç vahşiden kurtulmayı başardım ve elinde aletleriyle peşime düşen inatçı sanatçı arkamda, ihtiyar Marheyo'nun evine doğru kaçmaya başladım. Sonunda Kory-Kory araya girerek, adamı takipten alıkoydu.

Bu olay gözlerimi yeni bir tehlikeye açmıştı. Elime bir fırsat geçecek olsa bile, talihsiz bir anda, vatandaşlarımın arasına dönmeye *yüzüm* kalmayacak bir biçimde şeklimin bozulabileceğinden artık emindim.

Kral Mehevi ve daha düşük rütbeli reislerden bazılarının, bana dövme yapılması konusundaki isteklerini artık açıkça belli etmeleri bu endişelerimi iyice artırıyordu. Kralın bu arzusundan ilk kez, sanatçı Karky ile şans eseri karşılaşmamdan üç gün kadar sonra haberdar olmuştum. Yarabbim! Şu Karky'ye ne beddualar okuyordum! Hiç kuşkusuz, bana ve yüzüme karşı bir fesat planlamıştı ve şeytani emeline ulaşana kadar da durup dinlenmeyecekti. Birkaç kez vadinin değişik bölgelerinde Karky'yle karşılaşmıştım ve her defasında, bir an önce başlamak için yanıp tutuşuyormuş gibi çekiç ve keskisini suratıma doğru sallayarak, peşimden koşmuştu. Beni eline bir geçirse ne yapacağını iyi biliyordu!

Kral bana isteğini ilk kez açtığında, dövme işinden ne kadar iğrendiğimi kendisine anlatıp kendime öyle telaşlanmış bir hava verdim ki, şaşkınlıktan ağzı açık kalakaldı. Aklı başında ve mantıklı birinin, böyle güzelleştirici bir işleme nasıl olup da en ufak bir itirazda dahi bulunacağını majestelerinin aklı almıyordu.

Çok geçmeden teklifini tekrarlayıp benzer bir itirazla karşılaşınca, inatçılığımdan rahatsız olduğunun işaretlerini verdi. Üçüncü kez dileğini tekrarladığında, bir şeyler yapılması gerektiğini, yoksa suratımın ilelebet mahvolacağını anladım. Böylece bu açmaz konusunda cesaretimi toplayarak, bileklerimin üzerinden omuzlarıma kadar iki koluma dövme yapılmasını istediğimi açıkladım. Majesteleri bu teklife çok memnun olmuş, ben de tam meseleyi böyle tatlıya bağladığım için kendimi kutluyordum ki, Mehevi tabii ki ilk önce yüzüme dövme yapılması gerektiğini ima etti. İyice ümitsizliğe düşmüştüm. Şairlerin tabiriyle "hüsnü cemalimin" tamamen harap olması dışında hiçbir şeyin, dediğim dedik Mehevi ve reislerini, daha doğrusu her şeyin başının altından çıktığı o melun Karky'yi, tatmin etmeyeceğini anlamıştım.

Tek teselli istediğim deseni seçebilecek olmamdı. Üç yatay çizginin suratımı, hizmetkârımın yüzünde olduğu gibi, boydan boya geçmesi ya da istediğim sayıda eğimli çizginin yüzümü kesmesi, veya gerçek bir saraylı gibi kraliyet tarzını seçecek olursam, suratıma gizemli bir üçgen şeklinde bir mason nişanı kondurmak bana kalmıştı. Ama, kral bütün samimiyetiyle tercihimde tamamen özgür olduğumda ısrar etse de, ben bunlardan hiçbirini seçmeyecektim. Sonunda itirazlarımla baş edemeyeceğini anlayınca, ısrarından vazgeçti.

Daha sonra öğrendiğim bir gerçek korkularımı artırmıştı. Tüm dövme sisteminin yerlilerin diniyle bağlantılı olduğunu anlamıştım; yani, beni dinden çıkarmaya kararlı oldukları açıktı.

Reislerin süslenmesinde, dövmelerin en özenli şekilde yapılmasının gerekli olduğu anlaşılırken, daha alt tabakadaki yerlilerden bazıları boyacı fırçasıyla gelişigüzel boyanmış gibiydiler. Sırtının üst tarafına yapılmış bir kocaman dikdörtgen ya-

mayla çok gurur duyan ve bana hep, omuzlarının arasını bir İspanya sineği ısırmış birini hatırlatan bir yerliyi hatırlıyorum. Sık karşılaştığım başka bir tanesi, göz çukurlarına iki düzgün daire şeklinde dövme yaptırtmıştı ve adamın gözleri son derece parlak olduklarından, fildişine kakılmış bir çift elmas gibi yuvalarında parlıyorlardı.

Dövme yaptırmanın dinsel bir âdet olduğuna kanaat getirmiş olsam da, dövmeyle yerlilerin batıl putperestliği arasındaki bağlantının tabiatı hakkında hâlâ hiçbir şey bilmiyordum. Daha da önemli olan "Tabu" düzeni gibi, bunun da anlamını çözemiyordum.

Polinezya adalarının çoğunun dinsel gelenekleri arasında belirgin bir benzerlik, hatta özdeşlik vardır ve bu adaların hepsinde, şu ya da bu ölçüde kısıtlamalar getiren gizemli "Tabu" mevcuttur. Bu benzersiz düzenin kuralları o kadar tuhaf ve karmaşıktır ki, birkaç kez, Pasifik'teki adalarda yıllardır kalmış olmalarına ve dillerini epeyce öğrenmiş olmalarına rağmen, tabunun işleyişi hakkında kayda değer hiçbir açıklama yapamayan kişilerle karşılaştım. Typee Vadisi'nde bulunduğum sürece, bu her şeye hâkim gücün etkilerini her an fark etsem de, tabunun ne olduğunu hiçbir şekilde kavrayamıyordum. Tabunun hayatın hem en önemli, hem de en sıradan işlerini kapsayan bu etkileri gerçekten yaygın ve kapsamlıydı. Kısacası vahşiler, hayatlarının her ânını yöneten ve kontrol eden tabunun emirlerine uyarak yaşıyorlardı.

Vadiye girdikten sonraki birkaç gün içinde, farkında olmadan kurallarını ciddi şekilde ihlal ettiğimde, yirmi dört saat içinde en az elli kez sihirli "Tabu" sözcüğü kulaklarımda çınlamıştı. Vadiye geldiğimizin ertesi günü Toby'ye, aramızda oturan bir yerlinin başının üzerinden tütün uzatacak olmuştum. Yerli engerek sokmuş gibi ayağa fırlarken, orada bulunanların hepsi aynı derecede dehşete düşmüş olarak, hep bir ağızdan "tabu!" diye bağırmışlardı. Görgü kurallarının yanı sıra, tabunun emirleri tarafından da yasaklanmış olan benzeri kabalıkları bir daha yapmadım. Ama bu geleneğin ruhunu hangi şekilde ihlal ettiğinizi kestirmek her zaman o kadar kolay değildi. Çok kereler, ne gi-

bi bir hata yaptığımı hayatta tahmin edemeyeceğim durumlarda, hani şöyle söylememe izin verirseniz, ayağımı denk almaya davet edilmiştim.

Bir gün, vadinin gözden uzak bir köşesinde gezinirken, az öteden kulağıma kumaş tokmağının sesi gelince, birkaç saniye içinde beni tappa imal etmekle meşgul beş-altı kızın bulunduğu bir eve götüren bir patikaya sapmıştım. Bu sık karşılaştığım bir manzaraydı ve tappanın yapılışının bütün aşamalarında, ağaç kabuğuna elim değmişti. Bu seferinde kızlar kendilerini yaptıkları işe iyice kaptırmış olduklarından kafalarını kaldırıp gülümseyerek bir-iki şey söyledikten sonra işlerine geri dönmüşlerdi. Bir süre sessizce onları izledikten sonra, sağa sola atılmış kabuklardan öylesine bir avuç alıp, farkında olmadan soymaya başlamışım. Ben bu işle meşgulken aniden, bir kız okulunun tamamı histeri krizlerine girmek üzereymişçesine bir çığlıkla irkildim. Bir grup Happar savaşçısının yeni bir Sabin[40] gaddarlığı işlemek üzere olduğunu düşünerek ayağa fırladığımda, karşımda ellerindeki işi bırakmış, gözleri yuvalarından uğramış, nefes nefese ve parmaklarıyla dehşet içinde beni işaret eden kızları buldum.

Elimde tuttuğum ağaç kabuğunda zehirli bir sürüngenin saklanmış olduğunu düşünerek, kabuğu dikkatle parçalayıp incelemeye başladım. Ben bunu yaparken zaten korkmuş olan kızların çığlıkları bir kat daha arttı. Vahşi bağırışları ve korku dolu hareketleri beni gerçekten ürkütmüştü. Tappayı yere atarak evden dışarı fırlamak üzereydim ki, o anda kızların çığlıkları kesildi. Bir tanesi beni kolumdan tutarak, elimden henüz bıraktığım parçalanmış lifleri işaret etti ve kulağıma ölümcül sözcüğü bağırdı: Tabu!

Sonradan, imal etmekte oldukları kumaşın, kadınların kafalarına saracakları özel bir kumaş çeşidi olduğunu ve bu kumaşın imalinin her aşamasının, erkeklerin ona dokunmasını bile yasaklayan katı bir tabu tarafından kontrol edildiğini öğrenecektim.

Koruluklardaki gezintilerimde sık sık, yapraklardan yapıl-

40 Sabinler Roma yakınında yaşayan bir halktı. Efsaneye göre, Sabin kadınları Romulus ve adamları tarafından kaçırılınca Romalılar ile bu halk arasında savaş çıkmıştı. (çev.)

ma garip bir tacın gövdelerine sarılı olduğu ekmek ağaçları ve hindistancevizi ağaçları görüyordum. Bu tabu işaretiydi. Ağaçların kendileri, meyveleri, hatta yere düşen gölgeleri bile tabuluydu. Aynı şekilde, kralın bana vermiş olduğu bir pipo da yerlilerin gözünde kutsaldı ve hiçbir zaman yerlileri o pipodan bir fırt çekmeye razı edememiştim. Piponun kafası, bazen bizim kırbaç saplarını süsleyen koca düğümleri andıran, ottan örülmüş bir şeritle çevrelenmişti.

Bir keresinde benzer bir nişanı, Mehevi bizzat asil eliyle bileğime bağlamış ve bu işi tamamladığında da, beni "Tabu" ilan etmişti. Bu olay Toby'nin ortadan kayboluşundan kısa bir süre sonra meydana gelmişti. Yerliler vadiye girdiğim andan itibaren bana karşı aynı şekilde nazik davranmış olmasalar, daha sonraki davranışlarını bu kutsal rütbeyi alışıma bağlardım.

Keyfi hükümleri olması tabunun tek ilginç özelliği olmasa da, burada hepsini saymanın imkânı yoktur. Siyah domuzlar, belli bir yaşa kadar bebekler, hamile kadınlar, yüzlerinin dövmelenmesi sırasında delikanlılar ve yağmur yağarken vadinin belli bölümleri, aynı şekilde tabunun koruması altındadırlar.

Daha önceki bir bölümde ziyaret ettiğimden söz ettiğim Tior Koyu'nda, tabunun etkilerinin çarpıcı bir örneğini görmüştüm. Söz konusu hadisede kıymetli kaptanımız da grubumuzla birlikteydi. Kaptan iflah olmaz bir avcıydı. Açık denizde yol alırken, Horn Burnu'nun yakınında kıç küpeştesine oturur, kamarotun birbiri ardına doldurduğu üç ya da dört eski av tüfeğiyle, cıvıldaşarak dümen suyumuzun peşine takılmış albatrosları, güvercinleri, alakargaları, yelkovankuşlarını ve daha türlü türlü deniz kuşlarını indirirdi. Denizciler kaptanın bu günahkârlığına şaşakalıp hangisine sorsan o korkunç burunda kırk gün perişan olmamızı, hep kaptanın bu zararsız kuşları Tanrı korkusu duymadan katletmesine yormuştu.

Kaptan Tior halkının dinsel inanışlarına da, daha önce denizcilerin batıl inançlarına gösterdiği aynı saygısızlığı göstermişti. Vadide çok sayıda kuş bulunduğunu duymuş olduğundan — bunlar bir İngiliz gemisi tarafından kazara orada bırakılmış bazı horoz ve tavukların soyundan olup katı bir şekilde tabu tarafın-

dan korundukları için neredeyse başıboş bir halde ortalıkta uçuşurlardı— kaptan her türlü kısıtlamayı aşmaya ve bu kuşların canına okumaya kararlıydı. Böylece, görüntüsüyle dehşet salan bir tüfek kuşandı ve karaya çıkışını, yakındaki bir ağacın dalında öterken meğerse kendi cenazesine ağıt yaktığı anlaşılan güzel bir horozu indirerek duyurdu. Korkmuş yerliler "Tabu," diye bağırıştılar. Denizci avcımızın "Başlarım tabunuza; siz tabuyu benim külahıma anlatın" demesiyle ve tüfeğin bir kez daha patlamasıyla, bir kurban daha inmişti. Bunun üzerine dehşete kapılan yerliler, çil yavrusu gibi ağaçların arasına dağılmışlardı.

O gün bütün öğleden sonra, vadinin yamaçları peş peşe tüfek sesiyle çınladı ve bir sürü güzel kuşun muhteşem tüyleri, ölümcül kurşunlarla kana bulandı. O sırada Fransız amiral büyük bir grupla birlikte vadide bulunuyor olmasaydı, kabile ufak ve korkmuş olmasına rağmen, en kutsal geleneklerine böyle tecavüz eden adamı oracıkta cezalandırırlardı. Nitekim, kaptanı huzursuz etmenin yollarını buldular.

Yorulup susayan kaptan bir dereye doğru yönelmişti. Fakat az geriden takip eden vahşiler kaptanın amacını anlayınca, ona doğru koşup apar topar suyun kenarından çektiler: Kaptanın dudakları suyu kirletecekti. Sonunda bitkin düşen kaptan, hasırların üzerine uzanıp biraz dinleneceği bir eve girmek istedi. Evdekiler telaşla kapıda toplanıp girmesini engellediler. Önce dil döktü, sonra esip savurdu, ama boşuna; yerliler ne siniyor ne de yatışıyorlardı. Kaptan son çareyi, adamlarını toplayıp o güne kadar ayak bastığı en lanet yer olduğunu söylediği vadiden çekilmekte buldu.

Ayrılırken, çileden çıkmış yerliler tarafından taşlanarak uğurlanma şerefine nail olmadığımız için, hem kaptan hem de biz talihliydik. Daha birkaç hafta önce ve hemen hemen benzer bir suçtan dolayı, K. . .'nin kaptanı ve üç adamı, komşu Ropo Adası'nda bu şekilde öldürülmüşlerdi.

Tabuyu düzenleyen gücün ne olduğu hakkında kesin bir şey söyleyemeyeceğim. Adalıların durumları arasındaki önemsiz farkları, kralın ve reislerin çok kısıtlı, ufak tefek ayrıcalıklarını ve çoğunluğu diğer vatandaşlardan ayırt edilemeyecek rahiple-

rin, gevşek ve belirsiz görevlerini düşününce, bu kudretli geleneği düzenleyen otoriteyi ne tarafta arayacağımı hepten şaşırıyorum. Tabu bugün bir şeye konup ertesi gün kaldırılırken, diğer bazı durumlarda hükümleri ilelebet geçerlidir. Tabunun yasakları bazen yalnızca bir kişiyi, bazen belli bir aileyi, bazen bütün bir kabileyi etkiler. Çok ender olarak da, sadece tek bir adadaki çeşitli kabileleri değil, bir adalar grubundaki tüm ahaliyi kapsar. Bu son söylediğim duruma bir örnek olarak, tüm Kuzey Markiz Adaları'nda geçerli bir kısıtlama olan, bir kadının kanoya binmesini yasaklayan kuralı gösterebilirim.

Tabu sözcüğünün kendisi birden çok anlamda kullanılır. Bazen, otoritesini kullanarak çocuğuna belli bir şeyi yapmasını yasaklayan baba tarafından çocuğuna söylenebilir. Adalıların günlük âdetlerine ters düşen herhangi bir şeye, açıkça yasak olmasa bile, "tabu" denilir.

Typee dili öğrenmesi çok zor bir dildir; hepsi aynı kökenden gelen diğer Polinezya lehçelerine büyük benzerlik gösterir. "Lumee lumee", "poee poee", "muee muee" örneklerinde olduğu gibi sözcüklerin tekrarlanması, bu dillerin ilginç özelliklerinden biridir. Daha can sıkıcı başka bir özellik, aynı sözcüğün değişik anlamlara gelmesidir ve bu değişik anlamların hepsinin bir şekilde bağlantılı olması, meseleyi daha da karmaşıklaştırır. Böylece hareketli, canlı, küçük bir sözcük, yoksul bir ailedeki tek uşak gibi bütün işleri yapmak durumundadır. Örneğin, belli bir hece bileşimi uyku, dinlenme, uzanma, oturma, yaslanma ve bir şekilde benzer tüm diğer şeylere karşılık gelirken, asıl anlam esas olarak çeşitli işmarlarla ve her şeyi anlatan yüz ifadeleriyle gösterilir.

Bu lehçelerin karmaşıklığı başka bir özelliktir. Sandwich Adaları'ndan biri olan Mowee Adası'ndaki Lahainaluna Misyoner Koleji'nde, Hawaii dilinde bir fiilin bütün zamanları ve halleriyle çekilmiş bir şemasını görmüştüm. Bayağı büyük bir odanın, bir duvarını kaplamıştı ve Sir William Jones'un[41] bile bu dilin üstesinden gelebileceğinden emin değilim.

41 Sir William Jones (1746-1794), dilbilim çalışmalarıyla bilinen ünlü İngiliz Şarkiyatçı ve hukukçu. Ölene kadar 28 dil öğrenmişti. (çev.)

31. BÖLÜM

Adalıların Tuhaf Âdeti • Şarkı Söyleyişleri ve Seslerinin Garipliği • Bir Şarkı • İlk Kez Şarkı Duyan Kralın Mest Oluşu • Yazara Verilen Yeni Paye • Vadideki Müzik Aletleri • Vahşilerin Boks Gösterisine Hayran Kalışları • Yüzen Bebek • Kızların Saçlarının Güzelliği • Saçların Bakımı

Her zamanki gibi lafı çok döndürüp dolaştırmış olsam da, okurdan biraz daha sabır diliyorum; zira şimdi düzene falan boş verip şu âna kadar bahsetmediğim, ama hem kendi başlarına bizzat ilginç olan, hem de Typeelere has ufak tefek birkaç şeyi sıralayacağım.

Marheyo'nun evinde beni şaşırtan benzersiz bir âdet vardı. Her gece yatmadan önce, ev halkı hasırların üzerine toplanır ve adalılar arasında yaygın bir tarz olan çömelir halde otururak, orada bulunan herkesin elinde bulunan iki küçük ve yarı çürümüş sopanın birbirine vurulmasıyla çıkan melodiye alçak sesle eşlik ederek, kederli ve tekdüze bir şarkıya başlarlardı. Bu şekilde bir iki saat, bazen daha uzun bir süre geçerdi. Evin diğer ucunu saran karanlıkta uzanmış yatarken, bu görüntü akla nahoş düşünceler getirse de, yerlilere bakmadan edemezdim. "Armor" yemişinin titrek ışıkları, yerlilerin etrafını saran karanlığı dağıtmadan yalnızca onların vahşi hatlarını aydınlatırdı.

Bazen uykuya dalar gibi olup bu hüzünlü şarkıların ortasında birden uyanınca, gözlerim bu tuhaf meşgaleye dalmış, çıplak ve dövmeli kolları bacakları ve kazınmış kafalarıyla çember şeklinde dizilmiş yabani görünüşlü gruba ilişir, dehşet verici bir büyüyle meşgul birtakım iblislere bakmakta olduğuma inanasım gelirdi.

Bu âdetin anlamı ya da amacı neydi, sadece bir eğlence miydi, yoksa ailenin toplu halde dua etmesi türünden dinsel bir tören miydi, hiçbir zaman çözemedim.

Bu toplantılarda yerlilerin çıkardıkları sesler o kadar tuhaftı ki, kulaklarımla duymuş olmasam, insanların bu kadar garip sesler çıkarabileceğine inanmazdım.

Vahşilerin genelde gırtlaktan konuştuğuna inanılır. Ne var ki, bu her zaman doğru değildir; özellikle de Polinezya takımadalarında. Typeeli kızların, her cümlenin sonunu ahenkli bir şekilde uzatarak ve kelimelerden bazılarını akıcı, kuş gibi cıvıldayarak sürdürdükleri günlük konuşmalarındaki dudak seslerinden oluşan melodi, kulağa son derece hoş gelirdi.

Ama erkeklerin çıkardığı sesler o kadar ahenkli değildi ve bir konuda heyecanlandıkları zaman gevezelik nöbetine tutulurlar, bu sırada her türlü kulak tırmalayıcı ses, fevkalade şaşırtıcı bir enerji ve hızla ağızlarından dökülürdü.

* * *

Bu vahşiler şarkı söylemeyi çok severler de, en azından diğer milletlerin bu sanatı icra ediş biçimleri düşünüldüğünde, şarkı söylemenin ne olduğundan habersiz gibiydiler.

Soylu Mehevi'nin huzurunda ilk kez bir beyit döktürmek durumunda kalışımı hiç unutmayacağım. "Bayyeralı Süpürgeci"den bir kıtaydı. Majesteleri bütün maiyetiyle, sanki Tanrı'nın onlardan esirgediği olağanüstü bir kabiliyeti sergiliyormuşum gibi, hayran hayran beni izliyordu. Kral kıtadan hoşnut kalmıştı, ama esas koro kısmı onu bayağı kendinden geçirmişti. Ricası üzerine tekrar tekrar söylediğimde, kralın nağmeye ve sözlere eşlik etmek için beyhude çabalarından daha gülünç bir şey olamazdı. Soylu vahşi, yüzünün tüm hatlarını burnunun ucuna doğru büzüştürerek bu işi başarabileceğini sanıyor gibiydi. Ama kralın çabaları işe yaramamış ve sonunda pes ederek, benim sesleri elli kere daha tekrarlamamla teselli bulmuştu.

Mehevi beni keşfedene kadar, bülbüle benzer bir tarafım olduğunu hiç fark etmemiş olsam da artık saray ozanlığına terfi

etmiştim ve ileride sık sık bu görevimi yerine getirmem istenecekti.

* * *

Burun flütü denebilecek bir alet hariç, Typeeler sopa ve davuldan başka müzik aleti bilmezler. Bildiğimiz düdükten biraz daha uzun olan bu alet, çok güzel kırmızı renkli bir kamıştan yapılmıştır ve üzerinde dört veya beş perde, bir ucuna yakın da, sol burun deliğinin hemen altına tutulan geniş bir delik vardır. Diğer burun deliği burun etrafındaki kasların tuhaf bir hareketiyle kapatılarak, flüte nefes verilir ve parmakların rasgele delikler üzerinde dolaşmasıyla çeşitlendirilen yumuşak, tatlı bir ses çıkar. Bu alet, kadınların gözdesi olan ve Fayaway'in de çok başarılı olduğu bir eğlence şeklidir. Flüt o haliyle göze biçimsiz gözükse de, Fayaway'in ince, küçük ellerinde, gördüğüm en zarif alete dönüşürdü. Birkaç metrelik mavi şeritle boynuna doladığı gitarını ağlatan genç bir bayan, flüt çalan haliyle Fayaway'in cazibesinin yanına bile yaklaşamazdı.

* * *

Kral Mehevi'yi ve kalender tebaasını eğlendirmemin tek yolu şarkı söylemek değildi. Hiçbir şey, yerlileri dövüşüyormuş taklidi yapmam kadar eğlendirmiyordu. Yerlilerden hiçbiri karşıma çıkmaya cesaret edip kendisine girişmeme izin vermediğinden, kralın keyfi ve kendi zevkim için, ezici üstünlüğüm karşısında her zaman yere yıkılan hayali bir düşmanla dövüşmek zorundaydım. Feci şekilde dayak yemiş olan bu gölge, bazen telaşla bir grup vahşinin arasına doğru geri çekildiğinde, onu takip ederek aralarına dalardım ve yumruklarımı sağa sola savurdukça yerliler, hem Mehevi'yi ve reisleri, hem de kendilerini pek eğlendirecek şekilde dört bir tarafa kaçışırlardı.

Soylu bir sanat olan kendini savunma sanatı, sanki yerlilerin gözünde beyaz adama has bir yetenekti. Avrupalı orduların güçlü yumruklar ve sağlam yüreklerden başka hiçbir silahlarının ol-

madığını ve savaş alanında bu silahlarla karşılıklı kollar halinde dizilen askerlerin, emir verildiğinde birbirlerine yumruk yumruğa giriştiklerini sandıklarından hiç kuşku duymuyorum.

* * *

Bir gün Kory-Kory ile birlikte, banyo yapmak için dereye gittiğimde, suyun ortasında bir taşın üzerine oturmuş bir kadını fark ettim. Kadın ilk bakışta, yanı başında suyun içinde oynayan, olağanüstü büyüklükte bir tür kurbağa olduğunu sandığım bir şeyin hareketlerini büyük bir merakla seyrediyordu. Görüntü ilgimi çektiği için, suyun içinde kadının oturduğu yere doğru yürüdüm ve ancak birkaç günlük küçücük bir bebeğin, sanki suyun dibinde yumurtadan çıktıktan sonra daha yeni suyun üstüne yükselmiş gibi yüzdüğünü görünce, gözlerime inanamadım. Keyifli anne arada sırada elini bebeğe uzattığında, minik şey hafif bir çığlık atarak kayaya doğru yanaşıyor ve bir saniye sonra da annesi tarafından kucaklanıyordu. Aynı hareket, bebek her seferinde suyun içinde yaklaşık bir dakika kalarak, tekrar edildi. Birkaç kere bir ağız dolusu su yutan bebek, yüzünü ekşitmiş ve boğulmak üzereymiş gibi nefessiz kalarak garip sesler çıkarmıştı. Bu durumlarda annesi bebeği yakalayarak, burada anlatması gereksiz bir yöntemle bebeğin suyu çıkartmasını sağladı. O günden sonra birkaç hafta boyunca, sabah ve akşam serinliğinde, bu kadının düzenli olarak her gün bebeği dereye getirerek banyo yaptırdığını gördüm. Daha gözlerini açar açmaz böyle suya atıldıklarına göre, Güney Pasifik Adaları yerlilerinin suyla bu kadar haşır neşir olmalarına şaşmamak gerek. Bir insan için yüzmenin, bir ördek için olduğu kadar doğal olduğuna inanıyorum. Ama yine de, uygar toplumlarda ne kadar çok gücü kuvveti yerinde insan, en önemsiz kazalarda kedi yavrusu gibi boğulup ölmektedir!

* * *

Typeeli küçükhanımların uzun, gür ve parlak buklelerini hep hayranlıkla izlerdim. Güzel saçlı bir baş, her kadının yüre-

ğinin gururu ve neşesidir! İster Tanrı'nın takdir ettiği şekle karşı çıkarmış gibi, tepede örülüp gemi güvertesindeki bir halat gibi kangal edilsin; ister kulakların arkasına sıkıştırılıp küçük bir pencere perdesinin kordonu gibi sarksın; ya da doğal lüleler halinde omuzlara dökülsün, saç her zaman sahibinin gururu ve giyim kuşamın halesidir.

Typee kızları vakitlerinin çoğunu, güzel ve gür saçlarının bakımına adarlar. Her gün beş ya da altı kez suya girip çıktıktan sonra, saç dikkatle kurutulur ve eğer denize girmişlerse saçlar her zaman tatlı suyla yıkandıktan sonra, hindistancevizinden çıkarılan kuvvetli kokulu bir yağla yağlanır. Bu yağ aşağıdaki yöntemle, bol miktarda elde edilir:

Dibinde delikler açılmış olan, geniş bir tahta kap hindistancevizinin ezilmiş meyvesiyle doldurulur ve güneş ışığına bırakılır. Yağlı madde deliklerin arasından sızarak, alta yerleştirilmiş geniş ağızlı kaba damla damla akar. Bu şekilde yeterli miktar toplandıktan sonra, yağ bir arıtma işleminden geçirilir ve ardından da, moo-ağacı yemişinin oyularak doldurulabilir hale getirilmiş küçük, yuvarlak kabuklarına konulur. Daha sonra bunlar, reçineli bir sakızla sımsıkı mühürlenir ve çok geçmeden yemişlerin yeşil kabuğunun bitki rayihası, yağa çok hoş bir koku verir. Birkaç hafta geçince, yemişlerin dışı iyice kuruyarak sertleşir ve çok güzel bir pembeye döner. Açıldığı zaman içinin yarıdan fazlasının, hafif sarı renkte ve çok tatlı bir kokan bir yağla dolu olduğu görülür. Bu zarif, küçük, hoş kokulu küre bir kraliçenin tuvalet masasının üzerine layıktır. Saç için bir karışım olarak yararları inkâr edilemez; saça muhteşem bir parlaklık ve ipek yumuşaklığı verir.

32. BÖLÜM

Korkularım • Korkunç Keşif • Yamyamlık Üzerine • Happarlarla İkinci Çatışma • Vahşi Manzara • Gizemli Şölen • Şölenin Ardından Keşfettiklerim

Bir rastlantı sonucu Karky'yle karşılaşmamdan itibaren hayatım zehir olmuştu. İğrenç dövme işine boyun eğmem için yerlilerin başımın etini yemediği tek bir gün bile geçmiyordu. Yerlilerin ısrarları beni çileden çıkarıyordu; zira bu ya da başka bir konuda kafalarına koydukları bir şeyi bana yaptırmalarının ne kadar kolay olduğunu hissediyordum. Ama yine de, adalıların bana karşı tavırları her zamanki gibi nazikti. Fayaway her zamanki kadar çekici, Kory-Kory sadık ve Kral Mehevi de önceki kadar merhametli ve lütufkârdı. Ama hesaplayabildiğim kadarıyla vadiye geleli üç ay olmuştu; gezintilerimin kısıtlı olduğu dar sınırları artık iyice öğrenmiştim ve içinde bulunduğum tutsaklık durumunun acı bir biçimde farkına varmaya başlamıştım. İstediğim gibi rahatça konuşabilecceğim, içimi dökebilecceğim, ıstıraplarımı anlayacak kimse yoktu. Kaç kez, Toby benimle olsaydı kaderime katlanmanın çok daha kolay olacağını düşünmüştüm. Gelgelelim tek başıma kalmıştım ve bunu düşünmek beni dehşete düşürüyordu. Yine de, en ufak bir huzursuzluk ya da kaçma arzusu göstcrirsem yalnızca işleri bozacağımı bildiğimden, dertlerime rağmen sakin ve keyifli görünmek için elimden geleni yapıyordum.

Beni daha önce kıvrandırmış olan hastalık –neredeyse tamamen iyileştikten sonra– kendimi mutsuz hissettiğim bu dönemde tekrar, hem de en az eskisi kadar kötü belirtilerle kendini göstermeye başlamıştı. Her şeyin üstüne bir de bu bela, ne-

redeyse içimi karartıyordu. Hastalığın tekrarlaması, tesirli tedavi yöntemleri olmadan iyileşme ümidinin olmadığına işaretti. Etrafımı çeviren dağların hemen ardında ihtiyaç duyduğum tıbbi yardımın bulunduğunu ve bu kadar yakında olmasına rağmen ondan istifade edemediğimi düşündükçe kahroluyordum.

Bu perişan durumda, insaflarına kalmış olduğum kişilerin vahşi tabiatlarını gösteren her hadise, beni yiyip bitiren korkunç endişeleri artırıyordu. O günlerde meydana gelen bir olay beni çok sarsmıştı.

Daha önce, Marheyo'nun evinin çatısının mahya kirişinden, tappaya sarılı bir sürü bohça sarktığını söylemiştim. Bunlardan çoğunu yerlilerin elinde görmüştüm ve içindekiler benim önümde açılmıştı. Ama tam yattığım yerin yakınında tepeden sarkan üç bohça, tuhaf görünüşleriyle sık sık dikkatimi çekiyordu. Birkaç kere Kory-Kory'den içindekileri bana göstermesini istediysem de, bir dediğimi iki etmeyen hizmetçim bu konuda beni reddediyordu.

Bir gün Ti'den, beklenmediğim bir vakitte döndüğümde, gelişimin ev halkını oldukça telaşlandırdığını fark ettim. Evdekiler hasırların üzerinde oturuyorlardı ve tavandan yere uzanan iplerden, gizemli bohçaların şu ya da bu amaçla yoklandığını hemen anlamıştım. Vahşilerin gözle görülür telaşı, içimi kötü bir şeyler döndüğü hissiyle ve böyle gayretle gizlenen sırrı çözmek için bastırılmaz bir arzuyla doldurmuştu. Marheyo ve Kory-Kory'nin beni engelleme çabalarına rağmen, dairenin ortasına doğru ilerledim ve diğer yerlilerin aceleyle, içinden çıktıkları örtülerle kapamaya çalıştıkları üç insan kafası gözüme ilişti.

Bunlardan birini belirgin bir şekilde görmüştüm. Mükemmel şekilde korunmuştu ve göz ucuyla görebildiğim kadarıyla kuru, sert ve mumyaya benzer görüntüsünü veren bir çeşit tütsü işleminden geçirilmiş gibiydi. İki uzun kâkül, aynen başın sahibinin hayattayken yaptığı gibi, tepede iki topuz halinde örülmüştü. İçe çökmüş yanaklar, dudakların arasından dışarı sarkan parlak dişler sayesinde daha da korkunç görünürken, içleri ortalarında siyah bir nokta bulunan yumurta biçiminde sedef kabuklarıyla doldurulmuş göz çukurları, başın görüntüsünün çirkinliğini artırıyordu.

Üç baştan ikisi adalılara aitti ama dehşetle fark ettiğim üzere, üçüncüsü bir beyaz adamındı. Hemen gözümün önünden kaldırılmış olmasına rağmen, göz ucuyla görebildiğim beni yanılmış olamayacağıma inandırmaya yetmişti.

Aman Yarabbi! Ne korkunç düşünceler aklıma üşüşmüştü! Bu sırrı çözerek belki de başka bir sırrı daha çözmüştüm; kayıp arkadaşımın başına gelenleri az önce şahit olduğum korkunç manzara açığa kavuşturabilirdi. Kat kat örtüleri parçalayıp içimi kemiren korkunç şüpheleri gidermek istiyordum. Ama ben içine düştüğüm şaşkınlığı üzerimden atamadan, bohçalar yukarı çekilmişler, yine tepemde sallanıyorlardı. Şimdi yerliler gürültüyle etrafımı sarmışlar ve gördüğüm şeylerin, savaşta öldürülmüş üç Happar savaşçısının başı olduğuna beni ikna etmeye uğraşıyorlardı. Bu apaçık yalan endişemi artırmış ve bohçaların, Toby'nin ortadan kaybolmasından önce de orada sallandıklarını hatırlayana kadar da kendimi toparlayamamıştım.

Fakat bu korkunç vehim geçmiş rağmen, içinde bulunduğum ruh halinde, aklıma en dehşet verici düşünceleri getirmeye yetecek kadar malzeme buluyordum. Daha önce anlattığım o tehlikeli değiş tokuş maceralarından birinde vahşiler tarafından sahilde öldürülmüş olduğunu düşündüğüm talihsiz bir zavallının son kalıntısını gördüğüm çok açıktı.

Ne var ki, beni kedere boğan şey yalnızca yabancının katledilmesi değildi. Cansız vücudunun daha sonra başına gelmiş olabilecekleri düşündükçe içim ürperiyordu. Beni de aynı son mu bekliyordu? Onun gibi, muhtemelen mideye indirilip başım hadisenin dehşet verici bir hatırası olarak saklanacak mıydı? Hayal gücüm bu iğrenç düşüncelere doğru kanat açmıştı ve olabilecek en kötü şeylerin başıma geleceğinden emindim. Fakat şüphelerim ne olursa olsun, korkularımı ve yaptığım keşfin tam kapsamını adalılardan dikkatle sakladım.

Typeelerin insan eti yemedikleri konusunda sık sık verdikleri yeminler, beni söylediklerinin doğruluğuna ikna edememişse de, bu kadar uzun süredir vadide bulunup da böyle bir âdetin varlığına işaret eden bir şey görmemiş olduğumdan, insan eti yemenin pek nadir bir hadise olduğunu ve aralarında kaldığım

sürece böyle bir şeye şahit olma dehşetini yaşamayacağımı ümit etmeye başlamıştım; ama, heyhat! Bu umutlarım çok geçmeden paramparça olmuştu.

Yamyam kabilelerle ilgili pek az hikâyede, bu iğrenç âdetin uygulandığını gözleriyle gören birinin şahitliğinin bulunması garip bir durumdur. Korkunç sonuç, neredeyse her zaman ya Avrupalıların ikinci el kanıtlarından, ya da bir ölçüde uygarlaştıktan sonra vahşilerin kendi itiraflarından çıkarılmıştır. Polinezyalılar, Avrupalıların bu âdetten nefret ettiklerini bildiklerinden, böyle bir âdetin varlığını her zaman inkâr ederler ve vahşilere has kurnazlıkla, yamyamlığın her işaretini gizlemeye uğraşırlar.

Bugün bile, Sandwich Adaları yerlilerinin Cook'un talihsiz sonundan bahsetme konusundaki aşırı isteksizlikleri dikkati çekmektedir. Söz konusu olayı bir sır perdesiyle örtmekte o kadar başarılı olmuşlardır ki, bu konuyla ilgili tüm söylenen ve yazılanlara rağmen, yerlilerin düşmanları üzerine uyguladıkları öç alma şeklini Cook'un katledilmiş bedeni üzerinde de uygulayıp uygulamadıkları hâlâ bir muamma olarak kalmıştır.

O faciaya sahne olan Karakikova'da, yere dikilmiş bir direğe çivilenmiş olan gemiden bakır bir parça, ziyaretçilere direğin altında, büyük denizcinin "kalıntılarının" istirahat ettiğini bildirirdi. Fakat ben, yalnızca cesedin Hıristiyanlığına uygun olarak gömülmediğine değil, olaydan sonra Vancouver'a getirilen ve Hawaiililerin Kaptan Cook'un olduğuna yemin billah ettikleri kalbin de onun olmadığına ve bütün bu işin, saf İngilizlere yutturulan bir numara olduğuna inanıyordum.

Olaydan birkaç yıl sonra, Sandwich Adaları'na bağlı Mowee'de yaşayan ve şöhret için marazi bir istek duyan yaşlı bir reis, adada yaşayan yabancılara kendisini Kaptan Cook'un ayak başparmağının ayaklı mezarı olarak takdim etmiş, müteveffa İngiliz'in ölümünü takip eden yamyam ziyafetinde kendi payına, söz konusu parçanın düştüğünü iddia etmişti. Reisin öfkeli vatandaşları, bizim asılsız iftira dediğimiz suça hemen hemen karşılık gelen bir suçlamayla, adamın yerli mahkemede yargılanmasına neden oldularsa da, yaşlı adam iddiasından vazgeçmeyince

ve yalan söylediği de kanıtlanamayınca, davacılar davayı kaybetmişler ve davalının yamyam şanı da tamamen resmiyet kazanmıştı. Bu sonuç adamı servet sahibi yapmıştı. O günden sonra, büyük denizcinin ayak başparmağını yiyen adamı görmek isteyen tüm meraklı ziyaretçilerle pek kârlı görüşmeler yapmaktan başını alamıyordu.

Gizemli bohçaların içindekileri keşfetmemden bir hafta sonra başka bir savaş alarmı verilip yerliler silaha sarılarak ikinci bir Happar saldırısına karşı koymak için fırladıklarında, ben de Ti'de bulunuyordum. Aynı manzara tekrar yaşanmış, yalnız bu sefer çatışma boyunca dağlardan gelen en az on beş tüfek sesi saymıştım. Çatışmanın bitişinden bir-iki saat sonra, vadide çınlayan zafer şarkıları galiplerin dönüşünü duyuruyordu. Kory-Kory'yle birlikte pi-pi'nin parmaklığına dayanarak savaşçıların yaklaşmalarını beklerken, gürültücü bir grup yerli bitişikteki ağaçların arasından vahşi bağırışlarla çıktı. Ortalarında yürüyen dört yerlinin her birinin arasında yaklaşık üç metre vardı ve yine aynı uzunlukta sırıklar, birinin omzundan diğerine uzanıyordu. Üç tane uzun, ensiz çıkın, bambu parçalarıyla birbirine tutturulmuş yeni koparılmış palmiye yapraklarıyla dikkatlice kat kat sarıldıktan sonra, ağaç kabuğundan şeritlerle sırıkların üzerine bağlanmıştı. Yapraktan kefenlerin üzerinde yer yer kan lekeleri görülürken, bu ürkütücü yükleri taşıyan savaşçıların çıplak kollarında da benzer kan izleri göze çarpıyordu. En önde yürüyenin kazınmış kafasının üzerinde derin bir yarık vardı ve yaradan akan kan pıhtılaşarak, yarığın etrafında yamalar halinde kurumuştu. Vahşi, taşıdığı yükün altında yıkılmak üzere gibiydi. Vücudundaki parlak dövmeler kana ve toza bulanmıştı; çakmak çakmak gözleri yuvalarında dönüyor, her halinden olağanüstü acı çektiği ve bitap düştüğü belli oluyordu. Yine de güçlü bir dürtüden kuvvet alarak ilerlerken, etrafındakiler çılgın tezahüratlarla yerliyi cesaretlendirmeye çalışıyorlardı. Diğer üç yerlinin de kollarında ve göğüslerinde, biraz da gururla sergiledikleri birkaç hafif yara görülüyordu.

Son çatışmada en etkili olan bu dört kişi, öldürülen düşmanların bedenlerini Ti'ye taşıma şerefine ermişlerdi. Kendi

gözlemlerimden ve anlayabildiğim kadarıyla Kory-Kory'nin açıklamasından çıkarttığım sonuç buydu.

Kral Mehevi bu kahramanların yanı başında yürüyordu. Bir elinde taşıdığı tüfeğin namlusundan, bezden küçük bir torbada barut sarkarken, diğer elinde, önünde tuttuğu ve müthiş gururlanarak baktığı kısa bir mızrak vardı. Bu mızrağı, alçakça kaçan ve düşman tarafından dağın zirvesinin ardına kadar takip edilen, meşhur bir Happar savaşçısının elinden söküp almıştı.

Ti'ye az bir mesafe kalınca, sonradan Narmonee olduğunu anladığım kafası yaralı savaşçı öne doğru iki-üç adım sendeleyip çaresiz bir şekilde yere kapaklandı. Ama o düşmeden önce başka biri, omzundan sırığın ucunu yakalayıp kendi omzuna yerleştirmişti bile.

Kralın ve düşman cesetlerinin etrafını sarmış olan heyecanlı kalabalık, çoğu kırık dökük haldeki ilkel savaş aletlerini havada sallayarak ve durmadan zafer çığlıkları atarak benim bulunduğum yere doğru yaklaşmıştı. Kalabalık Ti'nin karşısına doğru geldiğinde, tam pürdikkat ne yapacaklarını izlemeye hazırlanıyordum ki, daha onlar durur durmaz, bir an için yanımdan ayrılmış olan hizmetkârım koluma dokunarak, Marheyo'nun evine dönmemizi istedi. Buna karşı çıktıysam da, Kory-Kory beni şaşırtan bir biçimde ve alışılmadık bir telaşla isteğini tekrarladı. Yine de Kory-Kory'ye kulak asmayarak, o ısrarla beni çekiştirirken geriye doğru dönüyordum ki, omzumda ağır bir el hissettim. Döndüğümde, aşağıdaki kalabalıktan ayrılarak üzerinde dikildiğimiz pi-pi'nin arka tarafına tırmanmış olan, tek gözlü reis Mow-Mow'un irikıyım gövdesiyle burun buruna geldim. Yanağını bir mızrak yırtmıştı ve yara tek gözüyle zaten biçimsiz hale gelmiş, ürpertici dövmelerle kaplı suratına daha da korkunç bir ifade vermişti. Savaşçı tek bir kelime etmeden, sertçe Marheyo'nun evinin yönünü işaret ederken, Kory-Kory de arkasını dönerek sırtına binmemi istedi.

Bu teklifi reddettim ama oradan uzaklaşmak istediğimi ima ettim ve bu alışılmadık tavrın nedeni kafamı kurcalayarak veranda boyunca yavaşça ilerledim. Birkaç dakika düşününce, vahşilerin garip âdetleriyle bağlantılı olan korkunç bir ayin yap-

mak üzere olduklarını ve orada bulunmamı istemediklerini anladım. Pi-pi'den aşağı inerek, bu sefer topallamam konusunda her zamanki hassasiyetini göstermeyip yalnızca acele etmemi istediği anlaşılan Kory-Kory'yle birlikte oradan uzaklaştım. O âna kadar Ti'yi tamamen sarmış olan gürültücü kalabalığın arasında geçerken, artık yerde duran üç bohçaya tedirgin bir merakla baktım. İçindekilerin ne olduğu konusunda hiçbir şüphem olmasa da, yine de üzerlerindeki kalın örtü bir insan bedeni biçimini açıkça görmemi engelliyordu.

Ertesi sabah güneş doğduktan az sonra, Kap Kacak Şöleni'nin ikinci günü beni uyandıran gümbür gümbür seslerin aynılarını duyunca, vahşilerin yine bir törenin, hem de korkunç olduğundan emin olduğum bir törenin, arifesinde olduklarını anladım.

Marheyo, oğlu ve Tinor hariç tüm ev ahalisi, tören giysilerini giydikten sonra Tabu Korularına doğru yola çıkmışlardı.

Kabul edilmesini beklemediğim halde yine de şüphelerimin doğru olup olmadığını görmek için, Kory-Kory'ye her sabah yaptığımız gibi Ti'ye doğru bir yürüyüş yapmayı teklif ettim. Teklifime kesinlikle karşı çıktı ve ben isteğimi tekrarladığımda, oraya gitmemi engellemeye kararlı olduğunu anladım. Dikkatimi başka yere çekmek için, birlikte dereye gitmemizi önerdi. Bunun üzerine dereye gidip yıkandık. Eve geri döndüğümüzde, hâlâ koruluklardan davul sesleri gelmesine rağmen, bütün ev halkının dönmüş olduğunu ve her zamanki gibi hasırlar üzerinde uzanmış olduğunu görerek şaşırdım.

Günün geri kalan kısmını Kory-Kory ve Fayaway'le vadinin Ti'nin karşısına düşen bir bölümünde dolaşarak geçirdim. Aradaki ağaçlar nedeniyle görülemeyen ve bir milden uzakta bulunan yapıya ne zaman bakacak gibi olsam, hizmetkârım "tabu, tabu" diye bağırıyordu.

Mola verdiğimiz çeşitli evlerde, ev sakinlerini sanki olağanüstü hiçbir şey yokmuş gibi dinlenirken ya da ufak tefek işlerle meşgul halde bulmuştum; ama gördüklerim arasında tek bir reis ya da savaşçı yoktu. Çeşitli kişilere neden "Hoolah Hoolah"ya (şölene) gitmediklerini sorduğumda, ağız birliği etmişçe-

sine, şölenin onlar için değil —ne dediklerini anlayabilmem için bütün önemli reislerin isimlerini sayarak— Mehevi, Narmonee, Mow Mow, Kolor, Womonoo, Kalow için olduğu anlamına gelen bir şeyler söylediler.

Kısacası her şey, yerlilerin yaptıkları ayinin tabiatı hakkındaki şüphelerimi güçlendiriyor ve bu şüpheler artık neredeyse doğrulanıyordu. Nukuheva'dayken, bu yamyam şölenlerinde hiçbir zaman tüm kabilenin hazır bulunmadığını, yalnızca reislerin ve rahiplerin katıldığını hep duyardım ve şimdi gördüğüm her şey anlatılanlara uyuyordu.

Davulların sesi bütün gün aralıksız devam etmiş ve kesintisiz bir biçimde kulağıma ulaşarak, içime tarifi imkânsız bir korku salmıştı. Ertesi gün, şenliğin o gürültülü belirtilerinden hiçbirini duymayınca, insanlıkdışı şölenin bittiği sonucunu çıkardım. Neler olup bittiğine dair Ti'de bir kanıt bulunup bulunmayacağı konusunda marazi bir merak duyduğumdan, Kory-Kory'ye oraya gitmeyi teklif ettim. Bu teklifime, ziyaretimizin öğlene ertelenmesi anlamında, parmağıyla henüz doğmuş olan güneşi daha sonra da tepeyi işaret ederek karşılık verdi. Öğle olduktan az sonra kararlaştırdığımız gibi Tabu Korulukları'na doğru yola çıktık. Bölgeye varır varmaz, son günlerde burada olan bitenlerden kalan bir şeyler görmek için korkuyla etrafa bakındım, ama her şey normal görünüyordu. Ti'ye vardığımızda, beni her zamanki gibi dostça karşılayan Mehevi ile birkaç reisi hasırlara uzanmış bulduk. Son olaylarla ilgili tek bir söz etmediler ve ben de tahmin edebileceğiniz nedenlerden dolayı bu konuyu açmaktan kaçındım.

Ti'de kısa bir süre kaldıktan sonra, izin isteyerek kalktım. Pi-pi'den aşağı inmeden önce verandadan geçerken, tahtadan tuhaf biçimde oyulmuş oldukça büyük ve üstü küçük bir kanoya benzer, yine tahtadan yapılmış bir kapakla örtülü bir tekne gözüme ilişti. Teknenin etrafı, yerden yüksekliği iki karışı geçmeyen bambu bir parmaklıkla çevrilmişti. Önceki ziyaretim sırasında tekne şimdiki yerinde bulunmadığından, son festivalle bir ilgisinin bulunduğunu derhal anlamıştım. Yanından geçerken bastıramadığım bir merakla kapağın bir ucunu kaldırdım; kaldırmamla birlikte de, amacımı anlayan reislerden biri yüksek

sesle "Tabu! Tabu!" diye bağırdı. Ama şöyle bir göz atmak yetmişti; kemikleri hâlâ ıslak ve üzerinde yer yer et kalmış bir insan iskeletinin parçalanmış bölümlerini görmüştüm.

Az önümde yürürken reisin bağırmasını işiten Kory-Kory, tam arkasına döndüğünde yüzümdeki dehşet ifadesini görmüştü. Hızla yanıma doğru gelirken parmağıyla kanoyu gösteriyor ve aynı anda da telaşla "Puarkee! puarkee!" (domuz, domuz) diye bağırıyordu. Bu yalanı yutmuş gibi yaptım ve sanki söylediğini kabul edermiş gibi, Kory-Kory'nin ardından birkaç kez kelimeleri tekrarladım. Diğer vahşiler ya benim tavrıma kanmış olduklarından ya da artık iş işten geçtiği için memnuniyetsizliklerini göstermek istemediklerinden, olayın üzerinde daha fazla durmadılar ve ben de derhal Ti'den ayrıldım.

İçinde bulunduğum feci durumu kafamda evirip çevirmekten, bütün gece gözüme uyku girmedi. Son korkunç sır da artık açığa çıkmış ve durumum daha önce hiç olmadığı kadar şiddetli bir şekilde kafama dank etmişti.

Ümitsizlik içinde, en küçük bir kaçış fırsatı ne olabilir diye düşünüyordum. Bana yardım edebilecek tek kişi yabancı Marnoo görünüyordu, ama bir daha vadiye gelecek miydi? Gelse bile, onunla temas etmeme izin verecekler miydi? Tüm ümidimi yitirmiş gibiydim ve alnıma ne yazılmışsa bekleyip görmekten başka bir çarem kalmamış görünüyordu. Belki bin kez, yerlilerin garip davranışlarının nedenlerini kendimce açıklamaya uğraştım. Ne akla hizmet beni böyle tutsak ediyorlardı? Bana böyle gözle görülür şekilde şefkat göstermelerindeki amaç neydi, bu merhamet haince bir planı gizlemek için değil miydi? Hadi beni esir etmekten başka bir amaçları yoksa, uygar insanlarla her türlü temastan yoksun, dostlardan ve yuvamdan sonsuza kadar ayrı, bu daracık vadide günlerimi nasıl geçirebilecektim?

Benim için tek bir ümit kalmıştı. Fransızlar koyu ziyaret etmeyi daha fazla erteleyemezlerdi ve eğer vadiye sürekli asker yerleştirecek olurlarsa, vahşiler benim varlığımı onlardan uzun süre gizleyemezlerdi. Ama yüzlerce değişik nedenle ertelenebilecek böyle bir olay gerçekleşene kadar beni öldürmeyeceklerini düşünmem için ne gibi bir gerekçem vardı?

33. BÖLÜM

Yabancı Tekrar Vadiye Geliyor • Yabancıyla İlginç Görüşme • Kaçma Girişimi • Başarısızlık • Kederli Halim • Marheyo'nun Şefkati

"Marnoo, Marnoo pemi!" Bir önceki bölümde anlatılan olayların üzerinden on gün geçtikten sonra kulağıma çalınan karşılama sesleri işte bunlardı. Yabancının yaklaştığı bir kez daha duyurulmuş ve haber üzerimde sihirli bir etki yapmıştı. Onunla yeniden kendi dilimde konuşabilecektim ve her tehlikeyi göze alarak Marnoo ile birlikte, ne kadar ümitsiz olursa olsun, beni artık dayanılmaz hale gelen durumdan kurtaracak bir yol bulmaya karar vermiştim.

Marnoo yaklaşırken, kafamda bir sürü korku, daha önceki görüşmemizin talihsiz şekilde sona erişini hatırladım ve eve girdiğinde, büyük bir endişeyle ev halkı tarafından nasıl karşılanacağını izledim. Gelişinin ortalığı neşeye boğması beni de sevindirmişti. Nezaketle yaklaşarak yanıma oturdu ve etrafındaki yerlilerle sohbete başladı. Ancak, bu kez vereceği önemli bir haber olmadığı çok geçmeden anlaşılmıştı. En son nereye uğradığını sordum. Kendi vadisi olan Puecarka'dan geldiğini ve aynı gün dönmeyi düşündüğünü söyledi.

O anda, onun koruması altında o vadiye ulaşabilirsem, oradan kolaylıkla denizden Nukuheva'ya varabileceğimi düşündüm. Bu planın verdiği umutla heyecanlanmış olarak, birkaç kelimeyle kısaca planı anlattım ve kendisine bunu en iyi şekilde nasıl gerçekleştirebileceğimi sordum. Kırık dökük İngilizcesiyle bunun hiçbir zaman gerçekleştirilemeyeceğini söyleyince dünyam kararadı. "Kannaka vermek yok sana izin gitmek bir ye-

re," dedi, "sen tabu. Sen niçin istemez kalmak? Bol moee-moee (uyku), bol ki-ki (yemek), bol whihenee (genç kız). Ah, Typee güzel yer! Madem sen sevmez burası, neden gelmek var? Sen duymak yok Typee hakkında? Beyaz adamlar var korkmak Typee, beyaz adamlar yok buraya gelmek."

Bu sözler inanılmaz derecede canımı sıkmıştı. Vadiye hangi şartlar altında indiğimi tekrar anlatıp çektiğim fiziksel rahatsızlığa değinerek merhamet hislerini uyandırmaya çalıştığımda, beni sabırsızlıkla dinledi ve ben daha sözlerimi bitirmeden hiddetle bağırdı: "Ben dinlemek yok artık seni; kızmak var Kannaka yavaş yavaş, var seni ve beni öldürmek. Sen anlamaz, o istemez ben seninle konuşmak? Anlamak sen, of! Sen yok itiraz etmek. Sen var iyileşmek, o var seni öldürmek, seni yemek, asmak kafanı oraya Happar Kannaka gibi. Sen dinlemek şimdi, yok konuşmak. Ben var sonra gitmek; sen bakmak ben giderken. Sonra bir gece Kannaka hepsi moee-moee (uyumak), sen kaçmak gelmek Pueearka. Ben konuşur Puecarka Kannaka. O yok sana zarar vermek. Sonra ben seni götürmek benim kanoda Nukuheva'ya ve sen kaçmak yok gemiden bir daha." Tarif edilemez derecede telaşlı el kol hareketleriyle vurgulanan bu sözlerden sonra, Marnoo yanımdan kalktı ve hemen, eve girmiş olan reislerden bazılarıyla konuşmaya daldı.

Benim canımı kurtarmak için sabırsızca hareket ederek kendini tehlikeye atmaya niyeti olmayan Marnoo'nun böyle kestirip attığı görüşmeyi tekrar başlatmayı denemek boşunaydı. Ama önerdiği plan gerçekleştirilebilir bir plan olarak aklıma yatmıştı ve bir an önce uygulamaya koymaya karar verdim.

Böylelikle, Marnoo ayrılmak üzere kalktığında, vadiden ayrılırken izleyeceği yolu iyice bellemek amacıyla, ben de onu yolcu etmek için yerlilerle birlikte dışarı çıktım. Pi-pi'den atlamadan önce elimi kavradı ve manalı bir şekilde bana bakarak, "Sen dinle şimdi. Sen yap benim dediğim, o zaman sen iyi olmak. Sen öyle yapmamak, o zaman sen var ölmek!" dedi. Daha sonra, mızrağını yerlilere sallayıp vedalaşarak ve Happar tarafının karşısına düşen dağlardaki bir geçide doğru giden yolu izleyerek, çok geçmeden gözden kayboldu.

Artık önümde bir kaçış yolu vardı ama bundan nasıl faydalanacaktım? Vahşiler sürekli olarak etrafımdaydı; peşimde birkaçı olmadan bir evden diğerine gidemiyordum. Uyku saatlerinde bile, yaptığım en hafif bir hareket benimle aynı hasırları paylaşanların dikkatini çekiyor gibiydi. Bu zorluklara rağmen, yine de derhal harekete geçmeye karar verdim. Başarı şansımın olması için, yerliler benim yokluğumu fark etmeden en az iki saat önce yola düşmüş olmalıydım; zira herhangi bir alarm vadide öyle hızlı yayılıyor ve tabii yerliler korulukların girdisini çıktısını o kadar iyi biliyorlardı ki, bu avantaj olmadan yorgun, sakat ve yol bilmez halimle kaçışı başarmayı ümit edemezdim. Ayrıca, yalnızca geceleyin ve o da çok dikkatli olmak kaydıyla, amacımı gerçekleştirmeyi ümit edebilirdim.

Marheyo'nun evine, evin hasır ön cephesindeki alçak ve dar bir delikten giriliyordu. Anlayamadığım bir nedenden dolayı, bu delik ev halkı istirahate çekildikten sonra, liften iplerle ustaca birbirine bağlanmış bir düzine ya da daha fazla tahta parçadan yapılma bir kapı sürmesiyle kapatılıyordu. Evdekilerden biri dışarı çıkmak istediğinde, bu ilkel kapının açılmasıyla çıkan ses herkesi uyandırıyordu. Ayrıca birkaç kez, yerlilerin en az benzer şartlar altındaki uygar insanlar kadar tetikte olduklarını fark etmiştim.

Bu surette önüme çıkan engeli şu şekilde aşmaya karar verdim: Geceleyin doğrudan kalkıp sürgüyü açacak ve her zaman için evin dışında, pi-pi'nin köşesinde duran kaptan su içmek istiyormuş gibi dışarı çıkacaktım. Tekrar içeri girerken sürgüyü arkamdan bilerek açık bırakacaktım ve yerlilerin üşengeçliğinin kalkıp sürgüyü kapatmalarına engel olacağına güvenerek hasırıma dönecek, herkesin tekrar uykuya dalmasını sabırla bekledikten sonra dışarı süzülüp hemen Pueearka'ya doğru yola koyulacaktım.

Marnoo'nun ayrıldığı günün gecesi, planımı uygulamaya giriştim. Gece yarısına doğru kalktım ve sürgüyü açtım. Tam beklediğim gibi yerliler irkildiler; bazıları "Arware poo awa, Tommo?" (nereye gidiyorsun, Tommo?) diye sorduklarında, kabı kutarak kısaca "Wai" (su) diye cevap verdim. Cevabımı duyunca

tekrar yattılar ve bir-iki dakika sonra hasırıma dönerek, merakla girişimimin sonucunu beklemeye başladım.

Yattıkları yerde birbiri ardına sağa sola dönen vahşiler, uykularına kaldıkları yerden devam ediyor gibiydiler. Ortalığı saran sessizliğe sevinerek tam yerimden kalkmaya hazırlanıyordum ki, hafif bir hışırtı duydum: kara bir suret benimle kapı arasında dikiliyordu. Kapıyı sürgüleyen vahşi, artık her kim ise, hasırına döndü. Bu benim için talihsiz bir darbeydi; fakat o gece tekrar girişimde bulunmak adalıları şüphelendireceğinden, istemeye istemeye ertesi günü beklemek zorunda kaldım. O geceden sonra, birkaç kez aynı manevrayı tekrarladıysam da, yine başarısız oldum. Evden çıkma bahanem su içmek olduğundan, Kory-Kory ya bir şeyler çevirdiğimden kuşkulandığı için ya da beni memnun etmek amacıyla, her akşam başucuma bir tas su koyuyordu.

Bu olumsuz şartlar altında bile tekrar tekrar denedimse de, ne zaman yerimden kalkacak olsam, beni gözünün önünde tutmaya kararlıymışçasına, hizmetkârım da benimle birlikte kalkıyordu. Bu nedenle, şimdilik denemeden vazgeçmek durumundaydım; ama bu yolla kaçmayı hâlâ başarabileceğim fikriyle kendimi teselli etmeye çalışıyordum.

Marnoo'nun ziyaretinin üstünden çok geçmeden öyle kötülemiştim ki, bir mızrağın yardımıyla bile zar zor yürüyebiliyordum ve Kory-Kory, önceden yaptığı gibi, beni her gün dereye taşımak zorunda kalıyordu.

Günün en sıcak bölümünde, saatlerce hasırımın üzerinde uzanıyor ve etrafımdakiler horul horul uyurken ben uyanık bir halde, artık karşısında direnmemin boşuna olduğu anlaşılan kaderim üzerine kasvetli düşüncelere dalıyordum. Tutsak olduğum vahşi adadan binlerce mil uzaktaki sevgili dostlarım aklıma geldikçe, korkunç sonumdan hiçbir zaman haberleri olmayacağını ve cansız bedenim vadinin toprağına karıştıktan çok sonra bile, umutla dönüşümü beklemeye devam edeceklerini düşündükçe, yüreğimin ürpermesine engel olamıyordum.

Acı ve üzüntüyle dolu o günlerde gözümün önünde uzanan manzaranın en ufak ayrıntılarını bile daha dün gibi hatırlıyorum!

Benim isteğim doğrultusunda, üzerinde yattığım hasırlar her zaman, az ötede Marheyo'nun dallardan yapmakta olduğu kulübenin tam karşısına düşen kapıyı görecek şekilde seriliyordu.

Zarif Fayaway'im ve Kory-Kory yanıma uzanıp bir süre beni kendi halimde dinlenmeye bıraktıkları her fırsatta, tuhaf yaşlı savaşçının en ufak hareketini dikkatle izliyordum. Tropikal öğle vaktinin sükunetinde, Marheyo gölgede otururak ve hindistancevizi yapraklarını örerek, ya da küçük evinin damını tutturmakta kullandığı ipleri yapmak için, bükülmüş ağaç kabuğu liflerini dizinde yuvarlayarak sessizce işini sürdürüyordu. Sık sık işine ara vererek ve kederli gözlerimin üzerine dikildiğini hissederek, beni teselli etmeye yönelik bir hareketle elini kaldırır ve sonra yavaşça yanıma yaklaşıp uyuyan yerlileri uyandırmaktan çekindiğinden parmak uçlarında içeri girer, elimdeki yelpazeyi alıp hafif hafif öne ve geriye sallarken, içten duygularla yüzüme bakarak önümde otururdu.

Pi-pi'nin hemen arkasında ve evin girişinin önünde üçgen oluşturacak şekilde, üç tane görkemli ekmek ağacı vardı. Tek başıma düşüncelere daldığım günler boyunca gözümün takılmaya alıştığı ince gövdelerini, kabuklarının zarif girinti ve çıkıntılarını, şu an bile kafamda canlandırabiliyorum. Cansız nesnelerin, özellikle de kederli anlarımızda, hislerimizle bütünleşmesi tuhaftır. Şu anda bile, yaşadığım mağrur ve telaşlı şehrin koşuşturma ve patırtısının arasında, o üç ağaç sanki buradaymışçasına gözlerimin önünde canlanıyorlar ve ben, o zamanlar ağaçların en tepedeki dallarının meltemde zarafetle salınışlarını saatlerce izlemekten aldığım rahatlatıcı, huzur dolu keyfi hâlâ hissediyorum.

34. BÖLÜM

Kaçış

Marnoo'nun ikinci ziyaretinin üstünden yaklaşık üç hafta, vadiye gelişimin üstünden ise dört aydan fazla geçmiş olmalıydı ki, her şeyin derin sessizliğe gömüldüğü bir öğlene doğru, tek gözlü reis Mow-Mow aniden kapıda belirdi ve onu görecek şekilde uzanmış yattığım yere doğru eğilerek alçak bir sesle, "Toby pemi ena" (Toby buraya geldi) dedi. Yüce Tanrım! Bu şaşırtıcı haberi aldığımda, içimi ne karışık duygular doldurmuştu! O âna kadar bana rahat vermeyen ağrıya aldırmadan ayağa fırladım ve yanımda yatan Kory-Kory'ye avazım çıktığınca seslendim. İrkilen yerliler hasırlarından fırladılar; haber bir çırpıda onlara da verildi. Bir saniye sonra, Kory-Kory'nin sırtında ve heyecanlı yerliler etrafımızı sarmış vaziyette, Ti'ye doğru yola koyulmuştum.

Biz ilerlerken Mow-Mow'un etrafındakilere aktardığı ayrıntılardan tek anlayabildiğim, uzun süredir ortada görünmeyen arkadaşımın, koya yeni girmiş olan bir tekneyle gelmiş olduğuydu. Bu haber üzerine, bir aksilik olur da Toby'yle görüşemem endişesiyle, bir an önce sahile götürülmek için can atıyordum. Ama yerliler bu isteğimi kabul etmeyip kralın mekânına doğru yollarına devam ettiler. Ti'ye yaklaştığımızda, Mehevi ve reislerden bazıları verandaya çıkarak yüksek sesle bizi yanlarına çağırdılar.

Yanlarına varır varmaz, Toby'yi görmek için sahile gideceğimi anlatmaya çalıştım. Kral buna karşı çıkarak, Kory-Kory'ye beni eve sokmasını işaret etti. Karşı koymanın faydası yoktu. Az sonra kendimi Ti'nin içinde, en son haberi tartışmakla meşgul

gürültülü bir grubun arasında buldum. Sık sık Toby'nin ismi tekrarlanırken, buna şiddetli hayret nidaları eşlik ediyordu. Sanki Toby'nin gelişine inanamıyor gibiydiler ve sahilden gelen her yeni haberle, daha da heyecanlandıkları görülüyordu.

Böyle belirsiz bir durumda tutulmaktan çılgına dönmüş olarak, gitmeme izin vermesi için Mehevi'ye hararetle yalvarıyordum. Arkadaşım gelmiş olsun ya da olmasın, içimde kaderimin belirleneceğine dair bir his vardı. Mehevi'ye tekrar tekrar yalvardım. Sabit ve ciddi bir bakışla beni süzdükten sonra sonunda ısrarlarıma boyun eğerek, gönülsüzce isteğimi kabul etti.

Şimdi elli kadar yerliyle birlikte, kısa aralıklarla birinin sırtından bir başkasınınkine geçerek ve beni taşıyan kişiye acele etmesi için durmadan yalvararak, hızla yolculuğuma devam ediyordum. Bu halde hızla ilerlerken, aldığım haberin doğruluğundan şüphelenmek aklımın köşesinden bile geçmiyordu. Yalnızca karşı konulmaz tek bir fikrin, yani eğer yerlilerin şiddetli itirazlarını aşabilirsem artık kaçmak için bir şansım olduğu fikri dışında hiçbir şeyin farkında değildim.

Vadide kaldığım süre boyunca denize yaklaşmam yasaklanmış olduğundan, kafamda denizi her zaman için kaçış fikriyle birleştirmiştim. Toby de, tabii eğer beni isteyerek terk ettiyse, deniz yoluyla kaçmış olmalıydı ve ben de denize yaklaşmış olduğumdan, o âna kadar olmadığım ölçüde umut doluydum. Koya bir teknenin girdiği belliydi ve teknenin arkadaşımı getirmiş olduğu haberinden kuşku duymak için en küçük bir sebep görmüyordum. Bu nedenle, her bir bayırı çıkışımızda, Toby'yi görmek umuduyla sabırsızlıkla etrafa bakıyordum.

Ateşli hareketleri ve vahşi bağırışlarıyla en az benim kadar heyecanlanmış oldukları belli olan telaşlı kalabalığın arasında, artık dörtnala bir halde taşınırken, yol üstündeki dallara çarpmamak için sık sık başımı eğiyor ve beni taşıyanlara zaten hızlı olan tempolarını artırmaları için durmadan yalvarıyordum.

Bu şekilde dört ya da beş mil kadar gitmiştik ki, karşımıza yaklaşık yirmi kişilik bir yerli grubu çıktı ve bu grupla benim yanımdakiler arasında heyecanlı bir görüşme başladı. Bu durakla-madan sabırsızlığa kapılarak, beni taşıyan adama oyalanan arka-

daşlarını beklemeyip ilerlemesi için dil dökerken, koşarak yanıma gelen Kory-Kory üç lanetli kelimeyle haberin doğru olmadığını, yani Toby'nin gelmediğini söyledi: "Toby owlee pemi." O anda içinde bulunduğum beden ve ruh halimle, bu haberin verdiği acıya nasıl dayandığımı bir tek Tanrı bilir. Bunu beklemiyor değildim, ama biz sahile varmadan önce bu haberin duyulmayacağına güveniyordum. Durum böyle olunca, yerlilerin ne yapacağını hemen anlamıştım. Yalnızca uzun süredir görmediğin dostuma candan bir hoş geldin diyebilmem için o âna kadar yal armalarıma boyun eğmişlerdi, ama Toby'nin gelmediği anlaşıldığına göre, beni derhal geri dönmeye zorlayacaklardı.

Tahminlerim ne yazık ki doğru çıkmıştı. Karşı koymama rağmen, beni oraya yakın bir eve taşıyarak hasırların üzerine bıraktılar. Az sonra, Ti'den benimle beraber gelmiş olanlardan bazıları, diğerlerinden ayrılarak denize doğru ilerlemeye başladılar. Marheyo, Mow-Mow, Kory-Kory ve Tinor'un aralarında bulunduğu kalanlar, evin etrafına toplandılar ve gidenlerin dönmesini bekliyor gibiydiler.

Bunun üzerine, aralarında belki kendi vatandaşlarımın da bulunduğu yabancıların koya, şu ya da bu nedenle girmiş olduklarına kanaat getirdim. Yanımda olmalarına aldırmadan ve çektiğim acıyı umursamadan, yerlilerin sahilde tekne olmadığı şeklindeki sözlerine kulak asmayıp ayağa kalkarak kapıya ulaşmaya çabaladım. Ânında kapının önünü tutan birkaç kişi, yerime dönmemi emrettiler. Sinirlenmiş olan vahşilerin sert bakışlarını görünce, zorla bir şey elde edemeyeceğimi ve amacıma ulaşmak için tek yolun tatlı dil olduğunu anlamıştım.

Bu düşünceyle, orada bulunan ve sık sık görüştüğüm tek reis olan Mow-Mow'a döndüm ve gerçek amacımı dikkatle gizleyerek, Toby'nin sahile gelmiş olduğuna hâlâ inandığımı anlatmaya uğraşarak, karşılamaya gitmeme izin vermesi için yalvardım. Arkadaşımın gelmediğine dair reisin tekrarladığı tüm sözleri duymazdan gelir gibi yaparken, tek gözlü reisin karşı koyamadığı belli olan heyecanlı el kol hareketleriyle ricalarımda ısrar ettim. Doğrusu Mow-Mow beni, isteklerini zorla bastırmaya gönlünün elvermediği ve sonunda kaprislerine boyun eğmek

zorunda olduğu huysuz bir çocuk gibi görüyordu sanki. Yerlilere bir-iki kelime etti ve kapıdakiler derhal kenara çekildi; ben de hemen dışarı çıktım.

Dışarıda sabırsızlıkla Kory-Kory'ye bakındım, ama o âna kadar dediğimden çıkmamış olan hizmetkârım ortalıkta yoktu. Her saniyenin çok önemli olabileceği bir anda hiç vakit kaybetmek istemediğimden, yanımda duran iriyarı bir yerliye beni sırtına almasını işaret ettim. Kızgın bir şekilde reddettiğini görerek şaşırdım. Bir başkasına döndüm ama sonuç aynıydı. Üçüncü bir deneme de başarısız olunca, bir anda Mow-Mow'un neden bana izin vermiş olduğunu ve diğer yerlilerin niçin böyle tuhaf davrandıklarını anladım. Reisin, yalnızca oraya ulaşma imkânım olmadığını düşünerek denize gitmeme izin vermiş olduğu belliydi.

Bunun üzerine, beni esir tutmakta kararlı olduklarına kanaat getirerek ümitsizliğe kapıldım ve çektiğim acıyı neredeyse duymaz bir halde, evin dışarı uzanan saçaklarına yaslanmış bir mızrağı kapıp mızraktan destek alarak, evin yanından geçen patikaya koyuldum. Tek başıma ilerlememe izin vermelerine şaşırmıştım. Bu arada yerlilerin hepsinin evin önünde kaldığını, her dakika daha da kızışan ciddi bir tartışmaya giriştiklerini ve beni tarifsiz bir sevince boğacak şekilde görüş ayrılığına düştüklerini fark ettim. Kısacası ikiye bölünmüşlerdi ve sonuçta aralarındaki görüş ayrılığı benim kurtulmam için bir şanstı.

Yüz metre gitmeden, hâlâ ateşli biçimde tartışan ve neredeyse her an birbirlerine girecekmiş gibi görünen yerliler etrafımı sarmıştı. Bu patırtının ortasında yanıma gelmiş olan ihtiyar Marheyo'nun yüzündeki o merhamet dolu ifadeyi hiç unutmayacağım. Elini omzuma koydu ve üzerine basa basa, ona öğretmiş olduğum İngilizce iki kelimeyi söyledi: "Ev" ve "Anne." Ne demek istediğini hemen anlamıştım ve ona içtenlikle teşekkür ettim. Fayaway ve Kory-Kory, Marheyo'nun yanında hıçkıra hıçkıra ağlıyorlardı ve babasını dinleyip beni tekrar sırtına alması için ihtiyar adamın oğluna iki kere emretmesi gerekmişti. Tek gözlü reis Kory-Kory'nin beni taşımasına karşı çıksa da, bazıları tarafından, hem de anladığım kadarıyla kendi grubundaki yerliler tarafından, susturulmuştu.

İlerlemeye devam ettik. Sahili döven dalgaların gümbürtüsünü ilk duyduğumda hissettiğim heyecanı hiçbir zaman unutmayacağım. Çok geçmeden ağaçların arasından, ileri atılan dalgaların kendilerini de görmüştüm. Ah, okyanusun muhteşem sesi ve görüntüsü! Eski dostlar olarak sizi ne coşkuyla selamlamıştım! Artık sahildeki kalabalığın bağırışları iyice duyuluyordu ve seslerin karmaşasında, neredeyse bir an için kendi vatandaşlarımın seslerini seçtiğimi zannettim.

Koruluklarla deniz arasında kalan açık alana vardığımızda gözüme çarpan ilk şey, pruvasını denize doğru vermiş halde sahilden birkaç kulaç açıkta duran bir İngiliz balina sandalıydı. Basmadan kısa tunikler giymiş beş adalı küreklerdeydi. İlk aklıma gelen, koydan ayrılmak üzere oldukları ve o kadar çabaladıktan sonra geç kaldığım olmuştu. Dünyam kararmıştı. Ama bir kez daha baktığımda, kayığın yalnızca kıyıya bindirmemek için uzakta durduğunu anladım ve hemen ardından da, kalabalığın arasından birinin bana seslendiğini duydum.

Sesin geldiği tarafa baktığımda, büyük bir sevinçle, Nukuheva'da demirlediği süre boyunca sık sık "Dolly"ye gelen, bir Oahu Kannaka olan Karakoee'nin uzun endamını gördüm. Fransız amiral gemisi Reine Blanche'daki bir subay tarafından kendisine verilen ve her zaman üzerinde gördüğüm, yaldızlı düğmeleri olan yeşil avcı ceketini giymişti. Şimdi, Kannaka'nın bana sık sık, kendisinin adanın tüm vadilerinde tabulu olduğunu söylediğini hatırlamış ve böyle bir anda onu görünce, yüreğim sevinçten kıpır kıpır etmişti.

Suyun yakınında duran Karakoee'nin bir kolunun üzerinde uzun bir pamuklu kumaş rulosu ve elinde de yelken bezinden iki ya da üç torba dolusu barut vardı. Diğer elinde, etrafındaki birkaç reise teklif edermiş gibi uzattığı bir tüfek tutuyordu. Ama reisler Karakoee'nin teklif ettiği şeyleri tiksintiyle reddediyorlar ve orada bulunmasına öfkeleniyorlarmış gibi, sinirli el kol hareketleriyle kayığına binmesini işaret ederek, oradan gitmesini emrediyorlardı.

Ne var ki Kannaka yerinden kıpırdamıyordu; ve benim özgürlüğümü satın almaya uğraştığını derhal anlamıştım. Bu dü-

şünceden güç alarak, yüksek sesle bana doğru gelmesi için seslendim ama yarım yamalak İngilizcesiyle, eğer bana doğru bir adım atarsa adalıların onu mızraklarıyla delik deşik etmekle tehdit ettiklerini söyledi. Bu arada ben hâlâ, birkaçının ellerinin üzerimde olduğu ve birden fazla mızrağın tehdit eder biçimde üzerime doğru çevrildiği, kalabalık yerli grubunun arasında ilerlemeye devam ediyordum. Yine de, bana karşı en soğuk davrananların çoğunun, kararsız ve tedirgin göründüklerini fark etmiştim.

Yerliler daha fazla ilerlememi engelleyip beni zorla yere oturttuklarında, Karakoee'yle aramda otuz metre kadar vardı. Bu arada yerliler hâlâ kollarımdan tutuyorlardı. Şimdi gürültü patırtı on misli artmıştı. Hepsi de, benim gitmemi engellemeleri için Mow-Mow ile diğer reisleri gözle görülür biçimde kışkırtan birkaç rahibin de orada bulunduğunu fark etmiştim. Gün boyunca belki bin kez işitmiş olduğum iğrenç kelime "Roo-ne! Roo-ne!" şimdi dört bir yanımdan yükseliyordu. Ama Kannaka'nın benim için hâlâ uğraştığını görüyordum. Yerlilerle meseleyi gözü pek bir şekilde tartışıyor, elindeki kumaşı ve barutu gösterip tüfeğinin çakmağını şakırdatarak onları kandırmaya çalışıyordu. Ama tüm söyledikleri ve yaptıkları, onu denize geri göndermeye kararlı oldukları anlaşılan çevresindekilerin yaygaralarını artırmaktan başka bir şeye yaramıyor gibiydi.

Bana karşılık kendilerine teklif edilen ama böyle öfkeyle reddettikleri malların yerlilerin gözünde ne kadar kıymetli olduklarını hatırlayınca, benimle ilgili olarak en başından beri belli ettikleri niyetlerine dair aynı sarsılmaz kararlılığın yeni bir kanıtını görmüştüm. Ümitsiz bir halde ve her türlü sonucu göze alarak tüm gücümü topladıktan sonra, beni tutanların ellerinden silkinip kurtularak ayağa fırladım ve Karakoee'ye doğru koşmaya başladım.

Bu cüretkâr girişim hemen hemen kaderimi belirlemişti; zira, beni ellerinden kaçıracaklarından korkan yerlilerden bazıları, şimdi hep bir ağızdan bağırmaya başlamışlardı. Karakoee'yi itip kakarak, öfkeli hareketlerle tehdit ediyorlar, hatta denize doğru itiyorlardı. Yerlilerin zor kullanmasından dehşete düşen

zavallı adamcağız, neredeyse beline kadar suyun içinde, onları yatıştırmaya uğraşıyordu; ama sonunda canından endişe ederek, derhal yaklaşıp kendisini kayığa almaları için arkadaşlarına işaret etti.

Artık tam da hiç umut kalmadığını düşündüğüm ıstırap dolu bu anda, sahile kadar bana eşlik etmiş olan iki grup arasında yeni bir tartışma çıkmıştı; yumruklar atılıyor, kafa göz yarılıyor, kan akıyordu. Kavganın yarattığı heyecanla, etrafımda bir tek Marheyo, Kory-Kory ve bana sarılarak sarsıla sarsıla ağlayan zavallı Fayaway'im kalmıştı. Kendi kendime, ya şimdi ya da hiçbir zaman, dedim. Ellerimi kavuşturup yalvararak Marheyo'ya baktım ve artık neredeyse bomboş kalmış olan kumsala doğru ilerledim. İhtiyar adamın gözleri yaşlıydı ama ne o, ne de Kory-Kory beni durdurmaya çalıştı ve çok geçmeden, endişeyle hareketlerimi izleyen Kannaka'ya ulaştım. Kürekçiler, göze alabildikleri kadar kıyıya yaklaşmışlardı. Üzüntüden sesi çıkmayan Fayaway'e son bir kez sarıldım ve bir saniye sonra da, kürekçilere derhal açılmalarını söyleyen Kannaka'nın yanında, sağ salim kayığın içindeydim. Marheyo, Kory-Kory ve kadınların çoğu peşimden suya girmişlerdi ve şükranlarımı göstermenin tek yolu olarak, bana karşılık fidye olarak getirilen malları onlara vermeye kararlıydım. "Hibe Senedi" anlamına gelen çabucak bir el hareketiyle, tüfeği Kory-Kory'ye uzattım; kumaş topunu, suyun kenarından uzaklaşmış kederli bir halde çakılların üzerinde oturan zavallı Fayaway'i işaret ederek ihtiyar Marheyo'ya fırlattım; barut torbalarını da, onları almak için yanıp tutuşan en yakındaki genç kızlara savurdum. Paylaştırma işi on saniye sürmemiş ve bu iş bitmeden kayık iyice hızlanmıştı; bu arada kıymetli malları böyle düşüncesizce dağıttığımı düşünen Kannaka hiç durmadan yüksek sesle söyleniyordu.

Hareketlerimin yerlilerin bazıları tarafından fark edildiği belli olmasına rağmen, tutuştukları çekişmeyi hâlâ bırakmamışlardı ve Mow-Mow ile başka altı ya da yedi reis denize doğru koşup mızraklarını bize doğru fırlattıklarında, kayık kıyıdan yaklaşık elli metre uzaklaşmıştı. Mızraklardan bazıları istedikleri kadar yakınımıza düşmüş olsa da, hiçbirimiz yaralanmamıştık ve

kürekçiler de canla başla küreklere asılıyorlardı. Çok geçmeden mızrakların menzili dışına çıkmış olmamıza rağmen, çok ağır ilerliyorduk. Rüzgâr karaya doğru esiyor ve dalgalara karşı yol alıyorduk. Dümende duran Karakoee'nin, koyun etrafından dolaşmamız gereken çıkıntılı bir noktasına ikide bir baktığını görüyordum.

Bizim ayrılmamızı izleyen bir ya da iki dakika boyunca, vahşiler değişik gruplara ayrılarak tamamen sessiz ve hareketsiz kalmışlardı. Öfkeli reis bir anda el kol hareketleriyle, nasıl bir yol izleyeceğine karar verdiğini gösterdi. Arkadaşlarına yüksek sesle bağırarak ve baltasıyla burnu işaret ederek, bütün gücüyle o tarafa doğru koşmaya başladı. Aralarında rahiplerin de bulunduğu otuz kadar yerli, avazları çıktığı kadar "Roo-ne! Roo-ne!" diye bağırarak reisi takip ediyordu. Burundan yüzerek önümüzü kesmeyi amaçladıkları açıktı. Tam karşımızdan esen rüzgâr giderek şiddetleniyordu ve kürek çekmenin zor olduğu, o kızgın çırpıntılı dalgalar arasındaydık. Yine de şans bizden yana görünüyordu. Ama burnun yüz metre yakınına geldiğimizde, çevik vahşiler çoktan suya atlamaya başlamışlardı ve hepimiz beş dakikaya kadar, bir sürü kızgın alçağın etrafımızı saracağından korkuyorduk. Eğer böyle olursa, işimiz bitmişti; zira bu vahşiler, uygar memleketlerin güçsüz yüzücülerinin aksine suyun içinde, en azından karada olduklarından daha korkunç hasımlar haline gelirler. Tam bir güç denemesiydi: Bizim yerliler var güçleriyle küreklere asılıyor ve dalgalara rağmen bir grup yüzücü korkunç bir hızla suda ilerliyorlardı.

Biz buruna ulaşana kadar, vahşiler önümüzü çevirmişlerdi. Kürekçiler bıçaklarını çekerek dişlerinin arasında hazır ettiler; ben de kayığın kancasını elime aldım. Eğer önümüzü kesmeyi becerirlerse, bu denizlerde pek çok kayığın mürettebatının ölümü olan manevrayı bize de uygulayacaklarını hepimiz çok iyi biliyorduk. Küreklere sarılıp küpeşteye tutunacaklar ve kayığı alabora edeceklerdi; ondan sonra da artık insaflarına kalacaktık.

Nefes kesen birkaç saniyenin ardından Mow-Mow'u gördüm. Baltasını dişlerinin arasına almış olan atletik adalı, suyu yara yara, köpürte köpürte geliyordu. Bize en yakın oydu ve kü-

reklerden birini yakalaması an meselesiydi. O anda bile, yapmak üzere olduğum işten dehşete düşmüş olsam da merhamet duyacak ya da tereddüt edecek vakit değildi. İyice nişan alıp bütün kuvvetimle kancayı ona doğru savurdum. Kanca tam boğazının altına isabet etmiş ve Mow-Mow'u suyun altına göndermişti. Vuruşu tekrarlamaya vaktim yoktu, ama Mow-Mow'un kayığın dümen suyunda yüzeye çıktığını gördüm an yüzündeki korkunç ifadeyi hiç unutmayacağım.

Diğer vahşilerden yalnızca bir tanesi kayığa ulaşabilmişti. Yerli küpeşteye tutunduysa da kürekçilerin bıçakları bileklerini öyle paralamıştı ki, kayığı bırakmak zorunda kalmış ve az sonra, sağ salim hepsini geride bırakmıştık. O âna kadar beni ayakta tutan güçlü heyecan artık geçmiş ve Karakoec'nin kollarına düşüp bayılmışım.

* * *

Hiç beklenmedik kaçışımı hazırlayan şartlar kısaca şöyle özetlenebilir: Bu uzak denizlerde tayfa yokluğu çeken bir Avustralya gemisinin kaptanı, adam toplamak için Nukuheva'ya uğramış ama tek bir kişi bile bulamamıştı. Üç direkli yelkenli demir almak üzereyken Karakoec gemiye binmiş ve hayal kırıklığına uğramış İngiliz'e, bitişikteki Typee koyunda vahşilerin esir aldığı bir Amerikalı denizci olduğunu söylemiş ve eğer değiş tokuş için gerekli şeyler sağlanırsa, denizciyi kurtarmayı teklif etmişti. Kannaka bu bilgiyi, sonuçta kaçışımı kendisine borçlu olduğum Marnoo'dan edinmişti. Teklif kabul edilmişti ve Karakoec yanına Nukuheva'dan beş tane tabulu yerli alarak tekrar yelkenliye binmiş, yelkenli birkaç saat içinde adanın bu tarafına ulaşıp tam Typee Koyu'nun girişinde grandi yelkenini indirmişti. Tabulu tayfaların bindiği balina filikası koyun ağzına ilerlerken, gemi de "alargada durarak" filikanın dönüşünü bekliyordu.

Bundan sonra olanları zaten anlattım ve ekleyecek pek bir şey de yok. "Julia"ya vardığımda, geminin bordasından aşırtıldım. Garip görünüşüm ve olağanüstü maceram büyük ilgi uyan-

dırmıştı. Akla gelecek her türlü ihtimamı gördüm. Ama öyle bir haldeydim ki, kendimi toparlayana kadar üç ay geçmişti.

Arkadaşım ve yoldaşım Toby'nin başına gelenleri hiçbir zaman öğrenemedim. Adadan ayrılmayı başarmış mıydı, yoksa adalıların elinde can mı vermişti, bunu bugün bile bilmiyorum.

EK

Tam da bu kitabın yazarının Tahiti'ye vardığı gün, kraliçelerinin yokluğunda ikinci derecedeki reislerin kandırılması ve kraliçeyi fiilen tahttan indiren kurnazca hazırlanmış bir anlaşmanın reislere onaylatılmasıyla, Fransızların alçakça entrikaları amacına ulaşmıştı. Bu hadisede hem tatlı dil, hem de tehdit kullanılmıştı. Firkateynin lombarlarından bakan on beşlik toplar[42], daha vicdanlı adalıların vicdanlarının sesini yatıştırmak için öne sürülen başlıca kozlardı.

Yine de, Tahiti'nin böyle korsanlıkla zapt edilmesi ve onun sonucundaki tüm sefalet ve keder, İngilizlerin Sandwich Adaları'ndaki manevralarının neden olduğu o büyük gürültünün yarısı kadar bile, en azından Amerika'da, ses getirmedi. Lord George Paulet'nin Oahu'ya gelişi üzerine çıkan olaylar kadar utanç verici biçimde yanlış aktarılan bir hikâye daha yoktur. Bu satırların yazarı takımadaların başkenti Honolulu'da kaldığı dört ay süresince, Lord hazretlerinin sıkça görevlendirdiği bir İngiliz'e sırdaşlık etmiş ve 1844 yılının sonbaharında Boston'a vardığında, Amerika Birleşik Devletleri'nde İngilizlere karşı müthiş bir öfkenin patlak vermesine neden olan çarpıtılmış hikâyeleri ve uydurmaları okuyunca çok şaşırmıştı. Bu nedenle yazar, söz konusu hadiseyle ilgili belli başlı ayrıntılardan kısaca bahsetmenin, kahraman subayın hakkını teslim edeceğini düşünmektedir.

1843 baharına gelene kadar, Sandwich Adaları'nın yerli yetkilileri tarafından, Britanya Majesteleri'nin Başkonsolosu Yüzbaşı Charlton başta olmak üzere İngiliz temsilcilere yapılan bir sürü kötü muamelenin hepsini burada tekrarlamaya gerek yok.

42 Yaklaşık on beş kilo ağırlığında güllc fırlatan toplar (çcv.).

O zamanlar geri zekâlı kralın gözdesi, Dr. Judd adında mutaassıp, maceraperest eczacının biriydi. Bu Dr. Judd'a ve onun kafa dengi diğer bazı etkili kişilere hayat veren şey, İngiltere'ye duydukları müzmin nefretti. Barbarlıkla uygarlık arasında sıkışıp kalmış ve yabancı devletlerle ilişkilerinin tuhaflığı nedeniyle görülmedik zorluklarla karşılaşan bir millete kayıtsız şartsız hükmeden yarı uygar bir kralın danışma kurullarında, cahil ve entrikacı Methodist büyüklerinden oluşan bir cuntanın ipleri elinde tutmasının, hükümetin politikalarına sağlıklı bir yol çizmek amacıyla düşünüldüğü söylenemezdi herhalde.

Sonunda, işlerin adaletsiz biçimde kötü idaresiyle durum öyle bir sınıra dayanmıştı ki, İngiliz konsolosunun daha fazla hakaret ve haksızlığa tahammülü kalmamıştı. Adalardan ayrılması onur kırıcı bir biçimde yasaklanan Yüzbaşı Charlton, gizlice ortadan kaybolmuş ve Valparaiso'ya giderek, Pasifik bölgesinin İngiliz Başkomutanı, Tuğamiral Thomas'la görüşmüş. Bu görüşmenin sonucunda, Lord George Paulet amiral tarafından, iddia edilen suistimalleri araştırıp düzeltmek üzere Carysfort firkateyniyle görev yerine gönderilmiş. Lord Paulet hedefine vardığında, olabilecek en kibar biçimde kaleme alınmış ve huzura kabul edilmeyi arz ettiğini bildiren bir mektubu krala iletmek üzere üsteğmenini karaya yollamış Kuryenin Majesteleri'ne ulaşmasına izin verilmeyerek, soğuk bir tavırla Paulet Doktor Judd'a havale edilmiş ve eczacının onunla görüşmek üzere tam yetkili olduğu bildirilmiş. Bu küstahça teklifi reddeden Lord Hazretleri, krala bir başka mektup yazarak önceki ricasını tekrarlamış ama yine isteği reddedilmiş. Haklı olarak bu muameleye öfkelenen Paulet, düzeltilmesi gereken haksızlıkları tek tek sayan ve taleplerine uyulmamasının doğrudan doğruya savaş sebebi sayılacağını bildiren üçüncü bir mektup kaleme almış.

Hükümet artık harekete geçmeye mecbur kalmıştır. Hıristiyan dünyasının sempatisini kazanmak ve öfkesini kışkırtmak için, kralın alçak danışmanları kurnazca bir politika saptarlar. Majesteleri'nin İngiliz komutana, aziz halkının merhametli hükümdarı olarak, Lord Hazretleri'nin keyfi taleplerine uyamayacağını ve savaşın dehşetinin önlenmesi için de Lord'a, o sıralar

Londra'da sürmekte olan görüşmelerin sonucunu bekleyen, adaların "şartlı olarak devri" teklifini sunduklarını bildirmesini sağlarlar. Tok sözlü ve dürüst bir denizci olan Paulet de kralın söylediklerine inanır ve birtakım ön hazırlıklardan sonra, firkateyninin disiplinine damgasını vuran ve mürettebatının gözünde onu bir ilah konumuna yükseltmiş olan aynı tatlı-sert mizaçla, Hawaii'deki devlet işlerinin idaresini eline alır. Kısa zamanda her tabakadan adalının sevgisini kazanır; ama halk üzerindeki feodal hâkimiyetlerinin devamı için misyoner danışmanlarının elinden geleni yaptıkları kral ve reisler, Paulet'nin her yaptığını her an tetikte ve kinle izlerler. Paulet'nin halkın gözünde artan itibarını kıskandıklarından ve bu duruma karşı bir şey yapamadıklarından, onun yaptıklarını yaygaracı bir şekilde protesto ederek ve, Şarklıların dediği gibi söylersek, *cümle âlemi* uğradıkları *emsalsiz zulme* şahit olmaya ve acılarını paylaşmaya çağırarak, Paulet'nin yurtdışındaki şöhretine saldırmaya çalışırlar.

Onların kuru gürültülerine kulak asmayan Lord Paulet kendini, yabancı sakinler arasındaki anlaşmazlıkları çözmeye, şikâyetlerini gidermeye, ticari ilişkilerini geliştirmeye ve elinden geldiği kadar da sefil durumdaki yerlilerin şartlarını düzeltmeye adar. Ortaya çıkarıp ânında önünü aldığı haksızlıkların hepsini burada saymanın imkânı yok; ama bir örnek, bu zavallı adalıların maruz kaldıkları esef verici kötü idare hakkında belki bir fikir verecektir.

Sandwich Adaları'nın kanunlarının, yerlilerin kafalarındaki tüm doğru-yanlış kavramlarını alt-üst ederek çok zararlı sonuçlara yol açan, son derece keyfi değişikliklere tabi olduğu herkesçe bilinmektedir. Bu zararın en açık seçik görülebileceği durum, ahlaksızlıkla ilgili sürekli değişen kanunlardır. Gün olur, karşı cinsler arasındaki en masumane yakınlık para ve hapis cezasıyla cezalandırılır; başka bir gün, kanunun feshedilmesini ulu-orta ahlaksızlık takip eder.

Öyle denk gelir ki, tam da Paulet'nin geldiği dönemde, Connecticut yasaları[43], üç haftadır katı bir şekilde uygulanmak-

43 Melville burada, Püritenler döneminde Connecticut eyaletinde uygulanan ve pazar günleri çeşitli dünyevi işlerin yapılmasını yasaklayan katı kanunlara atıfta bulunuyor. (çev.)

tadır. Bunun sonucu olarak, Honolulu'daki kale, doğru yoldan çıktıkları için cezalarını çeken bir sürü genç kızla doludur. İlk başta Paulet yalnızca yerlilerle ilgili olan kanunlara karışmak istemese de, sonunda ortalıkta dolaşan bazı söylentiler üzerine, Oahu Adası'nın valisi, Hawaii kilisesinin baş destekçilerinden biri ve kalenin komutanı olan General Kekuanoa'nın uygulamaları hakkında ciddi bir soruşturma başlatmak zorunda kalır. Çok geçmeden, gündüzleri kral yararına işlerde çalıştırılan bir sürü genç kızın, gece olunca, bir tarafı denize bakan surlardan kaçırılarak gizlice, daha önce generalin kızları getirmek için anlaştığı gemilere götürüldüğünü tespit eder. Kızlar güneş doğmadan geçici meskenlerine dönerler ve Kekuanoa'nın avcuna saydıkları o günah ücretlerinin az bir kısmıyla da, bu gizli ziyaretler hakkında sessiz kalmaları sağlanırmış.

O dönemde ahlaksızlıkla ilgili yasaların amansızca uygulanması, bu iğrenç ticarette generalin büyük ölçüde tekel haline gelmesine yaramış ve sonuçta kasasına –bazılarının söylediğine göre aynı zamanda hükümetin kasasına da– epeyce bir para akmış. Hawaii hükümetinin gelirinin esas bölümünün, zenginliği hükümetin zenginliğiyle bağlantılı olan ahlak zabıtasının yazdığı cezalardan, daha doğrusu para karşılığı verdiği izinlerden geliyor olması gerçekten de ağlanacak bir durumdur. Halk daha ahlaklı hale gelecek olsa, yetkililer daha da fakirleşecektir; ama görünüşe bakılacak olursa, bu konuda endişelenmeye pek gerek olmadığı anlaşılıyor.

Devir-teslim tarihinden beş ay kadar sonra, Dublin firkateyni Tuğamiral Thomas'ın sancağı çekilmiş olarak, Honolulu Limanı'na girmişti. Geminin aniden gelişi, sahilde müthiş bir heyecan yaratmıştı. Geminin gelişinden üç gün sonra, bir İngiliz denizci kalenin tepesinde dalgalanan kırmızı haçı indirerek aynı direğe Hawaii bayrağını çekmişti. Aynı anda da Punchbowl Tepesi'ndeki uzun, yirmi kiloluk toplar, limandaki beş savaş gemisinin gürlemesine coşkulu bir biçimde, demirden boğazlarını açarak karşılık vermişler ve Kral III. Kammahamaha da etrafı görkemli bir İngiliz ve Amerikalı subay grubuyla çevrilmiş bir halde, yabancıların muhteşem askeri gösterisinin cazibesine ka-

pılarak, adaların eski yöneticilerine resmen geri verilmesine şahit olmak için koşup toplanmış binlerce uyruğunun gözleri önünde, kraliyet sancağını açmıştı.

Amiral, Paulet'nin uygulamalarını onayladıktan sonra, yetkililerle görüşerek anlaşmış ve böylece geçici devir şartlarına bağlı olarak hareket etme zorunluluğuna son vermişti.

Bu olay, kanunların alışılagelmiş katılığını bir süre gevşeterek alt tabakaların gönlünü kolayca kazanan kral ve önde gelen reisler tarafından, şamatalı bir şenlik vesilesi haline getirilmişti. Honolulu sokaklarında ve takımadanın daha kalabalık köylerinde, kralın beyanları İngilizce ve Hawaii dilinde olmak üzere ilan edilip asılmıştı. Bu duyurularda Majesteleri aziz halkına tekrar tahta oturduğunu bildiriyor ve bu olayı, ülkenin bütün kanunlarının askıya alındığının resmen ilan edildiği on gün boyunca, her türlü ahlaki, kanuni ve dinsel yasağı çiğneyerek kutlamaya davet ediyordu.

O müthiş on gün sırasında yolu Honolulu'ya düşen kim o günleri unutabilir ki! On gün boyunca, her yerde gün ortasında sergilenen sefahati tarif etmenin imkânı yoktur. Çevredeki adalardan yüzlerce yerli Honolulu'ya akın etmiş ve o imansız patırtıyı artıracak bir sürü şeytan gibi tam da zamanında serbest bırakılan iki firkateynin mürettebatları da, manzaraya tüy dikmişlerdi. Bir çeşit Polinezya işi Satürn bayramıydı.[44] Burada sözünü edemeyeceğim iğrençlikler, sokak ortasında gündüz vakti yapılıyordu. Yabancılardan bir şey çalarken suçüstü yakalanan birtakım yerliler, mağdurlar tarafından kaleye götürüldüklerinde, Kekuano alaycı bir gülümsemeyle beyaz adamlara bütün kanunların "hannapa", yani askıda olduğunu söylüyor ve yerliler ânında ellerini kollarını sallayarak, hem de çaldıkları mallar kendilerinde kalarak çıkıp gidiyorlardı.

Bu on günün tarihi, Sandwich Adaları yerlilerinin gerçek yüzünü gösterdiği gibi, misyonerlerin çabalarının sonuçları hakkında da önemli şeyler anlatır. Katı ceza kanunlarının kısıtlamalarından kurtulduklarında, yerlilerin neredeyse hepsi, isteyerek

44 Antik Roma'da Tanrı Satürn onuruna düzenlenen ve köleler için bile her şeyin serbest olduğu şenlik. (çev.)

her çeşit ahlaksızlığa ve aşırılığa dalmışlardı. Tüm ahlak kurallarını tamamen hiçe saymalarından açıkça görülüyordu ki, yeni düzene görünüşte uyar şekilde eğitilmiş olmalarına rağmen, aslında her zaman ki kadar ahlaksız ve kötüydüler.

Cesur ve âlicenap Paulet'ye karşı, Amerika'da o kadar yaygın bir öfke patlamasına neden olan olaylar işte bunlardı. Gözünü kırpmadan görevini yerine getirirken, dar kafalı şüphelerinin körlüğüyle, olağanüstü hallerin gerektirmiş olabileceği önlemleri takdir edemeyenlerin anlamsız yaygaralarına neden olmuş ilk kişi Paulet değildir.

İngiliz kabinesinin, hiçbir zaman adaları ele geçirmek gibi bir düşüncesinin olmadığını eklemeye herhalde gerek yok. Ayrıca, yalnızca kendi hükümetinin kesin onayını almakla kalmayıp bugün bile Hawaii halkının büyük çoğunluğunun adını hayırla anması ve onun serbest ve babacan idaresinin aralarına huzur ve mutluluk getirdiği günleri şükranla hatırlaması, Lord George Paulet'nin yaptıklarının doğruluğunu yeterince göstermektedir.

SON

TOBY'NİN HİKÂYESİ

Yazarın *Typee*'ye Eki

Hikâyenin Devamına Not

Yazar vadiden kaçtıktan sonra, son bölümde anlatıldığı gibi iki yıldan uzun bir süre Güney Pasifik'te kalmıştı. Anlatılmış olan hikâye, yazar eve döndükten bir süre sonra basıldıysa da, o zaman bunun, çoktan kaybolduğu düşünülen Toby'nin yaşadığını ortaya çıkarmaya vesile olacağı hiç akla gelmemişti. Ama öyle oldu.

Toby'nin kaçışının hikâyesi doğal olarak maceranın devamı olduğundan, şimdi kitaba eklenmiştir. Toby hikâyesini yazara anlatalı daha on gün olmamıştır.

New York, Temmuz, 1846.

HİKÂYENİN DEVAMI

Daha önce anlattığım gibi, dostumun benden ayrıldığı gün, koya gemilerin geldiği haberi yayıldığı için, bazılarının değiş tokuş etmek üzere meyve ve domuz taşıdığı kalabalık bir yerli grubu kendisine eşlik ediyordu.

Vadinin insanların yaşadığı kısımlarında ilerlerken, her patikadan bağırış çığırış içinde koşturan bir sürü yerli dört bir yandan onlara katılmış. Bütün grup öyle heyecanlıymış ki, Toby de sahile varmak için sabırsızlanmasına rağmen onlara yetişmekte zorlanıyormuş. Vadiyi bağırışlarıyla çınlatarak doludizgin ilerlerlerken, öndekiler ara sıra durup silahlarını sallayarak geridekileri acele etmeleri için uyarıyorlarmış.

Çok geçmeden, patikanın vadideki ana akarsuyun kıvrımlarından biriyle kesildiği bir yere varmışlar. Burada, arkadaki ağaçların arasından tuhaf bir ses duyunca durmuşlar. Ses önde giden tek gözlü reis Mow-Mow'dan geliyormuş; ağır mızrağıyla bir ağaç kütüğünün oyuğuna vuruyormuş.

Bu bir tehlike işaretiymiş; zira, "Happar! Happar" çığlıklarından başka bir şey duyulmuyor, savaşçılar mızraklarını geriye yatırıp havada sallıyor, kadınlar ve çocuklar birbirlerine bağırıyor ve dere yatağından taş topluyorlarmış. Bir-iki saniye sonra Mow-Mow ve birkaç reis, ağaçların arasından fırlayıp çıktıklarında patırtı on misli artmış.

Toby çatışma çıkacağını düşündüğünden ve silahsız olduğundan, Marheyo'nun evinde kalan gençlerden birinden mızrağını ödünç almak istemiş. Ama delikanlı dalga geçer bir tarzda, mızrağın kendisine (yani bir Typee'ye) uygun olduğunu, bir beyaz adamın yumruklarıyla daha iyi dövüşebileceğini söyleyerek isteğini reddetmiş.

Bu genç şakacının neşeli hali diğerleri tarafından da paylaşılıyor gibiymiş; savaş çığlıkları ve hareketlerine rağmen, sanki çalıların arasındaki pusudan bir sürü Happar mızrağının uçuşunu beklemek dünyanın en komik şeyiymiş gibi, herkes hoplaya zıplaya gülüyormuş.

Zavallı yoldaşım boş yere ne olup bittiğine anlamaya çalışırken, kalabalık bir grup yerli diğerlerinden ayrılarak, koruluğun bir tarafına doğru koşarken, diğerleri sonucu bekler gibi sessizce durmuşlar. Kısa bir süre sonra, önde duran Mow-Mow onlara sessizce ilerlemelerini işaret ettiğinde onlar da bir yaprağı bile çıtırdatmadan denileni yapmışlar. Bu şekilde, arada bir durup kulak kabartarak, on ya da on beş dakika kadar sessizce ilerlemişler.

Böyle sessizce sıvışmak Toby'nin hiç hoşuna gitmiyormuş; eğer bir kavga olacaksa bir an önce başlamasını istiyormuş. Fakat tam da ormanın en sık kısmına doğru sessizce ilerlerken, dört bir taraftan korkunç ulumalar yükselmiş, mızraklar ve taşlar kafalarının üzerinden uçuşmuş. Ortalıkta bir tek düşman görünmüyormuş ve daha da garibi, taşlar yaprakların arasına dolu gibi yağsa da, hiç kimse yere düşmemiş.

Bir anlık duraklamadan sonra Typeeler ellerinde mızrakları, vahşi çığlıklarla gizlenirlerken, Toby de geri kalmamış. Taşların kafasını kırmasından kılpayı kurtulmuş ve Happarlara duyduğu eski bir kinden galeyana gelmiş olarak, Toby Happarlara ilk saldıracakların arasındaymış. Çalılar arasında kendine yol açıp bu arada da genç bir reisin elinden bir mızrak kapmaya uğraşırken, birden savaş naraları kesilmiş ve ormanı ölüm sessizliği kaplamış. Bir saniye sonra da, onlardan öyle gizemli bir şekilde ayrılan gruptakiler, çalıların ve ağaçların arasından fırlayıp çıkmış ve diğerleriyle birleşerek, hep birlikte kahkahalar atmaya başlamışlar.

Meğerse bütün bunlar bir oyunmuş. Heyecandan nefes nefese kalmış olan Toby, aptal yerine konulmaya çok öfkelenmiş.

Sonradan, tam olarak hangi amaçla olduğunu söylemek zor olsa da, bu işin özellikle Toby için planlandığı anlaşılmış. Her saniyesi kıymetli olabilecek vakitlerini böyle harcadığı için, ar-

kadaşım bu çocukça oyuna daha da sinirlenmiş. Fakat muhtemelen oyunun bir amacı da buydu. Nitekim Toby de öyle düşünmeye başlamış, zira tekrar yola koyulduklarında, yerlilerin sanki önceki gibi pek acele etmediklerini fark etmiş. Nihayet bir süre ilerledikten sonra, ki bu süre boyunca Toby denize hiçbir zaman varamayacaklarını düşünüyormuş, iki kişi koşarak onlara yaklaşmış ve ondan sonra verilen mola sırasında, sık sık Toby'nin adının geçtiği hararetli bir tartışma başlamış. Bütün bunlar, Toby'nin sahilde neler olup bittiğini öğrenme arzusunu iyice kamçılamış olsa da ilerlemeye uğraşması boşunaymış; yerliler ona engel olmuşlar.

Çok geçmeden görüşme sona ermiş ve yerlilerin çoğu denize doğru patikadan aşağı koştururken, kalanlar Toby'nin etrafını sarıp "Moce" yapmasını, yani oturup dinlenmesini rica etmişler. İkna etmek için de, yanlarında getirdikleri birkaç kap yiyecek yere konulup açılmış, ayrıca pipolar yakılmış. Toby sabırsızlığını bir süre dizginlemiş, ama sonunda ayağa fırlayıp tekrar ileri atılmış. Ne var ki, çok geçmeden yerliler yetişip tekrar etrafını sarmışlar ama bu sefer artık engellemeden, sahile inmesine izin vermişler.

Koruluklarla deniz arasında kalan ve bir koyağın içinden kıvrılarak gözden kaybolan bir patikanın görüldüğü, Happar Dağı'nın gölgesine yakın, yemyeşil bir alana gelmişler.

Fakat ortalıkta gemi falan yokmuş; yalnızca gürültücü bir erkek ve kadın topluluğuyla, kalabalığın ortasında onlarla samimi bir biçimde konuşan biri görülüyormuş. Dostum ilerleyip bu kişi ileri çıkınca, adamın yabancı olmadığı anlaşılmış. Söz konusu kişi, Nukuheva'da Toby ile sık sık gördüğümüz, o zamanlar Kral Mowanna'nın evinde vur patlasın çal oynasın bir şekilde yaşayan ve "Jimmy" adıyla bilinen ihtiyar bir denizciymiş. İşin aslı, Jimmy kralın gözbebeği ve efendisinin meclislerinde bayağı bir söz sahibiydi. Manila kenevirinden yapılma bir şapkayla, göğsüne dövdürttüğü bir şiirin mısralarını ve vücudunun diğer taraflarına yerli sanatçıların yaptığı çeşitli canlı şekilleri sergileyecek kadar bol ve rahat bir çeşit tappa sabahlık giyiyormuş. Elinde bir kamış olta, boynuna sarılmış isli bir pipo varmış.

Hayattan elini eteğini çekmiş bu ihtiyar avare bir süredir Nukuheva'da yaşıyor, dil bildiği için Fransızlar tarafından sık sık tercüman olarak kullanılıyordu. Ayrıca Jimmy tam bir ihtiyar dedikoducuydu. Sürekli olarak kanosuyla koydaki gemilere gelerek mürettebatı, saraydaki skandallardan en seçme parçaları, mesela kralın şölenlerde dansçılık yapan Happarlı bir küçükhanımla olan utanç verici gizli ilişkisini ya da genellikle Markiz'lerle ilgili inanılmaz hikâyeler anlatarak eğlendirirdi. O sıralar adada yaşadıklarını söylediği iki hilkat garibesiyle ilgili *Dolly*'nin mürettebatına anlattığı hikâyeyi özellikle hatırlıyorum. Bunlardan biri, herkesin kutsal bildiği, büyücülüğüyle ünlü ve şakaklarından çıkan koca bir çift boynuzu dünyadan gizlemek için dağların arasındaki ininde, tek başına yaşayan yaşlı bir canavarmış. Dindarlığıyla meşhur olmasına rağmen, her gece ininden insan avlamak için çıktığı söylenen bu korkunç ihtiyar, bütün adanın korkulu rüyası haline gelmiş. Hatta bir keresinde, dağdan aşağı doğru gelen meraklının biri, ihtiyarın inine bir göz attığında içerisinin kemik dolu olduğunu görmüş. Kısacası, ihtiyar eşi benzeri duyulmamış bir canavarmış.

Jimmy'nin bize anlattığı ikinci garabet, bir reisin küçük oğluymuş. Çocuk daha on yaşına yeni girmiş olmasına rağmen rahiplik mertebesi almış, çünkü batıl inançları olan yerliler, çocuğun kafasında bir horoz gibi ibiği olmasından dolayı onun özellikle rahip olmak üzere yaratıldığını düşünmüşler. Ama hepsi bu değilmiş. Daha da garibi, sahiden de bir horozun sesine sahip olan çocuk, bu tuhaf ibikten gurur duyuyor ve sık sık bu özelliğiyle kabarıyormuş.

Ama artık Toby'ye dönmeliyim. Arkadaşım ihtiyar serseriyi sahilde görür görmez ona doğru koşmuş; yerliler de Toby'yi izleyerek ikisinin etrafını çevirmişler.

Jimmy Toby'ye hoş geldin dedikten sonra, bizim gemiden kaçtığımızı, Typeelerin arasına düştüğümüzü nasıl duyduğunu anlatmış. İşin aslı, Mowanna Jimmy'den Typee Vadisi'ne gelmesini, oradaki dostlarını ziyaret ettikten sonra bizi geri getirmesini istemiş; zira kral hazretleri, yakalanmamız için konan ödülü Jimmy ile paylaşmaya sabırsızlanıyormuş. Fakat Jimmy bu teklifi hiddetle geri çevirdiğine Toby'yi temin etmiş.

Bir beyaz adamın, şimdiye kadar Typeeleri dostça ziyaret ettiği ne Toby'nin ne de benim daha önce aklımızdan geçtiği için, bu durum arkadaşımı bayağı şaşırtmış. Ama Jimmy, her ne kadar koya nadiren gelmiş ve neredeyse hiçbir zaman deniz yoluyla dönmemiş olsa da, yine de durumun böyle olduğunu söylemiş. Nukuheva'daki dövmeli, yaşlı bir rahiple bir şekilde bağlantılı olan Typeeli bir rahip, Jimmy'nin dostuymuş ve Jimmy onun aracılığıyla tabuluymuş.

Dahası, Jimmy ara sıra Nukuheva'da demirli gemilere meyve ayarlamak için koya uğramakla görevlendirildiğini söylemiş. Söylediğine bakılırsa, Happar tarafından dağlardan henüz gelmiş olarak, aslında o gün tam da bu iş için oradaymış. Ertesi gün öğlene kadar, meyveler öbek öbek sahile yığılıp Jimmy'nin daha sonra koya getireceği kayıklara yüklenmek üzere hazır edilecekmiş.

O sırada Jimmy Toby'ye, adadan ayrılmak isteyip istemediğini sormuş. Eğer istiyorsa diğer limanda tayfaya ihtiyacı olan bir geminin beklediğini ve kendisini seve seve oraya götürüp aynı gün gemiye bindireceğini söylemiş.

"Hayır" demiş Toby, "arkadaşım da gelmeden adadan ayrılmam. Aşağı inmesine izin vermedikleri için onu yukarıda, vadide bıraktım. Hadi gidelim ve onu getirelim."

"İyi ama, hadi arkadaşını sahile indirdik diyelim" diye karşılık vermiş Jimmy "bizimle dağları nasıl aşacak? En iyisi yarına kadar orada kalması; ben onu Nukuheva'ya kayıkla getiririm."

"Bu hiç olmaz, şimdi beraberce gidip ne olursa olsun onu buraya indirelim" demiş Toby ve o anda aklına esene uyarak, vadiye dönmek üzere ileri atılmış. Ama daha arkasını döner dönmez bir düzine el üzerine yapışınca, bir adım bile atamayacağını anlamış.

Yerlilerle boğuşması boşunaymış; patırtıyı sahilden duymazlarmış. Bu beklenmedik bozgunla yıkılan Toby, bana tek başına ulaşması için Jimmy'ye yalvarmış. Ama Jimmy, her ne kadar kendisine zarar vereceklerinden çekinmese de, o sırada içinde bulundukları ruh haliyle Typeelerin buna izin vermeyeceğini söylemiş.

Sonradan şüphelenmek için yeterince sebep bulsa da, o anda Toby bu Jimmy denen adamın merhametsiz bir alçak olduğunu ve kurnazlıkla, yerlilerin Toby'yi tam yanıma gelmeye çalışırken engellemeleri için kışkırttığını hiç düşünmemiş. İhtiyar denizci, yerlilerin ikimizin birden ayrılmasına hiçbir zaman razı olmayacaklarını da çok iyi biliyor olmalı ki, bu nedenle sonradan açıkça söyleyeceği bir amaç uğruna yalnızca Toby'yi götürmek istemiş. Ama o sırada arkadaşım bütün bunlardan habersizmiş.

Toby hâlâ yerlilerle cebelleşirken, Jimmy yanına gelerek onları kızdırmamasını, bu şekilde yalnızca her ikimiz için de işleri zorlaştırdığını ve eğer yerliler öfkelenirse, neler olabileceğinin belli olmadığını söylemiş. Sonunda Toby'yi, üzerinde yere dikilmiş dört küreğin desteklediği ve ön tarafı ağlarla kısmen perdelenmiş, viran halde küçük bir tapınak bulunan bir taş öbeğinin yanı başındaki, kırık bir kanonun üzerine oturtmuş. Balığa çıkan gruplar denizden geldiklerinde burada buluşurlar, içeride bulunan düzgün, siyah bir taşın üzerinde bir tasvire adaklar sunarlarmış. Jimmy bu yerin katı biçimde tabulu olduğunu ve Toby onun gölgesinde oturduğu sürece, kimsenin kendisini ne rahatsız edeceğini ne de yanına sokulabileceğini söylemiş. Ondan sonra ihtiyar denizci uzaklaşarak Mow-Mow ve diğer bazı reislerle hararetle konuşmaya başlamış. Bu sırada da, geri kalanlar tabulu yerin etrafını çevirmişler, dikkatle Toby'ye bakıyor ve sürekli aralarında bir şeyler konuşuyorlarmış.

Jimmy'nin kendisine söylediklerine rağmen, çok geçmeden arkadaşımın yanına yaşlı bir kadın yanaşıp kanonun üstüne yanına oturmuş.

Kadın "Typee mortarkee?" diye sormuş. "Mortarkee nuee," demiş Toby.

Sonra kadın Toby'ye Nukuheva'ya gidip gitmeyeceğini sormuş. Arkadaşım evet anlamında kafasını sallayınca, kadın için için sızlanarak ve gözleri yaş dolmuş bir halde kalkıp gitmiş.

İhtiyar denizcinin sonradan söylediğine göre bu yaşlı kadın, Typeelerin bölgesine derin bir boğazla bağlanan, içerilerdeki küçük bir vadinin yaşlı kralının karısıymış. İki vadinin sakinleri birbirlerine kan bağıyla bağlıymış ve aynı adla bilinirlermiş. Bir

gün önce Typee Vadisi'ne inmiş olan yaşlı kadın, reis olan üç oğluyla birlikte akrabalarını ziyaret etmek için oradaymış.

Yaşlı kralın karısı Toby'nin yanından ayrılınca, Jimmy tekrar Toby'nin yanına gelerek meseleyi yerlilerle konuştuğunu ve izleyecek tek bir yol olduğunu söylemiş. Yerliler Toby'nin vadiye geri gitmesine izin vermeyeceklermiş ve eğer Toby sahilde daha fazla beklerse, hem ona hem de bana zarar verecekleri kesinmiş. "Bu nedenle" demiş, "şimdi ikimiz karadan Nukuheva'ya gitsek iyi olur. Yarın, yerlilerin çağırdığı ismiyle, Tommo'yu deniz yoluyla getireceğim. Sabah erkenden benim için Tommo'yu sahile indireceklerine söz verdiler, böylece gecikme olmayacak."

"Hayır, hayır" demiş Toby ümitsizce, "onu bu şekilde terk etmeyeceğim; birlikte kaçmamız gerek."

"Öyleyse senin için hiç umut yok" demiş denizci, "çünkü seni burada sahilde bırakırsam, ben gider gitmez seni vadiye geri götürürler, ondan sonra da ikiniz de denizi bir daha göremezsiniz." Ayrıca Toby kendisiyle o gün Nukuheva'ya giderse, hemen ertesi sabah beni de oraya getireceğine yeminler etmiş.

"Ama onu sahile bugün indirmiyorlarsa, yarın getireceklerini nereden biliyorsun?" diye sormuş Toby. Fakat denizci, hepsi de adalıların gizemli âdetleriyle ilgili öyle sebepler sayıp dökmüş ki, Toby hiçbir şey anlamamış. Gerçekten de yerlilerin davranışları, özellikle de Toby'nin vadiye geri dönmesini engellemeleri, Toby'ye tamamen anlaşılmaz geliyormuş. Bütün bunların üstüne bir de, ihtiyar denizcinin onu kandırıyor olabileceği düşüncesi içini kemiriyormuş. Öbür taraftan, yerlilerle yalnız ve hasta halde bıraktığı beni de düşünmek zorundaymış. Jimmy ile gitse, en azından bana ilaç getirme ümidi varmış. Ama bu kadar garip davranan vahşilerin, o gelmeden önce beni başka yere götürmeleri de mümkün değil miymiş? Öte yandan, kalacak olsa, yerliler benim yanıma vadiye dönmesine de izin vermeyebilirlermiş.

İşte arkadaşımın kafası böyle karışıkmış; ne yapacağını bilmez haldeymiş ve artık cesaretinin de ona bir faydası yokmuş. Yerliler uzaktan, giderek daha sabit bakışlarla onu izlerken, Toby öylece tek başına kırık kanonun üzerinde oturakalmış.

Grubun arkasında duran Jimmy "Geç oluyor" demiş. "Nukuheva epey uzakta ve gece vakti Happar ülkesinden geçemem. Durumu görüyorsun: Benimle gelirsen her şey hallolacak; eğer gelmezsen, bak söylüyorum, ikiniz de hiçbir zaman kaçamayacaksınız."

Sonunda Toby kederli bir halde, "Elden bir şey gelmez" demiş ve küçük tapınağın gölgesinden çıkarak, uzun uzun vadiye bakmış.

"Şimdi yanımdan ayrılma da" demiş denizci, "hemen yola düşelim." O sırada Tinor ve Fayaway görünmüş; iyi kalpli yaşlı kadın Toby'nin dizlerine kapanıp iki gözü iki çeşme ağlarken, Fayaway de ondan aşağı kalmaz bir durumda, öğrenmiş olduğu İngilizce birkaç kelimeyi söyleyerek, şu kadar gün sonra geri geleceği anlamında, üç parmağını Toby'ye uzatmış.

Sonunda Jimmy Toby'yi kalabalığın arasından çekip almış ve kollarında bir domuzla yakında dikilen genç bir Typee'yi çağırarak, hep birlikte dağlara doğru yola koyulmuşlar.

Tam bayırı tırmanırken ihtiyar adam gülerek,"Onlara tekrar geri geleceğini söyledim" demiş, "ama daha çok beklerler." Toby dönüp geriye baktığında, yerlilerin hepsinin hareket ettiğini görmüş. Kızlar elveda anlamında tappalarını, erkekler mızraklarını sallıyorlarmış. En arkadaki kişi, tek kolu havada ve parmağıyla üç işareti yaparak ağaçların arasına girdiği anda, üzüntüden yüreğine inecekmiş.

Yerliler sonunda gitmesine razı olduklarına göre, en azından bazıları onun çabucak geri döneceğine inanmış olmalılar. Muhtemelen Toby'nin onlardan ayrılmasının tek sebebinin, ki Toby de vadiden aşağı inerken onlara öyle söylemiş, bana lazım olan ilaçları getirmek olduğunu sanıyorlardı. Jimmy de onlara böyle demiş olmalı. Yerliler daha önce de düşündükleri gibi, dostum benim iyiliğim için Nukuheva'ya doğru yolculuğuna çıktığında da, onun yokluğunda beni, diğerinin dönüşünün kesin garantisi olan iki ayrılmaz dosttan biri olarak görüyorlardı. Yine de, bu yalnızca benim varsayımım, zira yerlilerin bütün garip davranışları benim için hâlâ bir muammadır.

Dağa çıkan patikayı bir süre sessizce takip ettikten sonra

denizci, "Bak, ne tür bir tabu adam olduğumu görüyorsun" demiş. "Mow-Mow bu domuzu bana hediye etti ve domuzu taşıyan adam da bizimle birlikte, Happar'dan geçip Nukuheva'ya gelecek. Benim yanımda olduğu sürece emniyette, senin için ve yarın da Tommo için öyle. Hadi artık neşelen ve bana güven; yarın sabah arkadaşını göreceksin."

Ada sırtlarının nispeten alçak olduğu, dağın denize yakın kısmına yapılan tırmanış pek güç olmamış. Patika da düzgün olduğundan, kısa bir süre sonra üçü de, ayaklarının altında iki vadinin uzandığı zirveye varmışlar. Toby'nin gözüne ilk önce, Typee Vadisi'nin yeşil tepesini belirten beyaz çağlayanlar çarpmış; onları izleyerek Marheyo'nun evi kolayca bulunabiliyormuş.

Jimmy sırta tırmanışta başı çekerken, Happarların vadisinin Typee Vadisi kadar içerilere uzanmadığı, Toby'nin dikkatini çekmiş. Bu da nasıl yanlışlıkla Typee Vadisi'ne girişimizi açıklıyordu.

Çok geçmeden, dağdan aşağı inen bir patika görmüşler ve patikayı izleyerek kısa sürede Happar Vadisi'ne ulaşmışlar.

"Bak" demişti Jimmy, "biz tabulu adamların bütün koylarda karıları vardır ve ben de sana buradaki iki karımı göstereceğim."

Böylece, Jimmy'nin kadınların yaşadığını söylediği, dağın eteğine yakın, ağaçlıklar arasında gölgelik bir kuytudaki eve geldiklerinde, Jimmy içeri girmiş ama kadınlar dışarıda olduklarından, evi boş bulduğuna pek sinirlenmiş. Fakat, az sonra kadınlar çıkagelmiş ve, doğrusunu söylemek gerekirse, hem Jimmy'yi hem de yakından ilgilendikleri Toby'yi oldukça sıcak karşılamışlar. Yine de geldikleri haberi duyulup Happarlar toplanmaya başlayınca, aralarında beyaz bir yabancının bulunuşunun, komşu vadide kabul edildiği kadar büyük bir hadise olmadığı belli olmuş.

Karanlık bastırmadan Nukuheva'ya varmak zorunda olduğundan, ihtiyar denizci karılarına yiyecek bir şeyler hazırlamalarını buyurmuş. Bunun üzerine balık, ekmek ağacı meyvesi ve muzdan oluşan bir yemek hazırlanmış ve kalabalık bir grubun eşliğinde, kendilerine bir ziyafet çekmişler.

Happarlar Jimmy'ye, Toby ile ilgili bir sürü soru sorarken; Toby de, hâlâ acısını çektiği yaraya sebep olan adamı görmek isteğiyle dikkatle etrafındakileri süzüyormuş. Ama mızrağını bu kadar ustalıkla kullanan bu ateşli beyefendi, anlaşılan ortalıkta gözükmeyecek kadar da incelik sahibiymiş. Elbette kendisiyle karşılaşmak, vadide kalmak için fazladan bir neden olamazmış, zira öğleden sonra tembellik eden Happarlardan bazıları kendileriyle birkaç gün daha kalması için Toby'ye kibarca ısrar etmişler; yakında bir festival olacakmış. Ama arkadaşım reddetmiş.

Bütün bunlar olurken, genç Typee Jimmy'nin dizinin dibinden ayrılmıyormuş ve her Typee gibi neşe dolu olmasına rağmen, şimdi süt dökmüş kediye dönmüş bir halde, yemek yemek dışında ağzını açmıyormuş. Happarlardan bazıları onu tuhaf biçimde süzseler de, daha kibar olanları onu dışarı çıkarıp, vadiyi gezdirmeye can atıyorlarmış. Ama genç Typee'yi bu şekilde kandırmak imkânsızmış. Tabunun geçersiz hale gelmesi için, Jimmy'den kaç metre uzaklaşması gerektiğini söylemek zor, ama herhalde o bunu milimi milimine biliyordu.

Pamukludan kırmızı bir mendil ve kimseye söylemediği başka bir şey vaadiyle, bu zavallı adam bayağı tehlikeli bir gezinti yapmış olsa da, Toby'nin bilebildiği kadarıyla böyle bir şey daha önce hiç olmamışmış.

Ziyafetin sonunda, ada işi kokteyl olan arva getirilmiş ve yayvan bir kap içinde elden ele dolaştırılmış.

Happar evinde otururken arkadaşım, beni bıraktığı için her zamankinden daha fazla endişe duymaya başlamış. Doğrusu o kadar üzgünmüş ki, vadiye geri dönmekten söz ediyormuş ve Jimmy'den kendisine dağlara kadar rehberlik yapmasını istemiş. Ama denizci ona kulak asmamış ve dikkatini başka şeye çekmek için arkadaşımı arva içmeye zorlamış. Arva'nın uyuşturucu etkisini bildiğinden, Toby reddetmiş ama Jimmy arvayı bir şeyle karıştırıp yolculuğun geri kalan kısmında onlara güç verecek zararsız bir içecek haline dönüştüreceğini söylemiş. Böylece sonunda, Toby içmeye ikna olmuş ve içkinin etkisi tam da denizcinin söylediği gibi olmuş; keyfi hemen yerine gelmiş ve kasvetli düşüncelerden kurtulmuş.

Daha o zaman kimse şüphelenmese de, ihtiyar berduş artık gerçek yüzünü ortaya koymaya başlamış. "Eğer seni bir gemiye bindirirsem" demiş, "herhalde seni kurtardığı için şu fukaraya bir şeyler verirsin." Kısacası, evden ayrılmadan önce, binecekleri gemiden verecekleri ücretten bir kısmını avans alabilmeyi başarabilirse, Toby'yi kendisine beş İspanyol doları vereceği üzerine söz verdirtmiş. Ayrıca, Toby ben kurtulur kurtulmaz, başka ödüller vereceğini de vaat etmiş.

Bundan az sonra, bir sürü yerliyle beraber tekrar yola düşmüşler ve vadiyi tırmanarak,vadinin zirvesine yakın bir yerlerde Nukuheva'ya giden dik bir patikaya sapmışlar. Burada Happarlar durmuşlar ve onlar dağı tırmanırken, haydut kılıklı bir grup herif mızraklarını sallayıp tepeye vardığında yüreği kadar adımlarının da rahatladığı belli olan zavallı Typee'ye tehdit dolu bakışlar atarak bizimkileri seyretmişler.

Bir kez daha dağlara vardıklarında, bir süre koca otlarla kaplı birkaç sırt boyunca ilerlemişler. Sonunda ağaçlık bir alana girdiklerinde burada, tepeden tırnağa silahlı ve uzun sırıklar taşıyan bir grup Nukuheva yerlisiyle karşılaşmışlar. Jimmy hepsini yakından tanıyor gibiymiş ve bir süre durup "Wee-Wees", yani Nukuhevalıların dilinde "Beyler", hakkında bir şeyler söylemiş.

Sırıkları taşıyan grup Kral Mowanna'nın adamlarıymış ve sırıkları koyaklardan kralın emriyle, müttefikleri olan Fransızlar için toplamışlarmış.

Güneş batıda iyice alçalmış olduğundan, bu adamları yükleriyle oflaya puflaya yürürken bırakarak, Toby ve yanındakiler tekrar hızla ilerlemişler. Dağlık bölgenin denize doğru alçaldığı koyun bir tarafından, Nukuheva'nın vadilerine doğru inmişler. Savaş gemileri limandaymış ve Toby bunlara baktıkça, son zamanlarda yaşadıkları bir rüya gibi gelmiş.

Çok geçmeden sahile doğru inmişler ve hava iyice kararmadan, kendilerini Jimmy'nin evinde bulmuşlar. Burada, bu sefer Jimmy'yi Nukuhevalı karıları karşılamışlar ve hindistancevizi sütü ile poee-poee ikramından sonra, bir kanoya binmişler (tabii Typee de birlikte) ve kıyıya yakın demirlemiş olan bir balina gemisine doğru kürek çekmişler. Adama ihtiyacı olan gemi buy-

muş. Bizim gemi bir süre önce ayrılmışmış. Kaptan, Toby'yi görmekten çok memnun olduğunu söylemiş ama bitkin haline bakarak, işe uygun olmadığını düşünmüş. Yine de Toby'yi ve gelir gelmez arkadaşını da, gemiye almayı kabul etmiş.

Jimmy'nin verdiği sözlere rağmen Toby, Typee'ye gidip beni kurtaracağı silahlı bir filika için çok yalvarmış. Ama kaptan bunu dinlememiş bile ve Toby'ye sabırlı olmasını, zira denizcinin sözünü tutacağını söylemiş. Toby Jimmy'ye vermek için beş gümüş dolar istediğinde de, kaptan parayı vermeye yanaşmamış. Ama artık Toby, Jimmy'nin yeterli para almadığı takdirde sözünden dönecek bir paragözden başka bir şey olmayabileceğini düşünmeye başladığından, parada ısrar etmiş. Böylelikle Jimmy'ye parayı vermekle kalmamış, ayrıca beni gemiye getirir getirmez daha fazlasını alacağı konusunda da Jimmy'ye tekrar tekrar söz vermeyi ihmal etmemiş.

Ertesi gün güneş doğmadan önce, Jimmy ve Typee, tabulu yerlilerle doldurdukları geminin filikalarından ikisiyle yola çıkmışlar. Tabii, Toby de onlarla gitmeye can atıyormuş ama denizci ona eğer gelecek olursa, bütün işi berbat edeceğini söylemiş. Bundan dolayı, kendisine zor gelse de, Toby kalmaya mecbur olmuş.

Akşam doğru Toby nöbetteymiş ve burnu dönüp koya giren filikaları fark etmiş. İyice bakmış ve beni gördüğünü sanmış; ama orada değilmişim. Neredeyse çılgına dönmüş bir halde direkten aşağı inerek, güverteye çıkmakta olan Jimmy'nin boğazına yapışmış ve Jimmy'yi irkilten bir sesle "Tommo nerede?" diye bağırmış. İhtiyar adam şaşalamış fakat kendini toparladıktan sonra, Toby'yi yatıştırmak için elinden geleni yapmış. Akla yakın bir sürü sebep öne sürerek, o sabah beni sahile indirmenin imkânsız olduğuna yeminler etmiş ve ertesi sabah bir Fransız filikasıyla koyu tekrar ziyaret edeceğini, bu kez de beni sahilde bulamazsa, ki bu sefer mutlaka orada olacağımı umuyormuş, doğrudan vadiye giderek, her türlü tehlikeye karşın beni oradan çıkaracağını da eklemiş. Fakat Toby'nin kendisiyle gelmesini yine kabul etmemiş.

Artık içinde bulunduğu şartlarda, o an için Toby'nin

Jimmy'den başka tutunacağı dalı olmadığından, ihtiyar denizcinin söyledikleriyle, kendini edebildiği kadar teselli etmeye çalışmış.

Yine de ertesi sabah, içinde Jimmy'nin bulunduğu Fransız filikasının yola çıktığını görünce sevinmiş. Öyleyse, bu gece Tommo'yu tekrar görebileceğim, diye düşünmüş Toby ama Tommo'yu tekrar görene kadar günler geçmiş. Daha filika gözden kaybolmadan, kaptan gelerek demir alınmasını emretmiş; denize açılıyorlarmış.

Toby'nin yaygaraları boşunaymış, kulak asan olmamış. Kendine geldiğinde, yelkenler açılmış ve gemi hızla sahilden uzaklaşıyormuş.

* * *

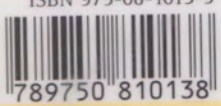
Ah, demişti Toby, kendisiyle görüştüğümüzde; ne uykusuz geceler geçirdim. Rüyamda karşımda durup seni adada bıraktığım için beni azarladığını görerek sık sık hamağımda sıçrıyordum.

* * *

Anlatacak pek bir şey kalmadı. Toby Yeni Zelanda'da gemiden ayrılmış ve birtakım başka maceralar yaşayarak, Markizler'den ayrılmasının üzerinden iki yıldan az bir süre geçtikten sonra evine varmış. Hep benim öldüğümü düşünmüş. Tabii benim de onun artık yaşamadığını düşünmem için her neden mevcuttu; ama meğerse kaderde, Toby'nin yüreğini ferahlatacak tuhaf bir buluşma varmış.

ISBN 975-08-1013-9

15 YTL
15.000.000 TL